

neq; eni alia speculis aptior est materia
neq; picturis acco modatior inuenit. ma
ximus tñ honoz est in candido vitro qm
colore primus est crystallo vñ ad potan
dum argenti et auri metalla repellere
suevit. vt di. **¶** Item ibidez dicit idē
q; in genere vitri lapis obsianus nume
ratur. Est asit virens interdū et niger. a
liqñ etiam transucidus crassioze vñ
vocatur specularis. ex hoc lapide multi
gemmas facit vt di. **¶** hoc at h; ppiū
omne vitriū cū sit liquefactū q̄dū ē v al
de liquidū summe est ductile. infrigida
tum vñ et induratū summe est fragile ⁊
facile frangibile et cū fuerit fractū si po
terit iterata liqfactioe repari. Quidā
tñ fecerat vitriū flexibile. ⁊ malleo repa
bleret refert **¶** vñ ⁊ phialā corā tiberio
cesare d tali vitro factā i frā piccit quā
non ruptam sed plicatam cū malleo re
parauit vel emēdauit. quē iussit cesar d
collati. ne dñ hoc agnitū fieret aurū pro
luto haberet. et omne metalloz p̄ciū vi
le redderet. qz reuera si vasa vitrea non
frangerent meliora q̄ aurea putarētur.
vt di. **¶** Est ergo vitriū specialiter pur
et p̄spiciū luci p̄ciū imaginū et ymbra
rū rep̄ntatiū. ductile qñ est liquidū. fra
gile qñ est frigidū ⁊ induratū oīm color
susceptiū colore potius q̄ valoz gem
marū nobilitū imitatiū ⁊ immūdiarū
absterisū vt di. **¶** Quic. puluis enī ei mū
dificat dentes. et in oculis delet albugi
nes. cōuenit etiam valde lapidi vesice ⁊
renū qñ bibit cū vino. vt di. idē Quic.

Capitulū. CI

De ydechite

Ydechites est lapis p̄ciosus ⁊ co
lore fulu. figura rotundus itra
se habens aliū lapidez cuius cre
pitu sonorus est q̄uis tynnitiū illū non
interiorē lapillū sed sp̄m quendā inte
riozem sapiētes dicant vt di. dyasco. hic
lapis erudat aquā ita vt videat intra se
fontanā scaturgiē otinere. vñ qdā dicit
hū esse lapidē q̄ d; enidros. q̄re. s. eodē

Capitulum. CII

De yrachite

Yrachites est lapis q̄ gestat ab
hoienō mordet a mulcis nec api
b; infestatur. vt di. dyasc. et cre
ditur valere cōtra venenum.

Capitulū. CIII

De ymiech.

Ymiech est idem qd lapis laz
urij. et est lapis vel vena terre. vñ
fit lazurij. vt d; in lapi. Est au
tem lapis iste tanto melior q̄to colorē
celesti est similioz. et h; quedā corpuscu
la q̄si aurea interserta. ille autē q̄ est sub
albidus plus h; terrestitatis. et ideo
non ita p̄ciosus. diutissime pōt seruari
sine corruptione. valet cōtra multas pas
siones ⁊ cōtra sincopim ex fumis melan
colicis. si debito mō terur patienti. **¶** Nū
q̄ aut d; dari nisi prius subtilissime cō
terat ⁊ multotiens abluat. et signū est p
fecte abluitionis qñ aqua in q̄ abluat pa
rum aut nihil colorat. miro autē mō pur
gat ⁊ soluit q̄rtanā. nec debet dari cū te
coctione qz descēderet vsq; ad fundū sed
ante vel post def. et hoc cū sero vel acetore
hētur in pla. et sicut ex laminis ferret
is fit cerula sic fit lazurij ex argēteis cū a
ceto. lapis aut lazurij sepe inuenit in mi
neris argētinis ⁊ aurifodinis et in suis
venis sepe saphiri et iacinti ⁊ cōsiles la
pides blauē inueniuntur vt di. dyasco.

Capitulum CIII

De yngnite

Yngnites lapis est vitrei colo
ris qui gestatus in collo valet d
nictilopā. et sanguinē stringit
mē alienatōez repellit ⁊ si tenet ad lig
ū accēlū extiguit flāma e. vt di. dyasc.

Incipit liber XVI

De artubus et herbis ⁊ eaz p̄rietatib;

Hic adiuuante teo cō
pletus est liber vel tracta
tus de p̄rietatibus rerū
que in terra intrinsecus
generāf. s. de lapidib; ⁊ gē
gemis ac metallis ⁊ alijs

que nascuntur in trece venis. dicendum est breuiter de arboribus et herbis et fructibus ac seminibus que ex eis mediatis radicibus precreantur. solummodo autem de illis arboribus et herbis aliis sunt hic dicenda. de quorum nomine fit mentio in sacra pagina in textu vel in glo. et hoc put poterimus faciemus per ordinem alphabeti.

Capitulum. I

De arbore

Arbor. ut dicitur in libro. li. xvi. c. v. ab arboris nomine suspicitur. eo quod adhaerere terre fixis radicibus consuevit sicut herba. utraque enim filia sunt quo ad ortum quod ex vno gignitur alterum. nam dum seementem in terra ieceris quasi herba prius pullulat et erumpit. dehinc confecta surgit in arbore et quod infra breue tempus spatium herba videbatur indurat in arbusta. id est in arbore nouella et tenetia conalescit. et est dicta arbusta quasi arboris basta. nam arborista dicitur locus ubi arbores conuolant et ubi salices salictum et carecum ubi carices ut dicitur in libro. li. xvi. c. v. de vegetabilibus ponitur iste arbor et plantarum proprietates dicitur enim quod in arboribus et plantis est vite. id est vegetabilis virtus que admodum in animalibus sed differenter. quod in plantis est oculta. in animalibus manifesta perfecta scilicet et completa. arbores enim non mouentur motu voluntario nec progressiuo sic animalia. nec mouentur secundum appetitum et delectationem et tristitiam sicut animalia. quauis aliter senserint aliter qui philosophi ut anaxagoras et alii quos redarguit Aristoteles. Quia itaque vegetabilia sunt in plantis per quam fit attractio humoris ad ipsius arboris vel plante nutrimentum vel conseruationem. sed nullatenus habent sensum animalium. unde non dolet quasi inciditur. nec delectatur quasi nutritur et cibatur. nec vigilat nec dormit nec spirat vel expirat. nec subiacet aliis conditionibus que sunt proprie sensu. nec generat arbor nec generatur per fertum conuersionem. sed in se habet seminale per quam habet se produci potentiam sibi sibi et suam speciem conseruari. sed habet potentiam non potest produci in actu nisi ab extrinseco adiuetur. scilicet a tempore anni. Indiget et hyeme ad humoris seminalis aggregati-

onem. Indiget et vere tempore a deusdem emissionem. quod tunc nec est vehemens frigus congelans vel exprimens nec calor vehemens adurens semen ac corrumpens. Indiget etiam sole resoluente partes ipsius costrictas a precedere frigore. ut calor in grediens segreget humorem seminarius a nutritiuo. Indiget etiam terra plusquam aliud generans. quod ex terra est materiale principium sui nutrimenti sicut principium generationis sue est a sole sicut a causa efficiere. et idem ut ait Aristoteles in libro. de plantis. Terra est mater et sol est pater plantarum. quod terra nutrit more matris. et sol efficit more patris. Quidam vero considerantes in arboribus et plantis generationem cibationem. augmentationem. durationem et ex radice annuam renouationem et nullam penitus per vniuersam vel secessum eiectionem putauerunt plantam animalium perfectiores. Sed hoc reprobat Aristoteles dicens. quod arbor que est alligata terre non habet motum ex se. nec est sicut foto. nec ex suis partibus. nec habet formam determinatam in suis partibus. ita quod diuersae partes determinentur diuersis operationibus per formas diuersas. ut oculus in animalia ad videndum et auris ad audiendum nec habet animam perfectam imo non habet nisi partem partis anime. id est animam vegetatiuam. sed animal habet operationes plures et nobiliores quam planta. ideo animal nobilior est omni planta. Diuersificat autem arbor quo ad substantiam virtutem et operationem. nam ut dicitur in libro. de vegetabilibus. c. ij. Quaedam arbores habent gummi et resinam. cuiusmodi est quod humor superabundans a calore totaliter non digeritur. nec etiam totaliter a regimine nature dimittitur. et idem repellitur ad exteriora. et ibi a frigido aere circumstante infrigidatur. Item quedam habent nodos quod illis mediantibus partes successive generate adinuicem colligantur. Item habet venas. id est rimulas in quibus naturalis humiditas custoditur et a terra ad partes singulas tenuatur. Item habet ventrem. id est medullam in quo fit humoris decoctio antiqua transferatur in substantiam foliorum fructuum et ramorum. ut dicitur idem. Item corticem habet ad interiorum ligni defensionem. quod quod facit corium vel cutis ico-

poris aialis superficie. hoc facit cortex arboris. ut dicitur. **I**tem habet generaliter lignum siue truncum ut dicitur. **A**rest. et est dicitur secundum **I**tem. eo quod incensum defacili in lucem convertitur unde et lignus dicitur eo quod partibus prestat lumen. **L**ignum itaque est pars arboris fortior et solidior et substantialior que a radice exiens usque ad summitatem ipsius arboris se extendit. **E**t habet quedam intrinsecam ut medullam ad quam est recursus nature cum subtrahitur humor cibalis extrinsecus. sicut in cibatione aialis quasi deficit nutrimentum in membris ad sanguinem exantem in venis continue fit recursus. ut dicitur. **A**bu. et expresse **R**uiceni. et **C**onstan. **H**abet insuper quedam extrinsecam sibi annexa arboris ut corticem ramos folia flores fructus et summitatem. **E**t ibidem dicitur **A**rest. corticem habet ad omnem interiorum defensionem ramos et virgas ad sui dilatationem. folia ad fructuum nouellorum productionem ab extrinsecis corruptelis. fructus ad sui speciei conservationem. rotunditatem siue rotundam similitudinem habet arbor in hoc complemento quasi figuram colunalem que videtur dicitur. **A**bu. et accidit propter unum formam extensionem humoris ad partes laterales et in forma caloris digerent humoris tota sui substantia actionem. **H**abet adhuc omnis planta vel arbor radicem. et in radice multiplicem nodum. radicem quippe loco oris que mediante trahitur humor ad totam substantiam arboris nutriendam. non dicitur sunt siles nervis in corpore animalis. quod per illos nodos partes adinvicem continuabiles colligantur. **I**tem arbores habent quasdam partes superfluas que non sunt partes determinate a natura nec sunt necessarie ad esse plante et habent esse in arboris sicut pilis et unguibus in corpore. **E**t ideo cadunt folia et fructus ab arboribus sed propter subtractionem humoris sicut cadunt pilis de corpore aialis. et hoc accidit. quod quando humor nutritivus minus est sufficientis subtrahit ipsum natura ab hominibus partibus non necessariis ne deficiat in necessariis. et ideo cadunt generaliter ab arboribus tempore hyemali. remanent tamen in aliquibus ut in buxo et cossilibus. vel propter sufficientiam humoris. vel propter hu-

moris viscositatem et ligni compactiones et soliditatem. **N**am arbores que raras substantiam et porosam sunt habentes citius a suis folijs depauperant et maxime quasi humor nutritivus liquidus est atque paucus. **D**ifferunt autem arbores in multitudie suarum partium et paucitate. in magnitudine et puritate. in fortitudine et debilitate. **U**nus causa est humor qui in aliquibus magnis arboribus est lacteus. ut in ruyibus. et humor talis abilis est ad se deferendum in latum et in longum. **I**n quibusdam vero est piceus viscosus et insufficientis ad extensionem. eo quod partes adherent adinvicem ad modum picis. ita est causa puritatis et paucitatis in partibus arboris et plantarum talis autem viscositas non est causa debilitatis in plantis et arboribus. nisi fuerit diminutus calor insufficientis et imperfectus. **I**n quibusdam etiam arboribus est humor acutus calide et sicce complexionis et hic in quibusdam est causa fortitudinis et vigoris. calidum enim est leve et subtile et penetrativum et ideo talis humor se extendit et crescit arbor in magnam quantitatem. **I**tem in partibus arboris attenditur equalitas et similitudo. quod equalitas in quantitate et similitudo in figura causarum ex abundantia materie cum equalitate caloris agentis. et oppositum a causa opposita causarum. **E**odem modo attenditur in raritate siue spissitudine quod raritas accidit propter insufficientiam caloris ad terminationem humoris. spissitudo autem accidit propter sufficientiam caloris ad reductionem humoris et eius terminationem. **I**tem differunt arbores et plante in modo fructificandi. nam quedam ut ibidem dicitur **A**rest. produunt fructum super folia sua. et hoc accidit propter fortitudinem fructus et indigentiam caloris solis digerentis humoris ipsius. quedam vero sub folijs. et hoc accidit propter debilitatem fructus ne ab excellenti calore vel frigore corrumpatur. et quarundam fructus est suspensus a stipite suo. id est prope stipitem. et hoc accidit propter insufficientem humorem et insufficientem calorem ipsum ad extremitates expellere non potest. **I**tem omnis arbor generaliter ha-

bet radicem que est mediatrix inter cor-
pus plante et terram aqua cibatur. unde
radix vite plate dicitur secundum grecos quia
cum vite plantis adducit. Item habet stipi-
tem a radice immediate precedentem et
hoc fuit necesse ut dicitur Albu. propter cor-
poris plante vel arboris sustentationem unde
assimilatur stature corporis animal om-
nia membrum corporis sustentantis. unde est
stabile fundamentum arboris sustentans
ramos et fructus eius. Item in duro sti-
pite habet medullam mollem quam ut di-
citur Arest. quidam vocant arboris matrices
quia in ipsa seminarius humor plante nu-
trit. ut fetus in matrice. quidam vero
vocant arboris viscera quia in ipsa separtur
purum ab impuro sicut fit in animalium in-
testinis. quidam etiam vocant eam cor-
quia ex ea procedit motus vite vegetabilis si-
cut vita sensibilis procedit de corde cuius-
libet animalis. Item corticem habet omnis
arbor ad suam terminationem et interiorum
defensionem ex humore subtili extracto
ad exterius et per calorem aeris desiccato sic
cut lignum interius ex humore grosso sic
coessentialiter et accidentaliter humidum
creatur. ut dicitur Arest. et Albu. Item arborum
sicut et plantarum quedam sunt sine
stipes et ortenses. quedam vero sunt silue-
stres. arbores vero ortenses sicut sunt plate
si non fuerint culte erunt siluestres. ut
dicitur Arest. et habet arborum quedam faciunt
fructum et etiam oleum. propter humorem
vinctuosum et aereum sufficientem et quedam
non. propter talis humoris defectum. et in
quibusdam cito folia cadunt. propter humorem
rari non vinctuosum cito siccabilem. et in
quibusdam non. propter causam contrariam.
Item sicut est diversitas arborum et plantarum
in magnitudine et puritate sicut est di-
versitas in pulcritudine et deformitate.
nam eis accidit pulcritudo propter equa-
litate materie et elegantem partium or-
dinationem et calorem sufficienter agere
tem et extendentem materiam in rectam
et debitam nature dispositionem. deformi-
tas vero causatur ex contrario tam in arbori-
bus quam in plantis. Item dixerunt in bo-
nitate fructuum et multa malignitate. et hoc
accidit propter maiorem humoris materi-

alis dulcedinem vel minorem. et propter
calorem magni vel minus correspondentis
materie vel humori materiali debitam pro-
portionem. Item dicitur ibidem Arest.
quod arbores et plante siluestres magis fru-
ctificant quam ortenses et hoc dicitur Albu. acci-
dit propter maiorem abundantiam humoris
parum vinctuosi et nodosi de facili ce-
dentis divisioni et expulsionem et in substan-
tiam fructus conversionem. nihilominus ta-
men fructus ortenses sunt meliores sim-
pliciter quam siluestres. ut dicitur ibidem Arest.
cuius ratio est ut dicitur Albu. maioris humo-
ris vinctuosi aerei vel dulcis abundantia
que in materia fructuum ortensium perfecta
invenitur. Item consideratur arborum diver-
sitas sicut plantarum ex loci diversitate in
quo crescunt. nam quedam in locis ar-
idis crescunt et siccis. et ille sunt minoris
quantitatis propter defectum humoris. que-
dam vero in locis humidis fluviatilibus et
maritimis ac stagnosis. et tales solent esse
maioris quantitatis. nam ille que crescunt
iuxta ripas marium salis non multum
crescunt propter abundantiam arenarum et
humoris attracti nimiam siccitatem. iux-
ta tamen mare rubrum fallit hoc. ut dicitur
Arest. ubi arbores fiunt magne. et hoc
ut dicitur Albu. propter abundantiam humo-
ris et caloris. Item attenditur diversitas
in foliorum et florum variatione. nam quedam
habent folia aspera scilicet propter dominium
terrestre itatis et siccitatis. quedam levia pro-
pter equalitatem aquee humiditatis et
proportionem debitam caliditatis. folia eti-
am habent quedam scissa et tamen lata ut
vitis. quod accidit propter dominium
terrestre itatis et privationem viscosita-
tis et inequalitatem caloris materiam
inequaliter extendentis. quia in talibus hu-
mor vinctuosus et viscosus transit in ma-
teriam fructuum. aquosus vero et terre-
stris in materiam transit foliorum. ut dicitur
Albu. Item variantur arbores et plate
in extremitatum partium suarum varia
figuratione. nam quarundam extremita-
tes sunt pyramidales et acute. ut in spi-
nosus in quibus calor subtiliorem humo-
rem velocius attrahit ad exteriora et illum
desiccando convertit in acumen. grossior

rem vero partem coniungit cum stipite
 ⁊ radice. vt di. **Albu.** cōtraria autē figure
 ex causa cōtraria generant. et hoc idē ptz
 in fructibus qui vt di. **Arest.** sunt diuer
 sorz modoz non enī sunt omnes angulo
 si. i. figure angularis neqz omnes sup re
 ctam lineam sunt ptensi. imo quidā sūt
 circulares ppter equalem materiaz hu
 moris ⁊ equalem actiōem virtutis agēte
 et caloris p quem materie ptes equalitē
 extendūtur. et a medio vsqz ad circūse /
 rentiam vniūformiter ptendunt. **Augu /**
lares vero ex cā cōtraria simpliciter ori
 untur. **Item** variantur in coloratione
 diuersa. nam tam fructus qz flores. tam
 rami qz stipites in arboribus variantur
 vt di. **Arest.** **Et** humore enī frigidō ter
 restri melancolico nigrescūt ⁊ vilescunt
 ex humido ⁊ frigidō altescūt. ex calido ru
 lescent. ⁊ sic de alijs vt di. **Albu.** sub tali
 enī dria dñantis humoris ⁊ agentis ca
 lozis subām digerentis in pñctis om
 nibus sapoz dñie generant. **Item** diffe
 runt tam arbores qz plante in fructuuz
 maturacione. nam quedaz maturescunt
 citius vt di. **Arest.** sicut mora et celara.
 et cōsilia. et hoc accidit ppter sufficiētā
 caloris. potentis sup humidū. maturan
 dū ⁊ digerendū ⁊ obedientiā hūioris acti
 oni caloris nullatenus resistentis. que
 dam xō maturos hñt fructus tardius p
 pter grossiciem humoris a quo sijnole
 dientis ⁊ insufficiētiam caloris digerentis.
 et hoc accidit potissime in arboribz q
 sunt siluestres. **Eadem** est rō quare qdā
 arbores citius frondescūt ⁊ qdā tardi
 cito enī emittūt folia. ppter abūdātiā hu
 moris aquei indigesti non vnctiosi sed
 fluidi ⁊ de facili se extendētis ad arboris
 siue plante extremitates. ⁊ ex cōtraria
 cā sūm accidere consuevit.

Capitulum. II

De arborē aromatica

Arbor aromatica aliquando ha
 bet aromaticitatem in cortice a
 liqui in flore. aliqui in fructu suo
 vt ptz in cynamomo qd est cortex. et in
 mace qd est flos et in muscato qd est fru
 ctus. **Et** autē cā aromaticitatis vt di. **Al**

bu. sicut terreū subtile cōmixtum sub
 tili aqueo et sū eius dñium magi i vna
 pte arboris qz in alia est vna pars magi
 aromatica qz alia. alia vero arbor est tota
 aromatica sū omēs sui partes vt arbor
 balsami cuius singule partes sunt odorū
 fragrantiam respirantes. vt post dicit.
Inter aromáticas vero plantas ⁊ arbo
 res quedam grana in quibus est rō semi
 nalis pcreant. quedam p se ex cōpetenti
 cōmixtiōe elementoz pducunt. quedaz
 ex radicis vel stipitis plantatiōe multi
 plicātur. quedam per insertiōe surculi i
 trunco esse debituū sortiūtur. vt di. **Al**
bu. **Inter** omnes arborū insertiōes ille
 sunt magis laudabiles quando filia fili
 bus inseritur. vt di. **Arest.** qd duplici
 ter intelligit vel in plantis cōsimilis spe
 ciei vt insertio ficus in ficum. vitis in vi
 tem. vel de illis que patent humore pro
 portionabile inter surculum ⁊ truncum
 cui inseritur. ita qz humor vnus sit apt
 ad alium nutriendū. sicut quādo surcu
 lus piri in trunco mali inseritur vel eō
 uerso. **Item** notabile est qz surculus. in
 fertus alteri trunco totam virtutē trun
 ci in suam virtutem conuertit ⁊ transmu
 tat qualitātē. si enī fiat insertio oliue su
 per radicē siue truncū lete virtus oliue
 descendit in virtutē lete ⁊ indurat eam
 ⁊ facit eam durare per aliquod tempus.
 et tandem humiditātē ibi existentē ad se
 attrahit ⁊ transmutat in suā similitudi
 nem aut conuertit vt dicit **Albu.** super
 finem primi libri. **Item** dicit idem. nō
 pueniunt de facili ex semine malo plan
 te bone. nec ex bono semine vel radice ar
 bores male. **Quis** in animalibus sepius
 contrariū videatur. cuius ratio est. vt dicit
Albu. qz planta est terre affixa ⁊ vni
 forme recipit a terra nutrimentum. **Ani**
malia vero non sic propter varietatē cō
 plexionis ⁊ etiam ppter contrarietatem
 appetitus siue appetibilis voluntatis. et
 ideo aliud est in animalibus aliud in ar
 boribus. **Item** in omni genere arborū sic
 est qz per culturam debitā siluestres con
 uertuntur in ortenses. et ponit **Arest.**
 ibi exemplū qz amigdali amari per cultu
 ram efficiuntur dulces. **Similiter** ⁊ ma

lagranati acidi mediocres. **Dicit** etias
 q' arbor habens grossitū corticē cito fit
 sterilis. et hoc accidit vel ppter defectū
 cūcti humoris qui est materia fructuū
 vel ppter duriciē corticis phibentis eua-
 poratiōem grossi qd in arborē est nociuū
 sed di. ibidem q' si scindat radice eius et
 illi scissure lapis immutat rursū fecū
 da fiet. cuius rō est. vt di. albu. qz p istā
 scissurā fit nociuū grossi euaporatio ⁊ ca-
 lor solis vel aeris circūstantis introdu-
 ctio cuius virtute fiet ipius humoris cor-
 rupti cōsumptio. **Item** ibidē amigdala
 et malagranata mūtant a malicia pcul-
 turam. nam malagranata a stercore por-
 cino simata ⁊ aqua dulci rigata meliorā-
 tur. cuius rō est vt di. albu. qui a p cali-
 ditatem ⁊ siccitatem hui' fimi supstui /
 tas aquosa reprimit in granatis. sed ne
 p excessum caliditatis ⁊ siccitatis fimi
 uertat fructus in amaritudinē. cōpōit
 apponere aquā dulcē caloris ⁊ siccitatis
 dñiū t'pantem. **Sicut** amigdali vt dicitur
 ibidē d' anis q' sic gumip multū t'pō
 emittit ⁊ aquosam supstuatē impediēs
 tem generatiōem vinctuosi humoris qē
 materia fructuū. ita p hęc a sita malicia
 alterant. vt di. albu. **Item** ibidem arbo-
 res ⁊ plante siluestres p arificiū ⁊ d'ru-
 ram fiunt ortenses fructifere ⁊ fertiles.
 ad hoc aut vt siluestris planta fiat fructi-
 fera vel alterē in tonitate a malicia m-
 tum cōfert locus ⁊ labor in colendo ⁊ ma-
 xime t'pō anni in quo plantat sic ibi di.
Arest. exponit exemplū de voleno. i. iulij
 amo. qz qd est natū in p'ia est pnciosus
 sed transmurtatū ⁊ transplantatū in egyptū
 ⁊ in hierlm fit cōmestibile. ⁊ hoc acci-
 dit vt di. albu. qz p t'pamentū loci a di-
 stempantia ad mediū reuocat. **Item** ta-
 li transmurtationi maxime coopar t'pō. vt
 di. **Arest.** arbores q' indigent plantatiōe
 plantant ples in vere. ⁊ hoc ppter t'panti-
 am caloris ⁊ hūiditatis cōfortatiū cal-
 ditatē ⁊ hūmiditatē arbor ⁊ plantarum
In hyeme vō paucē ppter supabundan-
 tiam frigiditatis ⁊ hūiditatis. sed in au-
 tūno ppter frigiditatē ⁊ siccitatē. paucis-
 simi vō in estate post ortū stelle canicule
 et hoc ppter dñiū caloris ⁊ siccitatē con-

sumentium humidū ⁊ naturale in plā-
 ta et p'cipue in radice. **In** egypto vō sel-
 m' anno fit plāratio qñ. i. terre illius sic-
 citas t'patur ex fluru nili vt di. **Arest.** et
Albu. **Item** ibidē d' q' arbores diuersimo-
 de pducūt frondes suas. nam qdā ex ra-
 dice quedā ex stipite. quedā iuxta terrā
 quedā in ramis ⁊ vūgis iuxta summita-
 tem. quedā in medio. **Tā** diuersitatē hui-
 us in pducēdo est diuersitas hūoris a-
 quosi subtilis lenis ⁊ nō vinctuosi q' ē ma-
 teria folior ⁊ eq'liter nō abūdat i oib'. et
 opatio caloris est dissilis in diuersis. et
 iō dissilē ex illo humore pducūt frōdes
 silt qdā fructificant semel in anno ⁊ q-
 dam pluries. ⁊ nō maturant fructus vl-
 timi sed crudi remanent ⁊ indigesti. qz
 ppter vicinitatem hyemis calor nō suffi-
 cit ad maturandū. semel aut fructifica-
 te pfecte magis est cōsuetū. qz semel in
 anno semen colligunt. et semel sufficit
 calor ad extensionem humoris ⁊ ad ex-
 tremitates arboris ⁊ ad cōuersionē eius
 in subām fructus ⁊ eius cōpletaz matu-
 ratiōem. **Item** quedam arbores sunt fec-
 tiles p multa t'pā. ppter abūdantiā ca-
 liditatis ⁊ humoris vinctuosi sicut ficus
 et quedā vno anno fructificant ⁊ alio re-
 quiescunt vt oliue. cuius rō est. qz i se qñ
 ti anno reficiunt restaurando sibi humo-
 rem. tantū enī emittūt vno anno ad sub-
 stantiā fructus q'tum requirit secun-
 dus annus ad humoris restauratiōem
 licet multis pducant ramos t'pē refe-
 ctionis. modicū tñ tunc t'pō pducūt fru-
 ctum. **Item** quedā arbores sunt fertiliores
 in iuuentute qz senectute. qz in iuuentu-
 te plus abūdant in calore ⁊ hūore. que-
 dam vō ecōuertō plus fructificant i se-
 nectute qz in iuuetute. cuius rō ē. vt di.
Alber. q' in iuuetute plus abūdat de hu-
 miditate qz naturalis calor possit dige-
 rere ⁊ ita fit inobediēs calori. in senectu-
 te vō minorat humor et fit obediēs dige-
 stioni caloris. et hoc p'z in amigdalē et
 p'ris sicut erēplificat ibi **Arest.** **Item** di-
 cit **Arest.** q' tam arbor qz plantaz silue-
 strū ⁊ ortensū diuersitas discernit p ma-
 sculos ⁊ feminas. qz arbor mascula ē spū-
 hoz durior ⁊ tenior ⁊ ramoz qz femia

et ficcior et fructus eius breuior et matu-
rior. et folia diuersa et surculi quorum olim
est di. **Alter.** quod masculi arbores pl^u
abundant in calore et ficcitate quam femine
quo partes masculi vel in enter constrin-
gantur adinuicem et faciunt arbores spif-
fiozem. **Intensio** enim caloris multipli-
cantis humorem et extendentis in plu-
res partes facit ramosiorem. sicut etiam in
tensio ficcitatibus consumens humores ef-
ficat ficcior. **Soliditas** etiam et stru-
ctura venarum arboris masculi prohibet hu-
morem multum emitti ad unum locum ar-
boris siue plante. ut reuertatur in substā-
tiam fructus. et ideo fructum habet breui-
orem. folia similiter habet diuersa a fe-
mina. quod asperiora et minora ac strictio-
ra propter humiditatis ficcitatibus. similiter et
surculos duriores habet quam femina. et
propter maiorem humiditatem extenden-
tem in femina magis quam in mascula. **Item**
dicit **Arest.** Quod si folia vel puluis folio-
rum vel cortex masculi palme. folijs fe-
mine componantur ut coherant citius ma-
turabunt fructus femine et prohibebunt ca-
sum foliorum et fructus donec completa
fuerit digestio. **Et** huius ratio est. ut di-
cit **Alter.** quod mascula palma mediate aere
referente auget calorem femine quo
mediate excitatur calor eius ad operatio-
nem digestionis. quam **Arest.** pensis vo-
cat in li. meth. **Item** dicit **Arest.** quod di-
scernitur masculus a femina per pullulati-
onem velociorem foliorum. prius enim pul-
lulat quam femina propter calorem fortio-
rem et etiam per odorem. quod mascula plus odo-
rat quam femina propter maiorem subtilitatem
fumi sicci resoluti a mascula non a femina
Item dicit **Arest.** quod ventus defert odorem
masculi ad feminam et maturabuntur ci-
tus eius fructus simulque cohererunt par-
tes scilicet fructuum femine ad maturatio-
nem quando folia masculi in illa scilicet in fe-
mina sunt appretensa. **Dicit** etiam **Alter.**
quod folia masculi palme coniuncta folijs fe-
mine ita adinuicem cohererunt quod vix po-
terunt sine scissura ab inuicem separari
Item di. ibidem **Arest.** quod ficus siluestres
coferunt ficibus ortensibus quam ex oppo-
sito coplantantur. quod siluestres sunt cali-

diores et ficciores. et ideo excitant calo-
rem ortensium et confortant. **Item** huius
ficus siluestris resolutus et delatus ad ra-
dicem ficus ortensis ipsum nutrit et confortat.
Similiter di. ibidem **Arest.** quod balau-
stia qui est flos malagranati. sed hic po-
nitur per arboris scilicet malagranata. olius
ferunt si cum eis plantentur eo quod balau-
stie abundant in calore conueniente natu-
re oliuarii. **Hec** de proprietatibus arborum
et plantarum contraximus de perbis **Arest.**
li. i. vegetabilium. et glo. **Alter.** qui tran-
stulit et exposuit eundem **In** li. autem a li-
lium. viij. dicit **Arest.** omnes arbores
que fructificant omni anno fiunt segnes
Arbores inquit que nimium faciunt fructum
cito desiccantur quam cibus transit in fessum
id est humor nutritiuus qui veteret nu-
trire transit in materiam seminale. **Ali-**
as proprietates notabiles et insignes tam ar-
borum et herbarum quam plantarum possumus
elicere ex verbis **Arest.** et **Alter.** in li. ij.
vegetabilium vbi dicit. **Planta** huius tres
vires. nam a terra habet fixationem. ab a-
qua coadunationem. ab igne vero consoli-
dationem et primum terminationem. ex aere
et igne habet raritatem et dilatationem
ac extensionem. fructuum completionem
ac maturacionem. **Sine** enim calore et hu-
mido aquosum non terminatur et finitur.
vbi ibi in exemplo **Arest.** **Nam** later
non coagulatur nec terminatur esse la-
terico sine igne partes aqueas humi-
te. et terreas pariter coniungente. **Ex** aere
et aqua pariter et ex igne habet arborum
raritatem et porositatem. ex aqua habet au-
gmentandi possibilitatem. quod quod om-
nino solidum est augeri non potest. vbi ibi
dem dicit **Arest.** et ideo lignum maxi-
mum et ponderosum non habet mergi in
aqua vbi modica particula auri submer-
gitur aut lapilli. et hoc accidit quod lignum
est porosum. et ideo per aeris subintratio-
nem intra poros super aquae superficie habet
ferri. ligna vero que sunt ultime sol-
ditatis et compactionis sicut betenus et co-
filia. in aqua subito perunt fundi. vbi di.
Arest. ibidem. et. iij. meth. vbi dicit. quod
ex beteno nigro exspirauit aer. et ideo sub-
mergitur. **Pozosa** autem et vinctuosa su-

perenatant quia multum habet aereita
 tismateriam cōtra aque supficiem ele
 uantis. vt patet in folijs 7 plumis vñ pē
 nis 7 omnibus vnctuosis. nam vt dicit
Arest. Propriū est aque subāz aereā sub
 leuare 7 compacta deprimere. et tō rara
 et proza aeris susceptibilia supenatāt.
 compacta vero 7 compressa inferiora perfit
 et ad infima se pfundunt. Itē vapores
 terrestres 7 aquei p calorem coagulati
 sunt materi a herbar et plantar qui per
 micri p calidū igneum 7 p virtutem stella
 rum recipiūt formas cōplētiuas herbar
 et plantarū. 7 hoc quo ad semen 7 quo ad
 fructum. Calor itaqz inclusus in coagu
 lato sic humore ad plante nutrimentus
 attrahit aquam dulcem. cui etiam coo
 peratur extrinsecus calor solis. Actio au
 tem caloris exterioris cum ppria calidi
 tate naturali digerit naturalem humo
 rem in eodem loco et cōuertit in substā
 tiam plāte. Unde fm **Aresto.** terra mon
 tuosa qz est dulcis dulcem cōtinens hu
 morem. ideo in illa citius nascūtur plan
 te 7 maturant fructus. Nam montes at
 trahunt humorem dulcem et subtilē. q
 bus cooperatur claritas aeris tam in at
 trahendo qz in digerendo. 7 fit cito dner
 sio illius humoris in subām. plante. vt
 di. **Arestote.** Item dicitur ibidem qz
 qz frigus scz aer frigidus fugat calozē ad
 interiora terre 7 aggregantur partes ei
 cum aqueo humido 7 p calozem depref
 sum a comprimente frigido ad interiora
 ra decoquitur vapor sic coagulatus et in
 substantiam plante cōuertitur 7 scindit
 locus p intensioez calozis et sic egredi
 tur ex eo planta. Item quandoqz aer mi
 ritus cum terra 7 cum aqua in fundo aq
 coagulatur 7 p actionem calozis termi
 nantis 7 digerentis illud mixtum cōfu
 sum generatur plāta vt ptz in neniphar
 et in alijs herbis minimis que solēt cre
 scere in aquis 7 quarū folia tegūt aquā
 et hē nascūtur sursum non expanse. tum
 ppter subtilitatem aeris et aque dulcis
 sursum eleuantis. tum ppter soliditatē
 terre radices inferius sustentantis a q
 planta recipit rigozem radices et stipitē
 sustentationem in sua erectione. Item

Aresto. ibidem in locis essentialiter fri
 gidis et accidentaliter calidis vt in qui
 bus aqua calida fluit multotiens nascit
 planta. qz calor aque cōtrahit frigidum
 humorē ad supficiem terre in locū mixti
 onis. vñ et aere et vapore terreo cū hūo
 re aque imbibito p calozem aquez stella
 rum in plante substantiam coagulantur
 sed hoc non fit nisi per multum tps vt di
 cit **Arest.** ppter calozem accidentale nō
 cōuenientem generationi talis plante.
 Item ibidem di. **Aresto.** qz plante come
 stibiles melius crescunt in locis lenibz
 et altis et calidis qz in his cōtrarijs qz
 in locis planis et equalibus abundat hu
 miditas et maxime qm dulcedo adest et
 aeris temperies. sicut in locis tene alē. qz
 ibi etiam puritas aeris 7 abundātia hu
 moris dulcis et hoc ppter spongiositatē
 7 vapozem dulce attrahentem. 7 iō in mō
 tibus frequēter melior ē fertilitas 7 me
 liozes crescūt fruct. in valle enī diffici
 le mouet aer. Vñ ex cōculcatiōe ibi cito
 putrescat aer 7 vapor grossus. vñ sequit
 praua digestio. Hinc ē qz ibi luenit hu
 mor salus. vt di. **Albu.** aq enī salia gra
 uior ē qz dulcis vtz in exēplo **Arest.** ibi
 dē vbi dicit. Quum positū in aq dulci
 statim petit fundum. in salia vō natabit
 terrestre itare enī sua 7 grossicie poterit
 pondus oui sustinere. et tō aqua dulcis
 facilius attrahit ad loca alta qz salia. scz
 ppter suā repuratiōem subtilitatē et le
 uitatē. Itē **Arest.** lutū ignitū. i. firmū et
 tenax cito pducit plantā vinctuosam. p
 pter facile transmutatiōem talis luti in
 vinctuositatē. vt di. ibi **Albu.** Et ad hoc
 vt durabilis sit plauta optet vt hēat te
 ne digestum humorem et vinctuosus. vñ
 ille plante que habent indigestū humo
 rem supueniēte frigiditate cito arefcūt
 vñ et caulis vltra triennū nō durat. tñ
 si ei inseratur ex natura plante insite in
 stipite fiet decoctio 7 cōuertit in naturā
 insite. et durabit diu. Item vt di. **Are
 sto.** planta crescit qz ex lapide solidoz
 duro. nam aer inclusus in lapide nititur
 ascēdere sed cū nō inueniat exitū liberuz
 ppter lapidis soliditatē reflectit 7 mouet
 ad lapidis ptes et ex sua agitatione ca

lesit. calefactus aut aer attrahit sursum huius
modi residuum quod est in lapide. et ex vaporibus
cum humore illo cum pura resolutione primum lapi-
dis. et ex illo vapore et humore de lapide e-
ducto quicquid planta generat adiutorio ca-
loris solaris et aeris prius calefactum vigo-
rantis ac digerentis humore a lapide iam
attractum et in substantiam plantae transmutantis
sed non diu durat planta talis nisi terra circum-
stante et dulci aqua irrigate. et tepore aere
soueat. et hoc propter humoreis paucitatem. **Item**
Arest. planta si fuerit prope solem. id est versus ori-
entem citius nascetur et hoc propter sufficientiam
caloris. tardius vero si fuerit ad occidentem pro-
pter caloris elongationem. **Item** ibidem dicit
Albu. ex temperie seruatur cuiuslibet plante
incrementum. si enim nimia fuerit humiditas
opulans vite et potius pro quos debet nutri-
mentum ascendere ad arboris extensionem. eo-
dem modo si nimia fuerit siccitas restringunt
potius et sic planta non nutritur. **Item** **Arest.** que-
libet planta quattuor indiget. scilicet semine termi-
nato et in sua specie perfecto maturo et a pu-
trefactione seruato. et inueniendi loco. id est ter-
ritorio generationi plantae congruo. et aqua mo-
derata humore. scilicet tepore. et aere consue. scilicet me-
diocriter tepore quod dicitur. **Albu.** si aer fue-
rit nimis calidus calor naturalis euapora-
bit aptis poris. si nimis frigidus suffoca-
bit plantam. prima duo sunt necessaria ad
plantae generationem. scilicet duo necessaria
ad eius nutrimentum et conseruationem. **Item**
species et plantae medicinales quae crescunt in mo-
tibus ad rescedendum sunt minus delectabiles et
ad digerendum fructus habent duriores. et hoc pro-
pter vehementem coagulationem per calorem agentem
in humiditate. et ideo tales fructus non multum
sunt nutritibiles. ut dicitur. **Arest.** quod dicitur. **Al-**
bu. Quanto planta est magis medicinalis.
tanta minus nutritur. **Item** loca a sole remo-
ta non erunt plantarum multarum sicut nec a sal-
fecunditatis multe est in talibus locis. ut dicitur
citius **Arest.** cuius ratio est. ut dicitur. **Albu.** quod illi quae
sunt directe sub septentrione habent diem con-
tinuum per dimidium annum. per reliquum autem non
ctem. ibi ergo raro crescit planta vel ani-
mal. in estate enim non potest propter conti-
nuatiorem caliditatis. in hyeme vero non
potest propter continuatiorem frigiditatis. et ideo
dicitur **Aresto.** planta ibi generata non habet

vires foliorum nec fructum propter defectum
caloris agentis in tempore anni. et propter super-
fluitatem eius in alio. **Item** **Arest.** planta
multarum spinarum multum habet de humore
te vinctuoso. et cum se mouerit ille vapor
vinctuosus per calorem proprium cooperante
calore stellarum digeritur et conuer-
titur in substantiam plantae quae et inseritur. non
illam digestionem operatur calor vitalis
in planta cum calore extrinseco operante et
crescit planta insita gratia extensa sursum
Unde proprium est plantae multum spinose
ut in ea fiat insertio plantae alterius spe-
ciei. et hoc ut dicitur. **Albu.** quod habet multum
humores attractum ab exteriori calore vinctuo-
sum et ita coagulationem expulsi-
bilem a calore interiori in pluribus locis.
ita quod pars eius superior cuius expellitur est sub-
tilior et penetrabilior quam potest aper-
tite multos poros plantae et ipsos ingredi
et ipsam incorporare et consolidare plantae infer-
riori. Ita planta quae inseritur plantam si-
ue truncum cui inseritur transmutat in suam
speciem. et non eouersio. cuius ratio est. ut
Albu. dicitur. quod inferior planta monet super-
riorem per humorem et calorem quem ei trans-
mittit. sed superior humorem attractum vel
terius digerit et decoquit et in naturam su-
am conuertit et postea virtutem suam in
ferriorem transmittit. et alterat illas cui
inserta fuerit et conuertit eam in suam na-
turam et speciem. **Item** quinquae sunt speci-
es generationis plantae. ut dicitur **Aresto**
teles scilicet ex semine et putredine et ex humore
et aque et ex plantatione et ex unius in
aliam insertione. **Item** sunt arbores et
plante quae producant fructum ante folia
ut dicitur. **Arest.** sicut ille quae habent multum humo-
rem vinctuosum materiale ad fructum quem
ut digesserit calor naturalis simul cum
calore solari cito maturabit fructum. et
ille humor vinctuosus abundans prohibet
humorem aquosum materiale ad folia ne
ascendat in folia aut praeumpat ante fructum
in tali planta. **Item** quaedam citius produ-
cunt folia quam fructum. et hoc propter defectum et
paucitatem humoreis vinctuosi. et abundantiam
humoris aquei materialis ad folia quem
calor solaris citius attrahit ad locum produ-
ctionis foliorum quam vinctuosum humorem ad

Lib. XVII.

productionem fructuum. et ideo tardatur
maturatio vinctuosi humoris material
ad fructum. et fit processio foliorum. **Itē** que
dam simul producant folia cum fructu ut
ille que habent predictos humores mul
tos et proportionabiles et calorem interio
rem cum exteriori calore solis in aere et
qualiter operantē in vtroque et vtriusque se
aquaosum in folia et vinctuosum in fructu
equaliter expellent. **Item** **Aresto**. **An**
tiqui sapientes assererant fructus et fol
lia esse idem. et folia non esse. nisi propter
fructum nec differre ab inuicem mate
ria nisi secundum maiorem vel minorem digesti
onem aquosi et crudi humoris. **Humor**
enim aquosus et subtilis cito attrahitur a
calore solis et cedit in folia. qui vero ma
gis est vinctuosus et digestus cedit in ma
teriam ipsius fructus. **Item** dicit **Aresto**.
quod aliqui arbores sunt spinosi non est ve
nitio nature plante substantia gene
rantis. sed accidit ex raritate arboris si
ue plante per quam attrahitur humor fri
gidus parum coctus et exiens per illam arbo
ris raritatem a calore solis in spinam co
agularur. et fit in spina forma pyrami
dalis incipiens intra stipitem a grosso
lato. et in parte anteriori terminatur in
acuto. nam humor subtilis qui ad spinam
est causa materialis elongatur paulatim
a planta et in longum et acutum se diffundit
eodem modo faciunt omnes arbores qua
rum partes pyramidalis sunt figure
Item arbores exterius generaliter sunt
virides. interius alte. pars enim interior
habet materiam appropinquantem ad albe
dinem. et pars exterior ad vitorem. nam ma
teria que attrahitur ab interiori et expel
litur ad exteriora in cortice aliquantulum
digeratur et in vitorem transmutatur quod vi
tor medius est color inter vitorem qui
uenit ex perfecte caloris actione. et inter
albedinem que puenit ex imperfecta. **Itē**
Aresto. Arbores variantur in figura. nam
quedam sursum quedam deorsum. quedam
vero inter hec tenent medium. **Ille** enim in
tum medulla viget humor subtilis que
mouet et attrahit calor ad superiora pyra
midantur. id est in formam pyramidalem ad mo
dum flame. que ascendit in communi virtute

te ignea eleuantur. **Ille** vero in quatuor
medulla viget humor grossus et aquo
sus inferius deprimuntur et angustantur.
Unde et ille partes sua grauitate inferius
mouentur et in grossum in parte infima
coartantur. **In** quibus vero erit humor
medius. et inter grossum et subtile tempe
ratus. pars ascendet sursum et erit causa ele
uationis. et pars deorsum que est causa
grossationis. **An** secundum maiorem vel minorem
digestionem illi humoris in radice et me
dulla solet magna apparere arbor in figu
ra. nam necessaria est prima digestio in
radice ad eius incrementum. secunda vero
necessaria est in medulla propter completi
onem maturatiōem dilatatiōem et con
seruatiōem. **Et** sufficit ista duplex dige
stio ad plantarum completionem. et ter
tia in foliis animalibus reperitur. ut di
Aresto. et exponit **Albu**. **Item** diuersifi
cantur arbores in foliis et in ramis secun
dum multitudinem humoris vel paucita
tem. et caloris fortitudinem vel remis
sibilitatem. nam si calor fuerit fortis et
humor multus. multa in exitu erunt fo
lia atque rami et econuerso. et secundum rari
tatem humoris abilis ad consumptionem et re
siccationem. resiccant ipsi rami. cadunt folia
remanebit arbor vacua atque nuda. et in
contrariis modo contrario se habebunt
Item ut di. **Aresto**. non solum pyramidalis
spine in arboribus. verum etiam eadem figu
re inuenitur in foliis et in fructibus. quia
si meatus plante primo fuerint amplii et
valde rari in principio humoris. et pro
prietate et frigiditate constringantur. fo
lia et fructus inferius in grossum abuntur.
et in superioribus graciliabuntur et py
ramidantur. et hoc propter attractionem
leuioris partis humoralis ad superiora
vi caloris et repulsionem humoris graui
oris ad superiora. **Contingit** tamen tam
folium quam fructum sepius acui in extre
mitatibus et pyramidari. scilicet quan
do virtute caloris et raritate humoris
superior particula leuigatur. et parte infe
riore calida etiam existente humor in me
dio distendit. et sic substantia fructus vel fo
lij in medio dilatatur. et vtraque extremitas
propter dominium ignee virtutis in communi

quāmodo ducit et subtiliat. et sic i pyramidē transformatur. **I**tem ibidem dicit **A**re. q̄ arbores et plante quedam faciunt flores ex humore subtili et puro existente i medulla. non tamen p̄ omnia terminata nec digesta s̄m vltimam fructus cōpletionem. disposita t̄n ad fructus p̄ductionem quedam autem arbores p̄pter nimiam humoris viscositatem nō habent flores. q̄z ille humor non potest subtiliari et p̄pter suam vinctuositatem iu subtilitatem floridam dilatari. vtz in ficu q̄ non habet flores ex causa iam dicta quedam etiam non habent flores p̄pter humoris liquiditatem. q̄z non potest in floribus subām coagulari vtz in palma et filio vt dicit **A**rest. et s̄m diuersitatem materie in qua diuersimode agit calor. diuersi colores in floribus tā herbarū q̄ arborum generantur. sed ista p̄sequi non est p̄sentis negocij. et iō de eis ad p̄ns p̄pter rediū fore arbitror quiescendū. **T**amen alias sup̄addit **A**rest. p̄prietates i fine. ij. li. quas non reputo cōtemnēdas **D**icit enī circa finem. Planta inq̄t h̄ns grossum corticē multū extendit in altitudine. et hoc p̄pter extensionem humoris et impulsū caloris. **C**ham grossitudo corticis humorem recipiens. nō sinit illum defluere. nec etiam p̄pter suam densitatem p̄mittit calorem p̄ poros evaporare. ex qua necesse habet se diffundere et dilatate. vtz in pino in palma et in conifilibus. vt dicit **A**rest. **I**tem ibidem **A**rbores habentes lacteum humorem magnam habent vinctuositatem et calorem fortem in radice. et ideo resoluūtur h̄ flores vtz ad exteriora arboris et generantur gummi aliquando liquidi. aliquando ex exteriori aere frigido coagulante in modum lapidis vel conchule indurate et hoc accidit aliquando ex frigiditate cōstringente. aliquando ex caliditate liquidiores partes educente et consumente et grossiores compingente. sicut ibidem dicit. **A**lii redus. **I**tem ibidem. **A**rbores quedam alterantur sc̄m tempis alterationes q̄ in estate virescunt. in hyeme palleſcunt. et tamen folia sua non perdūt nec proijciunt. fortem enim habent calorem icor

poratum. et ideo calor fugit ad interiora arboris et etiam foliorū. a facie frigidi aeris hyemalis. et ideo exteriora pallida et glauca fiunt. tamen non cadunt folia p̄pter viscositatem humoris et intensā fortitudinem caloris. **I**tem ibidem. **A**rbores facientes fructum in principio faciunt fructus amaros quādo sc̄z nouiter sunt plantate. et in earum fructu tunc dominatur amaritudo vel ponticitas sapoz sc̄z accedens ad amaritudinem. **C**uius causa est. quoniam prima digestio acida est et pontica propter humoris attracti gressicem et terrestreitatem et propter caloris digerentis paucitatem et debilitatem. et ideo generatio talium fructuum est p̄ter dulcedinem. q̄z ip̄oz humor crudus remanet et indigestus. sed post fortato calore et augmentato humore reputato. calor digerens humorem ip̄m efficit sapidum atq̄ dulcem. quia vt ibi subdit **A**restoteles etiam amarum in ignem missum dulcescit. et hoc accidit sc̄z **A**lbu. propter illam quam recipit a virtute ignis digerentis imutationē. **I**tem ibidem. **I**n locis acidis frigidis sc̄z atq̄ ficcis aliqui producuntur fructus dulces. q̄ calor innatus intra acetosum h̄mores indusus per calorem solis adiutus digerit illam acetositatem et cōuertit in dulcorum. et erit fructus dulcis. quibus acida sint folia et etiam extremitates in quibus non est tanta digestio et caloris operatio quemadmodum est in fructu. **C**ontingit tamen aliquando q̄ propter superuenientem nimiam adustionem ille fructus p̄mus factus dulcis conuertitur in amaritudinem propter superfluum calorem et humoris residui paucitatem. **I**tem ibidem. **I**n locis temperatis et terris antedictis v̄nales fructus celeriter maturescunt propter caloris sufficientiam et aeris exterioris dispositionem temperatam. **I**tem ibidem quedam sunt arbores que primo faciunt fructus dulces. deinde p̄tici efficiuntur et amari. sicut arbores mirabilanorū. cuius causa est vt ibidem dicit q̄ arbor talis habet fructus magne raritatis et i hora digestiōis cū sint meatus magni et ampli sequit̄ calor sufficiens humorem

materialem ad fructū et maturabit fructum. et id hōi fructus in digestionis principio erit dulcis. sed postq̄ calor exstens in meatib; cōsumentib; humores inducit siccitatem. qz p̄stringit meat' et poros ita q' nec calor nec h̄ior potest ad locū fructus puenire. mutantq; frigiditas et siccitas calorem et humorē. p̄ qd alteratur fructus in p̄ticitate eo q' p̄hibetur ois ascēsus siue accessus caliditatis innati et humoris p̄ cōstructionē inductam a siccitate. et sic erit frigiditas vincens in fructu. p̄ter defectū caloris. et erit fortis p̄ticitatis p̄ter victoriā frigiditatis et siccitatis. Sed tandē calor innatus eleuat ad locū fructus et vigoratur p̄ calorem solis. p̄ter qd vincit itē frigiditatem et inducit intēsam caliditatem et siccitatem. et sic erit fructus amar' In arboribus plātādis p̄ter et serendis etas lune maxime cōsiderāda est. nam q' plantant' in plenilunio recto vel in recto nouilunio minus cōualefcit. et si conualluerint fructū facient vermiculosum. et fructus tūc plātate arboris citi' putrefcunt. Sicut et arbores q' tūc de terra p̄scindunt minus durāt. et citius v̄mibus corrodūtur. sicut dicitur. Cōstan. rōez q̄re supra li. viij. de effectibus lune. Itē inter arborē et eius fructū est quoddā retinaculū quo fructus adheret arbori. sicut fetus p̄ vmblicū adheret matri ut dicitur. Consta. et illud retinaculū primo est debile et laetum et attracto h̄iori adhuc vicinū. et id fruct' tūc defacili excutit si fortioris v̄ti impulsu tūc t̄pis arbor moueat. s; post paulatim calore humorē indurāte fortius adheret et fructus itate facili nō tūc cadit. sed in fine fructu maturato et ad debitam q̄tatem p̄ducto arefcit illud retinaculū vel putrefcit. et id fructus de facili mouent' tūc ad casum. Et q̄to arbor p̄ fundius figit ad radices. tanto attrahit plus humoris. et si fructifera est pl' abūdat in folijs fructibus et ramis. Item arbor supfluis ablatiis melius fructiferat. nam transit humor in fructum qui transiret in nutrimentū supfluoꝝ. Nec d' natura et p̄prietate arbor' in generali dicta nunc sufficiant.

Capitulum. III

De amigdalo

Amigdalus est arbor mature florens. et dicitur hec amigdalus pro arborē. et hoc amigdalus p̄ fructu. Unde quidam ait. Sunt matura moza pyza. ficus. amigdala moza. Tamen hec amigdala le. inuenitur p̄ fructu in sacra pagina. Nume. xvij. Sacra enī scriptura ut dicitur. Hiero. non vult se semp subijcere grāmaticē legi. nec vult illius arte regi. Itē. autem li. xvij. sic dicit. amigdala grecum est que latine nunc lon ga vocatur. Hanc nucidam multi vocant quasi minorem nucem. de qua v̄gilius. Cum se nunc plurima filius induit i flores. Sicut enī arboribus prior floribus se conuertit. et ad poma inferenda arbuta sequentia puenit. Ducusq; fido. de amigdalus dicitur. Aesto. in li. de plantis. q' idigent cultura et maxime quādo sunt antique. v̄n si clauis p̄forētur emittent quoddam gūmi. et depurabitur humor in medulla qui materia est ipsius fructus. et id plus fructificat amigdali bene culte quā sunt antique q̄z nouelle. Duplicem autem fructum fert amigdalus scz dulcem et amarum ut dicitur in Plate. et dulcia amigdala vtilia sunt ad cibū. amara vero ad medicinā. sunt enim calida et sicca De dulci amigdalo dicitur. dyasco. q' si recēsum suo folliculo comedat' p̄dest stomacho. sed caput grauat. caliginem nutrit. ventrē accēdit. somnū facit. ebrietati resistit. Itē dicitur ibidē q' si vulpes comedat amigdala moriet'. Sepe enī qd medicinale est homini venenosum et mortiferum est alteri animali. et eōuerso. Itē idēz. Fere tota arbor amigdaloz amaroꝝ ē medicinalis. nam radix eius elixata siue cocta. et trita maculas vultus tollit et purgat. fronti linita dolores capitis mitigat vulneta putrida mirromelle mūdificat atq; sanat. cortex etiā et folia sunt mūdificatiua exterminatiua et sanatiua. oleū autē amigdal extractū v̄melsibzicosi v̄tre necat. mēstrua puocat et purgat. S surditate efficacit iuuat aurium sanemūdatur et deficcit si tepidū auri instillet' ut dicitur. dy.

Item flores ei⁹ cocchi in oleo caducos
et letargicos excitat. cum melle triti mori
sibus caninis obuiant. vlcera sanant. gum
mi qd⁹ de amigdalibus erudat mictu potiori
sanguine reijcietes iuuat. et sic p⁹ q⁹ pa
rum vel nihil est in amigdalibus qd⁹ noⁿ con
ueniat medicinis. vt di. dyasco.

Capitulum. III.

De abiete
Abies nomen est arboris sic dicitur
ab eido eo q⁹ p⁹ ceteris arboribus
longe abeat et in altu alt⁹ se ex
tendat. Cuius natura est vt di. *Ysi. lib.*
xyij. q⁹ est ex pers terreni humoris. et ideo
abilis est atq³ leuis. Et abiete aut dicitur
tur abiegna ligna vel alia que de abiete
coponunt. Et abietari⁹ dr⁹ q⁹ aliq⁹ de abie
te opatur. vt di. *Ysi. fm. Arest.* aut abi
es est arbor in altu se extendens pluri
mu h⁹is raritatis in substantia et subtilis
humiditatis. et ideo calor eius naturalis a
solis calore fortificat. et illa humidita
tem se facili eleuat et p⁹ sursum mittit. et
sic ipam in arboris subam ouertens arbo
rem altam facit. est etia arbor mire. recti
tudinis parui vel nihil h⁹is toruositatis
et hoc p⁹pter virtute caloris et equitate hu
moris opationi caliditatis obedierem et
ideo directe sursum sine aliqua tortuositate
eleuat. Quis eni abies generet ex hu
more leui et subtili. illius t⁹ humoris su
p⁹stuitatem reijcit natura ad eius sup⁹si
ciem scy inter lignu et corticem et ibide
a calore exteriori inuisca⁹ et in naturam
resine cuiusdam odorifere transmutatur
p⁹pter eandem etia viscositatem vinctuosa
ligno abiegno incorporata abies igni ap
posita facillime inflammat. Clarijs insuper
edificior structuris abies accommodatur
et maxime p⁹pter suam recta altitudinem
et formam pyramidalem edificati⁹ na
uium vt aliter adaptatur.

Capitulum. V.

De aloa
Aloa arbor est aromatica que in
india generat. vt di. papi. Et e
arbor odoris suauissimi atq³ fra
grantissimi cuius pticula vice tymiama

tis altaribus adoleatur. vnde nomen ex
traxisse dicit. De ligno aut aloes dicit
in *Plat.* Aloes est lignu calidu et siccum
qd⁹ recipit in magno flumine babilonie
cui coniungit tigris flumini spadis. In a
pluribus credit q⁹ pdictu lignu inter pa
dis arbores oriat et casu aliquo vel ipul
su de paradiso ad flumē indie deducat. ha
bitantes aut iuxta flumē missis retribut
in flumē lignu iteripiunt et reseruat vsu
medicine. multu eni est medicinale. *Li*
*gnu aut aloes est triplex. vt di. *Ysta.* in*
li. graduu. primu est valde ponderosu et
qd⁹ est nodosum e valde aromaticu. et est
subamaru saporis et subnigri coloris et
subrudi et cōtitioni dentu no oino resi
stens. Dicit etia q⁹ cu masticat statim o
dor aromaticus videt attingere cerebri
et quoddam reple. Scdm genus est
minus ponderosus nec adeo aromaticus
nec amaru. Tertiu genus est subalbidu
valde leue nec est alicui⁹ saporis et parui
odoris nisi sit aliside coaptatu. Sopha
sticatur aut lignu aloes cu quoda ligno
sibi sili in ponderositate et nodositate mo
dica aromaticitate et a quibusda lignu
aloes siluestris nūcupat. hoc lignu cōstru
catur cu plūto vt color immutet. addita
supstuitate autu vt fiat aliq⁹ tulu ama
rum et subrudi. et ponit in decoctioe op
timi aloes cu muscovt fiat valde aroma
ticu. et sic fit vt vix ab optimo discernat.
cognoscit t⁹ qz durissimu e et masticatu
oni dentu oino resistit et du masticat sa
por amarus interius no sentitur. Lignu
aloes stomachu pfortat. digestionē pcu
rat et debilitate cordis ac cerebri cōfortat
et singulariter cōtra sincopim et cardiacā
maxime passioem iuuat. na oēs cordis
passiones et debilitates ex frigiditate p
ueniētes valet vniu decoctionis aloes.
sed qz vniu indefit amaru modicu appo
natur et p delicatis cu aq⁹ rosacea vniu tē
petur. et tale vniu poterit diu reseruari.
qz a ligno multu imutatur. ei⁹ fum⁹ p na
res recept⁹ infrigidatu cerebri calefac
et debilitatu cōfortat. Et vt laudes ei⁹
cōcludam in oibus corpis debilitatibus
subuenit et adiuuat si quis modorebitu
vti sciat. Ducit⁹ Plate.

Capitulum VI

De aloë

Aloë etiam dicitur cuiusdam herbe succus que herba aloen appellatur hec herba in india et persia et locis alijs plurimis reperitur. cuius succus exprimitur et ad ignem decoquitur. et post soli exponitur et ericcat ut dicitur Plate. Aloë etiam tria sunt genera. scilicet citrinum epaticum et cabbalinum ut dicitur Plate. Et differunt iste tres species in bonitate. nam bonum est cabbalinum melius est epaticum. sed optimum est citrinum. et discernuntur ex colore citrino et rubro et precipue cum frangitur pulvis apparet ac si esset pulvis croci et est eius substantia clara maxime quam confringit per minuta frustra. et quod frangitur ex eo minus est fetidum et minus amarum. Epaticum vero aloë assilatur e pati in colore. calorem enim habet epatici cum. id est nigri et foramina quod dicitur velut orare nare. obscurum etiam habet substantiam et non clarum et est amarum quod est citrinum. Cabbalinum autem aloë nigrius est et obscurum et feculentum habet substantiam et amarissimum saporem et horribilissimum odorem. Sophisticatum autem cabbalinum ita ut videatur epaticum vel citrinum cum pulvere croci et aceto si vendes in illo intringat et desiccet. et tunc inouatur eius color et odor ut citrinum vel epaticum videatur. discernitur tamen quod cum frangitur et digitis confricat. statim fetidissimum sentitur et amarissimum inuenitur quod non est in epatico et citrino. omne autem aloë quod de sua natura est minus amarum est minus fetidum est magis laudabile. Aloë autem quoduis ex natura sit amarum. tamen multipliciter est utile et salutiferum. nam flegma colerem et malancoliam mundificat et atque purgat. membra nervosa confortat. stomachum a viscosis humoribus et nocivis euacuat. caput a dolore releuat. quoniam fumositas stomachi caput grauatur. visum clarificat. splenem et epatum tepilat. menstrua puocat. in corpore discolorato bonum colorem generat. ab ydropse corpus preseruat et in principio curat. puluis eius cum melle datus lubricos. id est vermes ventris necat. fluxum capillorum philet. et a casu preseruat. arthricos inuat. pruriginem oculorum

placat. membrorum genitalium vlcera sanat. putredinem oris et gingivarum mundificat et desiccatur. amarum est oris. sed dulce stomacho. stomachum enim refrigeratum et debilitatum confortat et digestionem adiuuat et curat. hec omnia de dyasco. et Plate. et Auicenna. excerpta sunt

Capitulum VII.

De arundine.

Arundo est media inter herbam et arborem. herba quidem robustior et durior sed arbor est fragilior. exterius plana et interius vacua et caua. nodosa. leuis. in paludibus enutritur. ventus cedens. de facili manu ledetur. de arundine dicitur. Phil. li. xvi. Arundo est diuina eo quod cito arefcatur. in indicis autem stagnis crescut arundines et quarum radice expressum suauissimum succum bibunt unde et varro dicit Indica non magna in arboris crescit arundo. Illius et lentis premitur radicibus humor. dulcia cui nequeunt succo contendere mella.

Capitulum octauum

De amomo

Amomum ut dicitur Iphido. libro xvij. est vocatum eo quod habet odorem veluti cynamomum. nascitur in siria et armenia. cuius fructus troscum semen reddit sibi conerum hinc florem album similem viole et folia similia bzone odore etiam suo ptono somnos suauiat. Amomum est herba odorifera ut dicit dyasco. et est coloris subrufi folia habens coniuncta et semina copiosa habens ad modum viole florem album. Est amomi triplex species quoddam enim est armenicum. et illud ceteris est nobilius. fului quidam coloris. sed odoris optimi et virtutis maximi ac valoris. Aliud est quod crescit in locis humidis et aquosis et leni tactu. sapore exprimes atque gerens. Tertium vocatur ponticum rufum non longum. Est autem eligendum quod est recens et album. semine plenum supergas purpureas expressum maxie odoriferum et poderosum quod masticum quoddam acumie mordis ligatur

Unde habens colorem non patitur non dicitur uersum ut dicit Auicenna et Dioscorus. De amomum habet sim eisdem aurores virtutem calefaciendi et etiam desiccandi. igitur scorpionum occurrere. sua decoctione in aqua oculos fouendi et a suis doloribus teleuandi. habet virtutem dolores viscerum sedandi. et ventositatem extenuandi et menstrua puocandi. cuius elixaturasiue decoctio sumpta habet virtutem freneticis subueniendi. epaticos adiuuandi et etiam podagricis succurrendi. in oilibus liquidem nobilibus antidotis et receptionibus et medicinis solet amomum sepius adhiberi. quibus loco ipsius multi aliam herbam amonidem sepius ei quidem in colore similem. sed in odore et virtute penitus disparem apponere sunt conlueri ut dicit Auicenna.

Capitulum. IX

De aneto

Herbium est herba cuius semine compositum nomine est vocatum. cuius semine primo conuenit medicine. radix secundario. sed tertio ipsa herba cuius semine potest seruari per triennium in magna efficacia. ut dicit Dioscorus. Melius tamen est ut singulis annis renouetur. cuius radix adhuc viridis alicuius est valoris sed desiccata nullius. ut dicit idem. Huius virtutem diureticam calidam sepius et aptiuam et compositorum diuisionem. ventositatis et inflationis extenuatiuam et torsionis ventris et viscerum mitigatiuam. Item virtutem habet calculi confractiuam. menstruorum puocatiuam. et meatuum vrinariuorum apertiuam. singuli ex plenitudine amputatiuam. somnum puocatiuam duarum collectionum in corpore resolutiuam si coctum cum oleo per emplastrum modum apostemati apponatur. Item flos eius cum vino coctus dolorem capitis auferit si inde caput fomentetur. Item cinis eius vulue stullanti appositus ipsam reprimit et desiccatur. Item decoctus anetum cum oleo rigorem nervorum laxat multis etiam alijs subuenit passionibus sicut idem dicit.

Capitulum. X

De aniso

Herbium eisdem habet virtutes quas anetum sed saporem habet dulciorem. et eius semen est magis minutum et rotundum. et a multis vocatur dulcinum alias dulcetinum. ut dicitur in Plat. Virtutem habet dissoluendi consumendi et ventositatem destruendi. digestionem confortandi. oppilationes splenis et epatis apiendi. confringendi calculum puocandi menstrua et omnes meatus interiores apiendi et emendandi. Et ideo quibus sit in quantitate semen minutissimum. est tamen multum utile in virtute et plurimum salutarium.

Capitulum. XI

De alio

Herbium ab olendo est dictum eo quod oleatur ut dicitur in Galieno. l. xvi. Cuius odor est tam fortis quam omnes alios reprimat et superat fetores. et ideo per loca corrupta necessario transiri siue putrida purgaturi fortissimis se mununt alliatum sicut Dioscorus. Illud multas habet virtutes et tam bonas quam malas proprietates. quare ex diuersis componitur virtutibus ut dicitur idem. Ventrem liquidem et stomachum turbat et siccat. sitis amouet et corpori appositum corpus vlcerat et vulnerat et si nimis a colericis sumatur in usum. corpus inflammat et desiccatur. lepram generat maniam et frenesim excitat. visum ledit et hebetat. et ideo colericis natura nocet. nam coleram rubeam cito generat et adustam multiplicat et augmentat. flegmaticis et frigidis multum confert. Est autem duplex eius genus sepius domesticum et siluestre quod scordeum a medicis nuncupatur. cuius flos telet recolligi et in medicinis apponi vel admisceri. non enim opatur cum impetu sicut solet domesticum opari. Alij autem domestici capitibus maxime vtiuntur. in cuius natura multiplex efficacia reperitur. Nam per caput habet virtutem dissoluendi et consumendi et repellendi venenum et omne venenosum. Quod non sine causa vocatur ab antiquis aurorebus tyriaca rusticorum. ut dicit Dioscorus. macie autem valet contra morsum et venenum canis rabidi. si cum sale et nucibus interius accipiat addita herba tura. hec enim quatuor

adinuicem conterantur. et ad quantita-
tem magne nucis patienti sepius offe-
rantur. et hoc cum vino. eadem etiam co-
fectio sup morsum canis rabidi exteri-
apponatur. vulnus eni sanat ⁊ venenū
attrahit ⁊ cōsumit. ⁊ a piculo liberat ac
pseruat ita. efficaciter sicut tyriaca. Itē
allium virtutem habet apriendi diuidē-
di et incidendi humores grossos ⁊ cōsu-
mendi ⁊ ita valet calculosis ⁊ stranguiri-
am patientib. i. difficultatem vrinādi.
menstrua etiam puocat ⁊ emēdat vētrē.
lūbricos ⁊ alios vermes in ventre iterfi-
cit si cū pipere ⁊ succo mēte ⁊ aceto ad mo-
dum salse offerat. velorem ilioꝝ ⁊ lūbricū
allii mitigat. si mūdatur ac tritus ⁊ cū
oleo coctus sup doloris locū ad modum
emplastri apponatur. Valet etiā ⁊ mor-
pream. i. lepram cutis si locus in quo est
morphæa scarificat ⁊ post cū allio trito tri-
cetur ⁊ cathaplasmet. Contra serpētum
morsus valet si tritū cum laurino oleo
apponatur. vt di. **Dyasc.** Item idropicū
pdest qꝫ humorem intercutaneū consu-
mit et resiccat ⁊ tumorem sedat. grādiā
cruenta vulneta ⁊ sordida purgat ⁊ con-
glutinat ⁊ sanat si puluis allij combusti
supponatur. Coctum etiam allium cum
aqua fontana ⁊ omnem dolorem loci et
tumorem tollit. caueudū tñ est ne conti-
nue in cibis assumat qđ multū noceret
oculis. **Uñ vsus.** Allia vina venis pul-
uis ventus faba fumus. **Ista nocēt ocul-**
sed vigilare magis. Scđm **Arest.** aut li-
de plātis. allii habet similitudines cum
lilio. cōmunicat cū illo in dispositiōe cap-
itis ⁊ tunicellis. ⁊ habet virtutem semen-
tinam in tunicellis radicis sue. ⁊ in gra-
nis suis natis in summitate haste sue. ⁊
ideo cepula allij posita in terram pducit
plantam similiter ⁊ semen. ⁊ habet tunicas
multas ⁊ folia pyramidalia et hastā
cauernosam ⁊ porosam. Allium etiam si-
cut ⁊ liliū primū facit semen stipitis sui
⁊ in tenui folliculo in grana cōiungit
cepa vero non cōiungit grana sua. sꝫ in
pediculis siue pedibus puulis nutrit ea ⁊
emittit. Facit allium radices capillares
sicut liliū ⁊ sicut crocus ⁊ hmoi. Sꝫ in
hoc differunt radices allij a lilio qꝫ non

ramificantur in allio sicut ramificatur
lilio. ⁊ sicut allium renouat folia ita re-
nouat radices. et semel tantum emittit
semen sꝫ in scđo anno postqꝫ seminatur
ideo habet allii tunicas plures ⁊ ramo-
sas vt ille tunice sint cibus ⁊ nutrimen-
tum secūdis radicibus ⁊ secūdis folijs ⁊
stipiti eius. quapropter crescētib. secū-
dis folijs ⁊ stipite attenuat ⁊ euanescit
tunice eius in terra. Et simile huius in
cepis inuenitur. In hoc aut allii differt
a cepa. qꝫ quelibet allij tunica carnosā si
plantetur crescit ex ea planta sicut et li-
liū qđ de tunica sua plantata in terras
emittit plantam. et hoc accidit qꝫ in suis
tunicellis est virtus seminatina sicut in
carnosis partibus allioꝝ non sic aut fit ex
cepa. si ei ex qlibet eius parte plantata cre-
scit planta. sed de toto capite cepa plantata
emittit plantam qꝫ virtus seminatiua
non est in qlibet parte cepe sed in to-
to. In hoc etiam differt allius a lilio qm̄
eius partes carnosae qm̄ plantantur emit-
tunt gramina sua ⁊ foliū p medium car-
nis sue sed tunicelle liliij emittit ab vno
latere sui iuxta ⁊ non a medio. **Ducusqꝫ**
Arest. li. de plan. fm nouā translationem

Capitulum. XII

De absinthio.

Absinthium est herba acerrima
calida ⁊ sicca vehementer stipiti-
ca et amara. vt di. **Dyasc.** Cur
duo sunt genera. vñ est ponticū habēs
colorem viridem. ⁊ saporem ponticū et a-
marū. aliud est subalbidū ⁊ minus ama-
rum. ⁊ minoris effectus qꝫ primū. in fi-
ne veris colligitur in ymbra resiccat per
annum in magna efficacia cōseruat. Di-
citur autem contrarias habere virtutes
sicut **Plat.** di. sꝫ relaxatiuam ⁊ constri-
ctiuam. constrictiua inest ei ex grossicis
substantiis ponticitate. laxatiua sēst ex ca-
liditate ⁊ amaritudine. vnde qm̄ recipit
interius si inuenit materiam cōpactam
ppter ponticitatem sue substantie ⁊ gros-
siciem reddit materiam cōpactiorem. ⁊
sic est causa maioris constrictionis. ma-
teria vero existente abili et digesta cali-
ditate dissoluit eam ⁊ ponticitate sua cō-

primente expellit eam syropus de absinthio factus epati subuenit et stomachi confortat appetitum inuirit. ebrietati obuiat et repugnat. ycteriam curat et colorem euulsum alterat et immutat succum eius cum puluere costi splenem reopilat dolorem stomachi et intestinoꝝ ex vento sitate puenientem dissoluit et mitigat. succus eius auribus instillatus humiditates ab eis distillantes desiccatur cum felle thauri tritum absinthium et auribus iniectum dissoluit sonitum et auditum roborat et emendat dolorem capitis ex fumositate stomachi pcedentem succus eius sedat. liuorem et dolorem ex percussione cum puluere cimini et melle amputat si per modum emplastri apponatur. Libricos et ymes aurium succus eius necat si instillet. succus eius potatus visum clarificat. et oculis impositus ruborem et pannum curat. si sepius infundat libros et pannos a ymbibus et muribus tutos seruat si cum eis in cistula reponat. vt di. **Dyasco.** Item moribus migalis et draconis obuiat et sanati bibatur. Item eius decoctio ventositatem ventris et inflationem sedat cum portatur vt di. **Dyasco.** Preter has virtutes quasdam habet conditiones et proprietates minus laudabiles. nam saporis amaritudinem potestate inficit et costringit gustum. odoribus turbiditate ledit. olfactum in amaritudinem redigit lac et vinum et omne dulce cui admixtum fuerit seu adiunctum. et ideo apes que frequenter flores absinthij faciunt mel amatum. vt di. **Dyasco.** de absinthio di. **Plinius** li. xvij. Ad est inquit dandum febri citanti. nauis eas naribus arcet si fuerit prius potatum. somnum puocat tormienti licio sub capite positum. capillos tenigrat quoniam inunguntur unguento facto de eius succo et oleo rosaceo.

Capitulum XIII

De apio

Apium est communis herba oibus fere nota ex eo sic vocata. vt di. **Plinius** li. xvij. q. apicis. i. capit triumphantiu quondam fuit ornamentum. **Hercules** enim primo hanc herbam capitum circumposuit. cuius radices efficaciter pu-

gnant contra insidias veneni. vt di. **Plinius**. cuius multe sunt species. vt di. idem. s. petroselinum sic dictum eo quod apio est simillimum in folijs. silenium enim grece apium dicitur. crescit autem in locis petrosinis montibusque pruptis et ideo latini petroselinum petrapium vocant. vt di. **Plinius**. Sunt et alie maneres apij. vt dicit **Dyasco.** s. apium ranarum. apium risus. et apium emorroidarum. **Apium** ranarum dicitur quod in locis aquosis vbi tane sunt sepius inuenitur quod decoctum cum vino et oleo et vberis ac renibus cataplasmatum eorum dolorum mirifice opitulatur. apium risus dicitur ab effectu quod purgat melancolicum humorem ex cuius superabundantia fit tristitia. Dicit autem quod interius receptum in magna quantitate visum videndo interficit et occidit valet contra calculum et stranguriam et ad menstrua puocanda si decoctum fuerit in aqua vel vino et inde inferiora fomententur. **Apium** emorroidarum est dictum eo quod eius puluis vel cuius suppositus fluxum sanguinis desiccatur. **Apium** commune splenis et epatis opulatioem aperit calculum frangit ycteritiam soluit. ydropicis subuenit freneticis conuenit si eius succo et oleo rosaceo mixtum cum aceto caput sepius instigetur radix eius et semen moribus venenatis succurrit et veneno resistit. vt di. **Dyasco.** Epilenticis autem nocet omne apium quod dissoluit et mouet omnem materiam ad superiora. nocet etiam pueris illa enim etas propter humiditatis multitudinem et virtutem debilitatem et membrorum et meatuum strictitudinem parata est ad morbum caducum et ideo lactantes nutrices abstineant ab apio ne puer epilenticus efficiat. vt dicit **Dyasco.** et **Plinius**.

Capitulum XIII

De aristologia

Aristologia est herba multum medicinalis quous amara. Cuius due sunt species scilicet longa et rotunda. et vtraque calida est et sicca et est radix magis medicinalis quam folia. In autumno debet colligi et seruari per biennium. virtutem habet dissoluenti et expellendi venenum et consumendi. bonum anodynum facit. splenem durum remouit

et eius opilationes aperit. ventris dolo-
rem et a teris amputat ac sedat. podagri-
cis ac caducis subuenit et contractis. et tra-
morosos venenosos confert puluis eius cum
succo mente. puluis eius carnem mortu-
am leuiter corrodit in fistula et in plaga
fetum mortuum de utero expellit. radix ei-
us si cum vino decoquatur. haecenus dyasc.
de aristologia di. **Pl.** et **Pl.** li. xvij. q. mu-
lietibus fetis optima sit. nam potata cum
pipere et vino sordicem purientium mu-
dificat et matricem expurgat et menstrua
puocat atque purgat.

Capitulum xv

De agno casto
Agnus castus dicitur quedam her-
ba calida et sicca cuius virtus est
ut di. **Pl.** conseruare in homibus
castitatem. vnde et mulieres romane illi
herbe frutices secum deferre solent euerit in
mortuorum exequiis. quoniam propter honestatem
publicam oportuit necessario continentiam
obseruare. Haec herba sicut dyasc. et plat.
semp viret et eius flos purissime agnus
castus nuncupatur. quod odore et visu reddit
boles castos sicut agnos sicut dyasc. et pla-
te. Dicitur aperiendo poros et spiritus euap-
rando. et humiditatem seminale consumen-
do inducere castitatem. dicit etiam idem autem
quod eius decoctio valet contra leucostegim
maticam. id est frigidam idropisim siue alba
si cum semine feniculi et modica esula deco-
quatur. Item ibidem. Fomentum decocti-
onis igni casti matricis ericcat supflui-
tates. et ipsius orificium coarctat. mien-
strua autem puocat et litargiam sanat atque
soluit si cum apio et salvia decoquat in sal-
sa aqua. et inde posterior pars capituli for-
titer abluat. ut di. dyasco.

Capitulum xvi

De artemesia
Artemesia est mater herbarum dea
que quondam fuit a gentilibus dya-
ne que grece dicitur artemis osecra-
ta ut di. **Pl.** li. xvij. Est autem herba calida
et sicca cuius radices et folia competunt me-
dicine. Valet autem maxime contra sterili-
tatem que ex causa humida preceat. In cau-

sis autem calidis et siccis non valet. ut di. dy-
asco. Menstrua puocat. matricem mun-
dificat et confortat. dolores capitis deco-
cta in vino vel in aqua mitigat et sedat se-
cundinas et fetus mortuos euacuat. cal-
culos renium et vesice frangit. demonia sicut
Pl. fugat. et malis medicamentis obui-
at. trita cum arimbia dolorem pedum ex ite-
nere mitigat. Quis sunt spes plures qua-
rum virtutes de dyana adinuenisset mor-
talibus tradidisse. ut di. **Pl.** et **Dyasc.** as-
lias eius virtutes refert Auicenna.

Capitulum xvii

De aiena.
Aiena est herba cuius semen est
hominum et equorum visibus aptum. que
sicut **Pl.** est sic dicta. eo quod postquam
seminatur cito adueniat atque crescat. ha-
bet autem sicut **Plat.** vires leuiter relaxantes
et contra omnem tumorem facientes et
duricias relaxantes et faciei immundici-
as repurantes. ut dicitur in **Plat.**

Capitulum xviii

De balsamo
Balsamum ut di. **Pl.** li. xvij. Est
arbor siue frutex nunquam crescit
ultra altitudinem duorum cubito-
rum. et est vitis filis. folijs autem similis tu-
te. sed alboribus semperque manentibus
cuius arbor dicitur balsamum. lignum vero rilos
ballamum. fructus siue semen carobals-
samum. succus opobalsamum nuncupa-
tur. eo quod ferreis vngulis cortex ligni p-
cutitur et per corticis vulnera quasi per ca-
uernas gutte opobalsami erunt effluunt
et distillant. cauetna enim greco sermo-
ne opo dicitur. cuius guttas adulterant ad-
mirto caprio oleo siue melle. sed cognos-
citur sophisticatum cum melle si gutta
lacti instillata fuerit coagulata. cum oleo
vero si aque admixta facile fuerit resolu-
ta. quod ut oleum enatat super aquam. Si ve-
ro non fuerit sophisticatum statim in aqua
recenti petit suudum. vestem mundam quam
tangit non maculat neque polluit. Balsa-
ma autem si pura fuerint tantam vim habent
ut si sol exarduerit sustineri in manu non
possunt. **Dyasc.** **Pl.** autem li. xvij. ca. xvij

sic et iat. omnibus odoribus p̄fertur bal-
 samū. vni terrarū sc̄z in deo p̄cessum quō-
 dam nec inueniebatur nisi in duobus ter-
 gijs ortis. quoz maior. xx. iugeri erat sc̄z
 post d̄stantibus romanis vinea balsami
 p̄ multos colles p̄pagata est. viti quippe
 similioz est q̄z mirro. mō vineaz sicut et
 vitis implet colles. sine am̄niculis autē
 eius rami se sustentant p̄terior eni alti-
 tudo eius inter binos cubitos subsistit
 cauēdum est autē ne cū ferro ad interiora
 ligni ledatur. et iō cauendū est ne vltra
 corticem violetur. qz leso ligno interiora
 in totū perit. Est autē arbor totaliter me-
 dicinalis cuius p̄cipua et prima gratia ē
 in succo. sc̄da in semine. tertia in cortice
 minima est in ligno. ex his est optimum
 qd̄ est odoriferū et semine maximū et pon-
 derosissimum mordens gustū et feruens
 in ore et colore rufum. **Ducusqz Plini. li.**
xij. ca. xvij. **Dyasc.** autē d̄. q̄ quedam est
 sp̄s balsami q̄ crescit circa babiloniam
 vbi sunt septem fontes. si autē aliū in lo-
 cum transferat nec flores nec fructus fa-
 cit. In tpe estiuo leniter incidunt rami
 eius cū cultello osseo vel alio nō nimis a-
 cuto ne lignū intrinsecus ledat. qz tunc
 perret sub cortice autē inciso ponuntur vi-
 tree ampulle. in quibus gurte stillātes
 colliguntur. si vero vna gurta ponat in pa-
 lato cerebri ita calefacit qz videt succē/
 di. **Palet autē v̄rutem dissoluendi p̄su-**
mendi et corpa mortua incorrupta cōser-
uandi. qz q̄rum dissoluit tñ cōsumit vt
di. in Plate. menstrua puocat et educit
fetum mortuū. et molam v̄ ventre eijcit et
excludit. lapidem in renibus et vesica fra-
git. aliācam passionem soluit. omnes in-
ueteratas capitis passiōes tollit si mō de-
bito assumat. quotidianis febribus et q̄t-
tanis subuenit. moribus venenosis oc-
currit. Has et multas alias nobiles vir-
tutes habet quas enumerare esset lōgū
sed hęc de multis nunc sufficiant.

Capitulum XIX

De bdellio
B Dellū vt di. **Pl. li. xij. c. x.** ē no-
 minatissima arbor nigra similis
 olivę in folijs et in rubore. cuius

gūmi maxime reperitur in v̄sibus medi-
 cine. nam eius lacrima siue gūmi ē trās-
 lucida gustui amara. bñ odorifera sc̄z ma-
 gis est aromatica qm̄ vino est infusa. idē
 tangit glo. sup **Beh. ij.** vbi d̄r. ibi inueni-
 tur bdelliū et lapis onichinus et c. **Flascif**
vt di. Pl. in p̄tibus orientis vt i arabia
et in dea et caldea et c. Bdellia autē vt dicit
Pl. li. xvij. est indie et arabie arbor cuius
lacrima arabica melior est. aromatica est
est lucida. subalbida. lenis pinguis. eq̄le-
ter cerea. et que facile remollit et est ama-
ra boni odoris ligno vel terre nō mixta
Indica v̄o sordida atqz nigra et adulter-
ratur cū gūmi qui non ita amarificat gu-
stum. Unde cūqz autē veniat glutinosam
valde habet subam et astrictiuam et etiaz
attractiuam. et iō vt di. Dyasc. et Plat.
repugnat dissenterie facta et acuta ma-
teria et valet patientibus fluxum et for-
tissima farmacia. i. medicina fortiter la-
ratiua. valz etiā p̄ apostemata interiora
et exteriora si inde fuerit infecta. calculū r̄i-
pit. tussim cōpescit. moribus reptilium
occurrit. intestinoz dolorē lenit. vt di.
Plate. hērmosis et in p̄tibus inferioribz
tuptis p̄ficit ad interiorū cōsolidatiōem
cū gūmi bdellico cōcordat v̄rutē suēter-
niz qd̄ d̄r gūmi arboris h̄is v̄rutē p̄glu-
tinandi clarificandi et cōseruandi. et ideo
pictores eo maxime vtunt multū siqui-
dem stringit sicut et bdelliū. alterius ta-
men est nature qz frigida et sicca in sc̄do
gradu. bdellium vero calidum et humidū
vt dicitur in Plate.

Capitulum XX

De beryo
B erus vt di. **Pl. li. xvij.** grecum
 nomen est. sed ex p̄te a latinis ē
 corruptum. naz p̄icos apud eos
 appellatur semp v̄ritēs. que lenitate mas-
 terie litterarū formandis apicibus ē ap-
 ta. nam tabula buria bene polita colores
 recipit album in quo de facili figure et li-
 terarum characteres inscribuntur et etiam
 de facili post delentur. Et dicit s̄m **Pl. li.**
berius p̄ tota arborē et hoc beryum p̄
teriori ligno. v̄si dicit quidam. Beryum
crescit. hoc beryum crescere nescit. Est et

arbor multum solide materie et compacte. cuius humor nutritivus multus est viscosus et compactus ut dicitur. **A**lur. li. v. de getabilibus. et id lignum habet grossum et ponderosum. quod missum in aqua petit fundum si curdetenus. et hoc propter compactioem ligni non habent poros aptos ubi possit intrare aer. per cuius subintrationem possit superaque superficiem elevari ut dicitur. **A**lii tamen dicitur. **F**olia etiam id diu habet viridia que de facili non cadunt nisi paulatim quando vno cadente aliud mor succedit. multa quidem habet folia et spissa. sed modicum habet fructum siue nullum. **A**rboris buxi raris a cili frigida sit et sicca decocta in aqua puteali constringit fluxum ut dicitur. **D**yaasco. **T**ingit etiam et ipsos crines si deiectione sepius abluant. **S**apor siquidem eius est amarus ut dicitur. **B**li. xvij. ca. xvij. et odor grauis tamen quibus grauet sapore gustum. nihilominus cum virore continuo dilectat visum. omni tempore conseruat virores suos et maxime in estate quod in hyeme est folia aliis tunc expallent. sed non cadunt ut dicitur. **A**lure. **C**uius causa est quod habet viscosum humorem in se. in radice vero multa humiditatem liquidam et id non cadunt folia. **U**n adueniente caliditate puocatur humor ad exteriora qui tactus calore fit viridus sed adueniente frigiditate repercutitur humor et abundat siccitas et fit color pallidus siue glaucus. **A**rescit autem buxus in locis calidis et petrosis et id multum habet duricie et etiam nodose soliditatis. lignum tamen in terius lene est et ad planandum summe aptum. in scissuras et figuras in eo factas diu tenet et id imagines pulcre durabiles inde finit. fiunt etiam ex buxo piri des abiles ad mustum et aliorum aromatum conseruationem. **A**d multos etiam alios versus quos enumerare longum esset valet buxus. sed hec nunc sufficiant.

Capitulum XXI

De balaustra

Balaustra est flos caducus mali granati. **C**um enim arbor fructu deponit producere flores in quibusdam tuberositate glutinans. et ab arboris quibus cadunt que a medicis reseruantur vsui medicine

et possunt seruari per hyemem in magna efficacia ut dicitur. **E**st autem balaustra frigida et sicca et habet virtutem constringendi et desiccandi humorum. et id valet contra senteriam et sanguineum fluxum ventris. et contra fluxum menstruaem. **I**tem virtutem habet constringendi vomitum coleticum si decocta in aceto cum sponsa super furculam pectoris apponatur. **I**tem per luis vulnera consolidat. gingiuas sanat et earum putredinem amputat et emundat radices dentium consolidat et confirmat. vlcera etiam sanant labiorum. hec omnia facit perfidia. i. cortex arboris eiusdem et precipue fructus siue pomum. et venter accipi quoniam pomum est maturum.

Capitulum XXII

De beta

Beta est herba cois et ortulana secundum dyasco. **D**uplex est species eius. scilicet nigra et alba. **E**t virtus eius succus naribus instillatus purgat caput. aurium etiam dolorem mitigat. lenit des et alias capitis immundicias et faciei maculas emundat. capillos reparat et conseruat folium eius tunc sum et appositum ignem facit extinguere. nascentia etiam vulnera conseruat. malos humores nutrit si nimis sepe in vsu habeatur ut dicitur. **A**rescit super eius radicem sicut et super caulem potest plantari surculus qui tandem corroborante radice in arborem transformatur. ut supra de natura plantarum.

Capitulum XXIII

De cedro

Cedrus est arbor quam greci cedros vocant quasi ceomones dicitur officium. i. arboris humor ardens cuius folia ad cipressi similitudinem respondent ut dicitur. **I**li. lib. xvij. ubi subdit. **C**edrus est lignum iocundi odoris et diu durans et nunc a tineis vel teredine. i. lignorum verme exterminat. **U**n propter eius perpetuam durabilitatem cedris fiunt lacunaria in regum palatijs et in templis. **H**uius arboris gummi siue lactima dicitur cedria que ad conseruationem librorum summe est necessaria. **N**am libri de hac lactima limati nec a tineis corrodiuntur nec tempore senescunt.

Nascitur autem in terra affrica et siria
et maxime in montelibani. Est ergo ce-
drus arbor altissima, oim arborum tomia
et regina, ut di. Raba. sup psal. Est etiam
aspectu pulchra semp retinens virorem su-
um. Est insup olfactu odorifera cuius o-
dor fugat serpentes et omnia venenosam
di. idem. Est ergo fructu suauissima. po-
ma enim cedrina sunt magna oblonga ci-
trina siue glauci coloris. miri odoris gra-
tissimi saporis. saporis enim habent tripli-
cem. Nam in medio circa grana sunt po-
ma citrina et acetosa. In superficie iuxta
corticem sunt dulcia. In carne siue me-
dulla interiori inter dulce et acetosum sunt
media. Est etiam cedrus multe effica-
cie et virtutis et valde medicinalis. Nam
eius lacrima que est gummosa in substan-
tia et aliquantulum pyramidalis siue pinea
in figura acrem virtutem habet et fetuen-
tem. Si vrit et siccat ut di. Dialc. Cali-
ginem oculorum tergit. et rimas aurium oc-
cidit. contra dolorem dentium subuenit mor-
sibus serpentum occurrat. cum isopi succo
sonitum aurium tollit. tumorem faucium se-
dat. vulnere pulmonis curat. molles car-
nes a putredine seruat. corpora etiam mor-
tua reposita in ligno cedrino et eius lacri-
ma inuncta virtus cedrina a tale et putre-
dine defendat. semen etiam cedri tussim
sedat. menstrua puocat. et secundinas ex-
cludit. matricem purgat. nervos spasma-
tos et contractos remollit et relaxat. urinam
mouet. et arenulas in vesica et renibus mis-
dat. Has et multas alias virtutes ponit
Dialc. de cedro et eius succo semine at-
que fructu. Alii autem de quadam specie ce-
dri sic dicit. Est inquit arbor quedam no-
mine medica a medorum terra primitus a-
sportata que a grecis cytria vel cedromil-
la est dicta. eo quod eius pomum odorem et vir-
tutem cedri sequi videat et eius saporis imi-
tetur ut di. Phil. li. viij. Eiusdem enim ar-
boris pomum ut di. Phil. contrarium est vene-
nis. et est arbor ut dicit idem que in om-
ni tempore fere est plena pomis. que in ea-
ptim sunt matura. partim acerba. partim in
flore sunt posita. quod in alijs arboribus ra-
rum est. hanc arborum multi affricas vo-
cant. ut dicit idem.

Capitulum XXIII

De cypresso
Cypressus grece dicitur cyparissus
ut dicit Phil. li. viij. quod caput eius
a rotunditate in acumen erigit.
unde et conon alta rotunditas nuncupatur
cuius fructus talis est dispositionis et non
conus appellatur eo quod conon imitetur. unde
et apse comifere dicitur. Huius lignum
habet virtutem primam pene cedro aptum
est turribus templorum. sua ei impuriss-
bili soliditate oneri nunquam cedit sed sem-
per in prima remanet firmitate. suauissimi
mi est odoris. et ideo antiqui solebant fa-
cere rogam de ramis eius ut odoris sui
iocunditate reprimere fetores cadaue-
rum mortuorum. Ducusque Phil. Est autem cy-
pressus arbor calida in primo gradu et sic-
ca in secundo. cuius pomum lignum et folia
competunt medicane. ut di. Plate. sunt
enim siccatica et consolidatiua. et ideo valet con-
tra fluxum ventris et debilitate virtutis
retentive si ipsorum puluis in abis vel in po-
tibus assumatur. valent contra iliacam pas-
sionem et dolorem lumborum si cum aqua plu-
uiali decoquantur deinde vinum limpet.
Cypressi folia recentia vulnera purgant
et sanant sacrum ignem fugant nares po-
liposas mundant. et fetorem amputant. sur-
rum in sanguinis sedant. semen ergo eius
mixtum cum caricis. i. ficibus sicis du-
cias soluit. reumatismum fluxum stringit.
contra antracem. i. apostema venenosum
et mortuum mortiferum subuenit. et eius
maliciam ne se diffundat reprimat et com-
pescit. morsibus venenatis occurrat. has
autem virtutes cypressi recitat Dialc. et
multo plures. Alii autem li. viij. c. xxvij
Cypressus est arbor ramosa. a fructu ha-
bens vacuas baccas pro fructu folia ama-
ra odore violenta umbra gratiosa. Cuius
duplex dicitur esse species. masculus
scilicet et femina. femina autem sterilis est. ve-
ritamen aspectu pulchra. cuius rami in fa-
stigio sunt densi et inuicem conuoluti. ma-
sculi vero rami sunt magis spissi qui si pro-
cisi fuerint regerminant.

Capitulum XXV

C De cipro
 Ciprus de quo dicitur Lanti.
 Aug. Cipri cum nardo etc. Scdm
 Plini. li. xij. c. xxvi. est arbor legi
 pro similis oliue in folijs sed eius folia
 sunt viridiora et crassiora cum flore ni
 gro et semine candido et odorato qd si cum
 oleo coctum fuerit aut confectum expri
 mitur in vngentum regium quod odo
 riferum est et summe deliciosum et cipr
 dicitur. Idem dicit Plido. li. xvij. et glo.
 super Lant. Scdm Plinum autem dicit
 tur qd optima huius generis arbor cre
 scit in egipto super nilam in canopia re
 gione. Secunda vero in ascalone. Ter
 tia in cipro cuius est mira odoris suauis
 tas. Arbori huic vt dicit idem est alia ar
 bor similis que dicitur aspalatos habes
 similitudinem in flore cum flore rose. et
 cuius radice et flore nobile fit vngentum
 Dicit etiam idem qd in omni frutice vbi
 directe et fulget arcus celestis eade fit suauis
 tas odoris qd diu ibidem fulget arcus. Et
 si super eandem arbozem fulserit inenar
 tabiliter eius odorem ampliat et decorat
 et est similis spine candida. colorem ha
 lens igneum siue rufum et in parte redo
 let vt castoreum. a multis vocatur sce
 ptrum helizei vt dicit idem Dicit etiam
 Dialco. qd ciprus est arbor medicinalis
 conuenientis et coagulatiue virtus. cuius
 folium masticatum tumorem oris coepescit
 eius elixatura siue decoctio vermes capi
 tis interficit. et inficit capillos si inde
 capilli fomententur. flos eius cum aceto
 decoctus colorem capitis soluit. vt dicit
 idem. cuius lentisais dicitur alteri vir
 tutis. que supra te littera Zl.

Capitulum xxvi

C De cynamomo.
 Cynamomum de quo dicitur Eccli
 xxiij. et Ero. xxx. sicut ibi di. gl.
 est virgultum quod nascitur in in
 dia et ethiopia duorum tantummodo cubi
 torum. Et dicitur cynamomum quod subti
 les et replicatos habet culmos cerei vel ni
 gri coloris quod fracti reddunt visibile spi
 ramentum. Cynamomum vero quod gra
 uius et subtilius tanto carius est. et quod

to grossius tanto respectius reputatur.
 Scdm autem Plini. li. xvij. Cynamomum
 eo est dictum quod cortex eius in modum ca
 ne est gracilis et rotundus et crescit si
 pite breui virgas tenues habens quod cum
 frangit ad modum nebule suauissimum e
 mittit spiramem. Sup. Actes. c. xxiiij. di.
 glo. Cynamomum est breuis arbor odo
 rifera et dulcis cinerei coloris phtas pl
 duplo ad medicine vsum quod fistula. Pl.
 quocumque li. xij. ca. xxi. de cynamomo inquit
 et cassia fabulose narravit antiquitas quod
 inuenitur in nidis anium. et specialiter
 fenicis ne haberi potest nisi quod cadit pro
 prio pondere vel quod excutitur cum plum
 batis sagittis. sed ista fingunt homines vt
 rerum pta angeantur. fm veritatem au
 tem cynamomum crescit apud trogoditas
 in ethiopia qui per vasta maria in rati
 bus deducunt illud ad portum gellenita
 rum et est frutex duorum cubitorum ad maxi
 mum vel vnius palmi ad minimum. trun
 cum habens in grossicie. iij. vel .vi. alij
 habent .xi. vel .xij. digitorum. nec olet nisi quod
 arefcit. siccitate enim gaudet et in semine
 sterilius efficitur contra arborum naturam
 aliarum inter repres et rupes tenuissimas
 gignitur. et ideo non sine magna difficul
 tate recolligitur. ante ortum solis aut post
 occasum nulli licentia colligendi concedi
 tur. quod cum collectum fuerit sarmeta
 hasta diuidit sacerdos. et oq partem po
 nit. reliquum mercator emit. Precipua aut
 bonitas eius vel virtus est in tenuissimis
 virgultorum partibus ad longitudinem pal
 mi et quod est in trunci medio vel quod est p
 rimum radici parum vel nihil valet. quod
 ibi minimum corticis est in quo est sum
 ma bonitas cynamomi. et ideo cacumia
 et superiores partes pferuntur. quod ibi cortex
 plus abundat. lignum vero interius respe
 ctu corticis nullius vel modici est valoris
 Duculq Plini. li. xij. Scdm Dialco. veror
 Plate. cynamomum calidum est in tertio
 gradu et siccu in secundo gradu. Cuius
 duo sunt genera. grossum. s. et subtile. et
 grossum est minus laudabile. et ponit i vo
 mitibus medicis. quod non gracile est et sub
 tile est laudabile et in alijs antidotis magis
 vale. Est aut eligendum quod est subtile acutum

habens saporem. dulcedini intermixtus
 cū multa aromaticitate ⁊ subrufum i ca
 lore. qđ aut subalbidū est minus valet :
 ex aromaticitate hñs virtutē confortādi ce
 rebꝝ ex glutinositate hꝝ virtutē cōsolidā
 di. habet aut cynamomū multiplicē vir
 tutem vt di. dyasc. Nam tussim ex gros
 sa humiditate sedat. tritū ⁊ cū aceto mi
 xtum imperiginem extirpat. collirijs ad
 mixtum humiditatem oculorꝝ desiccāt.
 renū dolorem mitigat. ydropisim curat.
 morsus reptiliū sanat. appetitū cōfortat
 menstrua puocat. opilatiōem aperit. cū
 bum digerit. stegma dissoluit ⁊ cōsumit
 potatū cū vino secundinas excludit. cali
 ginem oculorꝝ tergit. sincopi ac cardia
 ce passioni subuenit atqꝝ succurrit.

Capitulū XXVII

De casia

Casia de qua dicit *Aro. xxx.* spēs
 est aromatica. ⁊ nascit fm *Pl. li.*
li. xvij. in arabia et est virga ro
 busti corticis ⁊ purpureis folijs vt cor
 tex piperis. ⁊ est filis cynamomo in vir
 tute sed tñ potentia inferior. Vñ in loco
 cynamomi duplex est pondus eius. In
 medicinis sepius admiscet vt di. *Ph. d.*
Elo. aut sup Aro. c. xxx. Casia in locis a
 quosis nascit et i immēsum crescit ac lo
 num odorem reddit. De casia di. *Pl. li.*
li. c. xxi. Frutex inquit casie iuxta cyna
 momi campos nascitur. cuius amplitu
 do est triū cubitorꝝ cui⁹ sarmentū ē gros
 sius sarmento cynamomi. Cuius est tri
 plex color. Primo enī candescit. deinde ru
 tescit. tandem nigrescit. ⁊ ista ps marie
 est laudabilis. post nigram aut laudabi
 lior est rubea ⁊ minus laudabilis est cā
 dida. naz citius a vermulo corrodit et ca
 uatur. et hoc accidit ppter sue substantie
 molliciem ⁊ minorem amaritudinē cor
 ticis ⁊ virtutē. Probat enī casia cū ē re
 cens p odorem p saporem ⁊ p colozē. nā
 casia nobilis subdulcis pauci ⁊ acuti est
 saporis. suauis ⁊ iocundi est odoris. subni
 gri insup vel purpurei est coloris ⁊ pon
 deris est grauioris. ⁊ maxime laudat illa
 casia que de facili non frangit. sed resse
 ctitur potius ⁊ plicat. Alia est auteꝝ spēs

casie que balsamo de faba similis est in
 odore. sed amara est. Et ideo prima scaly
 nigra que est subdulcis ⁊ feruentis saporis
 ⁊ boni odoris a medicis plus laudat.
Duculqꝝ Pl. Scōm Plate. aut et Dy
asco. Casia est duplex scꝝ casia fistula et
 lignea que est fruticis cuiusdam cozer
 nascentis iuxta confinia babilonis. cu
 ius diuerse sunt species. Una est similis
 cynamomo que subrufa est et rotūda so
 lidamqꝝ habet substantiam. ⁊ cum fran
 gitur vel teritur non plicatur sed resistit
 acuta est in sapore ⁊ parum dulcis. ⁊ ista
 medici vix vtuntur. Alia est species qđ ē
 subamara ptim habens colores distinctos
 et hactentur medici. ⁊ est eligenda que
 non facile frangitur sed plicatur. et que
 habet acutum saporem mixtum dulcedi
 ni cum aromaticitate. cum autem fran
 gitur colores habet subalvidos interius
 et distinctos ⁊ rufos intermixtos. So
 phisticatur quandoqꝝ cum admixtiōe cor
 ticis capparis. sed cognoscitur. quia sub
 amari est saporis. virtutem habet diure
 ticam. i. diuisiuam ex subtilitate sue sub
 stantie. habet etiam virtutem consumē
 di ex qualitatibus suis. insup habet viz
 confortandi ex aromaticitate. reumati
 cas ⁊ frigidas causas curat. epilepticos
 et caducos iuuat. cerebrum confortat re
 nes ⁊ vesicam purgat. a postemata matu
 rat et sanat. renes ⁊ epat ⁊ splenem teo
 pilat. fetores oris masticata palliat aut
 amputat. menstrua prouocat. ⁊ matricē
 confortat. contra sincopim ⁊ defectū cor
 dis iuuat si ex eius puluere ⁊ rosis ⁊ offe
 cerui sirupus fiat. **Duculqꝝ Dyascozi**
des ⁊ Plate.

Capitū XXVIII

De casia fistula

Casia fistula est fructus cuiusdā
 arboris que longa semina produ
 cit. sed succedente tempore elon
 gatur ⁊ ingrossatur ⁊ caloris actione ex
 terius condensatur. medulla interi⁹ exi
 stente nigra ⁊ humida atqꝝ dulci que mi
 xta ē cum albis granis ⁊ qbusdā cellulis
 ad modū faui mellis interi⁹ ē distincta.
 Est aut eligēda qđ est grossa ⁊ ponderosa

Lib. xvii.

quia multam signat inesse humiditates
reijcienda est etiam leuis et sonora. qz si
gnat vacuitatem et siccitatem. virtutem
habet leniendi mollificandi et mūdificā
di et feruorem sanguinis mirabiliter mi
tigandi ac coleram et sanguinem tepurā
di. apostemata gule dissoluit. visceribus
vtilis est. et vicijis pectoris subuenit. mē
strua retenta ex pingui humore educat.
tumorem viscerum et intestinop dolores
porata tollit. Duciscqz dyasc. q̄uis autē
vsualiter in casia duplex. s. sonat. cū sim
plici tamen scribi et p̄nūciari debet vt ca
sia dicat vt dicūt auctores. In Quidi
cy. methamorpo. Quo siml ac castias
et nardi leuis aristes etc. Et sic vbiqz di
cit Pl. et p̄sius et alij.

Capitulum xxix

De calamo
Calamus aromaticus de quo dicit
Exo. xxx. a similitudine calami
vsualis est vocatus vt dicit Plin. li. xviij.
Et gignitur in india multis no
dis geniculatus odore suavis mira fra
grans odoris suauitate. qui si frangitur
in mltas p̄tes scindit et diuidit. et in gustu
est filis casie cū leni acrimonia remoz
dente vt dicit Plin. scdm Papi. No feruens
est virtutis. In glo super Exo. xxx. dicit
qz calamus aromaticus est species q̄ cre
scit iuxta montem libani. vbiqzqz antez
crescit dicit Plin. et Plate. Plin. sp̄s est
calida et sicca in secundo gradu. et ē radix
cuiusdam fruticis calamo valde similis
et magni odoris. habet asit admodū can
ne cōcauitatē in qua lignū inuenit qd q̄
dem extrahi debet cum nullius sit valor
tamen aliqñ intus dimittit vt maioris
ponderis videatur. Est autem scdm eos
dem auctores calamus duplex. s. p̄ficius
qui colore est citrinus. Alius est indicus
qui colore est subalbidus qui cū frangit
facile nō puluerisat. et habet virtutem mi
rabilem cōfortandi. vñ stomachū cōfor
tat et digestiōem adiuuat. maxime si cū
absinthio p̄petur cardiacos et cordis de
fectū quē greci sincopim vocant cūz aq̄
rosacea multū iuuat. Scdm Plin. aut ca
lamus odorans est indicus qui maxime

valet quando est subrufus. nodis plen
et spissus et qñ non frangitur in partes
plurimas valde siccus. et est valde me
dicinalis fere sicut casia vel etiam cyna
momū quarum virtutes q̄re supra. nam
menstrua prouocat.

Capitulum xxx

De calamo vsuali
Calamus vsualis scdm Plin. dicitur
dicitur canna stipule vel segetis
et sic dicitur a caleo cales eo q̄
missō flatu aliquo aliter calescat. Et ē p̄
prie stipes medius in segete inter ra
dicē atqz fructū siue spicā in q̄ fructū con
tinetur. alio etiam uomine vocatur cul
mus vt dicit Plin. et est interius cōca
uus. exterius planus et rotundus. nodis
aliquibus munitur multis tuniculis cir
cūuestitur quo mediante spica p̄ficit et
nutritur. quo deficiente deficit et spica et
penitus destruitur. modico venti impul
su hinc inde agitatur et mouetur. facilli
me frangitur et incuruatur et vix erigitur
vel reparatur.

Capitulum xxxi

De calamo scripturali
Calamus scripturalis de quo in
psalmo dicitur. Lingua mea ca
lamus scribe. id em est quod arū
do. quia antiqui arundine utebantur l
scribendo anteqz vsus pennarum habere
tur. Nam arundo vt dicit Plin. li. xvi.
capi. xxxiij. vtilis est ad multos vsus. ad
rundines inquit inter aquaticos fruti
ces obtinet principatum. suntqz necessa
rie in bello et in pace. nam arundinibus
septentrionales populi tomos suas aptas
sine tegunt et eas in suis cauernis p̄ te
licijis et ornatu suspendere consueunt.
calamis etiam orientis populi bella agūt
et de eis spicula faciunt. Tante eni lōgi
tudinis sunt in multis p̄tibus qz p̄asta
rū vicē p̄bet radicem hñt viuacē vñ si ea
rū frutices recidant fecidi surgūt. Sūs
asit aliq̄ calami q̄ daz medulla repleti. q̄
dā ex toto p̄caui q̄ ad fistulas faciendas
sunt mltū apti. calami at medullati hñ
tes lignū spissum et nodosum pugnātib

plus conueniunt. Sunt et minores arundines in locis minus aquosis crescentes subam habentes tenuem et valde duram, et medullam quasi nullam et eam superficialis est plana et relucens ac polita non notosa. et tales calami sunt abiles ad scribendum, cuius pars anterior pisa acur et ad scribendum adaptatur. et ut perfectius attraherentur administrat parum scindit. et in parte dextra plus in sinistra aliquantulum plongatur. Sunt et alij calami dulcia medulla pleni qui per minuta frusta in aqua pistantur. et ad lentum ignem in leute decoquuntur usque ad spissitudinem et primo videntur totum transire in spumam. sed post facta residentia spissius et melius fundus perit. spumofum autem et vanum supra manat et per aliud sophisticatur. sed dulceratur. quod bonum cepit in ore. et est valde dulce. malum vero non. sed in ore euane / scit ut dicit in Plate.

Capitulum XXXII

De cappare

Capparis de qua Ecclus vlti. secunda. dicit. l. l. xiiij. ca. xiiij. et in Psalmodor est frutex in oriente nascens cuius cortex folia et flores conueniunt medicine et precipue cortices qui sunt in radice. et ut dicit. Psal. l. l. xvij. Capparis a grecis nomen sumptit eo quod habet rotunda in summitatibus capitella. De cappare aut dicit. Dyasco. quod est herba siue frutex spinosus expansus super terram. vinctione plenus cuius virtus duriciam splenis super omnia medicamina iuuat. nascitur in locis aridis et siccis ac duris. maxime in antiquis muris. ventrem remouit comestum vrinam puocat et menstruis imperat. dolorem ventris mitigat. succus eius auribus instillatus vermes necat. multas habet radices et magnas quod cortices sunt vtilis ad predicta. In plateario dicit capparis ut volunt quidam est herba que in principio veris est colligenda et desiccanda. et per septem annos magna efficacia conseruanda est. Et est bona ac laudabilis que cum frangitur non puluerisatur. et aliquantulum est subamara in sapore et subrufa in colore. et flores

eius sunt calidi quando adhuc sunt clausi. quod nihil valent cum fuerint dilatati. cum sale conueniunt et sic vsui reseruantur. vtrumque habent appetitum excitandi et digerendi humorem in ore stomachi existenterem. Sunt enim cibus et medicina. contra surditatem confert puluis eius auribus fistulatis si in oleo decoquatur et auri patienti infundatur. Duculos Plat.

Capitulum XXXIII

De cardamomo

Cardamomum de quo dicitur super Ezech. v. di. Dyasco. est semine cuiusdam arboris tempore veris fructum producentis. facit enim quasdam tulerositates similes vitro vinearum quibus semen continetur. et est duplex thauis quod dicitur domesticum. et minus quod dicitur siluestre. primum est melius. quia magis est aromaticum. et est laudabilius quod est subrufum aliquantulum acutum dulcedini intermixtum. virtutem habet confortandi et consumendi. et ideo valde contra cardiacam passionem. contra stomachi indigestionem. ad appetitus prouocationem. ad vomitus repressionem. ad cerebri debilitatis confortationes ut dicit. Dyasco. et plate.

Capitulum XXXIII

De calamento

Calamentum est herba quedam mente similis. De qua sancti in glo. aliquando faciunt mentionem. Et est duplex secundum Dyasco. et Platea. scilicet montanum et illud simpliciter est melius. aliud est quasi domesticum non ita siccum sicut primum. virtutem habet consolidandi et consumendi cum calidum sit et siccum in tertio gradu. ut dicit idem. Valet contra tussim et infirmitatem petroris ex causa frigida sicut et dyacalamentum quod est electariu. quod ex illius herbe floribus et pulueribus et alijs est confectum. stomachi et intestinorum dolorem sanat. contra reumaticas et frigiditas causas iuuat. morbum reptilium curat. Et venenum ad exteriorem

Lib. XVII.

ca tenocat. succus eius auribus instilla-
tus vulnerum et aurium etiam vermes ne-
cat. libidinem domat. contra lepram adiu-
uat et retardat. supposituram et humidita-
tem matricis annihilat et desiccatur ut dicit
idem. Multas alias virtutes habet si-
cut artemesia. sed hec iam sufficient

Capitulum XXXV

De carice
Carex ut dicit **Psid.** est herba du-
rissima et acuta cuius stipes siue
virgula est triangularis mansi-
secans ipsam violentius contrectatis. fo-
lia habet in utroque latere secantia et acu-
ta. pyramidalem formam ad modum gla-
dij representantia nunc tamen caricis a-
cumen aliquem ledit nisi primitus con-
tingatur. In loco palustri et molli crescit
et tamen non modicam duriciem propter aci-
men habere in sua substantia se ostendit.
Secundum **Plini.** asit inter genera scirpi con-
putatur. vbi et caricam scirpi nomine trian-
gularem de quo subdit quod radix scirpi tri-
anguli est odoris toni et virtutis sicut ca-
lami aromatici. sed hoc intelligo non in
generali sed multum in speciali sicut ipse
memorat li. ij. Carie autem dicitur carex
cum. locus scyri crescant carices sicut
et a salice salicium vbi crescant salices.
ut dicit **Psidorus.**

Capitulum XXXVI

De carduo
Carduus sicut **Psid.** grecum est. et est
genus herbe vel fruticis spinosi
cuius natura mordax est et auste-
ra. et ideo succus eius allopias. i. capil-
lorum fluxus curat. De carduo dicit **Dyasc.**
quod radix eius in aqua decocta cupiditate
potatoribus administrat. matrici utilis
simus est. et ideo non est mirum si a muliere-
bus desideretur. quod iuuat ut masculos pro-
creent. ut dicit idem. Est autem carduus
herba multum aculentas habens hastas
et in summitate spinosa capitella in qui-
bus semen cardui continetur. quod itaque ex-
terius nigrum est hoc album est interius
in medulla. et est semen diureticum et di-
uisiuum. et valet contra calculum in reni-

bus et vesica. crescit in locis incultis. et
pascitur ab asinis et testibus coculca. sicut
dicitur. iij. Regum. xiiij. Transferunt be-
stie saltus et coculca nerunt carduus et
De carduo autem dicit **Plini.** li. xx. ca-
p. xvi. Cardui folia et caulibus spinosas lanu-
gines habent. cuius semen et radix vesici
possunt. Et est quoddam genus cardui
quod sine intervallo tota estate floret. et non
flore cadente concipit alium cuius aculei
arescente folio desinunt pungeri. Sunt
et alij cardui spinosi frugibus inimici. ut
dicit idem. et abundat in semine. et ideo
vix possunt extirpari vbi semel crescant
nisi affuerit cultoris diligentia carduos
extirpantis. In ipsorum autem extirpatione
sepe lesionem patitur et puncturam.

Capitulum XXXVII

De carica
Carica est ficus sicca et copia sic
vocata. nam singulis annis sic
ut dicit **Psid.** lib. xvij. ter quater ve-
fructum gignit. atque altero maturescere
alter oritur et succedit. Carice a semibus
sumpte in cibo sepe feruunt defendere ip-
sorum rugas. ut dicit idem sicut **Psid.** vero in-
ter fructus carica est dulcior et est utilis
in cibo et in medicina. multum enim nu-
trit et impinguat. sanguinem grossum et
multum generat et debiles confortat. secun-
dum medicinam vero pectus mundificat.
tussim sedat. vocem clarificat. faucium tu-
morem mitigat. renes et vesicam et mari-
cem purgat. coctum in vino cum absinthio
idropicos curant. trite cum sinape pru-
riginem aurium purgant. tamen in cibo
numis usitate inflationem et ventositatem
generant. pediculos creant. ut dicit **Dy-
asco.** alias enim proprietates. que in infra
de ficu.

Capitulum XXXVIII

De cimino
Cimino sicut **Dyasc.** et **Macrobium**
et **Psid.** est semine aromaticum co-
lore pallidum. Cuius **Psid.** Rugosum
sum piper et pallidum grana cumini calidior
sicca in secundo gradu. virtute habet diuretica
fumositas subtiliatur et digestiois conforta

tiuam et ventositatis mitigatiuam et to-
loris stomachi et inflationis respiciam. so-
lutionis ventris restrictiuam. cum aceto
infusum primo affertur et insufflatum in na-
ribus sternutatiōem puocat. sanguinem
de naribus pfluentem sedat. tumore fau-
cium et dolorem mitigat atq; sanat cum
baccis lauri reuma. frigidū cōpescat. san-
guinem coagulatum oleo mixtū cū cera
mūda discutit et dissoluit. liuorem ex cō-
cussione siue alio modo factū puluis ei
cū cera bene cōmixtus sepius appositus to-
taliter tollit et eius frequētis facies di-
scoloratiōem incurrit. **Ducus** **Dyasc.**
et Plaf. Idem fere di. **Pli.** li. xx. ca. xvi.
vbi di. q. cymini aliud est tomesicū ali-
ud siluestre. et di. q. multis cōuenit reme-
dijs maxime stomachi. cuius dissoluit in-
flationes et intestinorū discutit dolores at-
q; vi scerū torsiones.

Capitulum XXXIX

De coriandro
Coriandri de quo dicit **Exo.** xvi.
et **Rume.** xi. **Sm.** **Isi.** li. xvij. esse
men quoddam odoriferum a grecis
coriō dictum. cuius semen in vino dulci
datū. hōies vt dicit reddit ad venerejs pmp-
tiores. cauendū tñ est ne nimis detur. qz
absq; dubio amentiam adduceret et fu-
tozem. capib; aut herba est cū semine ve-
nosa. Nam interficit eos si ab eis ali-
quotiens assumat. vt di. **Isi.** et **Papi.** et
si paddit. Est sicut coriandri cū sum-
ptum calefactiuū et cōstrictiuū. necnon
et somni puocatiuū. **Sm.** aut aurores dici-
tur esse cōposite virtutis. Dicit etiaz sic
Diacer. in li. uo. **Isi.** Frigida vis herbe cori-
andri dicit esse. Austereq; siml' quiddam
virtutis habere. Hanc galienus ait per
quā repellere ventris. Lubricos tinea qz
solent si trita bibatur. Cū vino vel si mi-
xto sumat aceto. Coriandri herba in se ē
odorifera qz diu est integra. sed manū
fricata feret. semen eius candidum ami-
nutum.

Capitulum XL

De colocynthida
Colocynthida. de qua dicit. iij.

Regi. iij. est genus herbe amarissime. s.
cucurbita agrestis. qz more cucurbitae fla-
gella tendit iuxta terram fructu rotun-
do et hinc cucumerisuali. hec herba quasi
vitis se diffundit in sepibus. fructu mo-
dico et rotundo. vt di. **Isi.** li. xvij. **Secū-**
dum Dyasc. vero colocynthida que dicit
cucurbita alexandrina aliqñ inuenitur
sola et tñc est mortifera et venenosa. sicut
herba que dicitur squilla. i. cepa marina. sed
qñ cum multis inuenit non ita p oia est
nocua. habet aut medullam corticē atq;
semen. medulla est optima in medicina
semen secundario. sed cortex nullus vt mo-
dice est virtutis. vñ illa medulla est lau-
dabilis que est alba et cui semina bñ sūt
inserta. illa aut partū attendēda q cū con-
cutit multū sonat. sicut qñ de facili pulue-
risatur. virtutem habet dissoluendi et con-
sumendi. ex amaritudine etiaz diuide-
di et penetrandi. et substantie sue subtili-
tate fleuma purgat et melancoliam. vñ
dicit valere cōtra quotidianam scabiem
et quartanam si mō debito patientibus
offeratur. dolo ventis subuenit. lubricos
id est longos et lubricos vētris vmes ex-
cludit. **Hermes** auris puluis eius iter-
ficiat. splenis et epatis duriciam aperit.
si succus eius cū feniculo ppinetur. eius
recoctio emorroidas. i. sanguinis venas
aperit et menstrua puocat et educit. **Has**
et alias multas virtutes habet vt di. **Dy-**
asco. et **plac.** et etiaz **pli.**

Capitulum XLI

De croco
Crocus de quo dicit **Lasi.** iij. et
Trenoz. vlt. herba ab vrbē cori-
cio sic dicta vbi maxime absidat
vt di. **Isi.** li. xvij. est herba cū flore suo sic
dicta. sed flos in quo est potissima virtus
crocum dicitur. et est optimū qd ē recēs
odoris boni longum. partū albū integrū
neq; in fragmenta cōminutū. in spiratio-
ne bonum. et cum capitur infiat et tingit
manū et leniter est acutum. qd si hu-
modi non fuerit vetustum cognoscat aut
infusum adulteratur autes admixto cro-
comagmate augendi ponderis causa spu-
ma argenti trita additur. sed proditur si

puluerulentum inuenitur. et si decoctū ab odore proprio immutetur et dicitur croco magma sup̄stuitas que relinquitur ex aro matibus et quibus crocū fit vngentus **Ducusq; Ipsi.** fm **Dyasc.** vero due sunt species croci. **Orientalis** a loco vbi cre scit sic vocat. **Et** est iste nobilior q̄z or̄ē sis. nec apponitur in vomitinis medici nis pducit aut̄ florem purpureū habens caput ad modū viole. in cui⁹ medio tres vel quattuor flores pducit. **Eligendi** autem sunt subzusi vel oino rufi. subalbidi vero abijciendi sunt p̄ decē annos p̄nt̄ s̄ uari. **Est** autem crocum calidū et siccum in primo gradu et in suis q̄litatibus tpa tum et iō est cōfortatiuū p̄ cōtra debilitatem stomachi et defectū cordis multū valet. tūtoze; oculoꝝ et sanguineyl̄ ma cula tollit si tritū cū rosis et vitello oui oculis apponatur. **Ducusq; Dyascozi.** et **Plate.** **Anam** enī p̄rietatem habet croc⁹ qz in folijs p̄ totam h̄yemē retinet viro tem nec reponit illū q̄ntūcumq; frigus in tendat. in estate v̄o deficiūt ei⁹ folia ps nitus et marcescūt. et post mediū autum num iterū crescit et tunc flores eius in tenui stipite exeūt et prump̄sit. **Sicut** aut̄ di. **Arest.** li. vegetabilū. crocus habz ma gnam cōnentiētiā et similitudinē cū ce pa et ascalonia in radice. differt tam̄ ab vtraq; qm̄ cepa siue radix croci est cōtri nue carnis et non facit semen sicut ascalo nia. sed etiam est tota rō eius seminari ua in radice. et oēs tunice croci sunt ma cre. et nō recipiunt tunice eius oriri ab vna pte cepe sue sicut accidit in ascalo nia et domestica cepa sed incipiūt tunice croci a locis germinationū venaz cepula tum. et hoc est de proprio croci vt̄ di. **Arest.** **Habet** aut̄ cepa croci radices capillan tes quibus adheret terre et attrahit sibi nutrimentū vt̄ lilū et allū et h̄mōi. et qm̄ cepa croci est grossa et iam matura inci pit diuidi et multiplicari in capita mlt̄a p̄rias tunicas et radices h̄ntia et ex sin gulis crescit planta. **Ex** quo p̄t̄ qz in ei⁹ capite seu radice est eius virtus semen tina q̄ est sui multiplicatiua et sue speciei cōseruatiua. que admodū di. **Pli.** **Si**

dem crocum li. **xx. ca. xx.** sic commendat **Crocū** inquit cū melle nō soluit nec cū aliquo dulci. facillime aut̄ cū vino v̄l cū aqua. **Utilissimū** est in medicina. destruit enī oēs inflationes et dolores oculoꝝ. maxime si cū vino fuerit mixtū. p̄ctozī stomacho et epati summe vtile est. q̄ cro cus prius biberit. ebrietatem et crapulā nō incurrit. **Corone** aut̄ ex eo facit ebri etati resistit nec p̄mittit h̄olem inebriari. somnū facit et caput mouet stimulat venerem. flos eius illitus signi sacro subuenit. **De** croco fit vnguentū citri num et crocū qd̄ greci crocomagon vo cant. **Et** valet cōtra suffusiones oculoꝝ et est optimū qd̄ gustatū dentes inficit et saliuam. vlcera capitis purgat. caput tormenta et inflationes sedat. serpentū et areneariū morsus et scorpionū pūcturas curat. **Ducusq; Plinius.**

Capitulū XLII

De cepa
Cepa vel cepe est herba cuius vis tota est in radice et in semine. et ideo sic cepe vocatur vt̄ di. **Ipsi.** qz nō habet nisi caput. **De** cepe di. **Are.** li. **x.** plantis. **Cepe** iquit et ascalonia bis faciūt folia et habet cepe stipitem in quo facit semen et habet radicem plurib⁹ tun nicis vestitam. et sub radice habet alias radices quasi capillares quibus nutrit grossa radix. et p̄ hanc ad totam herbā hu mor transmitit radicalis. **In** primo at̄ anno nō p̄ficit radicem. sed in secundo postq̄ seminatur. **Similiter** nec semē ante scdm̄ annū facere consuevit. nec facit semen in folliculo sicut allium et quedaz alia. sed in summitate stipitis semē sup quosdam pediculos. i. pedes puos se di latat. **Species** autem cepe est duplex. s. domestica et siluestris q̄ canina ab **Are.** nuncupatur. **Canina** autem cepa flores habet altos v̄sus celum et vides quod dāmodo. v̄sus terram. **Et** talis cepa valet cōtra apostemata. habet autem ce pa domestica stipitem cōcauū et sine no do et sicut renouat folia ita et radices vt̄ di. **Arest.** in p̄dicto libro fm **Dyascozi** dem cepe domesticum est vtile ad medi

ciram et ad cibum. Est autem viscoso et frigide nature et maxime illud quod est oblongum magis quam rotundum. et magis rufum quam album. et magis siccum quam recens et magis crudum quam coctum. comestum fastidium tollit oris fetorem diminuit ventrem mollit cibos condit. succis eius cum melle caliginem oculorum tergit. succus eius litargicis subuenit. auribus cum lacte mulieris instillatus eius dolorem sedare conuenit. comestum tempore putredine conuenit viscosos humores incidit. oris venenam aperit. urinam et menstrua prouocat et educat venenum morsus rabidi canis extinguit. et alijs venenosis moribus succurrit et resistit. cutem clarificat et poros aperit. et ideo sudorem prouocat et educit. et comestum crudum nihil nutrimenti corpori tribuit. colericis obest. Hegmaticis conuenit. sitim facit. inflationem gignit. et acumie suo caput percussit atque ledit. et nimis comestum aliquam maniam et insaniam inducit et terribilia somnia videre facit. precipue si ab exsultibus egritudine comestum fuerit. lacrimas solo odore prouocat et visum ledit. **Ducusque Dialc.**

Capitulum XLIII

De cepe

Cepe caninum dicitur squilla et inuenitur iuxta mare versus a Platear cepe. marina appellatur. reperitur autem quicquid sola. et tunc mortifera ac venenosa est. si intus recipiatur. nisi eius venenositas reprimitur. Solent autem salernitani eam diuidere in plures partes et plantare in ortis sigillatim et ita repriment venenum eius. reprimit autem malicia si in vino et oleo aliquantulum dimittatur. et sic in medicis apponatur. **D**is autem scindi ista cepa et interiora et exteriora abijci. quia exteriora sunt mortifera per nimiam caliditatem. et interiora per nimiam siccitatem. sed media sunt tempore multum conuenientia medicinis. **De cepe autem dicitur Plin. li. ix. ca. xvij.** Cepe apud grecos multa sunt genera et eis omnibus est odor lacrimosus. et est optimum quod est rotundissimum et acius est rufum quam candidum et crudum quam coctum serit et plantatur. sed quoniam

seminat ante annum sequentem non facit semen. et quoniam facit corrumpitur ipsum capitulum. versus ex corruptione iacti seminis gignitur ipsum capitulum et productio seminis capitulis est corruptio. **A**utem autem serit semine cepe in solo terre fossio herbarum aliarum radicibus extirpatis. semen eius nigrescere incipiens metitur antequam totaliter maturarescat. radices eius optime in paleis conseruantur. et licet continget capita inueterari. aqua salsa tepida sunt capita intingenda et ita efficiunt diuturniora et esui meliora. sed in ficis ad seminandum vel plantandum sunt utiliora. multi etiam capita cepe parum sicut et aliorum suspendunt in fumo supra ignem et sic ne germinent conseruantur. quod sepe extra terram facere certum est hinc allium nisi per artificium caueatur. **Item li. ix. ca. xvij.** Cepe siluestres non sunt lapide neque multum comestibiles. sunt tamen multum medicinales. **I**po enim olfactu caliginem medentur. magis autemunctione prouocant. oris vlcera sanant. morsus caninos cum melle et uina curant moribus etiam am serpenti obuiant. auricularum sonitum et grauitatem emendant. cum adipean serino aut cum melle lumborum dolores uuant. vulnera cum melle purgant et sanant. **Ducusque Plini.**

Capitulum XLIII

De cucumere

Cucumer. eris. quedam est herba de qua dicitur **Ido. li. xvij.** cucumeres sunt dicti eo quod interdum sunt amari qui dulces nasci prohibentur si lacti mellito eorum semen infundatur. **D**iasco. autem dicit. Cucumeris natura frigida reperitur ventrem soluit stomacho accommodatur. quibus animus reficit succurrit odore. folia eius trita vulneribus medentur que impressit caninus morsus semen eius tritum cum uino dulci et potui datum reficam adiuuat laborantem. **S**ecundum **Plini. autem li. ix. c. ij. et .iij.** dicit quod cucumer ortensis et siluestris cuius ratio dicitur est magis grossa et alba. ex cuius succo fit electuarium quod est necessarium in multis medicinis.

Capitulum XLV

De cucurbita

Cucurbita sive *Trichocarpa*, nomen est grecum cuius origo latinis est *icerata*. Eius genera sunt multa, ut tangit *Plinius* li. xvij. Et di. idem *Plinius*. Est autem cucurbita alia domestica et ortensis, alia vero silvestris, domestica vero in ramos et folia pariter et flagella ad modum vinee se diffundit et quibusdam ligamentis se connectit sicut vitis, et habet quosdam flores albos quos emittit potissimum contra noctem sine appodiatione flores re potest, sed fructus eius vitis proficit imo deficiat vel putrescit quoniam ad modum vinee a terra non erigitur et lignis vel virgulis non sustentat. Est autem cucurbita sive *platanus*, frigide et humide complexionis et in qualitanibus temperate. In calidis regionibus precipue inuenitur cuius semina in terram proiecta herbam procreant ex qua procedunt albi flores, et tandem fructus pleni semine et medulla cuius cortex primo mollis, sed quoniam puenit ad maturitatem ad modum ligni indurescit, fructus eius quando noui sunt conueniunt cibis et semina medicinis. Sunt autem semina eius diuertica et diuisiua, propter sue substantie subtilitatem, et ideo valent contra opilationem epatis et renium ac vesice, acutam patientibus cucurbita elixa vel affata, cibus est et medicina. Nam materiam infirmitatis purgat per urinam et aliquantulum laxat, caliditatem reprimat, alterat atque confortat, semina eius post maturitatem colliguntur abluuntur et ad solem desiccant, ne propter humiditatem superfluum corrumpantur. In locis sicco per triennium reseruantur. *Plinius* et *Plateus*. *Secundum Plinium*, autem succus cucurbitae valet contra ignem sacrum, et contra tumor oculorum, mitigat dolorem aurium si tepidus immittatur, semen eius tritum in puluerem et inspersum replet cauata vulnera. *Linus* corticis valet contra combustionem. *Dicit autem adhuc Plinius* li. xx. ca. iij. est cucurbita silvestris digitalis grossitudinis nascens in sacosis locis. Cuius succus stomacho et visceribus multum prodest renium et lomborum, palis subuenit, medulla cum

absinthio et sale dolores renium tollit. Succus eius cum aceto calefactus mobiles ventres sistit, caro eius sine semine clausis pedibus, id est apostematibus succurrit vinum cum ea fetuefactum oculorum impetus tollit, folia eius cocta et trita vulneribus subueniunt, semen eius potatum cum vino venentium vincit et comedi non debet, quia inflationes facit. Est autem cucurbita agrestis sive *Trichocarpa*, li. xvij. idem quod *Coloquintida* herba multum amara quemadmodum cucurbita plus terram flagella tendit habens folia magna grauis odoris ut cucurbita, et fructum rotundum facit sicut cucumer versus, ut di. *Plinius*, quae supra de natura *Coloquintidae*.

Capitulum XLVI

De celidonia

Celidonia est herba croceos habens flores atque fructum croceum tangens manum uttingentem sic dicta, eo quod in aduentu hyemum videtur erumpere vel flores, ut di. *Plinius* li. xvij. *Celidonia* enim grece *hyrundo* latine dicitur, et subdit, *Plinius*. Vel dicitur *celidonia*, quia pullis hyemum si oculi ledantur matres earum illis ex hac herba medicantur. Idem etiam recitat *Plinius*, quod succo *celidoniae* oculo *hyrundo* erunt sine lesi ad statum pristinum reuertuntur. Alias siquidem notabiles habet virtutes, habet enim virtutem dissoluedi attracti hendi consumendi ut di. *Dysale*, dolorem renium mitigat, caput purgat, menstrua puocat, et matricem mundat, fistulam oris et cancerum curat, sive *Plinius*, *Dysale*, et *Plateus*.

Capitulum XLVII

De centaurea

Centaurea est herba amarissima calida et sicca in tertio gradu, et ideo fel terre est vocata, ut dicit *Plinius*, quia a centaurone centauro eius virtus primitus est inuenta, ut dicit idem li. xvij. Est autem duplex salis maior et minor. Prima maiores habet ramusculos et flores, et est maioris efficacie quam minor, ut dicit in *Platone*, et ibidem dicit *Constantinus*, quod radix maioris calida est et sicca in secundo gradu, et habet quandam amaritudinem cum dulcedine, et ideo habet virtutem conglutinandi.

et ex amaritudine habet vim diureticam
et diuisam plus valent flores et folia in
medicina quam alia que sunt in ea. dolores
ventris sedat. visum clarificat. renes et
splenem tepilat. paralisis curat. vmes
ventris cum melle necat vulnera radice
ei? consolidat sic di. **Pl. Dialco. et plat.**

Capitulum XLVIII

De daphni

Daphnis grece laurus dicitur lati-
ne ut di. **Pl. li. xvij.** Et est lau-
rus a verbo laudis dicta. Lauri
enim ramis et folijs cum laudibus victor-
um capita coronabantur. et ideo apud antiquos
laudea vocabatur. sed post sublata litera d
et surrogata. r. laurus est dicta. sic quon-
dam dicebatur medidies que nunc meri-
dies solet dici. ut di. **Pl. li.** Hanc arborē gre-
ci vocant daphnez eo quod nunquam teponat
viriditatem. **Pyeme** enim viret et estate. et
ideo inde victores potissime coronantur.
ut di. **Pl. li.** et subdit. **De** sola arbor a vul-
go creditur minime fulminari. vñ fuit ap-
pollini antiquitus consecrata. de qua dicit
magister in histo. sup illud vbum **Con-**
suluit **Isaac** dominum sup **Gen. xxv.** **Re-**
becca ex more gentium quem viderat in pa-
rentibus speciem lauri quam tripodē di-
cunt capiti supposuit. et ramis arboris que
agnus castus dicitur incubuit ut visiones
veras videret et fantasticas non sentiret
De lauro siquidem dicit **Pl. li. xvi. ca.**
xxx. **Laurus** triumphis proprie dedicatur
que gratissima est omnibus cesarum atque
pontificum. quod domos exornat. **Et** sunt duo
genera eius. scilicet delphica et ciprica. **Lauro**
delphica delphis primo coronati sunt tri-
umphantes. **Ciprica** vero romani primo
suos coronabant. modo autem multe speci-
es lauro inueniuntur sed differunt in vi-
rore et magnitudine et similitudine bac-
carum. **Est** autem arbor multiplicis speciei.
et enumerat **Plini. xij.** species eius ar-
boris inter quas ponit quandam speciem
lauri quam dicit fuisse magno ioui et ap-
pollini delphico dedicatam. **Et** ideo tellu-
laurifera in domibus et in satis a ful-
mine manet tuta. **Sine** autem lauri pre-
sentia non solebat apollo dare responsa

sua. et ideo quia diuinis credebatur con-
uenire honoribus. honorem triumphis
obtinuit. nec licebat laurum pollui vñ
illicitis et prophanis. quod propter propitianda nu-
mina super altare poni debuit et offerri. ce-
sar autem tyberius celo tonante. laurum
in capite solitus erat ferre sicut ferunt con-
tra fulminum metus. **Narrat** etiam ibi
dem **Plini.** miram rem quod cum augustus sede-
ret in quodam orto iuxta drussillas augu-
stam deiecit aquila de alto gallinam mi-
ri candoris illesam in gremium cesaris
tenuitque gallina lauream ramum in rostro suo
onustum baccis multis. gallinam et sobo-
lem iusserunt auspices obseruari. et
baccas laureas seminari et cum diligen-
tia custodiri. ex quibus puenit silua triu-
phans cuius postea cesar laurum in ma-
nu tenuit et coronam in capite gessit. ac
deinde alios cesares eodem modo ex ea
dem silua post obtentum triumphum opor-
tuit coronari. **Hucusque** **Plini.** **De lauro** si
quidem addit **Dyalco.** quod est arbor elegan-
tis forme et magne aromaticitatis ac mi-
re efficacie ac virtutis. nam folia eius vi-
ridia que multum odorifera sunt si contur-
dantur mitigant et sanant puncturam a-
pium et vesperum. et omnem tumorem spar-
gant libros et vestes cum quibus ponuntur
a tineis et vermibus custodit et a cor-
rosione tutos reddunt. fructus lauri de-
citur baccis lauri. et sunt grana exterius
nigra vel subnusa. interius alba et vincta
osa in figura spherica. in complectione ca-
lida et sicca in secundo gradu subtiliter ha-
bent subam. et habent virtutem tepurandi
confortandi. et ideo in multis ponuntur
vtiliter medicinis ex quibus fit oleum
preciosum quod valet contra multas et preci-
pue contra frigidam passionem.

Capitulum XLIX

De diptanno

Diptannus est herba medicina-
lis. cuius radix maxime conue-
nit medicinis. et debet eius sub-
stantia esse solida non perforata que cum
frangitur non pulverisatur. **Virtute** ha-
bet dissoluendi attrahendi veneni et con-
sumendi. **Non** valet contra venenosos mos-

sus. et supposita vulnere et potata. vt di.
Dysc. et Plate. cum paucis additis di-
 citur in multis habere virtutem triace.
 menstrua puocat et educit secundinas et
 fetum mortuum excludit. epilepticis et pa-
 liticis cum succo rute subuenit vt dicit
 idem **D**ysc. De hac herba dicit in **Ni-**
li. xv. ca. viij. **C**erue inquit diptannus
 primo ministrare. nam eius herba co-
 medit vt facilius patiant. et si sagittae fu-
 erint lese diptannu querit quem come-
 dentes ferri excutunt in vulnere tere-
 licum. **I**tem dicit **B**asil. in exameron
 et **A**mbro. et expositor supra can. vbi loq-
 tur de hinnulis ceruorum. **N**ec herba scdm
Nli. crescit in pluribus locis sed illa mi-
 nus est laudabilis qd crescit in agris pl-
 guioribus sive crassis. que aut crescit i lo-
 cis asperis et sicis melior est cuius muni-
 ma portio gustata accendit os vt di. ides
Isi. li. xvij. sic dicit. **D**iptannus e mos
 crete ex quo diptannus herba nome ac-
 cepit. **A**si. xg. lius. **C**erua vulnerata sal-
 tus pagrat diptannu querit tanti emz
 virtutis est vt ferri a corpe excutiat et
 expellat. vñ et eius pabulo fere percusse
 eijciunt sagittas corpi inherentes. hanc
 quidam phlegm martis vocant. qd hz te-
 la eijciendi bellica pstatem. vt di. **I**si.

Capitulum L

De dracontea.

Dracontea est herba quedam sic
 dicta. eo qd hasta eius in modus
 colubri sit maculis resperfa fili-
 tudinemqz imitet vipere vel draconis vt
 qd herbam ipam vipere timent vt di. **I**si
 do. li. xvij. **N**ec aut a multis serpentaria
 vel colubrina nscupat. nam flores ha-
 bet purpureum diuisum et aptum sic os
 serpentis de cuius medio pcedit lingua
 qñ serpentea acuta nigra et rotunda et in
 medio floris ipius surgit quasi caput se-
 mine grosso et rotundo. prius vitide veit
 de rufum efficitur qñ incipit maturesce-
 re. **H**erba ista sm **D**ysc. magne effica-
 cie est et virtutis. nam radix eius exaccata
 et puluerisata cu aqua rosacea facie mu-
 dificat clarificat et colorat. cu sapone gal-
 lico fistulam sanat mundat et desiccet et os

eius dilatat vt os fractum vel putrefa-
 ctum queat extrahi cu aceto et calce vi-
 ua cancrum curat. foliu eius cu vino de-
 coctum apostemata maturat. succus ei-
 auditum ex frigida causa lesum sanat.
 visum clarificat. menstrua puocat. emoz-
 toidas. i. inferiores venas sanguine flue-
 tes consumit et desiccet. succus eius interi-
 us sumptus aborsum puocat. odore suo
 serpentes fugat. nec ledit corpus a serpe-
 te si eius succo inunctum fuerit aut lini-
 tum. **D**ucusqz **D**ysc. et **Plat.**

Capitulum LI

De draganto

Dragantum sm **Plate.** et **Qui-**
cen. est gummi cuiusdam arboris
 cuius humor vel actione caloris
 vel costrictione frigiditatis naturae
 durecit. cuius spes est triplex. nam e al-
 bum purum et clarum. et illud melius est
Ast etiam subrufum et citrinu qd no est
 adeo bonu sicut albu cui nihil terre ad-
 mixtum est. qd albu est conuenit frigidis
 medicinis. subrufum et citrinu vellet po-
 ni in calidis perel. annos seruari potest.
 virtutem habet infrigidandi humectan-
 di et mundificandi ex frigiditate et humi-
 ditate et conglutinandi ex sua gumosita-
 te. valet contra vicia pectoris in electua-
 rijs et siropis. nam pectus ficam hume-
 rat. humorem perditu restaurat. tussim
 sedat. scissuram labioy et oris vlcera-
 nem conglutinat atqz sanat. faciem mudi-
 ficat et dealbat. arteticos iuuat. contra di-
 senteriam pdest. vt dicit in **Plate.**

Capitulum LII

De eteno.

Eteno est lignum ethiopicum
 colorem habens nigrum tactus
 lestem et planum durum et pon-
 derosum. **E**nde ppter poroy compactio-
 nem positum in aqua statim submergi-
 tur atqz perit fundum. vt dicit in **li.** vege-
 tabiliu. **E**st autem gustu stipticu et mor-
 dat qd igni appositum citius rapit igne
 et suauem fumum emittit et odorem i co-
 ticula costrictatum rufum ostendit colo-
 rem. **V**irtutem habet purgatiuam et co-
 23

fortitiam. et ideo colligijs vtiliter adhibetur sicut dicit Plinius. et Dioscoridus. De elephanto etiam ait Plinius. lib. xvij. Stenus inquit India crescit et in ethiopia. qui celsus diu indurescit in lapidem. cuius lignum nigrum et cortex lenis ut lauri. indicum maculosum est et variis sed melius est quod in nullo est maculosum sed nigrum est et lenis. Solet autem poni iuxta crepundia ut infantem visum nigrum non terreat ut dicit Plinius. et Virgilius. Ebenus commendat Plinius. lib. xij. c. v. di. Ebenus esse arboris preciosissimam auro et ebore comparabilem. et ideo solebant ethiopes lignum eboreum cum auro et ebore offerre impatoribus pro tributo. unde et regina saba legitur talia ligna dedisse salomoni. iij. Regum. x.

Capitulum LIII

De edera

Edera ab herendo est dicta ut dicit Plinius. eo quod arboribus adhaeret vel dicitur ab edo. quia sumpta si cibum a capris lac multiplicat unde nutriuntur hedi. radix eius durissima proferat frigida est nature et frigidam indicat esse terram ubi crescit virorem diu seruat et non perdit folia que diu vident. amari et stiptici est saporis. Edera autem secundum Plinium lib. xvi. ca. iij. sunt due species. scilicet alba et nigra. scilicet masculus et femina. masculus est maior et in folijs durior et pinguior. edera vero alba fructum habet album. nigra nigrum. Solent autem poete coronari folijs edere in signum viuacis ingenij et subtilis. quia edera semper vivit. similiter edera coronati incedebant illi qui in sacris litteris patris. i. bachi ministrabant. unde hec arbor teo vini sacra fuit similiter et marti. Unde et alexander magnus suos milites coronavit edera quoniam in india triphaut. ut dicit idem Plinius. exemplo liberi patris qui galeas suorum triso edere ad odoravit. Est autem arbor ut dicit idem multum in altum se extendens quod diu inveniet arborum vel murum pro quem serpat radice sua seu ramosa. habens brachia et baccas quasdam sed amaras. cuius umbra est nociva et satis inimica frigori. serpentium generi gratissima rumpens muros et septem chora. unde mirum est quod haberi in honore

rea ut teribus fuerit consueta. folia habet intercalata et angulosa gravis odore et plana. sed amara sub quorum umbra latent vermes. Item ca. xxviii. mira perditur natura edere ad excipienda vina. nam si fuerit vas ex ligno eius vina transfluere ita quam siqua mixta fuerit. remanere certum est. Ducusque Plinius. secundum Dioscoridum. antea edera quibus sit amara vtilis tamen est medicine. nam virtus ei inest stiptica et costrictiva et ideo dissententibus medetur. succus eius naribus instillatus caput purgat et dolorem eius mitigat. succus eius cum oleo repidus auribus immixtus contra surditatem iuvat. Item idem Edera ex contrariis est composita. et ideo in causis contrariis operatur. propter quod virtutem habet maturativam attractivam mundificativam et mitigativam. et ideo apponi sepius solent eius folia ad cocturas. eius gummum diureticum est et dissolutivum. valet contra calculum. eius folijs nutritus hircus sanguinem habet acutorem et ad frangendum calculum in renibus et vesica fortiorum. Est autem quedam species ipsius edere super cuius folia cadit ros et inmiscetur ac in ladanum commutatur. cuius virtus magna a medicis experitur. Nam summa eius menstrua provocat et educit secundinas expellit. reuma compescit. caput et sensus confortat. suffientes iuvat. fluxum ventris sedat. et in multis medicinis adhibetur vtiliter.

Capitulum LIV

De elitropio

Elitropium est herba sic dicta. eo quod solsticio estivo floreat. vel quod solis motibus folia circumacta convertat. unde et a latinis solsequium appellatur ut dicit Plinius. lib. xvij. Nam sole oriente flores suos aperit. et cum sol occubuerit iterum se claudit. et hec retrucaria dicitur. eo quod extinguit verrucas et abstergat siue potetur siue cataplasmetur. ut dicit Plinius. secundum Placitum autem solsequium sponsa solis dicitur et est herba frigida et humida in secundo gradu cuius succus bibitus valet contra venenum sumptum interius. valet etiam contra morsum caninis et venenosum si tritus

ra super vulnus ponatur contra calefactionem epatis et opilatiōem multū valet

Capitulum LV

De elleboro

Elleborus vt di. Iff. ab elleboro Iunio sic dicit. vbi plurimum gignitur. hunc romani veratrum dicit eo qd sumptum mentem mota; in sanitatem reducat. Cuius duo sunt genera. scilicet album et nigrum. album dicitur elleborus. qz radices habet altos et fleumaticos humores purgat. niger vero nigras habet radices et nigros humores. i. melancholicos purgat sine mūdāt. Est autē scdm Dyasc. et alios autores herba multum violenta in virtute et recipienda medicinaliter cū cautela. multū eū ledit et cito interficit qñ indiscrete aliquib' adhibet. valet tamen contra multos morbos si debito mō adhibet vt di. Dyasc. qz quartanas febres soluit. vermes in auribus et alias interficit epilepticis litargis subuenit eius puluis si cum pane miscetur. et si a muribus comedatur muribus interficit vt di. Dyasc. et etiā platea. Inter autē huius herbe duas species melior est elleborus albus. et est calidus et sicce pplexionis in tercio gradu et crecit in locis montosis et humidis et hz folia similia plantagin sed longiora et in fine acutiora et stipitem vnius cubiti siue magis. cuius radix latet multum superius et inferius et nunq̄ telemus elleboro vti nisi materia fuerit digesta prius et pparata. et tūc etiā cum cautela. et ideo ypcras dicit. si vis elleborū ducere moue corpus ne se sumens elleborū sup dormiat. et habet virtutem resoluēdi humidum in ventositatem. vnde sequitur suffocatio spirituum et mors. vt di. Dyasc. et Platea. Elleborus autem niger multo piculosior est.

Capitulum LVI

De esula

Esula quedam arbor est q̄a medicis calida dicitur i tercio gradu atqz sicca vt dicit Dyascozi.

cuius radix maxime valet in medicina: cuius multe sunt species. et illatum virtus nunc est in lacte et in humore. nunc in semina. nunc in radice. vnde dicit. Lac anabula parit caca pucia semine gaudet. Esula radice cortica prestat opem. Est enim esula herba plana habens folia et supra emittit lacteum humorem q̄ quidem est vlceratiuus. et carnis siue cutis corrosiuus. si eum atiuos purgat humores valet ydropicis et alijs patientibus et humore fleumatico varias passiones.

Capitulum LVII

De eruca

Erucica est herba alba domestica et aliquādo siluestris calida et humida. diuretica et apertiuā renes confortat. paralysim curat. vrinam puocat. vesicam et renēs purgat. vtilis ē in cibo et in medicina. flores eius apes diligunt et frequentant. vt di. Plinius.

Capitulum LVIII

De enula

Enula est herba cuius manetes est duplex scilicet ortolana et campana que maioris est efficacie in radice. nam radix debet colligi in principio estatis et i sole ericcati ne ex humiditate corrumpatur. virtutem habet leniendi et mundificandi. et neruos confortandi et viscosam humiditatem consumendi. Valet mirabiliter in frigida causa contra tussim in frigidatam et spiritalium membrorum frigidam passionem. vnde scriptum est in macro. Enula campana tendit p̄cordia sa rē.

Capitulum LIX

De epithimo

Epithimum est flos thimi q̄ est herba cuius tota virtus in flore est. nā solus flos ponit i medicina. vt dicit Dyasc. Plini. et Platea. vt

tutem habet purgandi fleumaticas vel
melancolicas passiones. vnde valet cō
tra quartanas et etiam quotidianas ac
cessiones. valet etiam s̄m Constan. cō
tra stranguiriam et difficultatem yrinā
di et etiam cōtra splenis et epatis opila
tiones.

Capitulū LX

De ebulo

Ebulus est fructus siue herba in
folijs et in stipite sambuco arbor
et simillima. cuius radices corti
ces frondes et flores sunt vtilis in me
dicina. habent etiam s̄m Dyasc. Plate.
et Plini. virtutem dissoluendi et cōsumen
di grossum fleuma et viscosum. vñ succ
ebuli valet cōtra arteticam et cōtractio
nem neruorum manus atq; pedum. valet
tra leticoseumantia. i. ydrosipim ex fleu
matica causa atq; frigida siue alba. valz
etiam cōtra tumores et collectiones iter
cutaneas vbi cūq; in corpe colligantur
Item valet maxime ebulus cōtra ꝑcussi
ones corꝑis atq; casus. si patiens in ei
decoctione frequentius foueas. nam do
lorem mitigat tumorem sedat. virtutes
et robur neruis et iuncturis offiis admi
nistrat. Odoze siquidem est ebulus her
ba fetida et sapore minus grata s̄ in virtu
te et efficacia ab antiquis medicis opti
ma ad medicandum est apud veteres iu
dicata. vt di. Dyasc. Plini. et Plate.

Capitulū LXI

De fico

Ficus est arbor a fecunditate di
cta. alijs enim arboribus fera
cior est. nam terq; quatetq; per
singulos annos fructū gignit atq; altero
mat urefcente aboritur alter statim. sic
autem egyptia fecundior fertur cuius li
gnū in aqua missum illico mergit et cum
in imo iacuerit. deinde in superficie sur
e eleuatur. vñ a vice nature qm̄ madesat
ctū debuit humoris pondere residere aff
tpa ho pitagore aiebant ficibus gala
the. alias athlete anteq; idez eos ad car
nis ylum in quo fortior est abas trans
tulisset. A semibns aut in cibo sumpte fit

cus rugas eorꝑ distendere ferunt. thau
ros quoq; ferocissimos ad fici arbores
colligatos dicit repente mansuescere. fi
cus autem cuiusdam arboris remedio q̄
dicit caprificus vt asseritur fecundat. huc
usq; s̄ h. l. vij. ca. vij. s̄m Arest. asit li.
vegetabiliū. humor corticis arboris q̄ est
quasi sanguis in asalibus in quibusda
est lacteus vt in fico et in moro. sed vici
lac ym habet coaguli ad faciendos case
os sicut flos cardui calealis. Est aut ei
humor multū vinctuosus. et iō ficus est
multe fecunditatis. qd̄ eni est vinctuosū
transit in fructū et qd̄ subtile et aquosum i
folia transmutat. que quidem sunt lata
et scissa et in extremitatibus pitica et aci
ta. quoz lacte siue succo membra genita
lia pluita dicunt moueri ad priuātū et
libidinis incendium. simile habet glosa
sup̄ Gen. ij. ibi fecerunt sibi de folijs fig
cus ꝑsomata. Contingit aut. fici arbor
rem vt dicit Arest. sterilefcere aliquan
do ꝑpter humoris defectū aliq; ꝑpter su
ꝑfluam hūiditatis abūdantiā. et in vtroq;
casu idiget medicina. vñ agricole ei sub
ueniūt in defectu humoris ꝑ simū cōue
nientem et aquam dulcem. qm̄ ho supra
bundat hūior arborē clauis ꝑforant et su
ꝑfluū humorē euacuat. vt supra de arbo
rū medicina ē ositum. De fico aut arbor
te siue ficu di. s̄ h. l. vij. c. vij. omia que
supra sunt de s̄ h. introducta sic egyptia
in q̄t ē arbor fecundissima moro filis i ma
gnitudine in folijs et in aspectu. q̄ter i esta
te ꝑfert fructū. sed primū generat imat
urū. cui filis ē sic capri a q̄ q̄ter germinat
et fructū q̄ter nos facit. sed grossus ei nō
maturat nisi prius incidat et lactis super
fluitas emittat. remittit germina sua sine
folijs i extremitate ramoz. et h̄z silitudi
nē in radice cū ꝑlo et in folijs cū ymo et
est i q̄tate forbe filis magnitudo. est ar
fic arbor tenera et delicata. et iō a forti fru
goze defacili ledit et potiss̄ te qm̄ lapit ger
minare. Item idē s̄ h. l. vij. ca. vi. est fi
cus indica exilia q̄dem ferens poma va
stis ramis transfusa qui tami in terram
adeo curuant ꝑdēre suo vt tēe infigat.
et sic nouā ꝑgeniē facit in circuitu circa
pentē vel circa stipites et tantā faciūt ym

bram et densitate quod pastores sub eius ramis ab estu et a vento se abscondunt. superius oves autem rami matris in altum valde se extendunt. collaterales vero fasta circuitu circa matrem se diffundunt et quasi siluosa multitudine ombra magnas faciunt. folia sunt autem latissima ad modum pelte amonice disposita. poma facit multa sed modica que fere magnitudinem vitis excedunt. sed inter folia calore solis ita recoquuntur quod pro dulci sapore ad comedendum digna miraculo reputantur. Ad hoc dicitur Plinius lib. xv. ca. xix. quod est quedam arbor que dicitur siluestris ficus que alio nomine dicitur caprificus nunquam maturescens sed quod ipsa ex se non habet alij tribuit. nam cultores solent aperire ora radicem vel corticis arboris ficus et illi intus infigere surculos et ramos caprifici ex quorum insertione apra radice attracto aere nouo et humore ei congruo vigorem recipit et virtutem vitis et humor lacteus qui est materia fructus in ipsa transit sicut patet in dictis. Aluredi in tractatu de causa fructificationis arborum et herbarum. Item idem etiam dicit quod tales arbores debent taliter iuxta fructiferas ordinari ut venti status euolantis in ipsam ficum ferant. ad hoc utilior est ventus australis quam aquilonaris quod simpliciter plus nocet ille ventus borealis ficum quam australis. quare in aquilonari parte minus proficiunt ficus plus arescunt. quod earum humor lacteus facillime consumitur. et etiam congelatur ubi habet dominium talis ventus. De effectu autem ficus vel ficorum quo ad radicem folium corticem et fructum. Quere supra in tractatu de carica in littera c. ubi expressius continetur.

Capitulum LXII

De fraxino

Fraxinus est arbor. ut dicit Isidorus. crescens in locis asperis et montanis ex qua fiunt haste que franguntur. unde Ouidius et fraxinus vilis hastis. De fraxino autem dicit Plinius lib. xvi. ca. xij. inter arbores que materie causa natura genuit utilis est fraxinus que est

arbor alta seu patera et rotunda atque recta siue pineata folio. homericus proconio et achillis hasta nobilitata. et cedrosim aliquibus partibus ita similis ut cortice ablato ementes fallat. cuius folia contra venenum sunt utilia. nam succo expresso et potui dato contra serpentes summe opifera est. tamen ei vis est ut serpentes eius vim bram matutinam vel vesperinam non attigerunt. quod si inter ignem et folia fraxini ponatur serpens in ignem priusquam in fraxinum fugiet. sunt tamen folia eius iumentis mortifera in grecia. ceteris autem iumentis sunt innocua. In italia vero iumentis non obsunt. primo autem floret quam frondet nec ante flores conditos folia emittit. Sunt autem duo genera ut dicunt greci. quedam est longa non nodosa. alia breuior est in folijs ac durior. flauo simili. alij vero diuidunt fraxinum secundum situm scilicet in campestem et in montanam. campestris folia sunt magis crispata sed montane magis spissa. et ista folia sunt alijs meliora. Ducusque Plinius. secundum autem Platycari. fraxinus est arbor calida et sicca in secundo gradu. cuius cortices et folia cum aniso et fungis qui crescunt super eam competunt medicine. nam fluxus ventris stringunt. vomitum ex defectu virtutis teretium cohibent. si cum aqua pluuiali et aceto decoquantur et super ibi stomachum apponantur.

Capitulum LXIII

De fago et eius proprietatibus.

Fagus est arbor cuius materia in multis est necessaria. ut dicit Isidorus lib. xvij. et Plinius lib. xvi. Fagus est arbor glandifera sic dicta. quia fagorum fructibus quodam vixerunt homines et ex eis sumpserunt cibum. Nam fage grece comedere dicitur latine. ut dicit Isidorus lib. xvij. ca. vij. dicit enim sic Fagi glans exterius triangula cute leni includitur similis nucleo. Sed cortice molliori. cuius medulla muribus est accepta et glires impinguat turdis etiam et columbis conueit et eas nutrit. eius cortex multum est utilis. Maxime apud aquilonares pictos. qui inde fa-

ciunt vasa diuersis vñibus valde apta. vt dicit idem ca. r. Item dicit in eodem qd glandes siue fructus fagi sunt multus dulces et nutritibiles et carnes animalium que inde nutriuntur facit coctibiles stomacho r tiles atq; leues. non est autē in substantia arbor multū solida sed rara potius et porosa. et iō non multū durat vt dicit idem. virtū tamen eius substantia multis est apta ad afferes r alia fabricā da. cuius substantia pura ac vermibus nō corrosa arti vitree est summe necessaria qz ex eius cinere vitrum cū alioz quozū dam afficitur ne p ignis cōstationem artificialiter preparatur. et pauca ligna inueniuntur que operi tam mirabili sint super omnia ita apta. lignū quidem leue ē ac porosum vt dicit Plin. et aliquātū lū' gū' mosum in multis locis. et iō r facili incenditur r r facili corroditur a vermibus aut citius cōputrescit. flores etiā quosdam emittit ad modū tilie sed nō ita odoriferos. et tamen illos frequentat a pes mel siluestre in arbor. concauitatibus colligentes.

Capitulū LXIII

De faba

Faba vt dicit Plin. li. xviij. dicit a greca etymologia qsi faga. naz fage comedere dicit. est enī genus leguminis quo antiqui in comedendo solebant vti. Huius species due sūt. quarū altera est egyptia. altera est cōsis r illa aliqui dicit fresa. eo qd hies fresa eam molendo sepius ac confingant. vt dicit idem. Est autem faba sive Dyasc. herba in ortis et agris seminata. cuius haec surgit angulosa. grossa. cōcana et nodosa. folium vel folia in singulis nodis pducens lata. plana et aliquātū obacuta. florem pducit album in summitate purpureum siue nigrum odoriferū r mītum ab apibus frequentatum. in hacta autem pducit diuersas testas carnosas et oblongas que interius quasi sub diuersis tomialibus ab inuicem sunt distincte in quibus fabe p ordinem sunt locaste et ille teste sunt primovides exteri et albe interius atq; molles r paulatim

calore deficcante indurescunt. et tandem pariter cōnigrescunt et hoc maturitatis indicium est. Est autem faba sive Dyasc. r Plate. frigida et sicca nisi sit vitidis r tunc est humida in primo gradu q vitidis comesta parum nutrit. humores grossos generat. inflatōem in superiori pte ventris facit et ideo stomacho est nocua. sanguinem grossum et melancolicū creat et fumum grossum qui cerebrū offendit. somnia vana r terribilia inducit per decoctionem r affaturam eius ventositas inflatōem diminuit. sed totaliter non auferitur. Fabis siquidem assidue vtentes dolore: intestinorū patiunt. sple nem opulant ventrem stringunt. cū cori ce comeste ad digerendum sunt dure et multum inflatiue. Est tamē fabe medulla mūdificatiua. vñ eius colatura faciē purgat. et prata pulmonem mūdificat. apothemata mamillarū curat cum rosis mixta. dolorem et liuorem et oculoꝝ lip purudinem abstergit. masticata r in tumoribus apposita. humores ad oculos remaniantes cōpescit scissa et sup venam incisam posita sanguinem restringit. lac est fluens de mamillis sistit et effluere nō pmittit. podagricis r arthriticis cū adipe ouis decocta subuenit si sup dolores locū cathaplasma erit. tumores et collectōes apothematū repunit si in principio decocta in aceto tumori apponatur. De fabe autem natura r proprietate dicit Plinius li. xviij. ca. xij. Inter legumina faba dicit optima quā multi immiscent cū pane siue cū materia panis vt sic ponderosior esse videat. Pythagorica tñ sūsa damnata est. qz e' ficquēs r sus ceterate dicit senius r somnia etiam facere estimat. vel vt alij tradiderūt qm mori uoz aie sunt in ea q de cā varro tradidit flaminē. s. pontificōe faba vsci nō debere. sola aut iter fruges etiā ex sa crescēte luna crescit r replet. r in aq̄ mar. na siue als salsa nō decoquitur seminat in occasu phiadū r añ hyemē res colligit. qm est in flore aq̄s maxie paupis scit. cum vero efflouerit diligit sicca / tem et solū siue terram in aqua seminata est fecundat stercoreis vice. et ideo in thessalia vertuntur agri in quibus semi

Liber. XVII.

nate fuerant quando primitus sunt i flo-
te. crescit autem faba p se in multis locis
et maxime in mauritania et in insulis oc-
ceani septentrionalis sed ita dura qvix
decoqui potest. nascitur etiam in egypto
sed spinosa et ideo cocodrilli eam refu-
giunt. timentes ne oculi eoz ledant spi-
nis eius cuius longitudo est .x. cubitoz
habens caput ad modu papaueris colo-
ris rosei in quo fatis includunt no supra
tricenae et est eius culmus siue calamus
geniculatus habens folia ampla et fructu
aliquantulu subamaru radix eius inco-
mestibilis cruda et cocta in magnitudine
arundinu similis radicib. **huculog. Pl.**
li. xvij. ca. xij. Dicitur idem in ca. xvij. vir-
gilius inquit intro et amurca fabam pfu-
dentibus grandescere eaz pmittit. **Qui-**
dam etiam dicunt fabas citius crescere
et adolescere si triduo ante qz seminant
in yzine aqua macerentur.

Capitulu LXV

De frumento

Fruentum a fruendo est dcm
id est a rescendo sicut et fruges.
vt di. Plin. vii. et frumen superis
oz ps gule dicitur vñ potissime abi sapoz p-
sentitur. Est autem pziū frumenti ha-
tere aristas in summitate spicarū crescē-
tes et grana latentia in folliculis immi-
nentes nam in omni specie frumeti d ra-
dice eripit culmus et de culmo procedit
spica quibusdam folliculis siue tecis co-
necta in quibus grana recluditur. in ex-
tremo aut spice ariste tenues et acute i-
minēt in modū spiculi a qui spica nomi-
natur. qz illis aristis qsi spiculis muniū-
tur ne auū minoru moribus spica a lu-
is fructibus exuatur aut a bestijs ptera-
tur. cuius folia seu vagine quibus fulci-
tur culmus et ambif ne pondere frugis i-
curuetur dicitur stipula qsi vstipula ab vsto
hic dicitur qz collecta messe excuritur stipu-
lapz propter culturam agri. cuius pars ad
pastū pecoz et aialiu reseruata palea dicitur.
eo qz primum sola pascendis animalibz
plebatur. Cuius natura tantum est fri-
gida qz obrutas niues fluere non sinat.
adeo calida vt poma maturescere cōpel-

lat. **huculog. Plin. li. xvij.** Sunt autē frum-
menti multa genera vt dicit idem **Plin.**
et etiam **Plin. li. xvij.** vtputa triticū
far. ordeum. siligo panicum. et milium. et
hmoi. de quibus post dicitur in locis su-
is. sed hoc est generale circa hoc frumēta
attendēda ē soli siue ēre q̄litas vbi hoc se-
rant. nā quedā i vna terra pficiunt que
in alia deficiunt et penitus inarescūt. nāz
ordeum in noualibus pficit vbi triticum
deficit et arescit. vt di. **Plin.** et sic de alijs i-
telligendum. **Item attendit seminatio-**
nis qualitas qz quedam citius quedam
tardius sunt semināda. Nam citius se-
mina hyemalia. tardius estiualia. quedā
etiam in terra pfundius. quedam supfi-
cialibus sunt terre finibus cōmittenda.
vnde alio mō est seminandū triticum et
alio modo sicut et alio tempe gith. milium
et ciminiū sicut expresse dicit **Dieter. sup**
****Plin. ca. xvij.** Item maxime attenditur con-**
gruitas tempis tam in seminando qz in
colligendo qz fm **Plin. li. xvij. hoc vtilius**
fit in interlunio qz in tempe alio qz se-
minata sic collecta potissime a vitijs cō-
seruantur. Item attendit tempis sereni-
tas vt di. **Plin. serere ei a sereno celo dicitur.**
qz tunc serendum est et non per ym-
bres. vnde **Virgilius. Audus ara sere nu-**
duz. vt di. **Plin. ibides. ca. xvij. accidit fru-**
mentū viciū. qz si tempus fuerit nimis
ventosum et hoc tribus vicibus seu tem-
poribus. s. quādo est in flore et qñ inci-
pit deflozere et qñ incipit maturescere.
ex statu enī noxio spica euanescit et extin-
guitur et in fructu suo patitur aborti-
uum. Item nocet tempus pluuiosum
qz tunc totum vel extinguitur ex frigide
tate humoris vel in herbam et foliū super-
fluum luxuriat. Item nocet calor subit-
us et immoderatus sub nube clausus. quia
duz humor ad interiora radicez rapitur
vi caloris. tunc ex humore calido et visco-
sa nascuntur quidam vermiculi circa va-
dicem ex quoz corrosione frugis substā-
tia viciatur. Item in grano circa follicu-
los nascuntur vermiculi corrūpentes fru-
menti grannū quando spice in pluuiā
li tēpore post calorem immoderatu corrūpū-
tur et putrescunt. Item in tpe nimis sicco

vel depaupatur frumentum, ex humore et sic perit propter defectum nutrimenti vel crescunt in eo quedam musce virides que vocantur cantharides virorem frumenti penitus corroderentes, quibus et multiplicans locuste et bruci quorum dentes omnia transuastant. Item exigitur in ipso semine frumentali puritas, nam ut dicitur in libro de animalibus, si semina de opice aut adipe tangerentur vitibus semina corrumpentur, et ideo cauendum sumopere ne talibus miscantur, quia omnia sementina que ab illis sunt infecta corrumpuntur. Item requiritur in crescente frumento culture studiositas, oportet enim ut a superfluis cautius et diligentius expurgentur, nam ut dicitur ibidem inter optima frumenta aliquando herba mortifera inuenitur, ut lolium lappacium et huiusmodi, quod accidit ex vicio et malicia attracti humoris vel ex defectu virtutis seu caloris sufficienter singula non mutantis. Item ibidem dicitur, Ex rore corrupto adherente folliculis in granis accidit corruptio frugis, que dicitur rubigo siue erugo, quia spica corrumpitur inde et inanitur, et in colorem rubiginem transmutatur. Inter omnia autem frumenti genera triticum obtinet principatum, quia humane nature nihil est amabilius, nihil nutritius, nihil etiam salubrius inuenitur, sed de hoc quere infra littera, l. quere etiam de messe et segete.

Capitulum LXVI

De farre

Farre autem est genus frumenti sic dictum eo quod ab initio missum in pileam frangeretur antequam vel molle haberetur a farre autem dicitur farrago ut dicitur in libro de animalibus, est enim herba ordeacea adhuc viridis in qua grana ad maturitatem non turgescunt.

Capitulum LXVII

De farina

Farina que panis est materia a farre est dicta, nam far siue frumentum inter molas fractum farinam facit, vel dicitur a fartiendo quia in panem redacta fartit ventrem, vel dicitur fa-

rina, proprie quando frumentum inter molas optime est contractum fufure non dum a medulle substantia separato, nam quoniam flos medulle a fufure separet siue coctice tunc simila siue similago nuncupatur, et dicitur alio nomine pollen siue pollis. Unde de tenuitate hęc polenta et hoc pulmentum a pulvere dicitur, ut dicitur in libro de animalibus, qui dam tamen dicunt polentam esse pulverem de farina purgatissima factam, et dicitur polentam a polline que est farina delicatissima que volata mola in molendino et alio nomine amolum dicitur, quia pro sui leuitate a mola eicitur sicut et simila, id est sine mola. Polenta tamen habet alias significaciones sicut dicitur in glo. super Josue, vi. comedet polentam eiusdem anni, grana scilicet cocta et manibus costricta et a folliculis separata ad modum grani in pilo tundi, et secundum hoc dicitur polenta quasi pulchra, sed quoniam nomen vocatur farina utilis est in cibo et in medicina. Unde enim fit panis per aque admixtionem et ignis decoctionem, aliquando cibarius, id est seruis in cibum datus non redinatus, quibus non panis fermentatus, fermento mixtus, quibus etiam azymus sine fermento sincerus, quibus subcineretis in cinere coctus et reuertatus quod et focatus dicitur, quibus cibarius in cibano coctus seu in furno. His et multis modis de farina arte pistoria fiunt panes, ut dicitur in libro de animalibus, qui omnes corporibus confortant et corpus nutriunt ac delectant, deperdita reparant et restaurant, vires laborantibus administrant, sed pro omnibus panis recens et mundus de farina triticea preparatus ut dicitur in libro de animalibus, constat in dietis, magis amabilis et conueniens est nature, farina itaque mola teritur et frangitur cubro a fufure diuiditur, calida aqua aspergitur, fermentatur et saporiosus redditur et pistata in formam panis redigitur et tandem decoquitur, et sic ultimo post multos labores vita hominis inde reficit et nutritur utilis est insuper farina in medicina quoniam cum alijs conuenientibus modo debito admisceatur, nam farina cum melle mixta faciei pustulas sanat remouet ut dicitur in libro de animalibus, et coagulatio lactis, iduram et appositam farina vis triticea vel siliginea cum adipe

Libet xvii

et vino decocta durticiem spargit et locus mollificat. vt dicit idem. Collectiones et apostemata maturat. neruos induratos et quasi spasmatos aut contractos relaxat vt dicit idem.

Capitulum. Lxviii.

De fermento

Fermentum a feruore est dictum quia feruere et excrecere facit partem. vt dicit **Plac.** li. xx. ca. i. Est autem fermentum compositum ex diuersis virtutibus similem habens substantiam et virtutem. et inde virtutem habet partem eleuatiuam et sui acetositatis saporis ipsius parte minutiuam et in ipsius similitudine totius masse cui admiscetur conuertiuam. **Valet** etiam secundum dyal. virtutem humorum de corpore facilius extrahi et quando miscetur cum sale habet apostematum vim maturatiuam et aperitiuam nam poros corporis aperit subtilitate sue substantie et humores dissoluit. **Fermentum** autem latine zima dicitur grece. unde de farina pura conspersione aque conglutinata dicitur azima quasi sine zima. et est zima inflatiua corruptiua pforatiua et diuisiua partium panis siue parte cui commiscetur. vt dicitur super epistolam primam **Corinthios. v. 26.**

Capitulum. Lxix.

De fumo terre

Fumus terre est quedam herba calida in primo gradu sic appellata. quia vt fumus in multa quantitate emittitur de terra. vel sic dicitur quod generatur a quadam fumositate grossa a terra resoluta et circa terre superficiem adherente. vt dicitur in **Plac.** que quanto viridior tanto melior. efficacata vero nullius efficacie est. et est herba grauis odoris et horribilis saporis. sed maxime tamen est durtis. purgat enim melancolicam fleuma et coletam. valet contra scabiem et contra ydropisim ex frigida causa. inuat podagricos. et valet contra splenis et epatis opilationem. vnu tamen vitium habet ista herba quia inflatiua est. et ventositatis generatiua. et ideo eius

ventositas debet reprimi cum aneto alio aniso. et cum feniculo ne generet coctiones. vt dicit **Plac.**

Capitulum. Lxx.

De feniculo

Feniculus est herba communis. multum tamen efficacie et virtutis. est enim herba calida et etiam sicca in secundo gradu. virtutem habet diureticam aperitiuam scilicet et incisiuam ex subtili substantia et qualitatibus suis. vt dicit **Plac.** cuius semina radix et folia continentur medicine. unde **Plac.** libro. xvij. ca. ultimo. Feniculum latini vocant eo quod eius rursi siue radice succus acuat visus oculos. cuius virtus esse traditur. vt serpentes annuam senectutem eius gustu reponant. hanc etiam herbam greci maratrum vocant. **Istud** autem sumit **Plac.** ex certis dicitur **Plinij.** libro. xx. ca. xxiij. feniculum inquit nobilitauerunt serpentes nam gustu eius senectutem exuunt oculosque aciem ipsius succo recuperando. unde intellectum est oculos caliginem eo precipue releuari. unde ex eius succo fit collirium contra caliginem oculorum valde aptum. **Huius** duplex est species scilicet ortensis et siluestris. cuius semen cum vino potatum contra morsum serpentum et ictus scorpionum valet succus eius auribus instillatus vermes necat ac stomachum stringit et cor oborat. nauseam sedat. calculum frangit et yrimam excitat. lac in manibus multiplicat radix eius rennes purgat cum vino cocta ydropicos curat canis morsum sanat. **Hec** omnia facit feniculus ortensis sed fortius operatur hec eadem ypomaratrum id est feniculus agrestis vt dicit idem.

Capitulum. Lxxi.

De ferula

Ferula est herba cuius succus galbanum dicitur vt dicit **Plac.** libro. xvij. de quo fit mentio. in eodem. xxiij. vbi dicitur quod storax et galbanum et cetera. vbi dicitur glo. galbanum secundum **Plinij.** dat siuria in monte quodam vbi abundat ferula a qua fluit resine modo. **Dicit** autem **Plinij.**

libro. xx. cap. xxiiij. fetule semen est ane
to simile cuius folia et rami cocti cum oleo
et comesti cum melle stomacho conueniunt
sed si nimis comeduntur dolorem capitis
faciunt cuius radice bibita ad pondus de
narij in duobus ciatis vini valet contra
serpentes morziones. succus eius in ma/
gnitudine fabe deuoratus aluum soluit.
cuius medulla viridis immundicias san/
cti tollit. semen eius vino bibitum san/
guinem sistit patientibus caducum morbum
libuenit. Herba autem fetularum mu/
rene infestissima est. nam eius lacte sta/
tim commoritur. succus eius confert cla/
ritati oculorum. hucusque pli.

Capitulū. LXXII.

De feno

Fenum est dictum ex hoc quod eo flama nutritur. flos enim eius flamma est ut dicitur Isidorus libro. xvij. omnis enim herba mollis presalsa sicca fenum dici potest. et maxime que fetulo aliquid quando apta est nutriendis. nam fenus abus est proprie iumentorum. De feno autem dicitur glossa super Isaiam. xl. fenum nascentem habet virorem et crescendo decorem deinde florem. tandem calore solis siccatur in puluerem sic et homo per etatus successionem decore amittit accidit in puluerem et in mortem. Fenum itaque diu viuet et frondet montes et prata vestit et ornat. et tam florum diuersitate quam etiam virores venustate ad sui aspectum intuentium oculos allicit reficit et delectat. propter sue substantie autem viriditatem feruente sole eius humiditas de facili consumitur. et herba que primo florendo quasi videre videbatur. tandem a sua gloria spoliata penitus inuenitur. Nam fenum quidem quod hodie oritur et virescit. cras moritur et tunc in cibanum mittitur. quia quasi subito deficit et arefcit sicut de impio per similitudinem dicitur in psalmo. Fiat sicut fenum tectorum quod priusquam et. ubi dicitur glossa quanto fenum altius stat et minus profunde inferius deprimat radice tanto minus crescit immo citius deficit et arefcit. Fenum itaque falcastro postquam

maturatum fuerit prescinditur. et ut melius ericetur soli exponitur et ne ex humoris superfluitate circa terram coputrescat furcis et rastris sepius eleuatur. tandem in cumulos et in acetuos colligitur et ultimo in plaustris acetuiculis ad horrea deponitur et ibi ad diuersos usus necessarios reseruat. Fena autem crescit in locis aliquantulum montuosis medio criter siccis magis sunt odorifera etiam animalibus magis sapida quam alia que crescunt in pratis palustribus et aquosis. ut dicitur Plinius. quia in illis humor nutritualis magis est digestus in illis vero minus.

Capitulū. LXXIII

De flagellis

Flagella dicuntur summe arborum et vitium partes ab eo quod crebros sustineant ventorum flatus ut dicitur Isidorus libro. xvij. quorum comas aliqui crines vocant. aliqui folia. et dicuntur folia quasi fila. nam folium grece si uim latine dicitur et hoc ideo quod in folijs sunt quedam uenule in eorum substantia ad modum filorum protense ideo translatiue dicitur folia. apud nos quasi fila nodi autem ex quibus exeunt frondes siue folia de uirgulis et flagellis oculi nuncupantur. Nam humor aquosus subtilis parum habens viscositatis ad radicem a radice attractus vi caloris eleuatur in diuersis locis et ex acumine suo penetrat ad exterius ac ibi quasi per oculos exiens vi interioris caloris et aeris exterioris transmutatur in substantiam foliorum. ut dicitur in commento supra liberabilis. Aresto. et hinc qualitate humoris dñantis et fortitudine vel debilitate caloris humoris digerentis folia in qualitate et figura multiformiter variant. ut patet supra eodem ubi agitur de diuersitate arborum quo ad figuram foliorum quere supra in eodem in lra a. Folia itaque ornant arborum et munit tenellos flores et fructus ne a ventis caumatibus aut pluujs iniuria patiantur. grandinum impetus ac ventorum impulsus et ymbribus intercepti et repellunt folia hinc scutum propter sue substantie raritatem

Liber xvii

et tenuitate modico vento mouetur sed
defacili nō cadunt, ppter adherentē abun-
dantiam humoris donec fructus latitā-
tes sub folijs maturefcant, vnde in vere
7 in estate virent 7 in autūno pailent, et
sic cōtra hyemē paulatim cōcidunt 7 tā-
tem in terra cadentia cōputrescūt mul-
tum insup cōueniūt folia medicine mul-
tis etiā aiantibz sunt in cibuz sicut folia
edere que a capris 7 hedis maxime dili-
guntur, vt dicit *Ihd.* Alias ppietates
foliorz quere supra in eodē li. xvi. ca. Flo-
res vt dicit *Ihd.* li. xvij. dicitur q̄ si fluo-
res, eo q̄ cito defluūt 7 solūntur, in his ta-
men multiplex est gratia. s. odoris sapo-
ris 7 coloris lenitatis 7 virtutis, nam odo-
re recreant 7 etiā delectāt spū, sapore qui-
dem imutant gustū, colore allicūt vilūz
lenitate demulcēt tactū virtutem habēt
multiplicē sanant morbz, zephuro gene-
rantur, austro dissoluūtur vt ibidē dicit
Ihd. artozes 7 herbas campos ortos 7 sil-
uas pulcritudine sua decorant 7 ornant
dulcedine quā cōcipiunt ex celesti roze
mel admistrāt. Et ideo apes flores mel-
lificandi grā visitant 7 frequērant, quā-
to apparent flores mutationē t̄pis signi-
ficant, 7 spem de fructu generāt, nam flo-
res semp fructū pcedunt, 7 spem de suble-
quēti fructu reliquere cōsueuerūt, de pu-
ro 7 vinctuo so medulle artozis humore
origine cōtrahit 7 erūpentes de stipite-
ge hgam nō violant nec deflorant sed po-
tius ipsām pficiūt mirabiliter 7 decorāt
Item flores in ortu solis se aperiūt sicut
in occasu sese sepius claudūt, multi sunt
qui ex paucitate humoris 7 liquiditate
calescente calore humiditate cōsumēte
deficiūt 7 arefcunt, Aliqñ etiā flores ad
solis faciē se cōuertūt s̄m tñ ei ortum se
aperiūt 7 pcessum se diffundūt vt patet
in eutropia que alio noīe dicit̄ sollesequiū
et dicitur a multis cicorea vt patet su-
pra in ca. In tempestiū aut ortus floris
signū est defect̄ 7 carentie fruct̄ vltcrius
consequētis, nam tales flores subito fri-
gore vel etiā corrupto aere facillime cor-
tumpunt vel si sunt nimis hyemales vel
autūnales ad maturitatē debitā ppter ca-
loris defectū nullaten̄ pducunt, vt dicit

pli. li. ix. ca. v. Inter alios flores sponū-
tur liliozū flores, rosas 7 violas p̄cipue
ad coronas nobiliū adornādas, de qui-
bus post est dicendum. *Est* flos campi
flos specialis sic dicitur q̄ per se crescit in
locis incultis nec sulcatis vomere nec
stercore impinguatis, vt dicit *ides.* *Est*
itaq̄ flosculus stipite quidem gracilis 7
modicus flore rubicundo et quasi colore
sanguineo insignitus, cuius flores non
plus nec minus q̄ per quinq̄ folia com-
muniter distinguitur, cuius virtus cen-
tauree similis est nō tamen ex cōplexi-
one sua tante est amaritudinis q̄uis mi-
nori centauree in folijs 7 in stipite mul-
tum similis videatur 7 in multis medi-
cinaliter nō inferior ab antiquis sapien-
tibus iudicet. *Centaurea* est herba ama-
rissima vnde 7 fel terre dicitur. Cuius
species est duplex maior et minor, habet
itaq̄ cum quadā amaritudine dulcedi-
nem in radice, cuius succus melli mix-
tilum clarificat, inflationes sedat, mor-
sus venenosos curat, et contra antracem
apostema mortiferū iuuat, 7 venenosita-
tis sue maliciā reprimat 7 refrenat 7 im-
pedit ne materie furiositas ad nobilio-
rum membrorū antrinseca se diffundat,
huicq̄ plinius vt supra rē.

Capitu. LXXIII

De fructu

Fructus a frumine nomen acce-
pit, vt dicit *Ihd.*, quia frumine
id est eminentiori parte gutru-
ris velcimūt, vt dicit *Ihd.* li. xvij. inde 7
fruges dicimus. *Fructus* autē p̄prie di-
cuntur artozū 7 agrorū quibz vtendo frui-
mur q̄uis abusuē fetum animalū frui-
ctum aliquādo etiā n̄scupem. *Est* itaq̄
generaliter attendendū q̄ pars artozis
siue pars plāte, que quidē nobilior 7 vn-
ctuosior est tam in medulla q̄ in radice
solet attrahi naturaliter a calore vt suo
tpe pcedēte floze 7 fruct̄ origine disponē-
te inde fruct̄ materia generet̄ hūozis 7
etiā caloris b̄ficio nutriat 7 foliorū etiā
coopculo defenset, solis 7 vtūnis celestis
inflūētia ad p̄fectū reducat. Et tandem
maturato fructu 7 collecto ad vsuz 7 elū-
2

debitum assumat. fructus autem crudi et in
digesti corporibus maxime puerorum et debili-
um sunt nocui et inflatui lubricorum et alio-
rum vermiculorum generatiui. humorum malorum nu-
tritiui. gustus naturalis corruptiui. ut patet
in mulieribus impugnatibus que maxime testi-
ferant fructus imaturatos. ut dicitur in libro de
fructibus agrorum et maturi tamen medicinae quam esui
erunt apti. ita tamen quod quolibet fructu quilibet
modo utatur debito. et potest congruenter post fru-
ctuum ordine agrorum subsequatur. ut in libro de die-
tariis plenius edocet. Fructus primo gene-
raliter sunt crudi duri et indigesti stiptici.
pontici vel amari sed calore exteriori
interiore confortate et humore ponticum et
refertur dissolvente ac digerente tanto dulcior
rem saporem et convenientior accipiunt quanto
ad maturitatem perfectam plenius accedunt. citius
autem accedunt ad maturitatem qui altius in ra-
morum summitatibus crescunt et calori radiorum
solarium directi se exponunt. **S**taturitatis
signum est mutatio coloris viridis et terre-
stris in colorem pallidum vel in rubentem. **E**t
mutatio saporis insipidi pontici aut aci-
di in saporem suauem gustui atque dulcem. pri-
mo enim nascuntur fructus virides. sed quando ten-
dunt ad maturitatem vincentem calore in
substantia fructuum colores mutantur piter
et sapor. tanto etiam sunt meliores et sub-
stantia sapidiores vel laxiores quanto re-
larata vi caloris terrestri duricia etiam
dominante humiditate aquea vel aerea ma-
tunitati sunt propius inchoantes. et ideo propter fru-
ctuum maturitas non solum per visum quo ad
colorem nec solum per gustum quo ad saporem. verum
etiam per tactum quando compressi digito tactui
cedunt et sensui offerunt substantiam molliorem
ut dicitur ysaac in dietis. Fructus autem
arborum crescentius in montibus sunt purio-
res sapidiores et etiam suauiores quam illarum
que in vallibus sunt crescentes. et hoc acci-
dit propter dulcius et purius et tepius
quod ibi seget in montibus inueniunt nutrimentum.
ut dicitur Aristoteles. ut supra eodem patet
quere de diuersitate arborum quo ad fru-
ctus circa finem. Sunt autem quidam
fructus primo dulces et sapidi. sed post
estiamur pontici et amari seget mirabilia.
ut dicitur Aristoteles. tales fructus et si non
fuerint comestibiles sunt tamen aliquos medi-

cinales. Fructus autem dulces. ut dicitur
ysaac in quatuor qualitatibus sunt tepatio-
res humidiores et calidiores et ceteris nu-
tribiliore. fructus vero frigidi. scilicet et ponti-
ci duri sunt et stiptici ac opilatiui siue con-
strictiui. stomachi tamen confortatiui et appe-
titus excitatiui maxime si comesti fue-
rint a ieiunio. sed post prandium sumpti con-
fortant stomachi officium. in usum sum-
pti comprimunt cibum assumptum ad inferiora
et sunt causa solutionis. sed si fuerint
fructus acetosi et aquoso modico et terre-
stri etiam compositi acumen colere extinguunt
similiter et sitim mitigant stomachum con-
fortant. humores grossos et frigidos dissol-
uunt. diuidunt non deponunt. dulces vero
acuunt eis vim conferentes penetrandi to-
tum corpus. fructus insipidi autem in qui-
bus dominatur aquosa humiditas ceteris
minus sunt laudabiles quia stomachum non
iuuant sed abominationem et fastidium gene-
rant. Fructus itaque si bene maturati fue-
rint erunt saporis boni odoris iocundi si
non fuerint putridi non vniculosi humo-
re vel corrupto aere non infecti. et tales
fructus in loco sicco et mundo melius et
diutius custodiuntur et maxime si in feno
vel palea coregantur. ut dicitur in libro de
iura terra in loco humido citius corrumpuntur.
Item fructus maturi citius cadunt
de arbore quam non maturi et facilius de
nocte quam de die. quia nocturno rore perfusi
efficiuntur ponderosi. et ideo ad casum
magis proni. **H**ec de fructibus dicta sus-
ficient quia multa de fructibus supra eo-
dem in tractatu de arboribus in generali
sunt dicta. quere ibi.

Capitulum. LXXV.

De germine
Armen ut dicitur Aristoteles. est pregnans
Gurculus a gerendo dicitur. unde et
germinatio. nam in germine gignitur
humor nutritivus et ratio semina-
lis in eo etiam viget et operatur calor natu-
ralis et quibus sit modice quantitatis in
substantia maxime tamen virtutis est et poten-
tie in efficacia. nam virtus radicis trahit et
trahit in substantiam germis. et ideo herbe quam
diu sunt in germine et viget in eis humor

Liber xvii

transfusus a radice maxime cōueniunt
vsi medicine. itaq; germē dicit qđ pri
mo erumpit de radice arboris aut herbe
nam cōfortato calore naturali qui in ra
dicis medulla est inclusus radicē humo
rem sibi necessarium attrahit vī caloris
z qđ sibi nō est necessarium ex se extērius
reijcit. z illud a calore incluso sursum ele
uāte ex aere intrinsec^o deficcāte i naturā
germis trāsmutat z qđ nō cessat attractō
nis cōtinuatio i radice. z ideo nō cessat
augmētū dilatatio in germis quousq; cō
ueniat ad debiti cōplementū. Calor ita
q; celestis penetrās ad medullā radicis
partes ei^o liq̄diores ac puriores ac vn/
ctuosiores ad se trahit z coagulat z iun
git. z coadunatas p poros terre insens/
biliter inducēdo eas i substantiā germis
cōuertere nō desistit. vt dicit omentator
supra libz vegetabil. Contrahit autē colo
rem viridē mediū. s. inter rubentē z nigz
sm dñius equaliū ptiū terrestriū z igne
arum nā generatio germis habet fieri ex
terreo humore nigro z opaco. sed propē
aereaz ptiū z igneaz admictionē fit co
lor ei^o viridis. qui color medi^o esse dicit
inter rubetū atq; nigzū. Est autē germen
principiū culmi siue stipitis floris atq;
fructus. emittēs primo plures frondes
mutuo se neccētes. quos facit natura ad
innati caloris in substantiā germis cōser
uationē. tenera ei ei^o substantiā a frigido
aere defacili ledere nisi ab extrinsecō no
cumēto tutela frondiū tueret. defacili ei
ledit ex aere frigido z etiā ex grandine z
ex vento z etiā ex rore norio z infectiuo.
et ita cōtra hmōi nocumēta pluribus fo
lijs connexis quasi plumbū tuniculis te
gitur z munif. ortus itaq; germinū orna
tus terre est principiū. nam oīa terre vi
rentia a germinibz oriūtur. mutatōis tē
poris est indicium z signū vernalis nouita
tis. finēq; annūciat hyemis ac preconiū
ē estiuālis nouitatis z venustatis. a bru
cis locustis z erucis corroditur quando
q; germina et tunc spes vltērius de situ/
ctu non habetur.

Capitu. LXXVI

De gramine

Gramen est agrestis herba ab eo
qđ germinet sic vocata. vt dicit
Pli. beneficio siquidē caloris ex
humore terre oīs herba generat. nam ce
lestis calor terre supficiem penetrās par
tes eius subtiliores aggregat z in radi/
cis speciē trāfiguratur. que terre infra cal
lorem intra se claudit cui^o virtute humo
rem circūiacentis terre ad sui incremen
tū z nutrimentū attrahit z qđ simile est in
sui naturā alterat z cōmutat vel ouertit
et qđ sibi quo ad substantiā est supfluum
ad generatōez folioz germis trāsmittit
qđ vero ppter humiditatē materie multe
extracto humore generantur radices mul
te z diuerse sūt graminū z herbarū pro
ductiones mutuo se colligātes z totius
terre supficiē virozis grā z floz recētia
vestiētes. z quāto radices graminū infes
rius amplius se pfundant tanto diffici
lius graminā culmos suos z folia in terre
supficie se dilatāt. Pullulātia autē gra
mina in principio sue generatōis se mul
tiplicant si cōpressā fuerit aut mediocri
ter cōculcata. Quando enī in principio
nimis luxuriare pmittūtur cito prim/
punt in semen z indurātur defacili z suā
pdunt pulcritudinē z virozē. vt di. Pl.
ex situ autē terre vbi crescant z qualitate
humoris quo nutriūtur diuerfas qualē
tates z vtutes generalitē sortiunt. vt di
cit idem. z cōmētor sup libz vegetabi
liū. vnde ex humoribz cōplexiones strā
rias habentibz quibz herbe z graminā imo
omnia in terra nascētia diuerfas cōse
quūtur efficacias et vtutes. vt di. pl. et
Isa. zc. propter qđ sm auctores p̄dictos
gramina montiū siue locoz montuosoz
sunt rarioza z breuioza qđ graminā val
lium siue prator. illa tamē sunt ouibus
cōueniētioza. qđ dulciora z salubriora et
mediocriter ficciora. in palustribz qui
tem crescentia sunt pinguiora z diffusio
ra. sed meliora sunt simpliciter qđ in mō
tibz z locis altioribz oriūtur. Nam vt di
cit Constanē. z etiam ysaac. herbe palu
stres prioris sunt nutrimenti. nā aquosius
generant sanguinē z cito se a mēbris dis
soluentē. in flationē z rugitū in visceribz
generant sed in cōtrarijs contrarie. Est

autem regula vt dicit ysa. qui dicit sic.
Quisticum atheniense dicit. cuius radix
inter herbas nutrit eius semen non est
nutritiuū nec eōuerso. cuius quidem se-
men nutrit eius radix nō nutrit. gramē
itaq; vt di. palladi. gratum facit solum
in aspectu. gratum quoq; est animalibus
in pastu. gratum etiā fit languentibus in
effectu. nam sicut in radicibus sic in grami-
nibus latet virtus multiplex medicine.
gramen etiā austru tempus pluuiosus. s.
et calidū diligit et virore ex ymbribus abū-
dantia i locis desertissimis ex se diffun-
dit sed preualente vento boreali et frigi-
do deficit extrinsecus et marcescit. vt di-
cit Beda. s. m. **D**yal. vero gramen dicitur
quedam herba specialis habens virgas
nodosas. sparsas sup terram et folia lata
aliquātulum et acuta. cuius radix nodo-
sa est et dulcis. et hanc herbā boues et alia
animalia libenter comedunt et repascūt
cuius virtus est stiptica et vulnereum cō-
glutinatiua. ventris constrictiua. vulne-
rum renū et vesice sanatiua. doloris sple-
nis mitigatiua. hanc herbam noscunt ca-
nes et illam comedunt quando se purga-
re volunt. vt dicit **Pl.** tamen hoc faciūt
ita caute q; vix potest hoc ad humanā pi-
ciam deuenire.

Capitulum. LXXVII.

De galbano

Galbanus est herba cuius succus
galbanum dicitur. et est herba in
ramis ferule similis. imo vt di-
cit **Phido.** libro. xvij. inciditur asit herba
in estate et effluit inde lacrima que re-
colligitur et desiccatur. **I**dem aut galba-
num est optimū quod est mundissimum
et habet plures guttas sicut armoniacū
et est similis thuri in colore habēs gra-
na limpida. cuius granis non est nimis
sicci. vt dicit **Pl.** et **Dyal.** in estate circa
fruticem desiccatur. **I**n est autem ei virtus
igneua calida s; in tercio gradu. et humi-
da in primo vt dicit ides. sophisticatur
autem cū puluere colophonie. id est pi-
cis grece. et cū fabis fractis corticibus ab-
iectis que cū optimo galbano et resoluto

admiscentur. **G**albanū autē purum diu
potest seruari. virtutem habet attrahendi
dissoluedi. leniendi. relaxandi et mitigandi.
di. fumus ei? litargicos excitat. dolores
splenis et opilationes cū aceto sanat. fe-
tum mortuū de matrice educit et matricē
purgat cū melle puluis galbani lumbrici-
cos necat. fumus eius mensuris impat
serpentes et venenosa ei? fumus fugat. do-
lorem ventriū mitigat. vt dicit **Dyal.** et
Pl. et **Pla.** vbi subdit q; si galbanū de-
bet poni in medicina pri? telet a supfluis
emudari. **P**rimo igitur sup ignem in te-
sta telet liquefieri et in aqua post infundi
et qd purū est supenabit. qd vero in-
utile est vt cortices et lapilli inferius res-
sident. **D**yalcorides tñ dicit q; in aqua
feruenti galbanū telet poni. et quod petit
fundum colligi. qd autem supenatat vt
cortices et hmoi telet amoueri.

Capitulum. LXXVIII.

De gutta

Gutta ad modum galbani est cuius
quidam herbe vel arboris lacrima
que alio nomine armoniacū ap-
pellatur. istius autē arboris vel herbe ra-
mus musculi diebus estiuis ab incolis inci-
duntur et gutta que inde distillat gutta
siue armoniacū nuncupatur a medicis.
vt di. **Phido.** et **Pl.** et **Phido.** istius gutte spe-
cies ista est nobilior que mundior est et
purior et terre seculentia impmixior q;
quidē telet esse candida et pinguis sicut
thuris et quādo frangitur apparet splendi-
da interior et gumosa. vt di. **Dyal.** et **Pl.** et
habet odorem similem castoreo et sapores
subamarū aliquātulum siue acrum. **E**st
autem gutta calida in tercio gradu et sic-
ca in secūdo habens virtutem dissoluen-
di et relaxandi. vt dicitur in **Plaf.** cuius
scrupulus potatus cum oximelle splene-
ticas curat asperitates et imūdicias oculi
lorum mitigat et curat. cum succo absin-
thij lumbricos necat. contra arteticam
et scaticā passionem cum pice dura mul-
tum iuuat vrinaz prouocat. et mensura
purgat. omnes tumores et inflationes
sedat vt dicit glosa super illū locū mirra
et gutta et c.

Libri xvii

Capitulum LXXIX

De gariophyllis

Gariophylli ut dicit **Dyal.** quidam sunt perfecti et saporis acuti coloris subnigri calidi et siccus in effectu. Humidi vero interiorius actu. quidam in suis qualitatibus magis sunt remissi. Sunt autem fructus cuiusdam arboris in india qui in aestivo tempore colligitur quando sunt maturi. per quinque annos in multa efficacia conservantur in loco etiam non nimis sicco nec nimis humido debet servari. quia in multum humido putrescunt et multum sicco arefcunt. eligendi autem sunt qui in superficie aliquantulum habent planiciem qui acuti habent saporem et suavis odorem et qui expressione vnguis aliquid emittunt humiditatis. Sophisticantur autem cum pulvere gariophylli mixto cum aceto et vino odorifero ex quo contrahunt humiditatem et vix discernuntur. quare in exteriori superficie magis sunt acuti quam alij. et ideo acutum magis est in exterioribus quam in interioribus. sed sophisticati non possunt ultra viginti dies conservari. habent autem boni gariophylli virtutem confortandi ex aromaticitate sua dissolventis et consumendi ex qualitatibus suis. confortant enim cerebrum et virtutem animale. valent etiam contra defectum cordis quare confortant virtutem spirituale valent etiam contra indigestionem stomachi et dolorem ex frigidityte et ventositate quia virtutem iuvant naturale. **Hucusque dyal.**

Capitulum LXXX.

De geneffa

Geneffa que etiam ab amaritudine dicitur. quia eius gustus nimis hominibus amarus est. arbustum est crescens in locis desertis incultis et saporis. cuius presentia infertilitatis et ariditatis terre ubi crescit testis est habet multos ramos graciles duros et nodosos virentes hyeme et estate flores glaucos. spissos et involutos. gravis odoris. amari saporis. sed tamen sunt maxime virtutis. ut dicit **Dyal.** nam florum et foliorum eius elixatura splenis tumor

rem coepescit. colorem ventium subuenit menstrua stringit. fluxum dysenterie sistit. pediculos et lendes succus eius perimit. semen facit amarum et nigrum in quibusdam tecis longis et nigris ad modum folliculorum vicia vel pisce conuolutum et valet ad predicta etc.

Capitulum LXXXI.

De grano

Grana est minima pars seminis quibus arboris particula distincta substantialiter et diuisa. in quolibet autem grano est cortex et medulla in qua relinquitur ratio seminalis ut ex grano terre commisso possit produci planta. vnde in quolibet grano est relicta potentia a natura ut ex eo possit fieri planta quae mediante sua species multiplicetur et in esse specifico conservetur. Unde granum quibus sit modicum in substantia corticis et medulle. magnum tamen est in rationis seminalis efficacia et virtute. et sicut grana differunt in specie. sic differunt in figura situ aut dispositione. vnde dicit **Aristo.** in primo libro de plantis. Grana inquit et semina alia nascuntur in plantis siue siliqua ut semina aneti et feniculi et hmoi. et alia nascuntur in siliquis et folliculis ut faba et alia legumifera et alia in substantia callosa emittuntur ut semina pitorum et pomorum et quedam habent grana et semen in testa et callu extra testam ut nux et oliua. grana autem ordinata in siliquis et in folliculis variantur multipliciter in situ. quia quedam habent grana multiplicata in siliqua sua sicut accidit celidonie que est herba valens ad oculos. et quedam faciunt grana in folliculo clauso ut faba pisa etc. et quedam in non clauso sicut triticum et spelta et similia. quedam autem non faciunt grana sua in aliquo folliculo ut grana ordei sed paleam suam quasi conuoluant cum grano suo. et quedam grana sunt duplicia per ordinem absque pite in siliqua sua ut grana celidonie. et quedam sunt duplicia pite mediate ut patet in granis nasturcij. et quedam triplicantur in diuersis per ordinem cellulis folliculi ut per in mixto in cuius fructu sunt tres celle et in quolibet cella tria granayl quatuor sine pite. aliquo

sunt cōiuncta. 7 qñ est inter grana pa-
 ties ligneus sicut in cassia fistula. aliqñ
 partes carnosus vt patet in cucumere 7
 cucurbita. 7 qñqz inter grana sunt parie-
 tes diuersi generis 7 diuersę substantię
 vt accidit in malagranatis in quibz sūt
 quidā partes carnosę in grana 7 grana
 similiter 7 quedā tele tenues nō carnosę
 sunt in grana 7 grana sed sicut differūt
 grana 7 grana in se in substantia ita etiā
 in figura. hñt enī quedā forma rotundā
 quedā pyramidalē 7 oblongā. qdā trian-
 gulā vel multilaterę vtz in ciceribz. gra-
 na autē q sunt oblonga in vno latere vidē-
 tur esse qñ scissa vt patet in grano tritici
 7 silibz. cornicibz autē sicut hñt muniunt
 grana ppter interioris medulle 7 caloris
 naturalis pseruatōez. huicqz aresto.

Capitulum LXXXII

De gub

Gub genus est leguminis simile
 amino in quātitate sed nigri co-
 loris 7 in pane spargit dulcoran-
 to. vt di. glo. sup ysa. xxiij. fm plat. are-
 sto. 7 dyal. gub est herba calida 7 sicca in
 secundo gradu. que inter frumenta nascit
 habens semen puulū nigrū 7 quasi trian-
 gulum diureticū 7 subamarū. habens v-
 tute[m] dissoluendi 7 cōsumendi. opilato-
 nes etiam splenis 7 epatis habens dis-
 soluendi vntutē 7 pericendi. 7 ventosita-
 tes extenuādi. 7 emoroidas inflatas se-
 dandi 7 earū fluxū restringendi 7 lūbrici-
 cos vntus vermes cū melle interficien-
 di hanc herbā dicunt esse nigellam. cuius
 decoctio in aceto occidit vermes aurium.
 si auribz tepida instillet apstematā tū-
 pit si cum fufure 7 semine lini 7 fimo co-
 lumbarū in vino decocta cataplasmet.
 contra lepram etiā valere dicitur si cum
 raphano in vino decocta 7 modico sale ap-
 ponatur. menstrua puocat. 7 abortum pu-
 curat si mulier inde suffumigetur. con-
 tra stranguiriā 7 etiā passionem ylia-
 cam vinuz in quo p noctē nigella infusa
 fuerit propinet nec debet decoqui ne ni-
 mis violenta efficiatur. Nam vt dicit cō-
 stant. nigella in multa quātitate sumpta
 occidit.

Capitulum LXXXIII

De ilice

Ilicis est species quercus ar-
 bor salicet glandifera. 7 dicit ab
 eligo eligis. quia vt dicit Isido.
 libro. xiiij. huius arboris fructū homines
 sibi primo ad victū inuenerūt 7 elegerūt
 prius qñ enī frumenti esset vltus antiqui
 vixerūt glande. Inter autē arbores glan-
 diferas honorabilior iudicatur ilic. cu-
 ius fructus. vt dicit plin. li. xvi. multas
 reficit nationes. Est siquidem ilic arbor
 grosse 7 profunde radice solidissimā li-
 gni 7 corticis durissimū spississimū et ru-
 gosi multe ramositatis 7 ratiōe folio-
 rum ymbrositatis iocunde. 7 quo ad fructus
 glandiferos nō modice quātitate
 et fecunditate. lignum siquidem ei for-
 te est et durabile immo fere imputabili-
 le. Nam eius trūca in profundo sub ac-
 cessu depresi quasi in lapidis soliditatem cō-
 uertuntur. 7 quāto per longiora secula in
 talibus locis humidis detiguntur. tanto
 amplius indurantur. et ideo talia ligna
 teorum templis 7 regalibus edificiorum
 structuris erant apta. ideo propter in-
 dissolubilem ligni naturam ex ilice teo-
 rum simulacra sepius sculpebant vt di-
 cit Plinius.

Capitulum LXXXIII

De iunipero

Iuniperus vt dicit Isido. sic di-
 cta apud grecos. eo q ab amplo
 in angustū finitur sicut ignis vel
 quia cōceptū diutius ignem conseruet.
 adeo q si prunę ex eius cinere fuerint
 operte vsqz ad annū. vt dicitur nullate-
 nus extinguētur. pū siquidem ignis di-
 citur apud grecos. vnde iuniperus quasi
 gignens ignē dicitur. Juniperus alia ē
 magna alia est parua. vt dicit Isid. libro
 xvij. vtraqz arborē aspera 7 quasi acu-
 leata 7 folia habens multa gracilia 7 acu-
 ta. 7 vtraqz est fructifera sed parua ma-
 gis. multa enī fert grana parua 7 rotūda
 primo virida 7 post efficit quasi purpu-
 rea vel quasi subrubea qñ plenarie sunt
 matura. vtroz frutes 7 folia vir reponit

Est autē arbor calida et sicca in tercio gradu. ut dicit Dyas. cui fructus agruū me-
dicine qui in vere colliguntur et per bienni-
um referuntur. virtutē habent dissoluen-
di cōsumēdi et cōfortādi. contra fluxum
ventris ex acumine medicine valet deco-
ctio baccarū eius in aqua pluuiāli si in-
te patiens balneet. Et iuniperō etiā sit
oleum iuniperinū efficacissimū contra
quartanā si quotidie inde pondus dra-
gme in cito vel alio modo offerat. valet
etiā cōtra yliacā passionem si pres to-
lentes inde pungant. epilepticis et cadu-
cis subuenit. lapidē frangit si per siringas
iniciatur. siringa est fistula subtilis cum
qua medicina mittitur in vesicam. vinū
decoctionis iuniperi cū sicco sicco pect-
purgat. tussim tollit. Ducitque plate. et
dyas. in locis saxosis et incultis crescit et
in desertis. eius ymbra fugiunt serpen-
tes. ut dicit Plin. et ideo fructus eius cre-
ditur valere contra venenū.

Capitulum LXXXV

De isopo
Isopus est herba breuis et mo-
dica inter petrosa crescens et in
radice petre solide se inficiens ut
dicit Cassiodorus super Psal. hanc herbā
dicit Dyas. esse calidam et siccam in ter-
cio gradu. huius virtus consistit in flori-
bus et folijs plus quā in stipite vel in radi-
ce. in estate autem producit flores qui ve-
lent colligi et in loco ymbroso mundo et
non fumoso desiccari. habent virtutē dis-
solvendi et consumendi et attrahendi mū-
dificandi pulmonem. et omnia vicia pec-
toris ex causa frigida purgat et mundi-
ficat si cum ficibus siccis in vino deco-
quatur et patienti prebeat. colorem sto-
machi et intestinorum tollit. fomentum
ex aqua decoctionis eius a superfluis hu-
moribus matricem mundificat et abster-
git. herba isopi in testa calefacta et capi-
ti superposita catarrum frigidum compe-
scit. yvulam cadentē reprimat. dolores ex
ventositate tollit. Dicitur autem hec iso-
pus hoc isopum et a quibusdam autoribus
eius media corripitur et a quibusdā pro-
ducitur. Dicitur etiā in auro. Est hu-

milis petreque suis radicibus herens. Et
vicijs isopus pectoris herba medens In
antidiano autem producit alanus.
Se celum terre conformat cedrus iso-
po. Et iterum alius dicit. Pectoris her-
ba cayas rupes incidit isopus. et iterum
alias. Sed pulmonis opus confert medi-
camen isopus. Tante etiam autorita-
tis fuit herba quāvis modica apud vete-
res. ut dicit Plin. quod sine ipsius asperione
se purificare non posse in velubris repu-
tarent. unde etiam apud hebreos fascicu-
lo isopi mundandi solebant purificari.
ut patet Exo. xij. et Leuit. xij. et Num-
ri. xv. insuper eius pulvis valet contra ydro-
pism. ut dicit Dyas. liuorem a corpore
mundat. et colorem vultibus optimum
administrat. colorem ventriū mitigat. tin-
nitus aurium sedat et etiā lumbricos nec-
cat. ut di. idem.

Capitulum LXXXVI

De iacinto
Iacinctus est herba habens flo-
rem purpureum. traxit autē no-
men a puero quodam nobili qui
in saltibus inter flores purpureos mor-
tuus est repertus. deditque nomē herbe cas-
lus funeris puerilis: est etiam similis
viole in floribus et radice. ut dicit Plin.
torus libros. xvij. eiusdem nominis pi-
ter et coloris est quidā lapis preciosus qui
inter duodecim lapides preciosos in apo-
numeratur. Jacinctus itaque est nomē ho-
minis lapidis atque floris. proprius itaque
color eius est aereus siue celestis. pur-
pura autē habet colorem sanguinis siue
ignis sed bifusus nixis. istis. xvij. colorito
colorata fuerunt sacerdotalia vestimen-
ta in veteri testamento.

Capitulum LXXXVII

De iusquiamo
Iusquiamus grece a latinis di-
cis canicularis eo quod in hasta ei-
us retroque latere quedā crescunt
capitella formata in figura catarorum sic ē
videre in malispunicis seu granatis ut
dicit Plin. li. xvij. quorum ora sunt sepata et di-
uersa hntia int' semia filia papaueri. hec

herba insana vocat. qz vsus eius piculo-
sus est nam si edat vel bibat insaniam fa-
cit vel somni imaginē torpidam. et ideo
hanc vocat vulgus miliridū. ppter alie-
nationē mentis quā inducit. hec autē cum
sit herba venenosa habet semen nigrū ru-
brum et albū. vt di. dyaf. et pli. nigrū pesti-
mū est et mortiferū. rubrū est minus ma-
lum sed albū adhuc minus. vnde huius
vsus magis cōuenit medicine. virtutem
habet cōstringēdi. mortificādi et somnuz
prouocādi habēs semen nigrū habet fo-
lia nigra aspera et dura. et florem purpu-
reum et folliculos duos et solidos et spil-
fos. habens et semen obrufuz flores ha-
bet melinos et folliculos molliores. s; ha-
bens semen albū habet flores albos et fo-
lia pingua et mollia succo plena. et est her-
ba frigida in tercio gradu. et sicca in secū-
do et ideo tumores reppcutit. ventrē strin-
git. fluxū sanguinis sistit. dolorē dentū.
alij habent renum de calida causa tollit.
reuma calidū ppscit. hucusq; dyaf. et pli.
De semine siquidē iusquiami dicit are-
sto. li. vegetabil. semen helni. i. iusquia-
mi qd est mortiferū apud ptes in hieru-
salem est comestibile de quo patet qd
malicia et venenositas per bonitātē terre
vbi crescit vel maliciam diminiuit vel au-
getur. **De iusquiamo** dicit magister in
hist. super ero. qd in tiara siue summi pō-
tificis corona stabat flos erectus simi-
lis herbe quā greci iusquiamos vocant.
digni vnius magnitudine. sub illo autē
floze in extremitate tiare circa frontem
et occiput erat circulus aureus triplici
ordine distinctus sup quā stabant flores
aurei similis plantagini a timpe ad tim-
pus et. vnde in hoc fuerit pūilegiare
iste herbe qd earū similitudo in cidari sa-
cerdotis summi figurari meruit.

Capit. LXXXVIII.

De castanea

Castanea est arbor magna et ppera
sic a grecis vocata. vt dicit **Phil.**
libro. xvij. eo qd fructus eius ge-
mini in modū testiculoz intra folliculuz
recondidi sunt. qui dū eyciunt castrant. et
ideo tales arbores a castrando castanee

greco vocabulo nuncupant. hec arbor vt
excisa fuerit tanq; filua expullulare con-
suevit. vt dicit **Phil.** hec arbor est multum
vtilis. nam eius lignū valet ad edificio-
rum structurā ad igniuz nutrimentū. et
fructus valet ad cibum et cortices et folia
ad medicinā. fructus siquidē eius quibus
sub vili cortice aspero et duro in arvore
abscondat. tamen quādo maturus extra-
bitur dulcis inuenit. potissime quādo de-
coquit vel assatur. sicut autē subdit ysaac
in dietis. castanee sunt calide in medio
primi gradus. et sicce in secūdo. et ideo ra-
tione caloris habent dulcedinē. ratione
vero siccitatis habent ponticitatē. **Castane**
nee tamē nimis comeste sunt inflatiue et
doloris capitis ppter inclusum fumū ge-
neratiue. sed vt ab eis nocumentū aufe-
ratur optet qd assent vt corpulentia ear-
um et terrestritas rarificetur vel vt i dulci
aqua decoquant vt ex aque humiditate
et mollicie tempent. et tunc bene nutriūt
et laudabiles humores generāt et corpo-
ris ac pectoris siccitatē generāt. et marie
si cum zucara comedat a colericis et fleu-
maticis cū puro melle. valent etiaz fm
medicinā qz abominatōis et vomitū sunt
constrictiue et ieiuni intestini cōfortati-
ue. **Item** castanee cū modico sale trite et
cum melle tpate rabidi canis vel homi-
nis morsus sunt optime sanatiue. **Item**
cum farina ordeī et cū aceto cataplasmata
tumoris māmilla sunt efficaciter re-
pressiue. **Item** earū cortices et folia ysta
et puluerizata ac cum vino tpata adole-
scentis capiti ad modū cataplasmatas
apposita augmētant capillos et pphibent
eorū casum. hucusq; ysa. in dietis.

Capit. LXXXIX

De lauro

Laurus est arbor victorialis digna
multis lauduz pconijs propter
singulārē gratie sue excellentiā
et virtutes. ppter qd et victores quōdā ob-
tēra victoria fertis laureis coronari lau-
reati dicebātur quam greci daphnē vo-
cant cuius virtutes et singulātes pphetates
supra posuim in hoc eodez libro in litera
a. quere ibi et inuenies.

Capitulum. XC.

De lentisco

Lentiscus est arbor humilis et medicinalis que a grecis et hebreis sanus alio nomine nuncupatur ut dicit glo. sup. dan. xiiij. cuius foliorum succus sanat et agglutinat scissa labia siue alia vlcera ut dicit ibidem. et dicit lentiscus eo quod eius cuspis mollis sit et lentus. nam quod molle est et flexibile lentum dicere consuevit ut dicit **Ph.** li. xvij. Istius arboris fructus oleum deludat et cortex resinam que mastix appellatur. et est melior que in chio insula generatur. ut dicit **Ph.** li. xvi. folia istius arboris secundum dyas. et plas. et pli. sicut et tota arbor calida sunt valde et siccata et habent virtutem costringendi et consolidandi et confortandi. et ideo valent contra vomitum et omnem fluxum tam sanguinis quam humorum aliorum. similes virtutes habet gummi eius. scilicet mastix que a masticado sic dicitur eo quod masticata efficitur glutinosa et dura ad modum cere circa dentes. et sic masticata gingiuas a putridis humoribus purgat dentes mobiles confirmat et dealbat et eorum radices roborat et confirmat malum anhelitum amputat et emendat. Hec mastix ita colligitur in fine veris cortices scami siue lentisci inciduntur et mundificata terra vestes munde supponuntur ne liquor cadens in terram cadat. unde que clara est et munda ac alba est eligenda. que vero habet terram admixtam et est obscura est abijcienda. cerebrum emundat et repurat et multum excreta facit. virtute digestiuam confortat. ventositatem attenuat. liquefactus super regulam calidam omnia fracta gemasque et alia miro modo consolidat. dicit etiam **Ph.** sic et **Dyas.** scinus arbor est spinosa multum cum radice alta. in plurimas partes diuisa fructum habens simile mixto. sed minorem rubrum interius quando est maturus et asperam lanam intus cuius succus sanat fluxum mulierum.

Capitulum. XCI.

De lilio

Lilium ut dicit **Phid.** est lactei floris herba cuius candor cum

fit in folijs auri tamen species intus fulget. De lilio autem dicit **Dyas.** et **Plas.** liliu calidum est et humidum et aliud est filicestris et aliud domesticum. et aliud gerit purpureum florem et aliud album quod est efficacius. et aliud croceum vel purpureum. Et autem virtus liliij maturatiua. unde valet contra apostemata si cum acungia conteratur. Item ei inest virtus remollitiua. unde valet contra splenis duriciam si eius succo oleo veteri admixto et bene incorporato splenis regio inungatur. Item ei inest vis mundificatiua. unde valet ad faciem colorandam. si puluis eius cum aqua rosacea admisceatur et inde facies abluatur. Item mitigatiua et ideo folia eius decocta et inposita valet ad loca que sunt combusta. idem facit radix eius si trita cum oleo apponatur. Item virtus eius est apertiuua et copactorum dissolutiuua et ideo educit purgationem menstrua. Item virtus inest ei tumorem repressiuua. et ideo valet contra apostemata ex ventositate inflatiua si radix eius trita cum oleo sepius apponatur. **Ducusque dyas.** De lilio autem sic dicit **Ph.** Liliij radices multis modis nobilitat florem suum. nam potate cum vino serpentum ictus sanant. et valent contra fungorum malignam et venenum decocte in vino oleo admixto clauos pedum et nodos solunt. pilos quoque locis adustis reddunt. in vino etiam decocte addito melle venis vel nervis prescis subueniunt. folia eius cocta in vino vulnera sanant. semen eius coctum igni apponatur sacro. flos et folia subueniunt vlcere necessitati. **Ducusque Ph.** libro. xx. ca. xij. Item in eodem libro ca. v. Liliu rose nobilitati primus est ex quadam unguenti cognatione inde fit nobile unguentum siue oleum quod liliorum appellatur. sicut et de rosas oleum rosaceum fieri consuevit. De radice eius procedit haec interdum trium cubitorum. unde reperitur ab eius summitate flos deorsum ab angustis in latitudinem se relaxans et dilatans ad modum campanelle resupinatus et in circuitu labiorum intus hinc quasi tenue filum continens in se semen stantibus in medio crocis. unde lilio nihil gratiosius est. quo ad decentiam coloris odoris redolentiam

et efficaciam corporis virtutis. eius color est triplex albus rubeus et purpureus. huc usque pl. li. xx. ca. v. habet autem liliū radicē ex multis bullis consistente sicut allium. ut dicit Aresto. li. vegetabiliū et in singulis bullis est virtus seminatiua. et ideo ex vnoquoque crescit planta quā per se plantatur. de hoc quere supra eodē de allio in littera a. Dicit autem ad predicta Aresto. quod habita liliū que nodosa est si incuruat in terram et cooperiatur antequam aperiat semen eius et radix eius siue cepa non eradicet statim infra paucos dies inuenies quod a quolibet nodo stipitis sui emittit cepulam puā quā si esset illa de tunicis suis siue de bullis. cepulis scilicet radicis et hoc est mirū valde. Item ibidē sequitur. flores liliū prius sunt virides post albescunt. et si stipis siue hasta a radice totaliter abscedat. quod totus humor stipitis est inclusus naturalis calor in medullā se conuertit ad superiorē partem stipitis et digerit materiā ipsius floris et tunc expandit se flosculi et albescit humore primito tunc digesto. et ideo ut dicit ibidem verificatores compauerunt liliū intellectui humano quod in fine sollicitat de eternis. Item ibidē dicit quod liliū non habet rationē sementinā in semine et radice et in hoc differt a porro et allio que habent rationē seminis in multis locis de hoc quod re supra de allijs et cepis in littera a et c. Liliū insuper hasta nouiter cum flore absceda glebe argillose infixa in virore seruat diutius florem suū. flos liliū quādo integer est et intactus permanet multū. suauiter redolet. confractus vero manibus et confrictus multū fetet ipsum quoque flores cum semine solū pro fructu habet totam etiam virtutem quā habet liliū in stipite et radice totū ostendit in capite salicet et in flore et in semine. et quāto flos ipsius altius in hastili erigit tanto caput subtilius inclinat. flos insuper eius exterior est planus suauis tactu et forma totū dū aspectu delectabilis et iocūdus. interior autem granis aureis in sua concavitate est resperisus que tingunt plus quā crocus. et hoc tingentia grana septem hastulis sustentantur. unde ex sex folijs candidissimis simul contiguīs componitur. et ex sex

partem granis aureis intrinsecus decoratur in quorum medio semē eius loco fructus merito decore collocat et circumpanis floris beneficio teneritudo seminis a lesione frigidi aeris custoditur.

Capitulum XCII

De lactuca

Lactuca ut dicit Isidorus ex lactei humoris exuberantia est vocata. quia nutriendes mulieres lacte implet. hec in viris venis motū accet cui duplex est species. scilicet domestica et agrestis quā seraliam vocamus eo quod terrosū eius aculeos habet duos ad modum ferre. ut dicit Isid. li. xvij. ca. vltimo. et qua dicit ysa. in dietis. lactuca agrestis domestice in forma est similis sed longiores habet frondes subtiliores asperiores et minus virides propter sue humiditatis puritatem. et ideo multe est amaritudinis et ponticitatis respectu illi que domestica est quod maioris est caloris et siccitatis. et ideo multi dicunt quod menstrua prouocat et humores crudos expellit. ut dicit dyal. lactuca vero domestica frigida est et humida sed terpe. ita quod in neutra qualitate excedit modū. et ideo eius usus congruit ipsius medicine. subtilē habet substantiā et maxime quā erit recens. et ideo cito digerit et stomachi asurā et morsurā ex colera rubra sedat. sanguinis ebullitionem refrigerat. in somnietate placat. capitis dolorem ex fumo colerico sanat lac in mulieribus multiplicat et semen in viris generat et augmentat. et hoc accidit propter bonitatem sanguinis quem gignit in perfecta quantitate. et in perfecta etiam qualitate sed quādo antiquat et induratur minuitur eius humiditas et amaricatur. ex usu eius sanguis pessimus generat. virtus visiva inde deficit et debilitat. cuius causa est sensus animalis mortificatio. quia eius sua ponticitate sensum suffocat naturales. et ideo talis lactuca generare volentibus maxime est nociua. nam materiam coagelat. coagulat seminalē. et precipue semē eius si in cibo aut in potu sepius assumat. Duculq; ysa. in diet. Plinius autem li. xx. c. viij. de lactuca di. Est species

Libet .XVII.

lactuce sponte nascentis quaz caprinam vocant qua proiecta in mare protinus necantur pisces qui sunt in vicino, cuius lac cū aceto ⁊ aqua ⁊ vino ydropicis metetur, cuius caule et folijs cōtulis asperso sale nerui incisi sanantur. alia est species lactuce que nascitur in aruis cuius folia trita cum polenta illita vlceribus sanāt et hāc greci ysoyon vocant, tertia species est que crescit in siluis quā steraton vocant, cuius folia trita cum polenta vlceribus profunt, sanguinē sistit et putrescentia vulnera sanant, radice et folijs mitigant ignem sacū, est ⁊ alia species lactuce habens rotūda folia ⁊ breuia quā multi heratiam vocant cuius succū accipitres scalpendo herbam extrahunt et inde tingentes oculos discutunt obfcuritatem ⁊ caliginem cū senescunt, cuius herbe succus sanat omnia vicia oculorum ⁊ maxime quādo eilac mulieris admiscetur, serpentū moribus ⁊ scorpio num ictibus medetur, si succus eius cum vino poterit ⁊ folia trita super vulnus emplastrētur, omnē etiam inflationem discutit ⁊ compescit, semen etiaz lactuce tam siluestris q̄s domesticæ libidinis imaginationes in somnis cōpescit, ⁊ corpus pollui non p̄mittit si in cito frequēter asumat, frequēs tamē eius vsus ⁊ nimius vsus oculos efficit obscuritatem, **S**ultas als laudes ei attribuit plinius in eodem ca. sed hęc sufficient.

Capitulū. XCII.

De lappa

Lappa est herba habens folia lata et spissa circa terram habens in summitatibus hastularū que dam capitella spinosa ⁊ aculeata sed recurua que vestibus transeuntū solēt adherere. **U**nde dicit **S**idozus libro. xvij. lappa est dicta eo q̄ habeat caulem ingentem per terram dispositam que a grecis philantropos vocatur, eo q̄ vestibus hominum adhereat ob asperitatem sui ⁊ nascitur iuxta muros, et dicitur philantropos id est amans hominem quia quādam affectione videtur hominis adherere vestibus, **C**uius species duplex, acu-

ta et rotunda ad similitudinem pedis caballi disposita vnde et a multis vocatur yngula caballina, et vtriusq̄ folia grauis ⁊ horribilis sunt odoris pariter ⁊ salporis, vt dicit **D**ras. **S**ed pli. libro. xxxca. xxij. lappe multe sunt species ⁊ omnes sunt medicinales, nam ictibus scorpio num medentur, nec feriunt hominē si inunctus fuerit succo eius, decoctio ei⁹ vādicis inuat dentes ⁊ etiam confirmat se tepida in ore teneatur, semen eius inextricabilia vicia stomachi curat, reijciētib⁹ sanguinē prodest dissenterijs subuenit, nam radix eius cū vino sistit alutē sed folia adiecto sale soluit, semen eius potui datū adiuvat calculosos, tota herba trita cum arungia valet contra strumā hucusq̄ plinius. **S**cōm plac. lappa siue lappaciū est herba calida ⁊ ficca habens virtutem dissoluēdi, relaxandi, aperienti ⁊ attenuandi, ⁊ ideo valet contra scabiem, pruritū, serpiginem ⁊ impetiginem, ⁊ intercutaneum consumit humorem, apostematum dissoluit duriciem ⁊ tumorem, valet contra frigidam ydropesim ⁊ splenis opilationē, succus eius cum succo ruthe admixtus cerebrum purgat a fleumatica supfluitate si i modica quātitate naribus in balneo vel in aere calido instilletur.

Capitulū. XCIII.

De lappate

Lappates abus est ex quibusdam herbis domesticis recentibus lappacijs similibus compositus aut confectus vt dicit glosa super iudiciū ca. xv. vnde alexander nequaz ait. **L**appates abus est et olus componit eundem. **S**m alios lappates genus caulis habens folia lata vt lappa, sed folia lappatis sunt mollia et crassa subalbida plana inuoluta inter se mirabiliter ⁊ connera habens stipitem breuem ⁊ grossum notosum exterius sed mollem interius et carnosum, hęc herba conuenit medicine et esui, sed inde fit cibus bonus qui durseruari potest, si decocta cum aceto sinapi et melle diligentius cōponatur, ⁊ talis cibus vulganter cōpositū nūcupat, cuius

virtus singularis scilicet resistere ebrietati. ut dicit Plinius libro. xx. ca. x. nam ante cibum comesta cauet ne ebrietas superueniat. post crapulam sumpta compellit crapulam ut recedat ut clamat scola rasis als erasistratis. hac herba nihil est utilius stomacho atque nervis. et ideo paralyticis et tremulis iuliet eam dari et sanguinem excreantibus. lactis vltimatem prebet pueris. valet etiam succus aduersus venenum et serpentum ictibus occurrit et maxime semen eius similiter valet contra morsum canis. ut dicit Isidorus libro. xvij.

Capitulum. XCV.

De legumine

Legumina ab eligendo sunt dicta quasi electa. veteres enim meliora legebant et inde sibi cibaria componebant. et dicuntur proprie quedam grana tritico et ordeo maiora et spissiora que non in folliculis sed potius in quibusdam siliquis grossis et clausis oriuntur ut patet in pisicis ciceribus atque fabis. Differunt autem legumina in magnitudine. colore et figura et sapore. Nam inter legumina maiora sunt grana fabarum et lupinorum mediocria cicerum et pisorum minima lenticulorum et viciarum. in colore differunt. quia quedam alba quedam nigra quedam rufa et quedam mixta. In figura quia quedam rotunda quedam oblonga quedam triangulara quedam plana. Differunt etiam in sapore. quia quedam sunt stiptica et dura. sed per decoctionem fiunt molliora et ad esum etiam meliora. quedam enim in se sunt amara ut lupini. sed per adiectionem in aqua et madefactionem efficiuntur dulciora. et ut dicit Plinius legumina quando incipiunt mature scere rapienda sunt quoniam cito exiliunt. latentque dum deciderint ut lupini sicut dicit Plinius libro. xvij. Est autem legumen substantialiter grossum frigidum et siccum ad digerendum durum et compactum. unde propter suam compactionem difficiles sunt ad coquendum. nec etiam possunt bene decoqui in aqua puteali imo ad perfectas

decoctionem indigent aqua fontana siue fluuiali. Cibus itaque rudis et grossus que leguminibus fit. est succus conueniens hominibus fortioris nature et complexio nis. nam leguminosa ex se ad digerendum sunt dura. sed digesta multum nutriunt et confortant sed naturaliter sunt inflatua. et ventositatis generatiua. sed eorum ventositas diminuitur per corticis decoctionem et assationem et per eorum que ventositatis sunt exterminatiua appositionem vel assationem ut aminum anatum. et similia. ut dicit dyas.

Capitulum XCVI

De lente

Lentis genus est leguminis ut dicit Isidorus libro. xvij. sic dicta. quia humida est et lenta. potissime quando est in sua herba a qua diuinitive dicitur lenticula et velut scribitur per ad differentiam vermis capitis qui dicitur lens dis. et scribitur per d unde dixit quidam. Lens lendis capiti. lens lentis conuenit ori. Est itaque lens vel lenticula sicut dicit Plinius. frigida et sicca ex contrariis naturis composita. Nam vnam virtutem habet in cortice et aliam in medulla. nam in cortice habet quoddam acumen ratione cuius mouet ventrem ad solutionem sed medulla stiptica est et stomachi confortatiua et operatur ad constrictionem. grossum et melancolicum gignit sanguinem et cerebrum replet grosso fumo. unde est causa timidorum et horribilium somniorum ventositate stomachum grauat et inflationem generat. omnes meatus corporis et transitus opilat et nervorum ac pellicularum cerebri substantiam desiccatur et maxime nocet pelliculis oculorum quia eorum humiditate distempat ac desiccatur. et ut dicit idem sanis nocet oculum quanto magis infirmis desiccationis sue causa et eius frequens usus pessimas in corpore generat passiones potissime si cum cortice comedatur et corpus sicce fuerit complexio nis. humidis tamen et calidis quibusque predestat non valet ydropicis si sine cortice comedatur. sed cum cortice nocet. quia multum generat inflationem et pellicularum extensi

Liber .XVII.

onem. Lens autē est eligēda que ē grossior et recentior et ad coquendū facilior et hoc tam ad escam quā ad medicinam. lentis malicia tpatur si reponatur cortex et eius medulla in dulci aqua decoquatur. et post abiecta cum oleo et pipere et cimini et similibus conditur. Ducusq; ysaac in diet. Dicit autem pli. libro. xvij. ca. xij. lens amat terram tenuē et subtilem magis quā pingue. et celum. i. aerem magis sic cum omnia enī legumina diligunt aquā ante florem. sed postquā floverint diligūt siccitatem. etc.

Capitulū. XCVII.

De lino.

Linum dicitur tam herba quā semen et est sic vocatum eo quod mollescit atque lenē et plurimū delicatum. ut dicit yfido. libro. xix. Linū autem sicut pli. li. xij. ca. ij. seritur in locis planis et scrupulosis et hoc in vere et colligitur in estate. Truncpit autem in stipitem siue culmē rectum producēs flores flavos quibus succedunt quedā capitella loco seminis ac fructus. et cum incipiunt capitella pallefcere culmi integri euelluntur et euulsi a suis capitellis semē continentibus carpantur. deinde partes lini in fasciculos colligantur et longo tpe in aqua madidant et extracti de aqua ad solē desiccantur. et post multis tūtionibus et carpinationibus a suis superius expurgant et sic partes desecate in fila cōtorquetur et per multiplicem decoctionē ad albedinē deducuntur. non enī linum a suo vitore terrestri potest spoliari et pfecto candore decorari nisi multoties cōfundat et decoquatur et soli appositū aqua iterū et iterū aspergat et cum sint multa genera lini illud puatlet in decoze quod solet crescere in egipto. nam inde fit bislus niui cōpabilis in cātoze. ut dicit pli. li. xix. c. ij. minus tamen habet firmitatis hoc genus lini et plus lucra. quia inde fiunt vestes gratissime sacerdotū. Est autē linū necessariū ad versus multos. nam ex lino fiunt vestimenta ad induendū. vela ad nauigandū retia ad venandū et piscandū. fila ad consuendū. funes ad ligandū. cordule ad sagittandū

ligamina ad cōnectendū. linee ad mensurandū. linteamina ad quiescendū. cortine ad ornandū. sacculi et bursule ad quodlibet necessariū reponendū. vnde nulla herba tam diuersis vsibus hominū est ita apta et necessaria sicut linū. cuius semen calidū est et humidū. vel inter humidum et siccum tpatum et vinctuosus. vnde inde fit oleum quod alijs vsibus magis est necessarium quā ad esum. nam ut dicit ysaac. semen lini parum nutrit et durum est digerere nociuū stomacho. et plurimū inflatiuū diurectiū tamen est. assūmētamen et cum melle acceptū melius est et valet contra tussim. comestū etiā cum melle et pipere venterem excitat et stimulat ad amorem valet ad apostemata quia maturat ea. habet enī vim mitigatiuā. subtiliatiuam. rarificatiuā. siue maturatiuam vnde soluit apostema matricis si patiens in eius decoctione sepius foueat ut dicit ysaac. in diet.

Capitulū XC VIII

De malo

Malus est arbor pomifera in se quidem nemoris modica et submissa ligno solida rugosa cortice et nodosa frondium densitate ymbrosa. florum varietate decora. fructuum suauitate iocunda. vsui et gustui gratiosa in diuersis medicinis efficax et virtuosa. Dicit autem malū ipsum pomū siue fructus. sed hec malus dicitur arbor siue pomus. et est sic dicta eo quod eius fructus sit rotundus. vnde et illa sunt vere mala que maxime sunt rotunda ut dicit yfido. li. xvij. nam malō in greco rotundū in latino dicitur differt autē malus ab alijs arboribus silue vel nemoris. quia malus et maxie domestica duplicis est nature. nam truncū habet a terra productū. surculū autē aliūde venientē ipsi trunco insertū et vnitū. que duo quādo per insertionē piter sunt vnitā vnā arbore constituūt. surculus autē insertus trunco totam virtutem trunci in suam transmutat qualitatē sicut dicit alfic. sup finem primi libri vegetabiliū quod re supra eodē in tractatu de arborū inser

tionem circa principium. **M**alus autem nisi putetur et a superfluis ramis exoneretur sterilefcit. vt dicit idem. quia humor attractus a radice non sufficit ad productionem fructuum. quia transit in ramorum sterilem nutrimentum. quere supra te causa fructificationis arborum. malorum sunt diuersa genera. nam quedam ferunt fructum ponticum atque durum quedam acetosum quedam dulcem et iocundum. et horum fructuum diuersitas ex diuersa qualitate humoris procedit et debiliori vel fortiori operatione caloris existentis in radice sicut supra in principio tactum est.

Capitulum. XCIX

De malogranata

Malus granata est arbor ferens magranata. arbor siquidem femini generis. fructus vero neutri et dicitur malogranatum eo quod intra corticem rotunditate contineat et multitudinem granorum. vt dicit Isido. libro. xvij. cuius cortex dicitur psidia flos vero balaustia nuncupatur. Florum autem alij sunt albi alij purpurei. alij rosei reperiuntur. hec poma malapunica sunt dicta. quod de regione punica primitus sunt delata vt dicit Isido. Est autem arbor multum duram et nodosa et ramosa plus in latum quam altum se diffundens. et est frigoris impatiens. vnde in pruina cito pereunt flores eius. Dicit autem Aresto. quod malus granata mutatur a malicia sua per culturam. que re supra eodem de arborum cultura. Ista autem arboris sunt plura multa sunt species. sed de duabus iam loqui sufficiat. Nam sunt Dyas. et Ysa. in diebus malogranatorum duo sunt genera. alia enim ferunt poma dulcia calida et humida. alia acetosa que frigida sunt et sicca et diutius possunt ceteris obseruari. dulcia magis conueniunt vsui medicine. nam tota arbor medicinalis est et parum conuenit ab alijs fructus eius. Vnde dicit Isido. libro. xvij. negant inquit medici corpora nostra malipunica cibo nutrire. sed putant quod plus congruant medicamento quam corporis alimento. habet siquidem tota arbor sed potissime fructus eius virtutem con-

stringendi et confortandi consolidandi et humores fluidos desiccandi. et fluxum sanguinis intercipiendi. et vomitum colericum compescendi vt expresse docet ysaac dyas. et plinius. si tamen more congruo et ordine debito exhibeantur valent contra singulas intrinsecas vel extrinsecas corporis passiones. dulcia tamen magis sunt venrosa et inflatiua alijs. et etiam sitis minus in febricitantibus sedatiua. et ideo minus conueniunt febricitantibus quam acetosa. ex quorum succo fit potus qui dicitur orizacca qui calorem febrilem mitigat materias febrilem digerit et alterat. appetitum prouocat et naturam ex calore deficientem reparat mirabiliter et confortat. et valet contra epatis calefactionem et cordis defectum siue cardiacam passionem. flores eius et fructus ac cortices si pulueriscent et in potu assumantur vmes veteres necant. gingiuas et dentes purgant optime et confirmant et contra multas alias subueniunt passiones. vt dicit Dyas. et ysa. malapunica in omnibus predictis sunt efficacissima quamuis enim sunt crocea exterius in cortice. et discolorata stipitica insipida et desiccata. interius tamen sunt rubea humida et mollia iocunda et sapida et miro ac incredibili nature artificio per granulorum cellulas ordinata. vt dicit Bern.

Capitulum C

De moro

Morus est arbor cuius fructus dicitur morum. vt dicit plinius. libro. xvij. morus a grecis est vocata quam latini rubum vocant. eo quod fructus eius et virgula rubent. Est autem duplex morus domestica. scilicet et siluestris. cuius fructus in deserto pastorum releuat famem. cuius folia suspicte serpentem ipsum interimunt. Item dicit Ambrosius. super mattheum. xvij. fructus mori in flore albet. deinde viuet. tercio rutilat siue rubet. vltimo nigrescit atque liuet. nam quanto est maturior tanto nigrior est. cuius fructus tingit manus et dentes comedentis sicut autem plinius. et Dyas. morus est arbor semine habens ventrisium id est solutiuum cuius succus expressus et ad ignem siue so-

lem desiccatus fit stipticus et constructiuus. vlcera oris et vulnera sanat faucium tumorem reprimit atque sedat. corium radicis coctum et potatum ventrem laxat et lumbricos latos necat folia eius contusa et imposita oleo combustiones sanant decocta cum aqua pluuiali capillos denigrant. morsus palangionis et puncturas aranearum curant. colorem ventium placant et putredinem mundificant gingiuarum mora immatura frigida sunt et stiptica et confortatiua stomachi et constructiua. sed quanto plus maturatur tanto efficiuntur calidiora et etiam dulciora et humidiora comesta multum post prandium in corruptionem conuertuntur. et stomacho ac capiti multum nocent. a ieiuniis vero accepta bene digeruntur sed nutriunt valde parum. Folia mori celsi sunt valde magna et lata que erucis et brucis sunt obnoxia et a vermibus libentissime comeduntur. unde et vermes sericum egerentes mori folijs optime nutriuntur. tota arbor medicinalis est precipue quo ad corticis fructus folia et radices. Nam si radix eius incisa fuerit gummi emanabit quod valet ad varias passiones. nam ventrem emollit colorem ventium tollit. Hucusque Dyas. et Plas. Ar moris fit potus optimus siue nobilis quem moretum vulgariter appellamus quem elephantes cum potant animosiores efficiuntur. vt dicit Rabanus supra libro ij. Dyas. v. cap. fit inde electuarium dia moron dictum. quod valet contra squinanciam et gutturis ac faucium passiones vt dicit Plas.

Capitulum. CI.

M De mirto
Virtus sive visidorum est dicta. eo quod in litoribus maris solet sepius oriri. unde virgilius. Litora mirtetis letissima. et alibi amantes litora mirti. hinc est quod a grecis mirteris dicitur. medicorum autem libri hanc arborum aptam scribunt multarum necessitatibus mulierum deputata. hucusque Visid. sive Ph. autem vel Dyas. mirtus est arbutum ad modum fructus cresces potissime

iuxta mare. cuius fructus flores et frondes conueniunt medicine. meliores autem sunt fructus quam flores. et habent diutius conservari. sed melius in solis calore quam in auro umbrosa habent talia conservari. et quanto sunt simpliciter fructus recentiores tanto sunt meliores. et habent omnia illius fructus substantialia virtute pontica et constructiua et ex aromaticitate confortatiua etiam ex natura propria fluxus supflui restrictiua et virtutis retentive in corpore cooperatiua. unde valet contra fluxum reumatis ad spiritalia membra defluentis si decoquatur in aqua pluuiali et inde pectus vometur. vomitum etiam restringit si decoctum ramusculi eius cum aceto super stomachum apponatur. de ea puluis factus vlcera et vulnera suauiter consolidat. Item dicit pli. quod mirus alia est alba. alia nigra et vtraque stiptica. sed nigra magis. unde contra fluxum sanguinis vtiliter exhibet. vrinam commouet et prodest contra venenum et puncturam scorpionis si potetur. eius decoctio valet contra allopiciam et fluxum similiter capilloz cum farina tritici mixta valet contra tumores oculoz. Fit autem oleum mirtinum de folijs et bacis eius quod est lenituum. consolidatiuum et mundificatiuum et valet ad omnia supradicta. aures aurem mundificat saniosas si tepidum instillat. Hucusque pli. super ysa. aut ca. xli. dicit hiero. Virtus est aromatica et imputribilis fissa membra consolidat et reparat. et ideo consolatores san. eccle. signat est etiam temperatiue et mitigatiue virtutis ac refrigeratiue. vt dicit super ysa. lx. ca.

Capitulum. CII.

M De mirra
Mirra est arbor in arabia altitudinis quinque cubitorum similis spinne. quam achantum dicunt. cuius gutta viridis est et multum aromatica et amara. unde et nomen accepit mirra. vt dicit Visido. libro. xvi. cuius gutta per se manans preciosior est. que vero facta vulnere inciso cortice elicitur vilior iudicatur. cuius sarmenta arabes igne fouent. quorum fumus est valde noxius nisi odore stozacis occurratur. aliter contrahunt homines

mortuos insanabiles tali fumo. Purior
 autem mirra et melior colligitur apud
 trogoditas in arabia. vt dicit Plinio. et
 Plinio libro. xvij. ca. xvij. vbi dicitur qd mir-
 ra est arbor quinque cubitorum in siluis qui
 dem arabie crescit. cuius folia sunt simi-
 lia folijs oliue. sed magis crispata ac acu-
 leata. ramos habens similes iuniperi.
 Inciduntur autem binis temporibus rami
 eius. sed prius sponte sudant antequam inci-
 dantur. et gutta que sudando effluit statim
 dicitur. et hoc generibus omnibus mirre pre-
 fertur. et mirra electa a pluribus appella-
 tur. Sunt autem septem genera vt dicit
 ibidem. idem ca. xvij. s. trogoditica et il-
 la est magis electa. secunda gelbanitica.
 tertia dyantrides. quarta collaticia. quin-
 ta empratena. i. salbana et illa alijs mirri-
 bus magis tenuis est. sexta quam dura-
 tim et odoratam vocant. et hec ceteris ma-
 gis candida. et hec adulteratur gummi et gle-
 bis lentisci. septima est indica. et illa cete-
 ris prior est et. cum illa alie spes mirre adul-
 teratur. hucusque plinio. Mirra vt dicit dyas-
 c. est gutta arboris circa ramos caloze so-
 lis indurata. et est eligenda citrina et ru-
 fa interius aliquantulum lucida. et huius
 alia est minuta. alia est grossa que trogo-
 ditica appellatur ab insula vbi crescit. cali-
 da est et sicca et habet virtutem confortandi
 et ex aromaticitate sua conducendo par-
 tes in vnu habet vim dissoluendi et con-
 sumendi mediocriter et equaliter ex qua-
 litatibus suis. vnde conseruat corpora mor-
 tuorum quando ex mirra. confectionibus
 conduntur. reseruat autem in optima
 efficacia mirra fere centum annis. va-
 let contra omnes causas reumaticas et
 fluxus inordinatos. digestionem etiam
 confortat. viscosos humores maxime in
 spiritualibus membris purgat. oris fetorem
 emundat. et omnia gingiuarum vi-
 cia sanat et desiccatur. vlcera labiorum pu-
 trida consolidat consumit et coagulat. ce-
 rebri confortat et etiam matricem mul-
 tum corroborat et confortat et omnem eius
 superfluitatem consumit et desiccatur. et con-
 ceptum iuuat. vermes aurium necat. car-
 nem superfluum corrodit. et bonam ac viuam
 generat et conseruat.

Capitulum. CIII.

De mirro
Mirrum est vngentum de mirra et
 alijs speciebus aromaticis compo-
 situm et confectum. cuius virtu-
 te nerui et alia sensibilia membra confortantur.
 et humores in iuncturis ac articu-
 lis existentes consumuntur eius aromati-
 citate spiritus animales reparantur In-
 terficiuntur vermes ac pediculi eius ama-
 ritudine. et prohibet ne nascantur sudores
 fetidi mirro compescuntur. conseruantur
 corpora integra in tumulis ne putredine
 ne dissoluantur.

Capitulum. CIIII.

De mandragora
Mandragora est dicta eo quod habe-
 at mala suaviter olentia in ma-
 gnitudine mali maciam. vnde
 latini malum vocant terre. Hanc potest vo-
 cant antropomoros. eo quod habeat radice
 forme hominis quodammodo simile. cuius cor-
 tex vno mixto porrigit ad bibendum his
 quorum corpus est secandum vt dolorem non sen-
 tiant soporati. huius spes sunt due. vna est
 femina in folijs silis lactuce mala gene-
 ras. alia est masculina cuius folia sunt simili-
 ma folijs bete. vt dicit Plinio. li. xvij. Dial.
 aut dicit mandragora esse herbam somnife-
 ram cuius folia sunt super terram sparsa. radi-
 ces habet duas aut tres sibi inuicem con-
 tinentes de foris nigras intus vero albas
 cum corio grosso. masculina habet folia alba
 et tenuia et radice simile alteri. poma na-
 scuntur super folia sicut galla super folia
 quercus. et sunt colore crocea. odore sua-
 uia tamen cum quadam grauitate. in sapo-
 re autem sunt inhospida. et ideo non conueni-
 unt elui. sed tantum medicine. Nam cor-
 tices eius decocti in vino dormire faci-
 unt et omnes dolores compescunt. vnde et
 vix tunc temporis ferri sentiuntur passio-
 nes. Cautem tamen mandragora est vten-
 dum. quia si in nimia quantitate accipi-
 tur infert mortem vt dicit idem. nam vt dicit
 in plac. virtutem habet infrigidandi et
 aliquantulum mortificandi et somni pro-
 uocandi. et ideo succus eius cum lacte mu-

Liber xvii

cleris temporibus appositus somnū puo/
cat etiam in pacatis. quia est herba sub/
stantialiter frigida. dicitur quod fructus eius
extinguit ignē sacri. compescit etiam co/
lere impetum et ventris fluxum. hucusque
plac. ibi tamen ponit quod secundum naturā simi/
litudō hominis vel mulieris in radice ei/
nullatenus inuenitur. sed potius a rusti/
cis vel maleficis sophisticē sic formatur
Dicitur autē habere virtutē prebituam
mulieribus cōcipiēdo. quod similiter abnue/
re videtur. Aug. sup. Gen. ij. ca. xix. di.
Aug. quod occasione rachelis que mādra/
goras desiderauerat. vidit philosophorū
libros quid vīrutibus herbarū tractant
et de eis dicit se nihil talium in eorū scri/
ptis tunc temporis reperisse. salua tamē
auctoritate beati augustini. Multi autē
crotes dicunt mandragorā multotiens
hanc habere virtutem. vnde dicit aristoteli
dial. et pli. et plac. quod mandragora sum/
pta mō debito matricēs disponit ad con/
ceptionē quā primum calor nimius et sicc/
tōceptionis materiā impediunt. mulie/
res itaque calidas et humidās disponit ad
cōceptionē. cū sit frigida et sicca vt dicit
in plac. et hoc dispositiue sed mulieres fri/
gidas et naturaliter siccas impedit potius
ab hōi dispositione. Multas alias ha/
bet mādragoza virtutes. que vt di. Dial.
tumores corporis repercutit atque tollit mor/
sibus venenosis occurrat. omnēque fluxus
corporis inferius et superius restringit.
Omnia superius posita dicitur in libro
pli. xxx. ca. xvi. vbi dicit quod mādragoze
duo sunt genera etc. et sequitur. post mul/
ta cauent fossiores mādragoze in ei⁹ fol/
sura cōtrariū ventū. et tres circulos gla/
dio circūscribunt. et post expectant effode/
re ad occasum. et ita credunt eius preci/
puas esse vires succus eius colligitur. et
in sole desiccatur. mala eius matura sym/
bra desiccantur. odor malorum est grauis
et infert somnium. et ex odore solo vis ei
somnia est vt dicit idem.

Capitulum. cv.

M De milio
Miliū est herba habens hastam
longam et nodosam ad modum

canne. cuius semen valde est minutum
frigidum et siccum. vt dicitur in dietis.
Et hoc attestatur eius leuitas et conca/
uitas absentia viscositatis et vinctuosita/
tis. et modici nutrimenti. confortat tamē
stomachum gratia sua siccitatis et consti/
pat ventrem. Est autem secundum Dyas. diu/
reticum. et assatum sedat ventris torho/
nem sanguinem laudabilem non gene/
rat. infrigidat stomachum et desiccatur vt
dicitur in diet.

Capitulum. cvi.

M De menta
Menta est herba odorifera calida
et sicca stomachi confortatiua. et
est duplex eius species. scilicet orten/
sis et domestica. et siluestris seu montana
et ista habet maiorem vim calefaciendi
quā prima. et dicitur grece collocasia. quā
latini neptam siue calamentus vocant.
vt dicit Galieno. libro. xvij. ca. penul. et her/
ba est multū medicinalis. Alie sunt spe/
cies mente que crescunt in palustribus
et in pratis sed non sunt tante efficacie
in virtute vel calore. sunt etiā grauioris
odoris piter et saporis quā menta domesti/
ca vel ortensis. que est herba se multipli/
cans et cito de terra pullulans et ascēdēs
cuius hastula in terrā reflexa et ab humo/
recta conuertitur in radicem et cito ex se/
nouam prurit prolem. Est autē mēta or/
tēsis magne efficacie siue sit sicca siue vi/
ridis. habet enī virtutē dissoluendi et cō/
sumendi ex qualitatibus suis. ex aromati/
citate cōfortandi et prouocandi appetitū. ex
suo acimine decocta in aceto fetore oris
amputat. et gingiuas putridas et corru/
ptas purgat. vomitum ex debilitate vir/
tutis reuertitue venientē cum aceto sedat
odore suo et sapore contra hincopim et de/
bilitatem spiritus inuat. matricē mundifi/
cat a supfluis et confortat. decocta in vi/
no colorem viscerū et renum placat. cum
vino et oleo decocta māmillas excoagu/
latione lactis induratas supposita sanat
succus eius veniens obuat et potatus li/
bricos necat et vermes auris. in vino et
oleo decocta frigida apostemata dissol/
uit et curat. rutilim mitigat. hucusque dyas.

et Plaf. ſimiliter yſa. libro. ij. in dictis.
dicit idem. addens q̄ abominationem
amputat ⁊ ſingulum ſedat. linguam le-
nit aſperam ſi ex ea fricetur aſuefacta in
cibo venereſcit excitat.

Capitulum. CVII

De malua

Malua eſt mollis herba. a molliē-
do alui dicta. vt dicit **I**ſid. libro
xij. ſicut dicitur vna cum pli. ſi
ſucco eius admixto oleo aliquis ſe inun-
xerit. a punctura ſpū ledi nō poterit. mē-
bra etiam linita ſucco malue nō patiun-
tur punctura neq̄ morſum ab aranea vel
a ſcorpione. vt dicit **I**ſid. **E**ſt autē ei⁹ ſpe-
cies duplex. minor. ſ. et maior que alrea
dicitur. ⁊ eſt vtraq̄ herba humida inter
frigidū ⁊ calidū t̄pata. vt dicit in diet. ⁊
hoc patet p̄ eius virtutē ⁊ actionē. q̄ dige-
rit a poſtēma et maturat. maxie radix ei⁹
et ſemen. cui⁹ decoctio valet contra fluxū
ſanguinis. quiddā enī habet viſcoſitatis
q̄ ſi cum vino potui detur diſſoluit groſ-
ſos humores renū ⁊ lapidē frangit. du-
ricie ſplenis mollificat atq̄ laxat. deco-
ctio eius prouocat ſomnū. ſi facies ⁊ ex-
tremā corpis inde abluatur ſemis ſui de-
coctio valet p̄nificas ⁊ cōtra tuſſim ſemē
eius in oleo decoctū duriciez ſoluit mol-
lificat. mundificat ⁊ maturat. vt dicitur
in plateario.

Capitulum. CVIII

De nuce

Nux eſt arbor cuius fructus ſimi-
li nomine nūcupatur ⁊ eſt ſic voca-
ta eo q̄ vmbra eius vel ſtillici-
dia foliorum arboribz vicinis noceant.
quam multi latini alio nomine iuglan-
tem vocant. quaſi iouis glandem. **F**uit
enim hec arbor quōdam ioui conſecrata
cuius fructus habet tantaz vim. vt miſ-
tus inter fungos ⁊ cibos venenofos q̄c-
quid in eis virulentum eſt extrahat. ra-
piat et extinguat. vt dicit **I**ſidor⁹ libro
xij. **A**nus fructus habet durum ⁊ ama-
tum corticem. ſed nucleum valde dul-
cem. vnde pomuz omne corio vel cortice
duro tectum dicitur nux vt dicit idē vt

pinē caſtaneē auellane ⁊ hmoi. **E**ſt ita
q̄ nur arbor alta ⁊ procera habēs ramos
et nodos diſſuſos. ⁊ folia lata ⁊ neruoſa
piramidalia ⁊ acuta grauis odoris ⁊ ſa-
poris. quatu⁹ vmbra dormienti ſub ea eſt
nocua ⁊ diuerſarū infirmitatū genera-
tiua. **C**uius tamē radix cortex fructus ⁊
folia cōueniunt medicine nam vt dicit
dyal. ſuccus radicis ⁊ corticis nucis ma-
ioris extractus ⁊ potui datus ad quanti-
tatem vnus oragij ſubuenit difficulta-
ti vrinadi. potatus etiā cum aceto repu-
gnat febribz venientibz cū frigore ⁊ rigo-
re. crines tingit ⁊ mundat ⁊ prohibet caſ-
ſus capillozū. **E**ſt autē multiplicis virtu-
tis ⁊ efficacie. fructus eius cōuenit etiā
eſui ⁊ medicine. ⁊ cū multiplex nux inue-
niatur. tamē de maioribz ſiue gallicanis
et minoribz ſiue auellanis plus loq̄mur
quo ad cibum ⁊ medicinaz. **N**ux autem
vſualis ⁊ domeſtica que a multis dicitur
gallica variatur in ſubſtancia in virtute
et etiam figura. nam in ſubſtancia. vt di-
cit yſa. in diet. aut confiderat vt viridis
aut recēs aut vt matura. **I**n prima diſpo-
ſitione. ſ. viridi habet exterius corium ſi-
ue corticem colorem quiddē viredem ſed
in ſapore ponticū ⁊ amarū. ⁊ manus con-
ſtringentis inficientē. interius autē te-
ſtam paulatim obtinet corio extrinſe-
co duriorē. infra eius ambitū nucleū cō-
tinet vinctuoſū ſaporoſum ⁊ multū dul-
cem. nudei tamē medulla que infra te-
ſtam eſt cōtenta. quadā pellicula velut q̄-
dam tunicula eſt vndiqz circūſecta. ne-
tenera nudei ſubſtancia a teſte rigiditate
ſeu duricia ledere. ⁊ illa quiddē pellicula
teſta mollior eſt ⁊ medulla nucleī durior
et amarior ab experientibz inuenit. ⁊ quā-
to nux plus ad maturitatē producit. pl⁹
ſeparatur illa corticula a ſubſtancia teſte et
medulle nucleī incorporatur fortius vni-
tur. ita q̄ nux ab ea vltim⁹ nō diuiditur
niſi quando p̄ aque calide vel alteri⁹ hu-
midū infuſionē caſu aliquo artificialiter
emollit. nux itaqz viridis eſt min⁹ calidaz
etiā ſicca naturalit⁹ antiq̄ ⁊ minus ſto-
macho nocua. **Q** ſi cū ruta comēſta fue-
rit ieiuno ſtomacho erit penit⁹ cūlibet re-
neno inimica. nuxes x̄o mature. vt dicit

Libere XVII

ysa. quedā sunt recētes. quedā antique. quedā inter has mediocres recētes sunt magis humorose. mediocres vō sūt magis sicce. sed antique consumpta humiditate p caloriz intensionē humorifita/ tem digerentes magis sunt generaliter vinctuose. ideo multū comeste in hūo/ res colericos defaali cōuertunt. 7 maxi me qñ a calidis cōplexionibz in vsum se pius assumūtur. qz in talibz generāt ad/ uisionē 7 capiti vertiginē inferūt 7 tolo/ rem. qui vō eas tpate comedūt et tpate sunt cōplexionis bene eas digerūt 7 eis cōgrue nutritur. vtrius autē eaz attendi tur penes effectū medicine. nam gene/ raliter cōtra rem venenosam corpa con seruat. qz sua ventositate meat⁹ corporis opilant 7 vin veneni ad vitalia penetra re nō pmitūt. Itē nuces cū sale 7 ruta 7 alijs mirtē eq̄liter addito melle moz/ sui rabidi canis subueniunt si interi⁹ su/ mātur. 7 exteri⁹ sup locū vulneris appo/ nātur. venenū enī ad exteriora trahunt potētiāter 7 cōsumūt. Itēz cōtrite cum melle melācolica apostemata 7 rheumati ca nure dissoluit. Contrite insup et ca/ thaplasmate super vmbilicū interiora apostemata interi⁹ in corpe nascentia de/ struit. vt di. ysa. in die. Figura autē nu/ cis est varia. qz alia est rotunda. alia pi/ ramidalis 7 oblonga. alia interi⁹ plana et cōcaua vt patet in auellanis 7 musca tis. alia lateraliter diuisa. sed in summi/ tatis ad modū crucis tecta gnomaliē. i. per formā trianguli distincta. vt patet i/ nucibz maioribz gallicanis. in quibz ge/ neraliter forma crucis interi⁹ est in p̄ssa vt patet sensibilibz intuenti zc.

Capitulum. CIX.

De nucē auellana

Auellana respectu nucis gal/ licane a gressis 7 siluatica est. nā sine cultura crescit in cornis q̄ sunt arbores crescētes in nemore siue sil ua. vt dicit Isidor⁹. et ideo quia in loco publico crescens a transeūtibz auellitur et colligitur. merito auellana nūcupat. Auellane autē vt dicit ysaac. alijs nuci bus sunt minus calide et in substantia

magis pōtice atq̄ grosse. min⁹ rare i sub stantia 7 vinctuose. 7 ideo ad digerendū sunt dure 7 ad exuendū de corpe magis tarde. tamē qñ digerunt multū sunt cor poris nutritiue. si sumant cum interiori pellicula multū sunt generatiue inflatio nis. 7 ideo vt eoz nocumentū auferat. ē vtile vt aqua calida p̄fundant 7 exteriori res pellicule auferant. 7 sic erunt contra multas passiones valiter iuuatiue. qua rū succis melli admixtus valet p̄tra alo picia 7 fluxū capilloz 7 facit pilos in cor pore germinare. vt dicit ysa. 7 p̄stā. Sūt et alie nuci diuersitates que cōgruunt medicine. sicut nuc muscata 7 nuc indi/ ca 7 nuc vomica 7 hmōi. Et est musca/ ta fruct⁹ arboris in india nascētis. crescē tis infra testam durā quodaz corio siue folliculo tectā ad modū auellane. cuius cortex macis vocat⁹ 7 est multū medici/ nalis. maxime enī confortat cor 7 tepur/ gat in cerebro spūm animalē stomachū infrigidatū calefacit 7 cōfortat appetitū et est cortex ille subrufus habens sapore acuti⁹ 7 aliquātulū subamarū. qui autēz niger est vel tertius nō habens acumē in sapore abijciendus est. Flux autē muscata a cortice 7 teca extracta circūdat quadā pellicula tenuissima 7 plana. que quan/ to est ponderosior 7 in odore suauior 7 sa pore acuti⁹. tanto melior. vnde eligen/ da est que grauis 7 solida est interi⁹. que cum frangitur nō puluerizatur. 7 subru/ bicundū colorem p̄tendit cum odore for ti et suau. virtutem habet confortandi et stomachus calefaciendi 7 extenuandi ventositatem 7 auferendi colorem capi/ tis ex frigida causa. applicata enī naribz confortat cerebrū 7 membra spūalia. vt dicit pli. dyal. et plac.

Capitulum. CX.

De nardo

Nardus est herba modica 7 spino sa calida et odorifera. vnde et a grecis nardi spica nardo stactes appellatur. vt dicit Isidorus libro. viij. Est et eius species triplex. s. indica. syria ca 7 celtica. nō tamen crescit in syria. sed in quadam terra montuosa que in vno

latere tangit syriam 7 in alio india. me-
 lior autē est illa que est leuis 7 fusca co-
 mosa 7 sperica parua odoratissima cipriū
 simulans. que masticata lingua desiccatur.
 Hardus autē celtica a regione gallie ubi
 crescit est dicta. 7 etiaz est similis nardo
 siue spice nardi. sed est magis alba. Pa-
 let autē vt di. dyas. 7 pla. virtutē cōfortā
 di ex aromaticitate sua. valet contra sin-
 copim 7 defectū cordis 7 cōtra stomachi
 debilitatē. naribus applicata cerebrū cōfor-
 tat. frigidū reuma cōpescit. cōtra surdi-
 tatem valet et aurū apostemata malum
 odorem oris amputat. 7 gingiuas putri-
 das mundat. opilationes splenis 7 epat-
 tis soluit prouocat mēstrua. 7 matricem
 mūdificat 7 adiuuat cōceptionē. lapidē
 frangit in renibus 7 in vesica. Est enī her-
 ba diuretica. vt dicit plat. se. incisua et
 diuisua et vsq; ad intima penetratiua.
 Item valet cōtra lingue palisim 7 con-
 fortat neruos 7 consumit humorem lin-
 gue organa occupantē. valere etiam di-
 citur cōtra morbum epilepticū si rebito
 modo patiētibus ministratur. Ad multa
 alia multū valet. ex qua fit oleum nardi
 num qd ad omnia prius dicta 7 ad alia
 maxime est necessarium.

Capitulum. CXI

Olea est arbor fm *Plido*. cui fru-
 ctus dicitur oliua. succus xō olei
 nūcupatur. vt dicit *Plido*. libro
 xvij. sepe tñ arbor oliua appellat. Est au-
 tem arbor oliua pacis 7 insignis. vt dicit
 idem. Nam vt dicit romanorū historia.
 sine oliuatiū ramis nō mittebant legati
 pro pace aliqua obrūnda siue alijs offe-
 renda. Unde fm remigiū patet huius ar-
 boris excellētia. qz in signū recōciliatio-
 nis 7 federis dei cū noe colūba nō cū alte-
 rius arboris ramusculo. sed solū cū oliue
 inter signo ad archē senestrā est reuersa.
 Imo fm *pli. li. xv.* victores apud atenas
 quōdam olea coronabant. greci xō tādē
 oleasti suos coronari iudicabant. vt di-
 cit idem. Est itaq; olea arbor coma 7 vi-
 rore 7 ramorū multitudine speciosa. fron-
 tes habens subalidos 7 molles. viroris

pulcritudinē in estate 7 in hyeme retinē-
 tes. flores etiā habet minutos 7 multos
 suauiter redolentes. durū corticē 7 radi-
 cem amarā. fructum pingue lapidū atq;
 dulcem. Nam vt dicit *Plido* ex amari-
 tudine radicis surgit oliua in pabulum
 lumis 7 medellā vulneris ac in refectio-
 nem esuriētis. In lucernis enī ponit ad
 ignem nutriendū. mēbris languidis po-
 nitur ad medendū. in cibo apponit ad ves-
 ficiendū 7 ad cōdiendū. vt dicit idē. Est
 enim oleū igniū 7 luminariū nutritiuū
 morborū remediū 7 abariorū suauissimū
 cōdimentū. vt dicit *Plido*. Est ergo oli-
 ua siue olea arbor fructifera 7 medicina-
 lis. cuius cortices folia 7 fructus cōueniūt
 medicine. cuius lignū maxime est solidi-
 tatis 7 cōpactionis 7 quasi impuribilis
 puritatis quibus sit multe duricie in ex-
 teriori substantia. multū tamē habet hu-
 morositatis 7 vnetuositatis interius in
 medulla. De oleis autē 7 de oliuis dicit
Pli. libro. xv. arboris olearū fructifera-
 rum multa sunt genera in regionibus nō
 multū calidis. sicut 7 nec in regionibus ni-
 mis frigidis. sed potius in tpatis. magis
 tamen se habentibus ad calorem q̄ ad frigi-
 ditatem. 7 ideo iubet catho vt dicit idem
pli. oliuas feri in solo calido non nimis
 pingui nec nimis macro radijs solis op-
 posito. nam celi eis maxime cōferret mul-
 tum diligūt rorem celi 7 aeris serenita-
 tem. vnde si fiunt copiosi ymbres quan-
 to oliue maturescūt viciatur oleū 7 con-
 sumitur. nisi sequat serenitas que exte-
 nnet liquorē dicit *Pli. ca. iij.* nec indiget
 olea falce vel rastro vt putet sicut putan-
 tur vitēs. sed soli et rozi celesti cōmittit
 verno gaudet tpe 7 incipit tunc florere.
 cuius fructus primo circa hyemē colligunt
 collectis fructibus solent oliuantes terrā
 apire circa radicē. 7 quasdam tuberofita-
 tes 7 adulterinos ramusculos circaveras
 radices crescētes caute p̄scindere. 7 hu-
 iusmodi sup̄uitates circa radicē solent
 aliqui ytalici rustici podagrā oleo appella-
 re. vnde p̄sasis illis radiabz fallis mel-
 fructificat olea 7 mirabiliter emēdat nec
 vult olea p̄cuti graunter cū p̄cis p̄ suo
 fructu colligēdo. sicut faciūt aliq̄ minus

cauti. qz talis percussio cedit ad iniuriam
 ipsi arboris 7 dññi anni subsequētis. mi
 nus enī fructificat sic percussa. vt dicit pli.
Multe autē sunt hui' arboris spēs. que p
 diuersitate fructuū discernūtur. Oliua
 itaqz fm **Ysid.** arboris oleo designat fru
 ctum. cui' multiplex differētia inuenit.
 vt dicit ysa. oliue autē alie sunt domestice
 et alie sunt siluestres. domestice fructus
 faciūt qñqz maturos qñqz imaturos qñ
 qz inter hos mediocres. Inter istos autē
 fructus oliuares primi sunt terrestres
 pontici riuades. secūdi sunt subruel
 fm **Dyal.** iacinctini. vltimi vō videntur
 esse nigri. 7 quāto sunt nigriores exteri'
 tanto sunt maturiores 7 interi' vinctuō
 siores 7 ad exprimendū oleū aptiores. 7
 sicut dicit **Aresto.** nunqz pfecte mature
 scunt in arboze etiā si p multos ānos ibi
 essent sed vt verā 7 cōpletā consequātur
 maturitatē. optet vt bacce collecte de ar
 boze p plures dies in vna cōgerie coacer
 uentur. 7 sic p cōpssionē mutuā ac ni
 miā cōfortato calore 7 reuocato ad inte
 riora ad plenā maturitatē pducenē. fm
 vero ysa. in dieb' oliue cum fuerint rubee
 nondū bene mature nec dū plurimū vn
 ctuose stomachi sunt valde cōfortatiue
 et cōstrictiue. 7 appetitus excitatiue. ma
 xime si cū aceto vel aqua salia fuerint p
 parate. tamē dure 7 difficiles sūt ad di
 gerendū 7 min' alijs nutritiue. Frigre ve
 to que iam sunt quasi mature calide sūt
 et inter siccū 7 humidū tpate. multū qui
 tem nutritiue. sed stomachi mollificatis
 ue. 7 ad digerendū magis dure. quia vn
 ctuositate sua. in stomacho supenarant 7
 ad decoctionis locū inferius nō descen
 dunt. 7 ideo in humorū corruptionē ci
 tius trāsducunt 7 minus laudabiles sūt
 alijs ad edendū. vtilēs tñ sunt in medi
 cina. qz 7 tute 7 vtilē supra loca q̄ igne
 vel aqua calida sunt exusta vesicam repri
 munt ibi nasciturā. poros enī aperiuunt
 et exalare faciūt fumositates que inclu
 se sub cute sunt causa vesice et tumoris.
Ducusqz ysa. in dieb'. Dicit autē pli. libro
 xv. ca. iij. qz bacce siue grana oliue q̄dū
 sunt i arboze nō peresit. 7 quāto diutius
 in arboze pmittunt. tanto meliores sūt

semp enim nouas vites resumit 7 dif
 ficilius cadunt. Constant autē oliue vt
 dicit idem. ex nucleo carne oleo 7 amur
 ca que sanies siue fer oliue dicitur. 7 est
 amara vtilis tamē in medicinis. sed nus
 dei cum folliculis oleo eliquato vtilēs
 sunt ad ignem nutriendū. porci etiā dicit
 tur inde impinguari.

Capitulum. CXII

Oleo
Oleū succus ē oliue vt dicit **Ysi.**
 et tanto est nobilius quāto rece
 tius 7 facili' a suis folliculis eliq
 tur. vt dicit pli. li. xvij. ca. ij. vbi dicit q
 oleum p vetustatē viciat. 7 dicit ibidem
 qz oleum in torcularib' extorquendū me
 lius eliquat si oliue siue olee bacce prius
 cum molari lapide vehementius contrite
 feruentissima aqua p̄fusa fuerint 7 resper
 se. nam p talem aquā calidam vinctuosi
 tas ab amurca 7 nucleis separaf. que su
 perenatās tandē ab ipsa aqua artificia
 liter sepatur. Et vt dicit idē. quāto oleū
 um citius de torculari erit tāto oleū lau
 dabilius indicat. nam pingui' est 7 suauis
 us qd minus cū terrestri substantia ad
 miscetur. **P**eter hec di. pap. qz siqs inter
 aquas melius oleum in ore prius inclu
 sum in aquas emiseric clarioza facit oia
 que in fundo aque cōtinent. 7 patēt oculi
 lis ipsius facilius oia que in aque infe
 riorib' abscondūtur. **C**ui' natura est vt
 cibos condiat 7 fomentū luminis admi
 nistret. 7 corpa fessa recreet 7 confortet.
 neruōs cōtractos 7 induratos ac spasma
 tos remollit 7 relaxat. apostemata dura
 mollificat 7 maturat. et maxime oleum
 lini. **M**ultiplex enī est oleum 7 ex mul
 tis rerum generib' est exp̄ssus. aliud au
 tem est simplex. vt oleū oliuarū. oleū nu
 cum. oleū papauerū. oleū amigdalini.
 oleū raphani. oleū lini. oleū canopi 7 hu
 iusmodi. aliud est cōpositū. 7 ex hoc gene
 re aliud est frigidū aliud calidū aliud est
 stipticū 7 cōstrictiū aliud laxatiū. **N**ā
 ex appositione calidorū efficitur calidū.
 et ex frigidis frigidū. 7 ex stipticis stipti
 cū. 7 ex laxatiuis laxatiū. 7 iō fm diuer
 sas causas morboz sunt adhibēda diuer
 A 4

fa genera oleruz. vt oleū laurinum nardi
 num puleginū in causis frigidis. oleum
 vero rosaceū siue violaceū in calidis cau-
 sis apponaf. potest aut oleū ita fieri cali-
 dum vt febrē inducat si inde vene pulsa-
 tiles ⁊ nares ⁊ vole manū ac plante pe-
 dum inungant. vt oleū in quo decoquit
 caro leonina. vt dicit in compedio saler-
 nitani. potest etiā fieri ita frigidū q̄ in-
 ducat mēbro inde puncto stuporē ⁊ in-
 sensibilitatē vt patet in oleo mādrago-
 rino q̄ fit ex oleo in quo poma mādrago-
 re sunt decocta vel diuī⁹ reseruata. Sed
 inter olea sic cōposita magis laudabilia
 et magis in medicina vtilia sunt t̄pata.
Simplex aut oleū quo ad medicinā et
 quo ad cibuz. primū locū obtinet oleum
 oliuariū. deinde nucū ⁊ amigdalariū. ter-
 cio oleū papaueris. q̄ tamē alijs oleis
 p̄dictis est magis frigidū atq̄ sicū. ma-
 xime q̄ fit de semine eius nigro. ⁊ habet
 virtutē inducēdi somnū. valet cōtra ca-
 lida apostemata in principio. ⁊ cōtra epa-
 tis calefactionē. vt dicit **Plaf.** alia autē
 olea minus cōueniūt cito propter odo-
 ris grauitatē ⁊ saporis horribilitatē. con-
 gruūt tamē vtiliter medicine sicut dicit
 ysa. in dietis. habet aut omne oleū gene-
 raliter multū acritatis ⁊ acree leuitatis
 et ideo omni liquori supfertur ⁊ alijs li-
 quoribz subesse ⁊ designat. penetratiue est
 virtutis ⁊ sui diffusiuē. ⁊ ideo in vasis vi-
 treis vel vitreatis vasculis melius q̄ in
 ligneis vel porosis vasculis alijs custodi-
 tur. restes q̄ tangit inficit ⁊ in eis odo-
 ris sui restigiū quasi inseparabiliter gere-
 linquit. diffusum in aquaz in superficie in
 guttulas orbiculares se recolligit ⁊ vt to-
 taliter quo ad pinguedinē ⁊ saporē sepe-
 tur ab eius superficie vix p̄mittit. **O**leuz
 autem sapore asperū ⁊ odore horridū cum
 amurca siue fece mixtū. ad cibū non est
 aptum. nausē enī ⁊ vomitū prouocat et
 ste machi orificiū corrūpit ⁊ imutat. oleū
 etiam apes ⁊ animalia anulosi corpo-
 ris interficit ⁊ extinguit si inde pfundā-
 tur. vt dicit **Aristo.** sed aceto post infusa
 reuincūt. **I**tem oleum purum ferrum
 politum a rubigine seruat quādo ferruz
 inde inungit. sed si fuerit corruptum vel

aquosum ⁊ cū fece mixtū destruit ferrum
 et corrumpit. vt dicit pli. li. xv.

Capitulū. CXIII

De oleastro

Oleaster est siluestris olea sic di-
 cta. eo q̄ in folijs similis sit oli-
 ue. sed eius folia sunt latiora. et
 est arbor inculta sterilis ⁊ amara. cui in-
 sertus oliueramus vi m mutat radicis ⁊
 conuertit in propriā qualitātē. vt dicit
Thidoz libro. xvij. **L**uius lacrima est du-
 plex. alia est similis gummi sine vllō qlē-
 tatis morsu. alia est mordax seu similis
 gutte amoniaci. vt dicit **Thido.** Et quū
 oleaster arbor sit siluestris. tamē eius cor-
 tices gūmi ⁊ frondes cōueniūt medicie
 nam eius folia cū sint stiptica ⁊ amara.
 melle addito sanant vlcera capitis atq̄
 oris. vt dicit **Dyal.** succus corticis ⁊ frō-
 dium stipticus est ⁊ cōstrictiū. vnde va-
 let ad intercipiēdū humorū omniū fluxū
 vt dicit idem. **G**ūmi eius valet ad mul-
 ta. et illud q̄ est mordax maxime. nam
 vulnera mūdificat ⁊ sanat. gingiuas cor-
 rosas ⁊ corruptas adiuuat. ⁊ dentes mo-
 tos reborat ⁊ cōfortat. **E**niphilam. i. sa-
 crum ignē ex colera furiosa carnē ⁊ ossa
 corrodentē reprimat atq̄ sanat. valet cō-
 tra allopicia ⁊ fluxum capillorum. et tin-
 git crines ⁊ caniciem vel palliat vel retar-
 dat vt dicit **Pli.**

Capitulū. CXIII

De olera

Olera ab alendo est dictum. eo q̄
 sicut **Thido.** homines primo oleri-
 bus alerentur anteq̄ fruges et
 carnes ad esum hominibus preberentur
 pomis enim ⁊ oleribus nutriebantur ho-
 mines ante diluuiū. sicut animalia gra-
 minibus atq̄ herbis vt dicit **Thidoz** li-
 bro. xij. et quū omnia graminosa ⁊ ter-
 ra nascētia que sunt coquibilia ⁊ elui ho-
 minū apta generaliter olera dicantur.
 tamen vulgariter caules olera dicuntur
 quoz frutices ⁊ tithi amplī⁹ ac elcere cete-
 ris oleribus arbitrantur. vt dicit idem.
 que ⁊ summitates dicuntur time q̄ si come-
 in quibz maxime est vigēs virt⁹ natura

Libet .XVII.

lis. et ideo in timis tam herbariis quam oleis maxime consistit efficacia medicine ut dicit idem. Est autem herba frigida et sicca turbidum quidem et melancolicum generans sanguinem. horribile etiam odorem facientem. ut dicit ysa. in dietis. et sunt etiam quidam caules estuales. et quidam hyemales quorum herbe sunt compositae ex contrariis. Nam substantia est grossa et dura ad digerendum. Jus vero succus est colatum et inde desiccatur et ventris humectatius et laxatius sed substantia sine iure est constipativa. Tollitur autem eorum nocumentum si in aqua elixetur. et aqua proiecta in alia decoquatur et cum pinguedine optime condiantur. ut dicitur in dietis. Est autem herba que proficit per transplantationem nam quando in uno loco fuerit seminata. si postea creverit in planta ad humum meliorem transferat. multum crescit. et tam in quantitate quam in qualitate seu virtute melioratur. In estate quoque folia eius tenera ab erucis et ab alijs verminibus corroditur in hyeme vero gelu et pruina constringuntur et sic efficiuntur magis tenera ad coquendum et ad comedendum meliora. nam reuocato calore ad interiora foliorum melius digeritur substantia eorum. et sic efficiuntur magis sapida et sunt molliora. Pli. vero li. xx. ca. p. multis laudibus extollit caules quo ad usum medicine et dicit quod triplex est species. quedam est crispavtilis stomacho alius modice molliens. alia lata habens folia spissa. et ista minus valet ad medicinam. tertia tenuia habet folia et simplicia et ceteris amarior. sed utilior medicine folia eius trita et apposita bis in die sanant canum vulnera recentia. et inueterata mire sanant. caulis parum coctus soluit. multum coctus stergit. vino et ebrietati resistit. nervos confortat. et ideo utilis est paliticis et tremulosis. lactis ebrietatem preter puerperis. succus eius valet contra venenum. dicit etiam idem quod valet contra morsum canis rabidi. odorem seminis eius cocti fugiunt serpentes. Pulcras numerat alias eius virtutes quas pro tedio hic omitto. dicit etiam quod bractea siluestris seu caulis per se nascens habet effectus fortiores etc.

Capitulum. CXV.

O De ordeo
Ordeum est dictum eo quod cito fit aridum. ut dicit Plinio. vel ab ordine. eo quod eius spica quasi sex ordines continens inuenitur. et illud genus ordium melius pascit a alia quam triticum. et salubrius homines quam malum triticum vel siligo ut dicit Plinio. Aliud est genus ordeum habens duos ordines in spica sua. Tercium dicitur trimense. eo quod iactum in terra vero non tempore celeriter recolligitur. ut dicit idem. De ordeo dicit Plinio. li. xvij. ca. vij. primum inter frumenta seritur ordeum apud enim multas nationes panis inde fit precipuus. et polenta fit ex ordeo apud grecos. et illi primo ordeum aqua perfundunt. quod postea desiccant et sic molis commingunt et a cortice farinam purgant. Alij ut italici ordeum siccum in subtilem farinam molunt sine perfusione aque precedente. Ordeum frugum omnium molliissimum est in medulla. et seri non vult nisi in sicca et solida terra. unde propter sue substantie molliem multum cito rapit ad maturitatem. nec videtur aliqd semen minus calamitosum quo ad corruptionem. quia citius crescit et recolligitur. et ante quam triticum inuadat corruptio vel rubigo. Inter omnia vero crescentia frumenta viliozem habet paleam et humiliozem stipulam. sed multum habet laudabilem medullam quando modo debito paratur et farinam accuratissimam seu polentam. ut dicit Plinio. Est autem ut dicit ysa. in die. ordeum granum frigidum et siccum virtutem habens colatiua et mundificatiua et excruciatuam. et parum habet ventositatis respectu fabae. minus tamen nutrit faba quam ordeum. quous etiam sit magis naturaliter inflatiua. nec enim bene semper corpus nutriunt que per ventris folliculos siue corporis se extendunt. ut dicit idem. Multi autem sunt ut dicit Plinio. qui plus virtutem ordeum in medicina quam in cibo. Unde tamen fit potus mundificans. corpus nutriens et restaurans. spualia membra recreans et mundificans. de ordeo etiam confuso de cortice mundato et cum aqua munda decocto

fit medicinalis potus. quam phisici pti/
sanam vocant. cuius virtus est fitis ex/
tinctiua. sanitatis custodiua. febrilis
caloris alteratiua. sed de ptisano quere
infra in litera t.

Capitulū. CXVI

De palma

Palma est arbor victorialis. sic di-
cta vt dicit *Phido. libro. xvij. q.*
manus victricis siue obtinentis
victoriaz est ornatus. vel quia est ad mo-
dum palme hominis habens ramos. *Est*
autem arbor nobilis et insignis sempiter-
ne pulcritudinis et virois. diuturnis ve-
stita frondibus sine ulla successione cōser-
uans folia sua tempore hyemis et esta-
tis. et quia est arbor annosa durans in vi-
tute et virore per multa tempora. ideo ad
similitudinē auis femicis que multis vi-
uit annis. palma a grecis fenix est voca-
ta et cum sit arbor fructifera fructus fe-
rens delectabiles et suaves. non tamen
in omnibus locis ubi crescit parit fructus
maturitatē. frequēter tamen in syria et
in egipto fructus eius dactilia similitu-
dine digitorum sunt vocati. quorum no-
mina variantur. nam alij vocantur pal-
mule similes mirabolans forme dispo-
sitione. differunt tamen penitus in sa-
pore cum isti sint saporis dulcissimi et iocun-
di. mirabolani vero saporis sunt horribi-
lis et amari. alij vocantur thebaici qui et
nicholani. alij mutales quos greci cana-
thos vocant. hucusque *Phidorus. Est autē*
palma vt tangit glosa super psalmistam
arbor magne proceritatis et altitudinis.
sed tamen ad cedri altitudinē non prin-
git. Cuius radix est aspera et rotunda. in
profundo ipsius terre valde fixa. truncus
autem eius solidus est et cōpactus et
imputribilis firmitatis. cortex eius cir-
ca truncū durus et rugosus. et quodāmo-
dō pungitiuus et maxime versus terram.
et ideo difficilis est ad scandendū et cum
difficultate pringitur ad eius fructum.
folia eius pyramidalē habent formam ad
modum gladij. quibus autem palma du-
ra sit circa stipitem et aspera. in superiori-
bus tamen iocūdi est aspectus in ramor-

rum pulcritudine et in coma. in summi-
tate ramorū portat fructus suos et nō in
medio foliorū. vt dicit *Ph. libro. xvij.*
Cuius fructus est tanto vinctuosior dul-
cior et sapidior quāto immediatus solis
radijs appropinquat. In multis siquidē
regionibus crescit. sed non ita fructificat
sicut in regione feruida solis spiculis cō-
tinue repussa et leni terra sabulosa et vi-
trofa. et ideo palmis iudea est indita. vt
dicit *Ph. libro. xvij. ca. v.* Item idem.
palmarū duplex est species. masculus et
femina. masculus primo floret. femina
postea germen prumpit. nec fructificat
femina nisi ita sit propinqua masculo vt sal-
tem medianterento odore masculi femi-
na pfundat. Idem etiā dicit *Aresto. li-*
bro vegetabiliū. Et quando seminatur
oportet vt masculi et femine semina pro-
ter seminētur et bina et bina sint cōposita
et ex singulis erūpit planta. vnde quā-
ne plantule ex eis coalescūt que ad inue-
cem tandem coadherent. et ad modū alio-
cuius rei mutuo miro nature artificio
se connectūt. nec bene crescit nec etiam
fructificat femina sine masculo. imo si ar-
bor abscidatur mascula femina post bidu-
um sterilefcit. sed asperxis folijs et floribus
masculi circa radices femine. femina ex
vicinitate masculi quasi ex coitu iterum
vires recipit et resūmit nec diligit hūmō-
plantaria locū humidū pingue et fumo-
sum. imo potius locū salsum et arenosum
et ideo ubi nō est tale solū. oportet aspergere
salē nō iuxta radicē sed aliquatūlū in vi-
cino. vt salis siccitate humorosa tere sup-
fluitas cōsumatur. Et di. pli. quedā est
species palme in meridiano orbe que tra-
ditur esse vna et non multiplicat alia ex
ipā. sed quā pretulstate oīno perit et deficit
iterū ex se renascit ac reuincit. et ideo pu-
tatur fenix auis arabie ex huius palme ar-
gumēto nomē accepisse. qz morit et rena-
scitur ex se ipā sicut facit palma supradi-
cta. vt di. pli. ibidē. Item ibidē di. idem
In ethiopia sunt varie palmarū spēs.
nō rarisitate magis quā suauitate mirabi-
les. int̄ quos sūt ille quod dicitur cariace melio-
res et succo et alio. nam eaz fructus succo sunt
vberissimi. vñ et ex eis vna p̄cipua ex p̄ri-

Lib. XVII.

mūtur. hucusq; **Pli. li. xvij. c. v.** **A**st igitur palma arbor singularis gracilis stripi-
te et hirsuta respectu solia quo exit. pul-
cra autē est dilatata in ramis et comis res-
pectu celi ad quod superius in cacumine se
extendit. cuius folia sunt longa in superficie
quidē plana ac spissa et flexibilia. diuersis
conexionibus utputa sportulā valde apta.
ut dicit hiero. nihilominus in angulis la-
teralibus sunt incidentia et pacuta. cuius ra-
mi dicuntur elate se seque eleuantes sursum
seruantes virore continuus et se nunquam ad
infima inclinantes. **E**t secundum hoc media hu-
ius dictionis elate in penultima produci
habet. ut canticorum. v. vbi dicitur come tue
elate palmarum. elate tamen siue elates grece.
dicitur abies latine. et secundum hoc penultima
corripitur. et sic videtur ponere alia littera que
di. can. v. crines eius sicut abietes. et sic
media corripitur habet non produci. **V**arietas
autem fructus palme tam in forma quam in di-
tute secundum diuersitatem ligni a quo exit. et
secundum diuersitatem soli in quo palma crescit
et secundum variam receptionem caloris celestis
qui diuersimode secundum diuersos situs ad pal-
marum cacumina se diffundit. ut di. pli.
libro. xvij. **P**rimū patet. nam in multis
palmis raro vel nunquam inuenitur fructus
propter malā vel minus sufficientem dispo-
sitionem ipsius arboris. ut patet in palmis
italicis. in quibus raro vel nunquam fructus
aliquis inuenitur. et si crescat nunquam ta-
men peringere ad maturitatem et completionem
debitam reperitur. ut dicit pli. **S**ecū-
dum patet et predictis quare in humo si-
ue solo nimis frigido et humido pingui
vel fumoso defacili non proficiunt. immo
sine remedio nullatenus conualescunt. ut
dicit idem. **T**ertium autem patet quod in lo-
cis umbratis a radiorum solarium presentia
absolutis. nec crescere possunt palme et
si forte alicubi creuerint. nullatenus ta-
men poterunt fructificando ad palmarum
gloriam peruenire. et hoc est quod tangit ysa-
ia in diet. dactili inquit fructus seque palmarum
feri calidi sunt et humidum in secundo gradu
et diuersas habent actiones secundum regionum
varias qualitates. nam quidam nascuntur
in regione frigida. id est remissa calida. que-
dam in feruida. et quidam inter hec temperata.

qui vero in regione feruida vbi sol conti-
nuus est fructus sunt dulcissimi saporis et
pre viscositate quadam aliquantulum vn-
ctuosi. et tamen cum sint dulces valde. si quis
eis nimis utatur aliqui poterunt sic vten-
tibus inferre corporis lesiones. nam tumores
et inflationes generant dolorem oris et
stomachi et etiam capitis prestant. splenis et
epatis meatus obstruunt et opilant. ex quo
patet quod omnibus dulcibus vni continue non
est bonum. Immo sepius anime et corpori est no-
cium. **F**ructus vero crescentes in terra fri-
gida siue remissa calida ad maturitatem
non perueniunt. et ideo in sua ponticitate et
siccitate permanentes velut crudi corpori non
multum nutriunt. quoniam potius obstant
multum. quod sunt ad digerendum duri quam
tamen aliquantulum stomachum confortent. ta-
men de stomacho defacili non recedunt. vnde
de diutius ibi facientes moram torsio-
nes ibi generant sepius ac inducunt. ut
dicit idem. **I**n crescentibus vero in regio-
ne mediocriter calida quibus sunt maturi
tamen tanta inest eis aquosa humiditas
supflua quod non possunt in maturitate con-
seruari. vnde et corpora replent crudis hu-
moribus qui sunt materia diuturne fe-
bris. ut dicit ysa. in dietis. **E**st autem fru-
ctus palme compositus ex molli substan-
tia et carnosam. ex nucleo duro et quasi la-
pidoso in cuius medio semen continetur.
tamen aliqui dactili inueniuntur in sy-
ria et in egipto omnino sine nucleo. et ta-
les spadones nuncupantur. quia in eorum
substantia non est ratio sementina. ut di-
cit Plinius. **Q**uanto autem palma natu-
ra et genere annosior. tanto fructus eius
melior est. non enim fructificat ante cen-
tum annos. et tunc primo habet completas
vires et perfectas. valet et fructus palme
secundum Dioscoridum. vtiliter in medicina. habent
enim virtutem leniendi asperitatem arteria-
rum. et clarificandi vocem. et maxime quoniam be-
ne sunt mature. nam virides sunt scripti-
ci. ut di. pli. quosdam milites alexandri
fuisse palmis viridibus strangulatos. vnde
de quando omnino sunt virides non conue-
niunt cibo. sed solummodo medicine. va-
lent etiam contra dysenteriam et alios fluxus
quando more debito apponuntur.

Capitulū. CXVII

De palmitē

Palmes tis, dicitur proprie ra-
mus vitis, vnde dicit **Ihsid.** libro
xvij. palmes est vitis materia
mollis qui per nouella brachia emissus
fructus affert, cuius foliū pampinus di-
citur, eius enī subsidio palmes ab ardo-
re et frigore defendit atq; aduersus om-
nem iniuriā p̄munif. Qui ideo alicubi
intercausis est, vt solem ad maturandum
fructus admittat et faciat, vt dicit **Ihsid.**
totam autē virtutē suam et nutrimentū
atrahit a radice, et quia propter inclu-
sum calcem in substantie sue proficitate
fortis est attractōnis multū atrahit hu-
moris quem transmutat in substantiam
ipsius palmitis et qđ residū est cōverti-
tur in materiā germinis frondis fructus
atq; floris, vt dicit **Pli.** libro. xij. qualis
autem fuerit humor nutrimentalis in ra-
dice, talis ostendit in palmitē, vnde vo-
cet cōpendiū salernitam facere vvas di-
uersi coloris ex eadem vite. Si enī dux
vitis inseritur, viti in marcio fiat inser-
tio in tribus ramis procedentib; ex vno
stipite ipsius vitis, si cum vno surculo in
sectionis loco apposueris colorem tuteū
et in alio colorem blauū, et in tercio co-
lorem croceum, singuli palmites ex pre-
dictis ramis procedentes, tales profes-
tunt fructus quales in inserendo apposi-
ti sunt colores, sed quia in his partibus
raro vitis viti inseritur, quous aliquoti-
ens palmes vitis alijs arboribus in sera-
tur, ideo solet fieri fructus mutatio isto
modo. In marcio quādo incipit humor
ascendere de radice, aperitur cortex vitis
caute circa radicem, quo aperto fit colo-
ris intermissio in circuitu inter lignum
et corticē, et tunc diligentē custoditur ne
humor ascendens de radice exeat in scis-
suram vnde humor quē paulatim attra-
hit palmes a radice mutatur transiens p̄
colorem, cuius pars vinctuosior transiens
in fructum, in fructu ipso coloris vestigi-
um dereliquit. Eodē artificio potest im-
mutari quelibet plātula in sapore et colo-
re, et sic fiunt arbores que naturalit̄ sunt

cōstrictiue artificialiter latatiue, et con-
uerso, vt dicit idem, hoc idem dicit etiā
alfrē, super li. v. plantarum, s̄m q̄ species
varie earū corticibus insertionis seu plā-
tationis tempore artificiosius supponun-
tur. Palmes autē vitis vt dicit **Ihsidorus**
quedam ex se emittit vimina siue vincu-
la quibus arborib; se vinciunt et connes-
ctunt, quorum adminiculo freti ventis et
turbimb; resistunt ne larati palmites
ventorū flatibus dissipentur et vt sine la-
plis periculo suos fructus sustineant et
vaga proceritate se diffundāt, multum
enī in principio sunt fragiles et ideo ta-
libus indigent tenaculis quousq; effici-
untur successiue solis beneficio fortiores
singulis annis indigent palmites rese-
catione a supfluorum rebita expurgatio-
ne sic enim plus fructificant et diffusius
se dilatant, non amputati autē regene-
rant et in labuste speciem se transmutāt
Dinoscitur autē palmes generosus per
nodorum et germinū vicinitatē. Nam
vt dicit **Plinius** libro. x. ca. xxx. palmes
raros habens nodos et distantes, signus
est infecunditatis, densitas vero germi-
num fertilitatis indicium est, quere infra
de natura vitis.

Capitulū. CXVIII

De propagine

Propago propaginis est nouel-
lus ramusculus prumpens et sur-
gens ex flagello prius terre in-
fixo et immerso sicut dicit **Ihsido.** Dican-
tur autē flagella vitium summitates si-
ue extremitates, eo q̄ ventorū flatibus
agitantur que vel p̄pter vitis dilatatiōes
vel p̄pter renouationē terre imerguntur
ex quib; noue plātule egrediunt, et vitis
propagines appellant. Propaginare est
idem qđ flagellū terre immersis sternere
et inde nouas vites producere, et sic vi-
neam dilatare. Nam propagare, exten-
dere et producere idem est vt dicit **Ihsido.**
palmites itaq; vinee siue rami ad terre
cōcauitatem incuruati et in quibusdā so-
ueis a terra cooperti quādam concipi-
unt vim germinandi et nouas propagi-
nes p̄ducendi, vnde virtus germinatiua

Liber XVII

eristes in flagellis sursum vi caloris erit/ pens paulatim transmutat' exterius in propagines pars vero eiusdem stutis repressa inferius admiscetur terre et conuertitur in radices a quibus nouelle propagines attrahunt nutrimentum et tandem radices totaliter efficiuntur a quibus propagate vites velut filie a matre continuo nutriuntur. et sic fit quod primo a nutrice scilicet radice nutriebat' conuersum per propagationis artificium in radice. habet vt vicinera nutritis officio fungat'. quia palmes siue flagellu quod pino nutrimentum a radice hausit. nunc per conuersionem in radicem omnes alios a se crescentes veluti mater nutrit. vt dicit Gregorius.

Capitulū. CXIX.

De platano

Platanus est arbor a latitudine foliorum sic dicta. eo quod patula sint et ampla. nam platos greci patulum vocant. vt dicit Isidorus. li. viij. cuius pulcritudine exprimit scriptura dicens quasi platanus exaltata sum. Eccl. xiiii. Solia quidem habet folia et tenera vitis folio similia vt dicit idem. Dioscorus ad ista addit quod platanus est arbor frigida et sicca. cuius folia in causis calidis et humidis sunt vtilia. nam vt dicitur reuma compescant et tumorē calidum et ulorū. decoctio corticum eius et foliorum reprimit dolorem ventium vt dicitur ossium aliorum. stutem dicitur habere leniendi et acutos dolores mitigandi. vnde valere dicitur contra combustiones si cum alijs lenitiuis apponatur. et etiam decoctio in vino valere dicitur contra venenū. hanc arborem laudat plinius libro. xij. ca. iij.

Capitulum. CXX.

De populo

Populus est arbor a multitudine dicta. eo quod ex eius calce. id est fine vel radice multiplex ramorum densitas oriatur. vt dicit Isidorus libro xviij. Cuius genus duplex est. nam altera est alba altera autem nigra. alba qui

tem habet folia ex vna parte alba ex altera viridia. et hic est bicolor habens quasi diei et noctis notas. nam alio modo variat colorem in solis ortu. et modo alio in occasu. vt dicit idem. ab hac autem arbore. vt dicit idem effluit resina iuxta eridanum fluium in ytaliam. et etiam in syria. et hec resina a Dioscoro. et ab alijs iudicatur medicinalis. nam sanguine strugit. sudores et alios fluxus noxios compescit. ex eius siquidem summitatibus et comis solet fieri unguentum frigidum opilatiuum et caloris mitigatiuum. tumoris repressiuum. somni prouocatiuum. et hoc unguentum populeon a medicis nuncupatur. et in multis causis necessarium iudicatur. Dixit etiam Isidorus. quod populus et platanus et salix mollis sunt materie et ad sculpturam apte. et tales arbores piceis ramis plus crescunt et in latum et in longum amplius se extendunt.

Capitulū. CXXI.

De pino

Pinus est arbor picea a foliorum acumine sic vocata. pinum enim antiqui acutum appellabant. hec arbor dicitur picea. eo quod desudat picem vt dicit Isidorus libro. xviij. Ex pino in insulis germanie gignitur lacrima siue gutta que desuens frigore vel calore indurescit et gemmā facit. et dicitur electrum. vt dicit Isidorus ibidem. hoc autem electrum alio nomine dicimus succum eo quod arboris sit succus. Dicitur etiam ibidem pinus prodesse cunctis que sub ea serunt sicut omnibus dicitur nocere ficus. Est autem pinus arbor procerā et valde recta leuis et porosa. et tamen multum fortis. cum sit nodosa. et ideo ex pino optimi in nauibus fiunt mali. pinus etiam edificijs sunt valde apti. defacili tamen inflamantur et incenduntur quādo igni casu aliquo applicantur. et hoc accidit quia multum habent pinguedinis et vinctuositatis. quia picem desudat. Hec arbor corticem habet durum extrinsecus et rugosum. sed interius habet humorem pinguem et viscosum. qui a calore solis attractus exterius in eitate co-

uertit in refinam que quidem primo ex se est subalbida et per decoctionem quando pie efficitur reddit valde nigra. Est autem valde odorifera et odoriferum facit fumum. sed per multam decoctionem dimittitur odor eius. folia habet multa sed gracilia et acuta, et viret hyeme et estate. Et cum sit arbor pinguisima, in locis tamen crescit montuosis valde aridis et lapidosis, et cum sit arbor multe pullulationis tanto plus in altum crescit quanto in ferius plures ramos perdit, unde ramus precisus versus terram plus se dilatat in comam versus celum. lente crescit propter viscositatem humoris et grossiciem qui cito se digeri non permittit, a suis corticibus spoliatur et nudatur ut plus duret, nam inter corticem et lignum generatur vermes quando incipit desiccari, et illi vermiculi corrodunt lignum et ideo cortices extrahunt ne ex corrupto humore generentur vermes ad ligni conservationem dicitur esse precipua medicina. Dicit autem plinius libro. xvi. q. pinus sicut et alnus sub terra profunde cooptus diu durat, et ideo si cauetur pinus ad aqueductus et obturata profunde in terra multis durat annis, et super terram iacens et in loco humido ac pluuioso corrumpitur citius et senescit que totaliter in aqua occultata sub terra ex aque fluxu indurescit, diu itaque durat sub tecto nec defacili admittit cariem nec teredinem nisi per stillantem pluuiam corrumpatur, sed sub terra profunda diutissime ab omni putredine conseruatur. Conuerso autem abies sub terra in aqua cito putrescit, firmissima vero est infra tectum, ut dicit plinius libro. xxi. cap. x.

Capitulum CXXII

De pinea
Pinea dicitur pini fructus, ut dicit Plinius, in imo iuxta stipitem grossus et rotundus, in summo vero pyramidalis et acutus, in principio est viridis, sed quando bene maturus est alterius coloris efficitur et colore castanee coloratur. At est pinea nux maxima continens in se pro fructu gra-

na multa, que in testis durissimis sunt inclusa, que quidem per ordinem sibi inuicem sunt connexa, et tamen ne vnum tangat aliud testatum suarum folliculis quasi quibusdam parietibus muro nature artificio sunt distincta. Sunt autem sic ordinata grana, ut maiora maiorem et grossiorem partem occupent, et minora minorem teneant ordinatissime et ad graciliorem locum et acutiorem sub maiori partem se inclinent, nam pars grossior superius per quamdam caudulam adhaerens arbori represso ad terram acumine inferius aliquatulum se inclinat, et est pinea fortis adhaerentis et magne conglutinitatis quod diu recens est, et a sua pingui humorositate nodum vetustate aliqua desiccatur, consumpta pinguedine siue humore viscoso desiccata pinea dissoluitur, et sic pars a parte et nucleus a nucleo separatur. At ideo secundum Dioscoridum et Placitum, quando est vtendum nucleis pinee oportet vt in tegra pinea ponatur supra carbonem et leniter exuratur, et sic duplex cortex eius, interior scilicet et exterior auferatur, et tunc valde medicinalia sunt grana ista, habent enim virtutem leniendi et humectandi et aliquatulum apiendi et mundificandi membra spiritalia, et tussim mitigandi, et hemicis et consumptis subueniendi et sanguinem augmentandi. Cortices etiam eius sunt medicinales, habent etiam sua simplicitate virtutem sistendi sanguinem maxime menstrualem, et etiam distentericum fluxum ventris restringendi ut dicit platearius et plinius libro. xv.

Capitulum CXXIII

De pice
Pini lacrima est per decoctionem ignis cum nigredine indurata, ut dicit Aldozus. Piceis autem duplex est species, scilicet naualis qua naues in deliniuntur, et eam rime ne subintret aqua pice beneficio obstruuntur, et liquida et vtraque calida est atque sicca. Alio tamen modo componitur dura, et alio modo liquida, et a multis colophonia vel pice greca dicitur, quia in grecia in quantitate maxima inuenitur. Vtraque est medi-

Liber xvii

cinalis. virtutem enim habet dissoluendi et consumendi. unde valet contra vicia splenis et eius opilationem. et in multis alijs ponitur malagmatico et emplastris. Et dicit etiam Dyasc. q. valet contra venus et moribus venaticis succurrit cum sale trita. pira autem ignem inflamat maxime tangenti inquinae maxime calefacta. vestes mundas et candidas sordidat et maculat cuius macula quo ad colorem et odorem vitia vestium deletur.

Capitulum CXXIII.

De piro

Pirus est arbor fructifera. sic dicitur quia in specie ignis est formata. nam eius fructus a lato incipit et ad modum ignis in angustum finit. ut dicit Isidorus libro. cxxij. Pirus dicitur arbor sed pirum eius fructus est. et fructus eius est ceteris fructibus ponderosior. ut dicit idem. unde patrica pira videntur ponderosiora esse quam multa poma ut dicit idem. etiam si torulo iumentis apponantur. De piris autem sic loquitur ysa. in dietis. dicit enim. Piroziam ducunt species alia est siluatica seu agrestis. alia domestica et ortensis. vtriusque autem piri frondes et rami sunt stipitici et constricti. sed fructus inter se multum differunt. Nam pira agrestia magis sunt pontica et terrestria magis frigida et sicca quam domestica. magis insipida et dura gustui quia plus generaliter indigesta. et ideo cibo non conueniunt sed solummodo medicane. quia vehementer constringunt ventris fluxum et reprimunt colericum vomitum si decocta in aqua fluuiali super stomachum apponantur. Domestica vero pira imatura sunt pontica grossa et dura et ad esum insipida atque mala tamen per elixationem et decoctionem in aqua dulci et mellis seu alterius dulcis appositionem eorum potest terrestrietas aliquantulum digeri et asperitas temperari. nec sic tamen multum conueniunt cibo sed potius medicane. Pira domestica matura frigida sunt et sicca. quorum stipitica substantia cum aquosa dulcedine est admixta. Et ideo conueniunt

cibo et medicane. melius tamen conueniunt utroque modo post cibum quam ante. nam post cibum laxant et comprimendo cibaria repellunt ad locum decoctionis. et nervos officij stomachi confortant nisi praeduum vero sumpta constipant. et si in multa quantitate a ieiunis sepius assumantur vermes in ventre generant et colericam duram et intolerabilem alias incurabilem prouocant passionem. et illa pira que sunt dulcia temperatioris sunt complexioris et minus sunt frigida alijs. ideo frigidis et siccis plus conueniunt. Hoc autem pira habent proprium quod cocta cum fungis maliciosis omnem ab eis auferunt lesionem. et maxime siluestria propter sue ponticitatis intensionem. ut dicit ysaac Puluis siue cinis piri siluestris valet bitus contra fungos. ut dicit idem. Semper autem post esum piri debet subsequi usus vini. nam ut dicit quidam sine vino non sunt pira virus.

Capitulum CXXV

De prino

Prinus est arbor quam latini prunum vocant. et cum illius arboris multa sunt genera. melior est damascena a damasco opido primitus asportata. ut dicit Isidorus. cuius fructus stomacho conuenit et medetur. Nec sola arbor gummi glutinosum et compactum distillat. quo vtuntur medici et scriptores. ut dicit Isidorus libro. cxxvij. Fructus autem prini dicuntur prina. quorum quedam sunt alba. quedam rubra. quedam nigra que nigra sunt et aliquantulum dura et acida sunt stomacho utiliora. qualia sunt damascena. frigida sunt enim et humida. quam bene sunt matura humectant ac infrigidant et dantur contra febrilem calorem et siccam ventris constipationem. Papias tamen dicit quod prunus est arbor idem quod lentiscus. Sed glosa super dan. dicit quod prunus et lentiscus sunt eadem arbor sed cum ex lentisco non fiat prunus. non erit eadem arbor prunus et lentiscus.

Capitulum CXXVI

De papiro

lyse

Papirus dicitur quidam iuncus qui desiccatus ad nutrimentum ignium in lucernis et lampadibus est valde aptus. et dicitur quasi papulum ignis. pro enim ignis dicitur. quia in cereis ponitur ad arrendum. et est herba viridis et rotunda et exterius valde plana. interius habens mollem medullam albam siccam bibulam et porosam. de cortice autem papirus usque ad medullam et sic desiccatur. parum tamen deest. linquitur de cortice in uno latere unde medulla tenera sustinetur. et quanto minus habet de cortice tanto clarius ardet in lampade. et facilius inflamatur. Loicus autem ubi crescit in palustribus et pratis et aquatibus ripis. hic papirio onis nuncupatur. ut dicit Isidorus. et dicitur hec papirus. De papiro autem sunt tres papiria nam papirium est quicquid potest fieri de papiro. tante autem sunt magnitudinis papiri circa mephim et in india ut ex eis fiant naues sicut dicit glosa super. xvij. cap. ysa. et hoc testatur Plinius. et idem testatur historia alexandri. De papiris etiam sunt carte in quibus scribatur epistole que per legatos mittebantur. sunt etiam sportule paxides et capsule de papiris in quibus litera et alia reponitur. hinc dicit glosa. Secundum plinium autem multum valet medulla papiri ad aquam de aure extrahendam. illam enim naturaliter imbibit et ad se trahit. et ideo aqua extrahitur a vino cum papiro. De papiris dicit plinius libro. xij. cap. papiri inquit crescit in palustribus egypti et alijs quiescentibus nisi aquis. ubi aque in altitudine duos cubitos non transcendant. habent autem radices papirorum in illis stagnis crescentia spissitudinem unius brachij. et sunt triangulares in lateribus ex quibus crescant iunci non amplius in altitudine decem cubitorum. et illis radicibus incole pro lignis utuntur ad comburendum. et ex ipso papiro fiunt varia utensilia et ex eis nauigia texunt. et nauium vela funes et etiam vestimenta. et inde faciunt usum carte hucusque plinius.

De paliuro

Capitu. CXXVII.

Palurus est carduus asperissimus et spinosus crescens in terra aspera et inculta ut dicit Isidorus. habens quedam capitella spinosa et ad tangendum difficilia. nam manum ledunt tangentis. et in illis capitellis continetur semen diureticum valens. ut dicit Dioscoridus. moribus venenatis et ad calculum confringendum. Palurus itaque est herba aculeata pedes vulnerans transeuntis. cuius hastule ita sunt spinose et etiam pro asperitate contingi se vel comedi ab asinis non permittunt.

Capitu. CXXVIII

De papauere
Papauer est herba somnifera. soporem enim languentibus facit. Et est duplex. scilicet vsualis et agrestis ex qua fluit succus quem phisici opium dicunt. vsuale autem aliud album quod est frigidum et humidum. aliud nigrum quod est frigidum et siccum. aliud est rubeum et agnoscitur hec species per flores albos purpureos siue roseos et subalbidos. Capita habent magna ad modum malignanti in quibus recolligitur semen suum. semen autem est vinctuosum. unde ex eo fit oleum ad vsus multos ex succo foliorum et capitellorum fit opium. unde somnus febricitantibus prouocatur debet dari cum cautela quia multum opilat et infrigidat et mortificat. et maxime papauer nigrum in multis antidotis et medicinis salubriter adhibetur. ut dicit Plinius. Dioscorides et Jacet.

Capitulū. CXXIX

De plantagine
Plantago est herba frigida et sicca que a grecis dicitur arnoglossa. id est agni lingua. ut dicit Isidorus libro. xvij. Cuius enim folia sunt plana et aliquantulum neruosa sunt sicut lingua. et cum rotunditate sunt oblonga in quorum medio surgit vna hastula fortis et angulosa in cuius summo

214

Liber xvii

tate recolligitur eius semen in modum clauae. Et ad huius herbe similitudinem formatus erat ornatus in infula summi sacerdotis sicut dicit magister super eodum historia. Et est herba maxime conueniens medicine. nam vulnera sanat etiam canis rabidi et eius tumores leuatur. ydropicos iuuat. veneno repugnat et maxime ataneorum. eius succus lubricos necat et vehementem dolorem ventris mitigat vulnera saniosa mundat et desiccatur. sanguinis fluxum et menstruum amputat tumores apostematum in principio repercutit et dissipat. masticata gingiuas tumidas et sanguifluas reprimat atque mundat. vt dicit dyascozides qui multiformiter laudat virtutes magnificas arnoglosse.

Capitulum cxxx

De petrosilino petroselinum

Petroselinum est herba orientis odorata. sic dicta eo quod in petris et locis petrosis sepe oritur. Cuius species sunt plures sed optimum est macedonicum suauis gustu et odore aromaticum. vt dicit Isidorus. cuius usus conuenit esui et etiam medicine. Est ei herba calida et sicca et multum diuretica aperitiua diuina et consumptiua. ac humorum grossorum subtiliatiua stomachi confortatiua et appetitus excitatiua. et ideo lapidem frangit. menstrua educit. ydropicis subuenit. opilationes splenis et epatis aperit. et multas alias passionibus. vt dicit plinius. dyascozides et plasius.

Capitulum cxxxi

De pipere

Piper est semen vel fructus arboris aut fruticis in meridionali parte caucasi montis crescentis contra feruidum estum solis. vt dicit Isidorus libro. xvij. cuius folia uniuerso iunt similia. Cuius siluas serpentes custodiunt sed incolae regionis illius cum silue mature fuerint eas incendunt et serpentes ignis violentia effugantur et eius combustione grana piperis que naturaliter erant prius alba efficiuntur ni-

gra accidentaliter et rugosa. Cuius triplex est species vt dicit idem. nam est piper longum scilicet quod est imaturum. et piper album scilicet quod ab igne est incorruptum. et piper nigrum quod scilicet torrido calore ignis nigrum est superficie et rugosum. Piper autem nigrum efficacius est longiori tempore quam aliud potest in magna efficacia custodiri. et quanto est ponderosius tanto est recentius et etiam melius. vt dicit idem. sophisticatur autem mercatorum fraude. nam vultuissimo pipere humefacto superaspungunt spumam argenti vel plumbi vt sic videatur ratione ponderis esse recens. hucusque Isidorus. plinius autem libro. xij. ca. vij. dicit quod piper per longam adustionem solis nigrum redditur et rugosum. et hoc non sine piperis iniuria cum debet esse album. sed ex celi intemperie sic nigrescit hoc etiam permittunt incolae vt possit diutius et melius conservari. sed dyascozides dicit quod sarraceni quando de nouo colligitur illud ponunt in dibano et sic torrent vt virtus germinatiua a pipere auferatur in alijs partibus valeat fructificari aut iterum pullulare. Est autem piper calidum et sicum in quarto gradu. vt dicitur in plasio. habet autem virtutem dissoluedi consumendi et attrahendi. cuius puluis habet vim sternutationem prouocandi et cerebrum a superfluitate rheumatica expurgandi et carnem superfluum corrodendi et pannum in oculo condumendi. et spiritualia membra a frigidis et viscosis superfluitatibus emundandi. maxime si cum vicibus siccis assumatur. habet insuper vim calefaciendi stomachum et confortandi. et appetitum prouocandi. sanguineis tamen et colericis non est utilis usus piperis. nam sanguinem dissoluit et desiccatur et exurit. et tandem lepram et alias passionibus pessimas generat et inducit. vt dicit in plasio. Piper itaque granum est vile in aspectu exteriori atque nigrum interiori album sapore acutum. odore aromaticum. in quantitate modicum in virtute maximum. actu frigidum potentia calidissimi. cuius virtus non lentitur quam diu est inte-

gram. sed cum masticatum fuerit vel co-
 tritum. Cuius virtutes dicere ad ple-
 num esset longum et quis sit multum pon-
 terosum apud nos preciosumque propter
 eius caritatem et efficaciam apud indos
 tamen propter eius copiam pulegio vel
 lius reputatur. ut dicit Isidorus. et etiam
 platearius.

Capitulum CXXXII.

De pulegio

Pulegium est herba multum aro-
 matica a pullulando dicta que
 ut dicit Isidorus apud indos pi-
 pere preciosior est. Est autem secundum Placitum
 pulegium herba calida et sicca in tertio
 gradu. cuius virtus consistit in folijs et
 in flore. et debet colligi quando est in flo-
 re. et est duplex scilicet domesticum quod
 vocatur sifimbrium et agreste. et utriusque est
 multum utile et medicinale. virtutem eius
 habet dissoluendi consumendi et confor-
 tandi et reuma frigidum constringendi et
 desiccandi et tussim frigidam amputandi
 et matricem mundificandi et coartandi
 ventris valvulam. menstrua educendi con-
 fortandi sic machum. et appetitum exci-
 tandi ventositatem extenuandi. et dolorem
 interiorum scilicet intestinozum ex frigi-
 ditate mirabiliter mitigandi si angustia
 di calculum et conceptum adiuuandis
 dicit Plinius.

Capitulum CXXXIII.

De porro

Porro nomen est eteroditum
 quod in singulari dicitur hoc por-
 rum et in plurali porri. versus.
 Patrastum rastros porrumque facit tri-
 bi porros. et etiam in libro numero 21.
 ca. dicitur. In memoriam nobis venit
 porri cepe et allia etc. Porrorum autem duo
 sunt genera scilicet capitatum et sectile.
 Sectile autem dicitur paruulum non
 dum transplantatum. capitatum vero ma-
 ius quod de loco ad locum translatus est
 ut dicit Isidorus libro. 21. cap. 2. porrum se-
 ctile plus conuenit medicine quam elui. ca-
 pitatum vero econuerso. Est autem ca-
 put album carnosum. pelliculis siue tu-

niculis circinuestitum haterus in fine plu-
 res radices loco capillorum quibus ter-
 re adheret et suscipit nutrimentum. de
 medio autem capitis erumpit plantam
 dicitur in libro vegetabilium. habens in
 stipitis superficie caput in quo semina col-
 liguntur et habent singula grana singulos
 pediculos. per quos adherent plante. non
 facit semen primo anno sed secundo sicut
 etiam dicitur in li. dyas. et macri. yproctas
 in multis medicaminibus porro verba-
 tur. nam illius succus redit solum ille bi-
 bendum contra vomitum sanguinis vn-
 de valet contra sterilitatem si a puellis se-
 pius comedatur. succus eius cum vino bi-
 bitus valet contra morsum serpentis et
 cuiuslibet venenosi animalis. contritus
 cum melle sanat vulnera si super ea em-
 plastratur. succus eius cum lacte mixtus
 vetustam sanat tussim. et etiam sanat vi-
 cia pulmonis. succus eius cum felle ca-
 pre mixtus addita tertia parte mellis
 auri infusus tepidus eius sanat dolorem
 et iuuat contra surditatem. cum vino bi-
 bitus soluit lumborum dolorem vulnera
 recentia cum sale mixtus porrum cito clau-
 dit et sanat. duricias relaxat. et fracturas
 cito consolidat. porrum etiam crudum co-
 mestum valet contra ebrietatem. stimu-
 lat venerem. et mollit durum ventrem. hec
 omnia dicit Plinius libro. 21. cap. 2. ubi
 multa iam dictis superaddit. dicit etiam
 quod odore solo scorpiones abicit et serpen-
 tes. sanat morsum canis cum melle. va-
 let etiam contra ventum dolorem et eos-
 tum vermes interficit. somnum prouo-
 cat morbum regum interficit et ydropi-
 sim curat. habet tamen quedam vicia. quod
 aciem oculorum hebetat et inflationem
 generat. grauatur stomachum situm pro-
 uocat sanguinem incendit et inflammat si
 frequenter et nimium comedatur. Huc
 usque Plinius.

Capitulum CXXXIII.

De quercu

Quercus est arbor glandifera. an-
 nosa solida et compacta dura cor-
 ticis. medullam modicam ha-

lens interius siue nullam. super folia generans quandam stipricam et insipidas materiam quam medici vocant gallum portans fructus qui vocantur glandes quibus porci et etiam aprioli in nemoribus saginantur. radicem habet fortem et tortuosam. in terra multum se profundam et ei fictione fortissima adherentem cuius cortices fructus et frondes cum sint frigidi stiprici et siccis. sunt vtilis medicis. dicitur quoque quercus a querendo eo quod in ea solebant dii gentium respondere. ut dicit Hieronymus libro. xvij. vel ideo quia in ea solebant antiqui querere glandes ad edendum sicut etiam dicit poeta. Fortales primi ructabant gutture glandes. Fuit autem hec arbor ioui antiquitus consecrata. Unde dicit Ovidius. Et que desiderant parula iouis arboris glandes. Crescunt autem quercus in locis montuosis et saluosis et maxime in terra basan. unde quercus glandifera in magnitudine duricia et fortitudine alias arbores precellunt ut dicit glossa hieronymo. super amos ca. ij. Est autem quercus idem quod illex quere supra eodem in littera. Quercum fructus glandes dicitur que crescunt inter folia nullo flore penitus precedente et sunt glandes totum de exterius et oblonge et multum plane et speculares aliquatulum subluade sicut unguis. et sicut dicitur in dieb. glandes frigide sunt et sicce. et ideo difficiles sunt digestionem et inolexientes et ventrem constipantes. et tarde de stomacho descendentes. et dolorem capitis generantes. propter fumos grossos ex glandibus resolutos de stomacho ad cerebrum ascendentes. Sunt autem in principio virides sed efficiuntur quasi fulue ad maturitatem pertingentes. crescentes in quibusdam capsulis rotundissimis planis interius. sed callosis exterius aliquantulum et hirsutis. Valent autem interius medullam spissam et plenam quadam pellicula cicundatam que diuidit inter corticem et medullam et est cortex cum medulla et capsula sua magne stipricitatis et siccitatis. et non boni saporis maxime adhuc viridis. sed quando bene ma-

turantur et assantur in igne vel in dulci aqua elixantur meliorantur in sapore et aqua dulcedine et calore. valent enim contra venenum quia opilant poros ne ad cor venenositas se diffundat. humores putridos desiccant. et fluxum menstruaalem valde cohibent atque sedant. ut dicit ysa. in dieb.

Capitulum. CXXXV.

Quisquiliis *ca. 11. Galieno*
 Quisquiliis dicuntur purgamenta frumenti sicut dicitur Amos capitulo. viij. que cadunt quantum frumentum purgatur. que quidem in utiles sunt hominibus ad comedendum porcis tamen et alialibus prebent cibum admixte frumento ipsum inficiunt et ei nihil afferunt nisi pondus. Quisquiliarum tamen granula leuia sunt et vacua caua a vermibus et corrosa. quorum medulla interius consumitur. ideo ipso frumento vacua inuenitur propter quod non tantum ventrem satiant sed aggrauant atque inflant.

Capitulum. CXXXVI.

Rosa
 Rosa dicitur Plinius est arbor spinosa et parua. cuius virtus maxima est in flore. secundario vero est in folijs et semine. Nam arbor est medicinalis quo ad florem quo ad folia. quo ad semen. Est autem rosa duplex quia quedam est domestica siue ortensis et quedam est siluestris. Ortensis plantatur et colitur sicut vitis. que si remanserit inculta et a superfluo non purgata degenerat in siluestrem. agrestis vero rosa per frequentem mutationem et culturam efficitur vera rosa. differt autem rosa ortensis a siluestri in florum multitudine in odore in colore et in virtute. quia folia siluestri sunt plana lata subalbida. paucis rubore admixta. minus odorifera et minus opantia in medicina. Folia autem ortensis rose sunt multa multo coherens et conexa. omnino rubra vel om-

nino albiſſima mire redolentia in ſapo/
re ſtipſtica ⁊ quodāmodo mordicantia ⁊
magne efficacie in medicina. quāto ma/
gis cōterunt ⁊ cōfringunt tanto magis
efficacia ⁊ aromatica ſentiunt. ⁊ ſpina
quadā dura ⁊ aſpera oriunt. ſed tamē ſpi
neam naturā nullaten⁹ imitant. ⁊ decoz
odore nobilitant ſpinā ſuā quādo autez
primo germināt includit flos in grano
ſo cortice viridi ſeu virēte. quo tumefcē
te erumpūt quedā folia dura ⁊ acuta. in
quoz medio erūpunt alia folia mollia ⁊
ſe mutuo cōplectentia ⁊ paulatim ruben
tia. que cōplecta cōtra ſolis ortum ſe ex
pandunt. ⁊ qz tenera ſunt ⁊ ad hęc rēte
bilis in principio. ideo illis paruis fo
lijs virentibz inferius rubra folia tene
ra ⁊ mollia in circuitu innitunt vel muni
untur. in quoz medio apparet ſemen mi
nutū croceū ⁊ valde odoriferū qđ adhe
ret ſup roſe fructū. primo aut formatur
roſe fructus ante qđ folia ad plenū ſe ex
pandant. Et eius fruct⁹ ſunt quidā no
duli pui durici quadā villoſitate qđ buſ
dam granulis pleni qui primo ſunt viri
des. ſed poſt caſum ſemis ⁊ folioz in autū
no rubefcūt qđ plene ſunt maturi molle
ſcunt circa hyemē ⁊ migreſcunt. ⁊ eoz ſa
por ſtipſticus eſt ⁊ aliquātulū acetofus ſi
cut ſapor meſpiloz. ſed inutiles ſunt ad
manducandū ꝑpter villaginē interius la
titantē. ⁊ comedētis guttur interi⁹ offen
dentē. naſcit aut arbor roſe qđ qz ꝑ ſemi
nationē. qđ qz ꝑ plantationē. qđ qz ꝑ in
ſectionē ⁊ ꝑficiūt roſe ꝑ tranſlocationes
et ꝑ incitionē. huc uſqz ꝑ li. libro. xx. ca.
iij. flos roſe inter flores obtinet princi
patum. ⁊ ideo ſolet principalis pars ho
minis. ſ. caput roſarū floribus coronari.
vt dicit ꝑ li. ⁊ hoc ratione decoris odoris
ſuauitatis ⁊ virtutis. nam ſua pulcritu
dine aspectū reficit. ſuo odore olfactum
afficit. ſuauitatis mollicie tactum deli
nit. ſua ſtute multis languoribz ⁊ moz
bis obuiat ⁊ ſuccurrit. vt dicit idem viri
dis enim ⁊ ſicca competit medicine. De
viridibus autē folijs roſarū fiunt multa
vt dicitur in ꝑlac. nam roſe minutatim
in caſe decocte in deſpūato melle mel red
dunt aromaticū et medianale. ꝑ ſtud eſ

mel cōfortat ⁊ mūdificat ⁊ mūdificādo
diſſoluit. et digerit humores viſcoſos
ſtumaticos atqz groſſos. cum frigida
aqua ſtringit et conſtipat. cum calida la
rat. De roſis aut bene cōtritis ⁊ cum ſu
cata bene incorpatis fit ſucara roſacea.
que habet virtutem cōfortandi ⁊ cōſtrin
gendi. valet etiā contra fluxū diſſente
rie ⁊ contra vomitū colericū ⁊ contra ſin
copim ⁊ cardiacā paſſionē. De roſis eti
am in oleo maceratis fit oleū roſaceum
in multis cauſis neceſſariū. valet enī cō
tra calefactionē epatis ſi inde epatis re
gio inungat. valet contra dolorē capitis
ex calida cauſa ſi inde frons ⁊ tempora li
niantur. ⁊ valet contra caloris diſtempe
rantia in acutis etiā ſomnū prouocat et
inducit. Ex roſis etiā viridibz fit aqua
roſacea ꝑ decoctionē ignis ſiue ſolis. et
hec aqua valet ad ſupradicta omnia. va
let etiā in collirijs oculoꝝ ⁊ in vnguētis
diſſarū. quia pannū ſupſuū ⁊ maculas
faciei abſtergit ⁊ cutem ſubtiliat. Ex ro
ſis etiā ſiccis fiūt plurime medicine. nā
odor ſiccariū roſarū cerebrū repat ⁊ con
fortat. eius decoctio in aqua celefti oēm
ſtūꝝ ex calida cauſa ſedat. puluis earū
ſanguinē ſiſtit ⁊ de naribz profluētē. deſic
cat ⁊ cōſumit putridū humorē gingiuas
et radices dentium corrūpentem. confor
tat dentem mobilem caſum cōminantes
puluis eius cum croco contritus et albu
gini oui mixtus ſanat efficaciter dolorē
oculoꝝ et ſtringit humorē ⁊ ſangui
nem ad oculoꝝ venas deſluentem rep
mit tumorem vulue et ipſam releuat de
ſcendentē. Haſ et multas alias roſe vir
tutes tangit ꝑ li. li. xx. ca. xij.

Capitū. CXXXVII.

Reradice
Radix a radio dicitur quia qua
ſi quibusdam radijs fixa terre de
mergitur in profundum. Vel di
citur a radio diſ. quia ſi eradatur non re
pullulat. Et et o radix tam principium
herbe qđ arboris et eſt mollis in ſubſtan
tia poroſa villoſa tortuoſa. mollis ſiqui
dem ⁊ pinguis eſt ſubſtantie propter fa
alioꝝ humiditatis attraete incorpatōes

porosa est ppter faciliorem ⁊ copiosorem humoris ad nutrimentū foliorū et frondium transmissionē. villosa est ppter habundantis nutrimenti attractionem. qđ enim facit os in animalis corpore hoc facit radix in corpore arboris siue herbe. per villos enim adheret terre. ⁊ qđ sibi cōueniens est attrahit de humore. ⁊ attractum per poros quasi p venas trāsmittit ad nutrimentū plāte. tortuosa est ppter fortio- rem adherentiā ⁊ in terra fixationē. varia- tur autem radix in figura ⁊ dispositione s̄m diuersam actionem caloris opantis in substantiali materia radice. que ali- quādo est subtilis aliquādo grossa. ali- quādo mediocris. sicut di. cōmentū al. sup li. de plantis. nam si fuerit materia aquosa aëtea subtilis ⁊ calor fortis erit radix oblonga ⁊ recta in figura ⁊ acuta ⁊ si humiditas nutrimentalis fuerit grossa ⁊ terrestris erit radix dura et sicca. qz talis humor vi caloris fortius coagulaf si vero fuerit materia mediocris ⁊ calor fortis equaliter ab omnibz partito a ca- lore attrahitur et propter prium equa- lium coadunationē rotundatur. ⁊ sic fit radix rotūda in figura. Si vero fuerit ca- lor debilis ⁊ materia viscosa nō pōt mul- tum materiā eleuare nec etiam dilatare tamen eleuat partes eius leuiiores. gra- uiores proprio pōdere. hincinde diffun- duntur. Et sic etiam in eis relinquuntur forma inequalis cū quadā nodositate ⁊ asperitate. radix ab humore terre actōe caloris generaf. a calore celesti penetraf. cui⁹ virtute nutrimentū cōueniens sibi at- trahitur ⁊ incorpaf. ex situ ⁊ dispositione terre radix dispositionē consequit ⁊ com- plexionē. nā que in terra dulci ⁊ medio- criter sicca nascūtur ⁊ aqua nutriunt plu- uiali sunt meliores ⁊ ceteris laudabilio- res. que vero nutriuntur in terra molli et palustri vbi aqua stans est ⁊ putrida de qua haurit nutrimentū. propter mali- gnitatē ⁊ corruptionē aque ceteris sunt deteriores ⁊ minus salubres tam in cibo q̄ in medicina. vt dicit ysa. Radix occul- tatur sub terra ⁊ latitat ab aspectu. ⁊ suā virtutē ⁊ efficaciam manifestat in fronde et in flore ⁊ in fructu. in terra occulta ra vi-

uit pficit ⁊ melioraf. que extracta a ter- ra morif. deficiat ⁊ deficcet. Totius arboris sine plante pars respectior est ipa ra- dix. ⁊ tamē sicut vtriusqz mater est ⁊ pi- cipium. sic vtriusqz nutrit est ⁊ maxime necessariū sustētamentū. ⁊ quāto p̄fū- dius terre visceribz se infigit tāto effici- tur solidius ⁊ firmi⁹ arboris fundamen- tum. Radix cui⁹ sit in sua substātia valde mollis. virtute tñ ⁊ subtilitate innati ca- loris lapides duos penetrat et vsqz ad eoz intima se pfundat. tpe hyemali ca- lor naturalis fugiens frigiditatē aeris ad interiora radice se recolligit ⁊ ibi mlti- plicaf. ad sui t̄p amentū ⁊ nutrimentū a ramis exterioribz ad se attrahit humo- rem. ⁊ tūc hyeme ex attracto humore ra- dix materia accipit quā putriendo fron- tes ⁊ flores verno tpe post emittit. vnde herbe que prius erant aride ⁊ sicce ⁊ quā si mortue in hyeme humore euaporante ad supiora in vere renuiscūt. Item qua- litas scilicet bonitas vel malignitas ra- dicis ad ramos deriuaf ⁊ sepe ostenditur in fructu ⁊ flore. quid virtutis vel vicij la- teat in radice. sepius tamē poncitas si- ue amaritudo humoris radice digerit- tur ⁊ dulcoraf beneficio aeris subtilian- tis ⁊ caloris celestis materiā depuratis vnde frequenter accidit qz radix amara fructū dulcem pcreat ⁊ pducit qđ patet in radice vitis ⁊ oliue. hucusqz ysa. i. dicit vniuersalibz. Dicit etiam Arestō. qz ar- bores qñ infirmitatē ⁊ nō fructificāt solet eis mederi in radice. qz incidit radix et lapis ponitur in scissura et sic effluit gros- sus humor ⁊ corruptus veluti de coctura et sic post humore extracto ⁊ aere nouo radicem interius subintrāte renouatur arbor ⁊ sanaf. Item dicit ysaac ⁊ galien⁹ et musus als misticū atlxmensem dixit se. omnis herba cui⁹ radix est multi nutri- menti eius semen nō est nutrimentū vt patet in pastinaca in rapa ⁊ hmōi. ⁊ ecō- uerso quātū semē nutrit radices eius n̄ sunt nutritiue. Est autē quedā herba cui⁹ cadiceis nomen appropriatur. que calida est ⁊ sicca. ⁊ est similis raphano in virtute habet autē virtutē incidendi ⁊ dissoluēdi et consumendi ⁊ apertendi poros. Unde

valet contra febres que ex causa frigi/
da procreatur splenis opilatione aperit.
et eius etiam duriciem soluit. ydropicis
subuenit et succurrit. redarguentem et acere
habet saporem. et ideo plus conuenit me/
dicine quam cibo. sicut rapa e conuerso plus
conuenit cibo quam medicine. Est enim calida
et humida et ceteris herbis et radicibus
plus nutrit. ut dicit ysa. in diet. mollem
ac dulcem et inflatam carnem facit propter
sui ventositatem et inflationem. unde cocta
melius nutrit. cruda vel male cocta dif/
ficile digeritur et in renis et in poris facit
opilationem. valet etiam secundum medicinam
nam in iure eius pedes podagricorum et ar/
teticorum loti. dolores recipiunt mitigatio/
nem. De semine autem rape sicut raphani
fit oleum visibus multis necessarium et ma/
xime in lucernis. non tamen licitum fuit ta/
le oleum apponere in lucernis candelab/
ri in domo domini. ut patet in glo. super exo.
xxvij. ubi dicitur cum distinctione iute/
tur offerri oleum non raphaninum non mir/
teum vel murinum sed putissimum de li/
gnis oliuati. quia illud offerre non erat
licitum. sicut nec accendere ignem alie/
num quam qui de celo descendit etc.

Capitulum CXXXVIIII.

De rampno

Rampnus est arbor multum dura et
nodosa ramosa et spinosa. Nam
folia habet aculeata. spinis acu/
tissimis confita in lateribus et munita et
ideo suis aculeis solet manus ledere con/
tingentis. et pedes pungere ipsa folia con/
culcantis. in principio quando nascitur fo/
lia habet mollia et lenia et quanto plus cre/
scit tanto asperior efficitur et in acutiores
aculei indurescit. di. magister in hysto/
ria super iudic. xx. quod testatur iosepho ramp/
nus habet singulariter hanc virtutem ignem
ex se proferendi. Nam eius folia quando
cadunt et desiccant multe dicunt esse sic/
citatatis et cuiusdam lente victuositatis. et
ideo quando adest ignis vel fortis in cali/
dis regionibus impressio caloris solaris
folia illa disposita inflammationi ad mo/
dicum calidi et sicci venti statim incenduntur
cuius incensionis occasione aliquando vicina

nemora mirabiliter erunt te rampno
etiam dicit plinius libro xxiiij. Inter genera ar/
borum frutex spinosus est rampnus. ha/
bens ramos et folia in quibus sunt aculei
recti non adunci habens in ramis quosdam
folliculos tubentes siue fructus in quibus
est semen habens virtutem attractiuam.
nam et seculinas abytero trahit. Est au/
tem arbor magne amaritudinis tam in ra/
dice quam in folijs et in ramis est tamen vtilis
in medicina. Nam ex succo radicis et tir/
forum per decoctionem fit medicamentum quod me/
dici licium vocant. et in quibusdam acu/
leis lucidum dicitur. quia oculos reddit
claros. nam maculam oculi telet et valet
contra hirsutudinem et alia vitia palpebra/
rum et ad aures purulentas et gingiuas
putidas et sanguinis excreationis et con/
tra mulierum profusum quando abun/
dant humores superflui in matrice quam
optime purgat et manit. et ut dicit plini/
us sanat ulcera labiorum et valet ad sal/
suras lingue. ut dicit idem.

Capitulum CXXXIX

De resina

Resina dicitur plinius libro xxviij
est lacrima sudore lignorum ex/
halata ut balsami ferule pini et le/
tici et arborum et etiam virgultorum que
sudare consueverunt. reyn enim grece emana/
re dicitur vel sudare sicut ligna odorife/
ra orientis sicut gutta balsami aut feru/
larum. quarum gutta durefcit in gem/
mam sicut in electrum. Prima autem
resina dicitur therebintina et est prestantissi/
ma pre alijs et defertur de arabia iudea si/
ria cipro et affrica ab insulis maris. Se/
cunda est lentiscina que mastix vocatur
hec de chyo insula reportat. Tercia est pi/
nealis et hec nunc est liquida nunc dura in/
uenitur. hucusque fido. Resina igitur dicitur
quod hinc gummi liquidum vel aridum.
liquida resina ut balsami et therebintina
dura ut mastix thus et murra et huiusmodi
Omnis autem resina primo est mollis et
liquida vel viscosa. in prima sui emana/
tione et aliqua remanet liquida et aliqua
calore vel frigore induratur. Omnis autem
resina est utilis in medicina. et ideo ponit

in nobilibus antidotis ⁊ vnguentis. Flaturas autem et virtutes singulorum que re in locis suis.

Capitulum. CXL.

De rubo

Rubus est densitas spinarum ⁊ rororum ⁊ aliorum fructuum aculeos habentium quando in aliquo loco crescunt simul. vt dicit *Hydro.* ⁊ est rubeum siue rubus nomen appropriatum spinoso fructu ferenti mora agrestia. quibus pastores releuant famem suam. Cuius fructus primo est rubeus ⁊ ideo a rubore fructuum est dictus rubus. in ramos longos graciles ⁊ rotundos spinosos ⁊ densatos subrubeos et in se reflexos se diffundit. cuius folia sunt breuiora in lateribus sunt fassa aliquantulum ⁊ acuta. habentia exterius quosdam aculeos puulos. parum curuos et aduncos valde pungitiuos. Unde rotundus rubus a radice usque ad summitates aculeatus est ⁊ spinosus cuius aculei versus terram parum recurui ad similitudinem tentium sunt formati. cuius fructus primo est viridis durus ⁊ valde sripticus deinde fit rubeus parum acetosus ultimo efficitur niger ⁊ dulcis quando penitus est maturus. Cuius succus est rubeus ⁊ inficit si cut sanguis. ⁊ est fructus exterius tenuissima pellicula ⁊ molli circumdatus folliculis quibusdam distinctus ⁊ cum quadam rotunditate parum eleuatus sed plenus est quadam carnositate humida interius ⁊ granosus. ⁊ est artus medicinalis cum fructu suo. Est enim rubus frigidus et siccus secundum *Plat.* vt dicit idem. Dicit etiam constant. summitates esse eius sripticas et valere contra calida apostemata ⁊ vsturas. ⁊ contra rubores oculorum si amicum cum albugine oui coterantur ⁊ apponantur. succus etiam turionum eius ⁊ cum aceto valet etiam contra dissenteriam cum aqua ordei. Hucusque *Plat.* de fructu autem eius vtilitate quere supra in litera m. de motis agrestibus. in terra quidem sterili crescit et est optimum circa ortos ⁊ etiam vineas munimentum. Nam sua spissitudine bestias ⁊ transeunt ⁊ homines arcet ab ingressu. leporum ⁊ hominum minusque animalium

est receptaculum. animalium in eo nidificantius defensor aculei ⁊ latibulum. nam ad hoc datur sunt ei aculei a natura vt eis quasi cum mucronibus se defendat. ⁊ ideo manus inuadentium fructus suos vulnerat ⁊ pungit. ⁊ ad sua interiora aduersarios ingredi non permittit. Rubus etiam vmbrosus est et obscurus sua densitate soli non puius. ⁊ ideo colubris ⁊ alijs venenatis reptilibus est amicus. ⁊ ideo a rubo dicitur ruleta quedam rana venenosa que rubos inhabitat et frequentat. vnde iuxta rubos dormire non est tutum propter eius venenosa. vt dicitur in *hystoria* super ero.

Capitulum. CXLI.

De ruta

Ruta est medicinalis herba dicta eo quod sit feruentissima cuius dupler est species scilicet agrestis ⁊ domestica. et vtraque est feruida sed agrestis magis vt dicit *Hydro.* libro. xvij. cap. vltimo. hanc venenis contrariari ⁊ repugnare docent mustele. que primo rutam comedunt ⁊ eius odore se muniunt et virtute antequam dimicent cum serpente vt dicit idem. immo mustela vim rute noscens post ipsius esum inuadit secute et interficit basiliscum. vt dicit *pli.* dyal. et constant. Multis liquidem laudibus extollit. *pli.* libro. x. ca. xxvij. fere per cunctis herbis. dicit enim virtutem habere calidam siccam. stomachi confortatiuam si sepe potetur. Item vim habet partus mortui expulsiuam. et imundiciarum matricis eductiuam ⁊ consumptiuam ⁊ per consequens purgatiuam. Item virtutem habet humoris veneri consumptiuam. ⁊ ipsius appetitus in masculis repressiuam quia in eis intendit siccitatem ⁊ calorem complexionalem in masculis dominantem. ex quarum qualitate intensione deficcatur humor ⁊ consumitur qui solet esse in viris causa veneri appetitus. in mulieribus autem frigidis ⁊ humidis opatur ex causa contraria contrarium supradictis. de coctio etiam rute sedat dura tormeta ventris si potes. hec herba calida si super ventris regionem cathaplasinet misdat et u.

nat pulmonē ⁊ pectora ab omni causa hu-
 mida ⁊ frigida membrorū spiritaliū in-
 fectiua. decocta cū oleo vermes ventris
 necat. cruda comesta acuit visum. oculo-
 rum caliginē dissipat atq; curat. fluxum
 sanguinis p̄ nares eius succus narib; iu-
 stillatus desiccāt ⁊ sedat. comesta vel por-
 ta venenis omnib; potēter obuiat. ⁊ om-
 nium venenatorū morib; cū alijs sale et
 nucib; contritis p̄iter curat. mire succ⁹
 eius narib; instillatus a fleumate caput
 purgat. ⁊ epilepticos multū iuuat. dolo-
 rem ventriū eius decoctio releuat. mēbra
 palitica ad sensus reuocat ⁊ poros prius
 clausos reopilat. ventositatē intestino-
 rum potenter extenuat. ⁊ omnē interio-
 rem dolorē sedat. lippitudinē oculoꝝ ⁊ in-
 lozem eius cū vino in aqua rosacea ruta
 mixta mūdāt mirabiliter atq; sanat. Cu-
 ius odor omnia venenosa de ortis fugat.
 et ideo plantat̄ circa saluā quā serpen-
 tes diligunt ⁊ bufones vt eos fuget. de
 ruta quoq; dicit pli. libro. xix. ca. ix. ruta
 vult feri in eq̄noctio autūnali. odit hie-
 mē fumū ⁊ humorē. siccis gaudet tempo-
 ribus. terra latericia accinere vult nu-
 triri. ⁊ cinis eius semini delect̄ misceri vt
 careat erucis. multū rutatū bibeāt an-
 tiqui romani cōtra venenū ⁊ alias mul-
 tas passiones. Sim̄ seminatiuam habet
 in semine in stipite in surculo ⁊ in radice
 nam incuruato rami alicui⁹ cacumie sta-
 tim fixa i terra radical ⁊ difficilime are-
 scat. amicitia est ei cū fico intantū vt nul-
 q̄ letioꝝ cōualescat q̄ sub fico vel iuxta
 ficum. Itē dicit idem li. xx. Errauit pita-
 goras qui putauit oculis noxiā esse rutā
 quia sculptores ⁊ pictores comedūt ru-
 tam causa oculoꝝ ⁊ acuit eoz visus. p̄ca-
 ueant aut̄ grauide ne comedāt rutā. qz
 ptus interficitur cibo tali. cōtra p̄fluui-
 um genitale datur. ⁊ venerem crebro per
 somnia imaginantib;. succo rute iuncti
 a scorpionib; ⁊ araneis ab apib; ⁊ vespis
 nō pungūtur nec a succo cicute qui est ve-
 nenum venenozū inficiuntur. Hucusq;
 pli. libro. xx. ca. xiiij.

Capitulū. CXLII

De latu et eius proprietatib;

Latus est vastus ⁊ siluestris lo-
 cus vbi arbores in altū exliunt
 et cresunt. vt dicit Isido. libro
 xiiij. Dicit etiā idem li. xiiij. salt⁹ est ven-
 sitas arboꝝ alta. vocata hoc nomine eo qd
 exiliat in altū ⁊ cōsurgat ⁊ differt a silua.
 nam in silua crescūt arbores plures ⁊ bre-
 uiores ⁊ spissius ⁊ vicinuis sibi inuicē p̄
 pinquantes. In saltu vero arbores sunt
 pauciores sed altiores sunt et maiores.
 vnde silua est spissum nemus ⁊ breue et
 dicitur a silen qd est lignum quia multa
 ligna ibi cedunt ⁊ nascunt. ⁊ est idem sil-
 ua nemus ⁊ lucus. sed silua dicit̄ a silen
 qd est vastitas vel silentiū. qz silua est vbi
 loca sunt vasta ⁊ deserta ⁊ silentio plena.
 Nemus vō a numine nuncupat̄. qz ibi
 scilicet in siluis ydola statuebāt ⁊ p̄ nu-
 mine adorabant. Sunt aut̄ nemora ar-
 bores maiores vmbrose frondibus. Lu-
 cus autē dicitur densitas arboꝝ solis lu-
 men detrahens et dicitur p̄ antitrasim a
 luceo ces. lucus quasi lucens mime. sicut
 piscina dicitur quasi mime pisces habēt
 vt dicit Isido. libro. xvij. Saltus ⁊ silue
 siue nemora sunt loca vasta ⁊ deserta vbi
 crescunt ligna infructuosa multa ⁊ fru-
 ctuosa pauca ⁊ sunt infructuosa maiora
 et altiora generaliter q̄ fructuosa pau-
 cis exceptis scz quercub; atq; fagis. a fe-
 ris et ambus siluestrib; frequētant̄. gra-
 mina ⁊ pascua in siluis ⁊ saltib; generā-
 tur. herbe medicinales in nemorib; ⁊ sil-
 uis precipue montuosis repiunt. in esta-
 te virore frondium ⁊ graminiū decozan-
 tur. in siluis est locus reductionis et ve-
 nationis. nam venātur in eis fere. ⁊ i eis
 multiplices insidie a canib; et venatori-
 bus prepanf. Idem est locus occultatio-
 nis. nam in siluis sepius p̄dones ⁊ latrū-
 culi occultant̄ in quozū incidentes insi-
 dias transeñtes spoliant̄ sepius aut in-
 gulātur. Item in siluis p̄pter viariū mul-
 titudinē et semitarū incertitudinē sepi⁹
 deuiant ignori. ⁊ viam incertā ⁊ ignoras
 pre cognita eligentes sepe ad latronū la-
 tribula nō sine periculo reductur. ⁊ ideo
 sunt nodi ⁊ signa in arbutis siue arboꝝ
 ramis vt vie tute ⁊ certe viatorib; osten-
 dantur. a latronibus autē in binijs ali⁹

quando immutantur hmoi nodi siue fi-
gna. et sic per signoz falsitatem multi d-
uiant 7 a rectitudine vie abducunt. Itē
ad siluas aues cōfugit 7 apes. ille vt ui-
dificent. iste vt mellificēt. aues vt ab au-
cupe tueantur. apes vt melis fauos i ar-
toz cōcauitatibus componentes secreti-
us abscondant. Item cum silue ppter ea-
rum densitatem sint frigide cōsite et ym-
brose viatores estu solis fatigati in ym-
broso vacare refrigerio delectant. Ex sil-
narum aut multitudiue vel magnitudi-
ue regionū termini ab inuicē distigū-
tur et p artoz mutuas cōpssiones 7 in-
dagines ab hostibus defensatur.

Capitulū CXLIII

De salice

Salix arbor est quedam sic dicta
eo q celeriter saliat postq̄ in ali-
quo loco figit vel plantat. vt di.
In li. xvij. arbor quedam lenta est 7 mol-
lis vitibus. i. pinearū palmitibus vinci-
endis apta 7 colligendis vt dicit idē. hec
arbor fructum non habet sed solū semē si-
ue florem. Cuius seminis dicit hāc esse
virtutem vt si quis illud in poculo hau-
serit filios hō generet. imo etiam filias
efficit infecundas. Duculq̄ In li. xvij.
De salice aut dicit Pl. li. xvi. ca. xxxvi.
salicum diuersa sunt genera. nam qdaz
in magnam pceritatem virgas emittūt
crescunt quoq̄ in altū 7 parūt particas
vinearū quar cortices longi sunt 7 spil-
si ac fortes interius albi et exterius vi-
rides. ex quibus vincula cōponunt. 7 tal-
les salices q̄uis sint fortes nō tamē sūt
ita flexibiles vt minores 7 iō citius con-
fringūt q̄ ad ligandū circūtorqueant.
Sunt et salices minores 7 ceteris grati-
liores ductiles supra modū ac flexibiles
ita q p circū flexiōem nō rumpūt. im-
mo ad instar fili torzi fortificant. 7 inde
fiunt vimina ad vites 7 ad volia colli-
ganda. Est et tertia species salicis inter
duas primas. et est in q̄titate 7 in flexi-
bilitate mediocris. nam maior inflexibi-
lior cortice 7 rigidior est minori. imo et
illius rami cortice detracto sunt colore
candidi et cōtactulenes atq̄ plani. non

nodosi ex quib⁹ fiunt varia suppellecti-
lia vt sedes sportule 7 canistra. p cōple-
tionem autem 7 tonsuram densior fit in
ramis. Omnis enī salix q̄uis sit quoad
fructū stertilis tñ in frondibus 7 i ramis
fertilis est. et maxime si tpe debito scilz
in marcio vel apuli tondeat vt di. idem
In li. aut. xvij. ca. xx. di. idem. Inter ac-
ciduas arbores que plantant. ppter alias
salices obtinent picipatū. que si binitis
pedibus a terra putentur coercent ne in
altū crescant sed in latitudinem se dif-
fundant vt vltorius sine scala tondeant
7c. Omnis vero salix tanto in ramis est
fecundior q̄to quidem terre est p̄p̄inqui-
or. Processu quoq̄ tempis qñ multū an-
tiquatur salix deficiat paulatim 7 putre-
scit. et eius putredo et corruptio incipit
interius a medulla. et iō remanet inte-
rius sepe tota cōcaua 7 vacua. 7 tñ natu-
raliter exterius vitidis atq̄ pulcra. In
cuius cōcauitate sepe latent venenosi. ver-
mes vt colubri et serpentes. et iō dormi-
re sub aliqua salice non est tutum. Duc-
ulq̄ Pl. q̄uis autez inutilis arbor sit sa-
lix quo ad fructum. vtilis tamen est me-
dicine. Est enī frigida 7 sicca vt dicit in-
Plaf. et habet vim cōstringendi 7 cōsolē-
dandi. et febrilem calorem mitigandi si
detur in potu succus folioz eius. valz eti-
am cōtra dissenteriam puluis corticis ei⁹
combusti et in potu sumptus. Idem eti-
am puluis cōsolidat vulneta vlcerosa.
Idem etiam puluis curat verrucas inte-
rius in potu sumptus et exterius catha-
plasmatus. rami 7 folia aspersa aqua ae-
rem infrigidant. circa febricitates 7 eos
recreant et cōfortant 7 somnum puocāt
Duculq̄ Plate.

Capitulū CXLIII

De sambuco

Sambucus vel sambuca ē arbor
mollis et pua ex qua componit
quedam species symphonie q̄ dicitur
tibia vel sambuca vt di. In lib. xij
in tractatu de musicis instrumentis. Ar-
bor enī est habens longos ramos rotun-
dos et planos. exterius valde solidos et
cōpactos. intus vero valde scauos q̄dā

molli medulla plenos, cuius folia sunt
 plana et crassa ac grauis odoris, flores
 aut habet multos candidas valde aroma-
 ticos et minutos, corticem etiam h3 du-
 plicem exteriorem fuluū et interiorē vi-
 ridem, et ille cortex viridis valde humi-
 dus est actualiter, et eius succus conue-
 nit medicine plures in anno flores et fru-
 ctus facit, nigri est coloris et odoris hor-
 ribilis et saporis, et iō inutilis est ad come-
 dendū. Est autem sambuca arbor calida
 et sicca, cuius cortices et folia et flores co-
 ueniunt medicine, vt dicit in Platea, di-
 ureticam habet virtutem et diuisiuam et at-
 tractiuam et rheumatis purgatiuam, et iō
 valet cōtra quotidianam febrem ex rheu-
 mate pcedentem, succus eius p se vlt cū
 melle lumbricos interficit, decoctio cor-
 ticis mediani cū vino duriciem splenis
 et epatis soluit, Item faciūt folia i oleo
 decocta et cathaplasmata, folia eius et cor-
 tices ac fructus decocti in aqua salsa tūo-
 rem pedū dissoluūt si pedes inde fomen-
 tentur, succus valet cōtra ydrosiphim ex
 frigida cā, decoctio etiam flor et fructuū
 in vino fortissimo multum cōfert cōtra
 lepram ex rheumate si frequēter fiat, nas
 rheumaticos humores corruptos vel cor-
 ruptioui dispositos mire purgat, Piriū
 aut est videre in sambuco, nam si cortex
 medianus stipitis vel radicis radat ver-
 sus superius p regionem superiorem pur-
 gabit, et si inferius p partes inferiores
 soluet, vt dicit Plinius Dyascozides et
 Platea.

Capitulū CXLV

De salinca

Salinca est herba fm Bug, spi-
 nosa et modica a saliendo dicta
 eo q facit saltare se calcantes et
 ideo dicit gallice cautixtrape, qz capit et
 ledit pedem se calcantem, Et hoc vt dice-
 re virgilius dices, puniceis qstū salin-
 ca rosetis, et fm hoc est herba cuius radix
 est magna et longa, pinguis mollis et car-
 nosa sicut pastinaca et solet poni i electu-
 arijs et dicit alio noie yringis, et emittit
 quādam hastulas duras et angulosas in
 quar summutatibus cresciunt quedaz ca-

Ostia

pitella circumquaq̄ aculeata sicut calca-
 ria et crescit in terra sicca sterili et areno-
 sa et ab aliquibus scorpio vocatur, qz ad
 modū scorpionis pungit se tangentē se
 cundū Plini, aut li. ex. ca. vij. sal iunca ē
 breuis et modica foliosa et ramosa et ten-
 sa quasi manu pressa, multū aromatica
 fere vt nardi spica, et quibusdam radis
 cibus minutis adheret terre, In pano-
 nia regione nascitur in locis duris et la-
 pidosis et est herba calida et sicca subtilis
 in substantia et multū diuretica, cuius ras-
 dix decocta in vino sistit vomitum et sto-
 machū multum confortat, vt dicit Pl-
 li. ex. ca. xx.

Capitu. CXLVI

De stacte.

Stacte dicit gutta mirre arbor
 et est idem qd ipsa mirra vt dicit
 glo. super Gen. xxxvij. Et vedlia
 mir hoc stacte huius stactes, inuenit aut
 stactem indeclinabile, An Esa. c. iij. vbi
 loquit de odoribus dicit stactē est incē-
 sum qd ex pssura manat, et est grecum no-
 men, quere supra de mirra in lra 83.

Capitulū CXLVII

De storace

Storax vt di. Psi. lib. xvij. est ar-
 bor arabie similis malo citonio
 cuius virgule circa canicule or-
 tum cauernatim et lacrimatim lacrima
 fluunt, cuius distillatio in terram cadē
 mūda nō est, sed cum cortice pprio seruat
 Illa autem que virgis et calamis inhe-
 serit albida est atqz mūda, sed primo ef-
 ficatur fulua calore solis quedam aut ei-
 spēs dicit calamites que est pinguis et
 resinosa humecta et velut mellosum odo-
 ris iocundi liquorem mittens, cuius gut-
 ta pfluens et coagulata simili noie appel-
 latur, nam greci sturiam dicit gutta gre-
 ce vero sturax latine storax appellat vt di-
 cit Psi. ides dicit glo. sup. Act. xvij. sto-
 rax itaqz arboris sturacis est gutta et est
 multum efficax in medicina, Nam secu-
 dū Dyascozi. et Plat. calida est et sicca
 subam habens glutinosam, et virtutē ha-
 bet attractiuam cuius triplex est mane/

tres scz calamita .i. bona gutta et prima. que prius ab arbore effluit et emanat alia est storax rubra que fluit post primas que est purior. tertia est storax liquida in colore rufa. in odore suavis. in sapore pontica. in substantia magna. et in manibus malaxari potest. Que autem dulces habet saporem sophisticata est. discernitur autem sophisticata. qz si vetus est dum malaxatur piluentsatur et in frusta cadit. si recens est humectat nimium inde manus et non satis inuiscat et plus habet dulcedinis quam deberet. liquida non sophisticatur. Inter has tres species calamita marie est virtutis. cerebrum mire confortat. si mus eius omnem reumaticum fluxum sedat. Aphala ex ea facta gingiuas et dentes motos roborat et confirmat. menstruis imperat. contra tussim et raucedinem bene iuuat. vtiliter vero ponitur storax iem plastris contra tineam et postulas capitis et multas alias passiones. Nucisqz dyasco. et plate. fumus storacis vt di. 318. purgat aerem corruptum et fugat omnem vaporem et fumum pestilentem.

Capi. CXLVIII

De sicomoro

Sicomorus est ficus fatua in folijs moro similis in alijs sic specieciem tenet. vt di. magis in hystoria li. xxvij. Sicomorus et morus grecanota sunt. Et dicta est sicomorus qz i folijs moro est similis. Hanc latini celsas vocant. moro enim longe pterior et maior est. Vel fm alios dicitur a file qd est ficus et moros qd est fatuitas quasi fatua ficut sicut di. glo. sup. Lu. xij. Et est secundum Dyas. sicomorus ficus siluestris fructus quosdam pferens subdulces s; nunc qd pueniunt ad maturitatem sicut de caprifico dicit. Pl. li. xv. ca. xij. siluestris ficus nuncq; maturescit. aliqui tamen comedunt tales fructus. dicit etiaz Dyasco. q sicomorus lapide cotulus emittit lacrimam ad modum gummi. et idem est medicinale. nam succurrit moribus venentis si bibat. tumoresq; splenis cōpescit. dolorem stomachi tollit.

De spina Capi. clix.

Spina dicitur arbor aculeata sic dicta. qz spinarum acumine velut quibusdam spiculis extra tangentium iniurias est armata vt di. 318. a cuius similitudine dicitur spina torti ppter radiolos ossium que sunt acuta sicut spine. Spina autem ppter dicitur ipse aculeus qui a stipite exiens spissus et grossus in sua extremitate pyramidalis efficitur et acutus. Cuius roem potest inuenire supra eodem libro vt dicitur de arbore in generali et dispositione arborum vbi dicitur q non est de intentione nature q arbores sint spinose sed accidit ex raritate plante per quam attrahitur humor frigidus parum coctus qui per poros ad exteriora attractus a calore solis ad spinam coagulatur. et ppter paucitatem materie que attrahitur in fine acuitur et pyramidaliter figuratur. et hoc aliquando cum quadam indinatione. vt est videre in rubis et in rosetis. aliquando in erecto acumine ad modum spiculi siue teli. Spinarum autem frequentia signum est terre sterilis vel inculte. et est quasi generale q omnes frutices et arbores que multum sunt spinose. mutuo se conueniunt et alterutrum se muniunt et defendunt et contra manus sibi resistentius pugnant et vulnerant. nuncq; tamen inimicem se ledunt. ppter suam densitatem radios solares interceptiunt et rotas celi guttas ad ea que sub eis sunt descendere non permittunt. et ideo que iuxta spinas vel intra seminantur non defacili conualescunt spinarum punctura manus vel pedes sepius vulnerantur et non cessat dolor nisi de locis lesis totaliter extrahantur. ppter sui acuitatem et puncturam vix sine falce vel sarculo ferreo euelluntur. et cum fuerint auulsi. alligantur per fasciculos in clibano exaruntur. sepe etiaz inter spinas apparent flores et etiam fructus multi. Sed ppter florum molliciem. non mollificantur spine. immo deficientibus folijs remanent spine et amplius indurantur propter eorum naturalem siccitatem defacili in igne accendunt et vehementer inflamauntur et scintillantes ac crepitantes sonitum non modicum faciunt. sed

statim postmodum aduhsilantur. sicut dicitur
cir glo. super **Ecc.** viij. ca. non tamen spi-
ne penitus inutiles sunt. imo multis vti-
bus congruentes. nam ex spinis fiunt se-
pes quibus homines se et sua muniunt. ml-
tiplices etiam generant fructus vtilis-
quos defendunt. quere supra de rubo in
littera R.

Capitulum CL

De lignis sethim

Ligna sethim esse dicunt quidam
arbores spinose leues imputri-
biles similes albe spine que gre-
ce achantis dicitur. sicut dicitur sup. **Exod.**
xxv. vbi dicitur. **Sethim** nomen est regio-
nis montis et arboris. que albe spine fo-
liis est similis et est leuissimum lignum spu-
trabile incremabile. Unde dicitur in auro-
ra. ligna sethim torpent nulla putredine
iustos. Signant in celis qui sine fine ni-
tent. Spinam sethim vocant quia vixit pe-
nis acerbis. Et quia tormentis itur ad a-
stra dei. **Scom** **Dyasc.** et **Pli.** dicitur esse
striptica et constrictiua et fluit sanguinis
sedatiua. folia autem aspera spinosa et albi-
da. florem habet purpureum et virgulas
longas ad grossitudinem manus digiti
in quarum summitatibus habet capitella
spinosa semine rotunda plena et valet con-
tra venenum et fugiunt serpentes odore eius
et potatum valet quia putrida membra fo-
uet et iuuat etc.

Capitulum CLI

De sentice

Sentice genus est herbe vel fru-
ctus habentis aspera folia pin-
guia et diuisa ut eruca virgas
habet duorum cubitorum. et dicitur sentice a situ
vbi crescit quia inter dura et inculta cre-
scunt sentices sicut spine ut dicitur **3° d.** ca-
pitella habet ut carduus cuius radix est
tufa longa pinguis. et est etiam medici-
nalis et subuenit combustur ut dicitur **Dyasc.**
et valet contra intrinsecam conpuncturam
cybalij habent. contra venarum intrinse-
ca in compactionem

Capitulum CLII

De sepe

Sepes pisces est genus munitio-
facte ex sentibus spinis atque li-
gnis. nam sudes siue pali in ter-
ra figuntur circa quos spine et virgule circa
nectuntur. et sic tomus vel segetes sepe
beneficio muniuntur. et dicitur hic sepes
huius sepe. **En** **Ecc.** **xxvi.** vbi non est
sepes diripiet possessio. Circa sepes etiam
latitant venenosi vermes ut tane colubre
et serpentes. vbi a sepe dicitur seps serpens cu-
ius venenum non solum corpus. verum etiam
ossa destruit et consumit. vbi **Lucanus**
3° d. dissoluens cum pectore rapificus
seps etc. et ideo iuxta sepe dormire peri-
culosum est propter latentia venenosa. **Se-**
pes ymbribus et caumati bus exponuntur
cito deficiunt nisi renouentur. et dum res
alienas custodiunt soli exposti paulatim
se consumunt. et tandem ericcati et putre-
facti non nisi incendium premerentur. **A se-**
pe autem siue a sepe sepe dicitur septem
septem. i. ambitus. locus scilicet circūduasus
dicitur eius intra septem templi id est
intra ambitum seu clausuram.

Capitulum CLIII

De sude

Sudes sudis est palus vtraque ex-
tremitate exarctur a suo suis di-
ctus. quia sepes quasi consuta sudibus vide-
tur. eo quod sudes per eam ex transuerso figi-
guntur ut dicitur **3° d.** **fm** **Hug.** vero sudes dicitur
a sudo dis. vel a sudus da. dum. quod est
mundus et purus eo quod sudes mundantur
et purificantur priusquam terre infigantur
que tanto fortiozem faciunt sepe quam
toplus in terra profundantur. et virgule eas
confluentibus fortius constringuntur. et
est sudes feminini generis. et dicitur hec
sudes huius sudis. ut dicitur **Hug.** et ou-
dius mef. dicitur. que coniuncta est hūme-
ris ceruix sude figuratur combusta etc.

Capitulum CLIII

De filiqua

Filiqua est genus leguminis foli-
nozis foliibus et vacuis quod ma-
gis onerat quam reficit ut dicitur glo-
super **Lu.** **xx.** **fm** **Hug.** filiqua dicitur foli.

ulus cuiuscunq; leguminis et purgamen-
tum et quo porci nutriuntur. **¶** **I**dem .autē
li. xvij. dicit siliquon quam latini incor-
rupte siliquam vocant. ideo tale nomē
a grecis accepit. qz est arbor cuius fructus
est dulcis. **¶** **S**ilon qui ppe lignum dicunt
liquon dulce et huic sententie cōcordat
glo. sup **E**xo. c. xxiiij. vbi dicit qz fructus
silique sunt pdulces et habent longitudi-
nem vnus digiti et pollicarem latitudi-
nem quoz cortex manducatur. vt di. idē
li. xiiij. ca. xx. qz aliqui dixerunt eam esse
ficum egiptia. sed hoc ē error manifestus
qz in egipto non crescit sed in sitia.

Capitulum CLV

De sinapi

Sinapis dicitur a sin qd est filius et
napus eo qd folijs napo sit simili-
lis vt dicit **I**si. li. xvij. **¶** **D**e sina-
pi dicit **P**li. li. xx. c. xxiiij. **¶** Inter has qz
piragoras laudauerat herbas asserit pri-
mam laudem tribuisse sinapi et dic eam
inter herbas obtinere principatum. ca-
lida est et sicca in quarto gradū humo-
res grossos et viscosos extenuat atqz pur-
gat. serpentum et scorpionum ictus ad-
dito aceto sanat. fungoz venena superat
ventium dolorem mitigat ad cerebrū pe-
netrat et ipm mirabiliter purgat. cōstin-
git lapidem et menstruis impat. appeti-
tum puocat et stomachum cōfortat. epi-
lēticos iuuat. et ydopicos curat liturgi-
cos et arat. reos mltū iuuat. capillos mū-
dat et ex casū opelat. icōgruos aut sonos
aurium et tinnitus tollit. oculoꝝ caligi-
nem dērgit et asperitatem palpebrarū
lenit. paliticis subuenit. qz poros aperit
et humorem infundentem neruos et la-
tantem et insensibilitatem inducentē
dissoluit et inducit et cōsumit. has et mltas
alias ipsius laudes pdicat **P**li. et vir-
tutes. et dicit qz maior est virtus in semi-
ne. semen tamen minimū in qzitate et
maximū in potestate. multū enī est ca-
lesfactiū aptū et cōsumptiū et
sui multiplicatiū. et vno enī grano mi-
nimo maxima planta pducatur que frō-
de flore et germine inmensum dilatat
semen eius in quibusdam folliculis siue

tecis oblongis et rotundis crescit. et illa
tecarum beneficio vsqz ad maturitatem
conseruatur. flores autem sunt multum
crocei et odoriferi. et cum tota herbe sub-
stantia seruida sit et austera. flores eius
maxime ab apibus diligunt et frequen-
tantur vt dicit **P**li. et tamen nunqz cō-
tingunt flores oliuari vt dicit **P**li. lib.
xx. ca. xij. ita etiam se multiplicat vt vbi
semel seminat vix locus inde vltterius
liberatur et vbi semel cadit prius vix
vt di. idem li. xij. ca. ix.

Capitulum CLVI

De semine

Semen est quod in agro spargi
tur ad gignendum fructum qz
uis per quandam appropriatio-
nem dicatur animalium qd emittit ad
pcreandum fetum. vt dicit **I**si. **¶** **S**emē
tis vero est semen frugum quādo est tps
seminandi scz actus seminationis. a mltis
etiam dicebatur quōdam dea vel to-
mina seminationū. seminariū vō est vni-
uscuiusq; rei erordium vel vas in quo se-
men ponitur seminandū. sed seminū di-
citur qd a semine est lucratum. ita dicit
Dug. et ponunt versus differentiales in
grecismo. **¶** Est animatoꝝ semen campiqz
sator. **¶** **S**ementis pprie sementiniū qd i
archa. **¶** **A**uditur atqz suo sparget tem-
pore in agro. **¶** **S**eminum cuiusq; rei di-
catur origo. **¶** **S**emen autem vt dicit **P**li-
nius li. xvij. ca. xxiiij. **¶** **S**emen bonū est
anniculu in bimū vel trimū. **¶** **S**ed vlt-
terius parum valet et ideo illud granū
quod in area subsedit semini seruandū
est. est enim optimū quoniam grauis-
simū. et est illud semen optimū qd
est magis ponderosū et interius ma-
gis album. **¶** **S**im qualitatem autem terre
est semen tenuius vel rariū seminandū.
similiter citius vel tardius. nam in locis
humidis celerius ne semē ymbre putre-
scat. in siccis vero tardius vt pluuie se-
quantur. nec diu iacēs semen vltro eua-
nescat. **¶** **E**st autem serendum minus d se-
mine in terra pingui et humida qz i ma-
tra. qz in terra pingui i principio nimis
crescit et per sui multiplicatiōez nimia

in sine mutuo se destruit opprimit et confundit. Quid celerius et citius seminatur debet esse densius quam quod tardius solo commendatur. Semen enim serotinum debet esse rarum ne nimia densitate necesse. Artifici quoque est semen equaliter spargere. nam manus congruere debet cum gressu semper quod cum dextro pede. nec est transferendum semen de locis frigidis ad calidiora nec e converso. nihilque in contrariis propiciendum est. Semen seminatur in macro solo raro facit culmum. spicam mixturam generat inanem. pinguius arua ex rana seminis radice fundant segetem numerosam. In autumno vero circa equinoctium est tempus congruum seminationi. similiter et in vere. sed in recta prima segetum non est. quod post per hiberna semina cum ante primam seminantur septima die erumpunt. sed post primam vix infra quadraginta. Ducisque Plinii ca. xxiij. Semen itaque est granum modicum et rotundum habens in se virtutem siue speciei multiplicatiuam et conseruatiuam. vnde cum semen terre committitur ex humore turgescit. et ex calore terre indulo partes rarificante et humores circumstantis terre ad sui temperamentum attrahente inhaerescit et grandescit. et sic cuticula seminis scissa germen paulatim emittit. et radices inferius in terra figit quibus continue nutrimentum sibi haurit sic tandem vi caloris terram insensibiliter aperit et erumpit. ex se producit culmum frondem florem semen et fructum. et quousque modicum sit quod seminat. maximum tamen est quod ex semine generatur. a stultis putatur prodi semen quando seritur. et tamen meliori modo quam per seminationem nulla tenus custoditur. In semini etiam viget seminalis ratio in qua operatur calor naturalis et ad eius augmentum piter et nutrimentum humoris nutritualis attrahitur vi caloris. De semine autem mediante culmo surgit spica que secundum Iulium. li. xvij. a spiculo dicta est eo quod in spica producant aristarum culmina que ad modum spiculorum sunt acuta. ad hoc enim facit natura aculeos in ipsis spicis ut contra subitios auium mutatarum et vermiculorum

mosius in spicarum summitatibus eunt arma; ut dicit idem. Spica autem secundum diuersorum seminum naturam se diuersificat in figura. nam quibus est lata ut in ordeo. quibus triangula ut in spelta. quandoque tetragona seu quadrangula ut est in tritico. aliquid est rotunda. ut dicit Plinius. et Aristoteles. Est autem spica in culmi summitate multis folliculis circumdata in quibus velut in matrice grana seminalia nutritur et usque ad maturitatis tempora conseruantur. Qui quidem folliculi erumpentes cum grano primitus manent clausi. deinde paulatim turgescuntibus granis matime in tritico fiunt scissi ut dicit super li. Aristoteles. de plantis Spicarum capita generaliter in principio calore eleuante sursum eleuantur. sed quando tendunt ad maturitatem ex granorum pondere infertius aliquantulum inclinantur. preterea quando sunt spice in virore et corrupto aere et rore perfuse in corruptelam et aruginem conuertuntur. ymbre vero et rore congruo perfuse et calore celesti modo tributo circumfere citius maturescunt et propter roris humectationem grana sua de folliculis cadere non permittunt. ut dicit Plinius li. xvij. Item dicit Constantinus et ysa. et alii. Et bonitate autem terre cognoscitur bonitas spice quod in terra bona et pingui generatur spica bona. quantitate magna et granorum numerositate multiplex ac referta. in terra vero fida et macra e converso. ut dicit Plinius libro eodem.

Capitulum CLVII

De stipula

Stipula ab vsto est dicta quasi stipula. collecta enim messe stipula vritur propter culturam agrorum ut dicit Iulius. li. xvij. vel stipula dicitur a stipulo siue a stipio pas quod stipula facit culmum quem stipat ut dicit Vegetius. Est proprie stipula idem quod stramen vel palea cum folijs et vaginis quod relinquitur agro spicarum multitudine percisa falcebus et a messoribus collecta. et hec stipula a multis recolligitur ad diuersos vsus. Nam quidam inde tomos tegunt. quidam

loco straminis stipulam sibi stetrunt. ad
lij palearum vice animalia inde reficiunt
alij vero stipula ignes nutriunt et panes
et cibaria inde coquunt. vt dicit Plinius
li. xvij. ca. cxx. que supra de palea in lite
ra p. stipula quidem est res leuis et con
caua et sicca et hispida. et vento subdita
et ab igne facillime inflamata. vt di. ides

Capitulum CLVIII

De simula

Simula tritici est medulla. fari/
na se purissima et delicata vnde
fit panis nobilium qui simula /
go proprie nuncupatur. et est flos tenuissi
me forme mundissime et albulime et mol
lissime ac diuersis cibis apte et etiam me
dicinis. quere supra de farina in littera f
et de polenta in littera p.

Capitulum CLIX

De scopia

Scopia est arbor a scopando dea
a scopo pis vel a scopo pas. quod
idem est qd purgo as. eo sic dea.
qd ex eo scopentur tecta vt dicit Plinius. li.
xvij. bec a multis dicitur birch et habet
folia leuia sicut tremulus eo qd eius fo
lia cum sint tenuissima leuissimo vento
rum agitata tremere videntur. multas
habet virgulas duras et nodosas. quibus
pueri torris denudatis sepius castigant.
Et eius etiam ramusculis fiunt scole q
bus purgantur tomos a puluere et alijs
sordibus euacuatur. semina quedam fa
cit vacua ad modum quisquiliarias siue
siliquarum quibus vtuntur homines sil
uestres loco panis. habet autem bec arbor
multum de succo acido aliquantulum pu
gitiuo. vnde solent homines in vere et in
autumno cortices incidere et humores
effluere em recolligere quem bibunt lo
co vini. talis siquidem potus stim sedat
et compescit multum inflat. vt dicit sed
non reficit nec inebriat neqz nutrit Ide
etiam succus i aliquo vase sub diuodiu
a calore solis decoctus corrumpitur et pu
tescit. et conuertitur in pinguedinem et
efficitur vt vnguentum. Multi etiam
trahunt per ignis decoctionem ad mo

dum picis et quis sit horribile et nigrum
fetidumqz. tamen multis vsibus est ne
cessarium. et ideo siluam homines in de /
sertis semine et succo istius arboris vtili
tur pro annona p vinea et etiam p oli
ua vt tangit Plinius vbi agit de arbor
succis. li. x.

Capitulum CLX

De stupa

Stupa est purgamentum cano
pi siue lini. Et dicitur secun
dum antiquos stipa. eo qd ex ea
time nauium stipentur. vnde etiam et
stipatores dicuntur qui eam preparant
in vallibus et componunt. vt dicit Phi
dorus libro. cxx. vbi agit de lanis. per mul
tas autem carpinationes et retriuationes
stupa a lini vel canopi substantia sepa
ratur. separata grossior nodosior hisp
dior et breuios inuenitur. et ideo ad ven
dendum et filum componendum no est
multum apta. fiunt tamen inde fila mul
tum grossa et mequalia et nodis plena es
quibus fiunt licmina necessaria vsibus
candelarum. Nam cum sit magne sicca
tis de facili inflamatur vnde subito accē
ditur et citissime redigitur in cinerem et
fauillam. et quando extringitur amarus
reddit fumum. tetrum oculis et naribus
nocuum. vtilis autem est stupa medici
ue quando a suis hastulis est bene purga
ta. valet enim ad vulnera desiccanda et
sananda ad mitigandum arsuram et rei
primendum tumorem oculorum. vt di.
Plinius li. xij. ca. x.

Capitulum CLXI

De taro

Tarus est arbor venenata. et cu
ius succo venena torica expr
muntur. Arbor est fortis et proce
ra habens ramos grossos flexibiles et lo
gos et quibus faciunt parthi arcus. sicut
dicit Phidorus libro. cxx. vnde porta ta
ri torquentur in arcus eius vmbra eno
cia et tormentibus sub ea mortifera.
Cuius succus nimis larat. cuius carbo
ignem grecum seruat inextinguibilem.

vt dicit Dyasco.

Capitulum CLXII

De tabula

Tabula a teneo nes est dicta. et est in vna significatione mensa diuitum quasi tenabula. eo qd holos teneat ⁊ vasa ⁊ mensalia que desuper apponuntur. sup pedes erigitur ⁊ quodam limbo arcu ducitur ⁊ ambitur. alio modo dicitur tabula alea in qua luditur et hec duplicatur et diuersis coloribus insignitur. tertio modo dicitur lignum planum ⁊ tenue in quo posito colore littere inscribuntur. Quandoq; complanantur breues asseruli et attenuantur atq; coactuantur ex vtracq; parte parum. ⁊ artificialiter compaginantur et replentur cera nigra viridi vel rubea ad scribendum. Et dicitur tales asseres tabule. eo qd teneant litteras. que in eisdem tabulis sunt conscripte. Tabule autem tanto sunt meliores qd ex ligno planiori ⁊ leniori ⁊ duriori componunt. Alio modo dicitur tabula a tegendo quasi tegula asserlogus latus serris diuisus et lectus cum securibus vel volatus. nam hmoi ligna ad domos tecta sunt ⁊ vtilia. qd ex eis fiunt tabulata. s. laquearia et alia edificia ex tabulis tabulis artificialiter composita et compacta. arte mira et multiplici castatura disponuntur post multiplicem superfluum resectionem. vt tales tabule inuicem equaliter coniungantur. Domos ornant et tamen posite in salarijs cum omnibus deseruiant. ab eisdem tamen quibus seruiunt continue concalantur. trabes qd eisdem p latum sibi inuicem habent quasi equali distantia suppositas quarum sustentaculo se defendant vt minus incuruetur quando a pavimento vel alijs rebus suppositis ipsa tabula nimium onerant. nauibus componendis. pontibus construendis cistis et alijs utensilibus fabricandis tabule necessario reparantur et volantur clauiculis et alijs artificijs compaginantur. ad tabulas etiam confugiunt naufragantes ⁊ a piculo sepius liberantur.

Capitulum CLXIII

De trabe

Trabes est lignum transuersale qd ponitur per latitudinem domus ex vtracq; extremitate parietes tangens et tenens. ne lapsum vel incuruationem propter suam altitudinem patiantur. Et dicitur hec trabes vel trabs a traho his. qd ab vno pariete ad alium trahitur cui insiguntur. et vnitur. vt dicit Augustinus. Oportet autem vt trabs sit longa fortis et spissa ⁊ maxime circa medium ne forte si fuerit nimis gracilis in medio incuruetur. vnde propter incuruationis periculum sepe oportet vt columna vel statua sustentetur. Nam lignum si ponitur per transuersum sustentaculo indiget. qd erectum alia sibi superposita defacili sustineret.

Capitulum CLXIII

De therebinto

Therebintus vt dicit Isidorus li. viij. arbor est resinam sudans omnibus alijs prestantiorem. cuius resina dicitur therebintina. et est multum medicinalis. Nam sicut Dyasco. eius folia fructus cortices et semina ficticia sunt et simili diligentia colliguntur sicut tini. et sunt contraria moribus venenosis. Eius resina est bona que est munda limpida et aromatica. in colore rufa. et habet virtutem dissoluendi et laxandi et maturandi. et ideo potest contra apostemata dura et alias collectiones tantum in capite quasi in membris. De therebinto autem dicit Plinius libro xij. Siria inquit therebintum habet. et est species eius duplex. s. mascula et illa que est sine fructu s. femina. et hec est duplex. vna habet fructum rufum magnitudine lentis. alia pallidum magnitudine fabe. rest fructus odore iocundus et tactu pinguis et resinofus. Et est in siria arbor magna ⁊ ei materies lenta ad modum et durabilis quando vetustate nigrescit et splendet. Eius folia sunt densa et hinc quosdam folliculos quedam animalia vt culices emittentes que corticem terebant et sic cortice perforato gurte resinose effluunt et emanant. Item Plin. li. xxiij.

Lib. XVII.

ca. vi. therebintina radice et folia in vino decocta stomachum confortant. contra dolorem capitis iuuant. placet therebintia odoratissima ras siriaca q̄ cypria pura p lucida et subalbida cum aliquo rubore. et illa que est montana potius q̄ capestris vulnera sanat et purgat.

Capitu. CLXV

De thyna

Thyna sunt ligna quedam p̄cio sissima ad modum heleni ex quibus salomon fecit gradus et fulcra in domo domini. unde dicit glosa. iij Regum. x. ca. super illum locum. Attulit autem byzam et ophir ligna thyna. et ligna thyna sunt impuribilia et spinosa i similitudine alte spine rotunda et candida et valde fulgentia et polita instar speculi siue ynguis. vñ i eis resulat imago sicut in yngue. in igne non comburuntur. neq̄ in aqua resoluuntur sic nec ligna sethim et multi crediderunt eadem esse ligna.

Capitu. CLXVI

De tirsio

Tirsus est tam arborum q̄ olerum et herbarum frutes medius sic dicitur eo q̄ te terra sursum est erectus vt dicit Papias. Est itaq̄ pars plantae superior tenerior viridior et mollior ac pulchrior. celi o vicinior. a terra remotior. rore celi p̄fusior. folijs et ramulis tenerissimus plenior. et est melior in medicina. nam in tirsis maxime viget virtus herbe.

Capitulū CLXVII

De tigno

Tigna sunt ligna que a parietibus vel muris vsq̄ ad cacumen edificij sunt erecta supportantia totū tectū ad modū coni vel pyramidis sursum tendunt et paulatim se inclinantia ad alterutrum in cacumine montuose cōtingunt. Et dicitur tigna a regendo vel a tegula. q̄ tegulis ad sustentationem tecti supponunt. tegule autē dicitur ligna que dam longa valde et alij tulum lata p̄ij

na et tenua que ex transuerso tignis mltis clauiculis affiguntur et in eis etia afferes vel lateres suspenduntur. Sunt autē tigna fortia dolata et quadrata et cōplana. sunt autem tigna fortiora et grossiora versus domū et exilia et minus fortia versus tectum. exterius lateribus et assibus vel straminibus onerant. interius vero pulcristaquearibus decorant et in ipsis laqueant et figuntur. Et dicitur laquearia asseres que interius ad decorem camere tignis cōiungunt. et a tignis dicitur tignari qui tectoria tignis inducit. vt dicit Papias.

Capitu. CLXVIII

De tritico

Triticum a tritura est dictus. vt purissimum in horreo seu granario recondatur. vel quia granus eius commolitur vel teritur vt edatur. vt dicit Isid. li. viij. Est autem duplex triticum scilicet rubrum exterius in vtraq̄ extremitate acutus. in latere scissū sicut albidissimum graue et ponderosum et illud genus est optimum. vt dicit Plinius. Aliud est colore croceum exterius. interius vero album. in superficie lucidum et leue frangi difficile. De proprietate autem et generibus eius quere supra s̄fructu in littera F. Sic dicitur ysa. in die et diuersificatur triticum ex diuersitate soli in quo seminatur. nam quod crescit in terra pingui atq̄ putribili crassius est et pinguius atq̄ ponderosius et nutritius q̄ id quod crescit in terra macra siue sicca. unde bonitas tritici intenditur ex bonitate soli et econuerso. Triticum autem ex diuersitate temporis variatur nam quod nascitur tempore moderato i quantitate et qualitate erit perfectum ac medulle multe et corticis valde pauca et optimi nutrimenti. Immoderato vero tempore exortū imperfectū. Ites differt s̄m vetustatem et nouitatem et diuersitatem. nam quādo est vetustū longo tempore cōseruatū nimis efficitur siccū et durum ad digerendum et modice nutritiuum. q̄ tunc eius humiditas subacta calore aeris minuitur et nimis reficitur

Novum vero paruo tempe reservatum
p humiditate superflua ⁊ viscositate ter
re humidum est ac viscosum densum ad
digerendum durum et inflatum ven/
tositatis et rugitus ventris generatiuū
Mediū vero inter nimis nouū et vetu/
rum inter multam humiditatem ⁊ pau/
cam tpatū magis laudabile ē ⁊ amplius
nutritiuum. nam ex hausta humiditate
accidentali subālem humiditatem in p
te calor aeris tempat. et ideo tale triti/
cum magis est laudabile et meli⁹ nutrit
et bene digeritur. p dicit⁹ viscositatez ter
re et densitatem. Est aut triticum vt dic
ysa. calidū et inter humidum et siccum
tempatum. sed panis ex eo factus est ca
lidior ppter calorem ignis ⁊ coctionem.
Intenditur enī in eo calor naturalis p
calorem ignis actuaalem. Item hāc ppi
eratem habet triticū p cūctis granis q
nutribilius est ceteris. et hoc ppter simili
tudinem humane cōplexionis vt dī. idē
Item triticum est colatiuū et mūdifica
tiuū ⁊ lauatiuū. et ideo ius de eius fa
rina factum purgatiuū est pectoris ⁊ pul
monis. Item facit tyfanū de eo factū si
cur de ordeo. qz mūdificat ⁊ plusqz de or
deo. valet etiam cōtra tussim et sanguis
fluxum. Item triticū coctum cū oleo et
positum sup durum apostema dissoluit
illud. Item coctum triticū in succo rute
dissoluit coagulatōem lactis si mamil/
le inde liniant. Item tempatū cū succo
iusquiami et positū sup nervos prohibz
humores noxios ne descendant. Itē ei⁹
granū masticatū valet cōtra morsum ra
bidi canis. nam venenū extrahit. vt di.
idem De tritico autem fit oleū qd valz
ad multa. sed maxime cōtra pruritum ⁊
serpiginem et impetiginem si cū panno
albo bene cōfricetur qd fit vt virtus olei
possit melius subintrare. Itē cortex tri
tici siue fuffur habet virtutem colatiuaz
et mūdificatiuam plusqz farina eius sz
modicum vel nullum exhibet nutrimen
tum. Item vt dicit idem. Triticum re/
cens et nouum parui est nutrimenti et
quando comeditur crudum flegmaticū
est et inflatiuum et in lateribus volozē
cōmouet et rugitum. cito etiam conuer

tur in putredinem. et ideo lumbrici et
ali⁹ vermes nociui ex tali cibo sepius ge
nerantur. Alsatum autem mag⁹ nutrit
et minus ventositatem facit et multum
constipat et constingit. In aqua coctū
grauissimum est et multum inflatiuum
et viscosi humoris generatiuum. Huc
usqz ysa. in die⁹.

Capitulū CLXIX

De tyfana

Tysana sicut dicit glosa super. ij.
Regum. i. ordeum dicitur sic/
catum pila tunsum et recortica
tum et fit inde cibus apt⁹ illis q carēt de
tibus. ex tyfana fit etiam potus vtil pa
tientibus febres et alias calidas passio
nes quere supra de ordeo in littera Q
Calorem mitigat et alterat sitim sedat.
Et reclinatur hec tyfana huius tyfane. ⁊
penultima est producta. Ande alexāder
nequam sic ait. Torrice nudato tyfanas
ordea dicas. et dicitur a tpeon quod est
percutio. quia percutitur in pila dum de
corticator. potus autem inde factus tri
fanum dicit ab ysa. in die⁹.

Capitulū CLXX

De tribulo

Tribulus est frutex spinosus q
mollior est qz sit arbor et durior
qz sit herba. cuius due sunt spe
cies. s. maior que crescit iuxta sepes. vt
dicit Pl. li. xi. ca. xvi. Tribulus dura
res est septa villarū obtinet. in altū cre
scit sed cū nō habeat vires vt directe se
extollat incuruat et versus terram se re
flectit. dentes habet acutissimos acule/
os acutos et ventatos. ⁊ singule eius vir
gule a summo vsqz deorsum ad radicem
aculeis sunt munite. Alia est spēs tribu
li minor ⁊ crescit in locis palustrib⁹ et in
cāpis et est minor in longitudine ⁊ gros
situdine qz sit maior. Folia h⁹ minuta ⁊
rotunda. hastulas p̄icit longas teneras
rubeas sp̄as p̄ tra diffusas aculeatas p
totū ⁊ spinosas. Florem faciunt album
et fructum primo viridem deinde rubeū
tandem ni grū et hūc fructū diligit ser
pētes colubzi et bufones. nō talē fructū

comedere hostis non est tutum et cui ipsum comedere libuerit eligere dicitur illi qui a terra magis eleuatur et non nimis maturus qui ieger est et intactus a muscis vel a veribus non corrosus Tribulus autem campestris ut dicitur Plin. aratro et frugibus est inimicus. vitæ enim est et multum se multiplicat. et vitæ eradicari potest quando in aliquo radicitur agro. et ideo messes comprimunt et confundunt pedes et cura transeuntium et manus se tangentium multum ledit. et transeuntibus sepe cadere vel cespitate facit. vestes hominum dilaniat et disceperit et onium iuxta se pasqua querentium lanam rapit. et ideo dicitur tribulus a tribulatio quæ tribulat et ledit sibi appropinquantibus

Capitulum CLXXI

De thimo

Timus est herba valde aromatica vnde Virgilius redolentem thimo fragrantia mella cuius flos dicitur epithimum. et est flos medicinalis. habet enim virtutem melancholiam purgandi et flegma. et ideo valet contra quartanam et alias melancholicas passiones.

Capitulum CLXXII

De thimiamate

Thimiamata est quedam confectio preciosissima et onica et stacte galbano et thure preparata sicut dicitur Exo. xxx. et est dicta a thimo flore odorifero quod olet suaviter sicut thimum sicut dicitur Psal. li. iiii. ubi tractat de odoribus. talis autem confectio in usus hominum non debuit fieri quod dominus offerre in templo super altare thimiamatis hæc precepit. et ideo in ecclesia non rebus spiritus ex sponsa thurificari odore thuris. Unde etiam est quod allato thure benedictio super altare. si descendat thuribulum ad thorum aliud thure sine benedictione apponendum est et offerendum hominibus.

Capitulum CLXXIII

De thure

Thure est nomen arboris et etiam gummi inde emanantis. vnde Plin. li. xvij. dicit. thure est arbor

arabie immensa atque ramosa leuissimi corticis ad aceris quantitatem. succum aromaticum et album modo amigdale generans et effundens et masticatione in puluerem resolutum est intus pingue et igni appositum facile ardens. et appellatur apud nos masculus eo quod natura sit rotundum ad modum testiculorum. reliquum vero est planum et plene scabiosum. et est masculo minus bonum aduleratur autem admixtum. resine alte siue gummi sed sua cognoscitur propria qualitate. nam thure igni appositum ardescit. resina vero fumescit. gummi autem calefactum resoluitur et liquefit. Arbor autem vnde fuit thure dicitur libanus. et eius gumma a naturalibus ac medicis olibanum nuncupatur a monte arabie sic vocato sed a libano arbore fluens olibanum libanus nuncupatur. ut dicit Isidorus. Et dicit glo. super Eccl. xxiiij. super illum locum. Ego quasi libanus non iucisus etc. Libanus ut aiunt arbor est in arabia cortice et folio lauro similis fructum emit tens bis in anno scilicet in vere et in autumno. sed quod per se fuit in principio estatis melius est. quod vero in estate cortice inciso paulatim exire cogit. in autumno vero nec ita candidum est nec ita purum sed hoc quod primo adheret ramis et corticibus in estate induratur et a ramis seruo recolligitur. Thure optimus est quod album solidum et mundum odoriferum et rotundum ad modum testiculi ac oblongum. et ideo dicitur masculinum. thure vero quod apertis corticibus in autumno vel hyemis principio effluit non est alteri simile in virtute nec etiam in colore. quia illud album est et translucidum odoriferum valde atque mundum. thure vero secundarium et rufum est tenue et scabiosum. ut supra dicit Isidorus. Religio autem vbi crescunt thura est montuosa et pre altitudine rupium et scopulorum quasi inuia et inaccessa. ut dicit glo. super Ecclesia. supradicta. Nec omnia dicit Plin. li. xv. ca. x. et dicit glo. quod arabia est regio thura gignens sateam eiusdem regionis punitia maxime thurifera. et est terra ex vna parte mari et scopulis

ex altera vero montibus et rupibus vic
 accessa vñ thuris arbor sine culture cre/
 scit et terram argillosam diligit. **Dicitur**
 autem arales q̄ thuris non debet recolligi
 nec ei arbor incidi. nisi a sacris et reli
 giosis tempe collectionis. cō tactu mu
 lierū nō pollutis. et sic putat p̄ religio
 nis obseruantiam merces augeri. **Ite**
 idem ibidem ca. xvi. prima natural v̄n
 demia est circa canis ortum l̄ fortissimo
 estu. nam tunc eius cortex tenuissim⁹ la
 xatur et p̄silit inde spuma p̄guis que cō
 creta tenetur vbi loci natura polcit hoc
 purissimū est et candidū. **Secunda** v̄n
 demia est x̄sus hyemē corticibus inscis
 ratur hoc erit nec compadile est priori
Creditur a sit nouelle arboris gūmi esse
 candidius sed veteris efficacius et qui
 das putant in insulis melius gūmi. alij
 negant in insulis nasci. **Collecti** thuris i
 camelis defertur in ciuitatem que sabo
 triam dicit. porta ad hoc patente nec per
 aliam viam digredi licet ibiq̄ decimanē
 deo quem inuocāt. ibiq̄ in mensura et p̄
 dere accipiunt sacerdotes. nec ante ind̄
 licet mercari nisi prius deo debita portio
 offerat. candore p̄ batur et carbone si stat
 ardeat et inflamet. si ventem non recipit
 sed statim frangitur vel redigit in pulue
 rem vel in micam. **Ducusq̄** **Al.** fm **Dy**
asco. xero et **Plate.** **Thuris** est gūmi cuius
 dam arboris in alexandria. et dicitur oliba
 num alexandrinū. q̄ est purius et meli
 us. aliud inuenit iuxta damascum. et di
 citur damascenū et non est ita bonus nec
 ita purum sicut primū. **Est** autem cali
 dum et siccum. multū aromaticū; multū
 pingue et glutinosum virtutem h̄s cōfor
 tandi ex aromaticitate sua cōsolidandi
 et cōstringendi et cōglutinandi ex gūmo
 sitate sua. potenter stringit lacrimas et
 fluxum humorū descendentiū de capi
 te. p̄cipue qñ fluunt p̄ renas exteriores
 faciei si circa tempa eius peluis cū vi
 no albo et cum albugine oui emplastre
 sic etiam sedat dolores ventis et gingiua
 rum. masticatum thuris p̄hibet fluxū hu
 morū a capite ad membra sp̄sialia ad pe
 ctus vic et pulmonem. cōtra indigestio
 nem et acidam eructuatiōem multū va

let vinum in quo fuerit thuris decoctum et
 matricem cōfortat et mūdificat et cōce
 ptum iuuat fumus eius mictus puluis
 eius cum aceto graciliat et attenuat mā
 mas turgidas puellarum. cōquassatio
 nibus cum pice subuenit. dolorem auris
 um mitigat. mictum cū vino tumoribus
 intestinorū subuenit si cū vino bibatur
Ducusq̄ **Dyasc.** et **Plate.** **Dicitur** autem
 thuris fm **Isi.** a theros q̄ est deus. quia in
 deorū sacrificijs adoleatur. et fm hoc habet
 aspiratiōem vel dicitur a tundo dis. qz abi
 le ad tundendū et sepe tundit. et q̄to pl⁹
 tuuditur tanto plus redolet et facili⁹ in
 flamat. et tūc caret aspiratiōe. ex thu
 re incenso p̄cedit aromaticus fumus ad
 modum virgule. et est inferius gracil m̄
 tum mobilis multis circūuolntionibus
 amfractuosus. et se ad pres oppositas mo
 tu leuissimo circūuolens. versus supi
 ora se dilatans immutans aera et obum
 brans odoris sui fragrantia fetorez ca
 dauerum auferens. ad cerebrū directe
 penetrans sp̄m animale m̄ confortat et
 recreat p̄ cerebri ventriculos se diffūdēs

Capitulum CLXXIII

De vimine

Vimen viminis dicitur virga mol
 lis. et dicitur vimen eo q̄ habeat
 vim multam virosis. nam eius
 natura est talis vt etiam arefactū si in a
 qua abluatur iterum reuiescat. **Idem** **Isi**
do. li. xvij. ex viminibus fiunt necessaria
 vitibus vincien dis et toleis religandis
 ligamenta. vt patet supra eodem in lit
 tera s. quere de salice.

Capitulum CLXXV

De virga

Virga proprie est que de ramis nas
 citur. et dicitur a virtute eo q̄ in
 se vim multam habeat. et dicitur
 a virose. nam virtus que latitat in radi
 ce se p̄dit in virose virge. **Et** dicitur virga
 quasi vi regens. virga enī vruntur magē
 ad placandos serpentes et idarco in vir
 ga sustinent hos alligatos. **Virga** etiā v̄s
 tur philosophi reges et magistri. vt dicit
Isi. li. xvij. virga etiam vtunt viatores

agror et arearum seu prator dimensores legati et nuncij ac pastores. Virga siqui dem ex triplici componitur substantia scilicet cortice ligno et medulla. mediate medulla nutritur et vegetatur. mediate ligno et rigitur et sustentat. corticis vero beneficio regit. et ab exterioris aeris iniuria defenditur. Nam ut di. commentator supra lib. de plantis. Corticem habet p pelle arborum lignum p osse. medullam loco venie. Nam calor naturalis ex his potissime in medulla virge mediante ramo a quo pullulat humorem attrahit a stipite et radice et quod grossius et terrestrius est in attracto humore transmutat in lignum et in corticem quod vero aquosius est convertit in frondium multitudinem. et quod vinctuosius est et purius transmittit ad virge superficies ut inde producat florem ut tandem fructum generet atque semen. Nascitur autem etiam fructus de substantia virge sine ipsius corruptione et aliqua violatione. nam flos sensibilis virga egrediens et rumpens virgam non violat nec deflorat. sed fecundat eam potius ac perficit et decorat. virga itaque non percipit fecundationis gratiam nec potestiam generandi ex coniunctione seminis sicut alantia sed ex rore celesti piter et calore solis. Virga autem ex quo ascendit sursum semper tendit et suam summitatem versus celum. et rigit quousque perveniat ad perfectum incrementum. et est media inter ramum et stipitem seu radicem a qua concipit fructum. et inter fructum quem producit ex substantie sue rectitudine flexibilis est valde et defacili inclinabilis in quavis prementum. Item virga extrinsecus est arida et sicca et aspera et nodosa sed interius mollis est in medulla. et sub cortice humorosa. quanto autem virga plus crescit tanto a terra plus recedit. et quanto sursum altius sustollit tanto in eadem acumine gracilior et acutior invenitur. Item virga ex se debet esse erecta. sed quando est novella si casu aliquo ad terram incurvet difficile est ut indurata in illa curvitate ad rectitudinem revertatur. Imo sepe facilius frangitur quam rectificetur. quoniam vero virga invenitur curva in igne ponitur et per calorem eius rigorem et duriciem resolvitur et remollientem ad formam rectitudinis facit

alius reducitur. Item virga canibus est odiosa et parvulis quia virga eorum insolentia coercetur.

Capitulum CLXXVI

De virgulto

Virgultum a virga est dictum sicut dicitur. Virgultum est enim locus ubi multitudine crescit virgultum. sicut dicitur. Item. Virgultum est ramus qui de robore ipsius arboris pullulat. Sed virga dicitur de ramis oritur et procedit. Virgultum autem sine coniunctione seminis procedit. In hyeme videtur. in vere vero placet. quia tunc viret scilicet et florescit postquam rursus pullulat et reinvulscit a terra in suo ortu elongatur. et quanto plus crescit tanto plus versus celum elevatur. Aliquid dicitur virgultum viridarium vel virectum locus scilicet viridis et amoenus. plantis et herbis virentibus consistit sicut supra de orto patet. que in libro d.

Capitulum CLXXVII

De vite

Vitis dicitur a vinciendo quia vincitur et ligatur. sicut dicitur. Item. autem vitis est dicta eo quod vim habeat citius radicandi. vel id dicitur vitis eo quod vim habeant ut inuicem vitis se innectant vicinisque arboribus reptando religentur. Est enim eorum natura flexibilis quasi scilicet brachijs quibusdam quicquid comprehendunt vitis teneant et constringant et illa ligamina quibus arbores vel palos capiunt. capreoli dicuntur sic dicitur eo quod arbores capiunt vel mutuo se innectunt quorum adminiculo freti palmites ventos sustinent et turbines ne frangant. Dicuntur etiam corimbi. quia sunt sicut amuli quibus prima queque ligant ne longelaxati palmites ventorum flatibus dissipentur et sine periculo fructus suos sustineant. Vitis autem ista maxime conveniunt oblaqueatio. Oblaqueri autem est terram circa radicem aperire et velut lacus efficere ut radix humore abundantius humectetur et caloris solaris radio facilius penetretur. Item convenit eis putatio et est putare virgam ex vite super acua ressecare. cuius flagellum luxuriat. Item eis

conuenit paginatio. et est paginatio si a
gellum vitis supereminere et quasi porro
pangere et hinc pagines dicuntur prime
scilicet vitis extensiones. Item eis con
uenit fossio. et est fodere terram moue
re fossorio vel ligone. ut radices herbe su
perstue amoueantur et sic vites melius so
ueantur. Item eis conuenit pastinatio
pastinare autem est parillare. id est palos fige
re circa vites ut sustententur. ut dicitur. **Papi.**
et dicitur a pango gis. xi. quod idem est quod pa
los figere vel plantare. ut dicitur idem **fm**
fh. autem pastinare est fimo vel terro pi
gui vitem pascere vel nutrire ut ampli
fructificet. Item eis conuenit pampina
tio. est autem pampinare pampinos. id est
folia superflua de vite amouere ut vites li
berius aerem purum capiant et folijs non
obumbrate citius maturentur. pampini
autem ut dicitur **fh.** sunt folia quorum subsi
dio fructus vitis ab ardoze et frigore de
fensatur et aduersus omnem iniuriam pro
munitur. qui pampini ut dicitur **fh.** non sunt
intercessores solaris radius ad maturita
tem fructus facilius admittat. et sunt di
cti pampini. eo quod de palmitate pendeant.
ut dicitur idem **li. xxiij.** Item eis conuenit
vindemiatio. et est vindemiare de vite
ruas demere. quod fit quando fructus vinee pro
ciduntur et recolliguntur. De vitibus autem
dicitur **li. li. viij. c. xxiij.** Quis quando praecidit tunc
congruo et modo debito. ex praecisione vi
tes recipit et concipit materiam ex qua fru
ctus vel flores in posterum pariunt. nisi
enim praecisione castigaretur superfluoze tota
infectida et sterilis redderet. nihil enim
quidius nascitur. et ideo nisi vites ad pa
riendum seruentur non est paritura fru
ctus. In vite autem est natura ut ma
lit parere quam viuere. et ideo quicquid de ma
teria superflua a vite demit fructui accedit
vites vero putationis tunc quanto citius pu
tantur tanto plus effundunt de materia
et quanto serius tanto ferunt fructus uberi
orem. ita tamen quod putatio tempus debi
tum non excedat. unde vites graciles et
tenuis citius oportet putare. validas au
tem nouissime. Debet autem praecisio fieri
oblique inter duas gemmas. ita ut in pro
te opposita gemme praecisionis fiat vulnus

Ideo autem debet fieri oblique et non di
recte ut cito descendat et defluant guttu
le pluuiales per quarum frequentiam et
permanetiam super planam inscissuram
vitis summitas lederetur. et quanto vitis
est gracilior et macrior tanto plus est de
ea putandus. quando autem pampinata
one indiget non debet remoueri folium quod
est circa vitem nisi vinea sit nouella. sed
potius alia que magis sunt remora. hoc
enim vitem supplantat. Quicquid vero
erumpit et pullulat alias quam ab oculis si
ue gemmis spurium et inutile iudicatur et
statim est rumpendum. Item idem capitulo
xxiij. Vitibus accidit morbus specialis
scilicet quando germina nimis tempestiue
auferuntur aut quando in supinum inciduntur
aut quando noxio roze vel ymbre flozationis
tempore perfunduntur. aut quando nouella
germina pruina aut frigore decoquuntur
aut quando ab imperitis cultoribus aut
circumfossoribus radices vulnere iniurio
so ledunt et quando desquamantur. id est a suo cor
tice totaliter spoliantur. Inter omnia autem
maxime ledit quando fortis ymber percussit pal
mitem flozescentem quod simul defluit ipse
fructus. Ex aere autem corrupto et roze
vel ymbre noxio crescunt quidam ver
mes ut cruce et testitudines vitis germe
na et folia de pascentes. et eam sic de pas
tam facile derelinquunt. nascitur autem
hoc malum in tempore nimis humido at
que lento. Accidit etiam eis alius morbo
quem araneum vocant vinitores. quod ex
stato venti noxio et ymbre corrupto gene
rantur quedam tele quasi araneorum quibus
obuoluuntur fructus et consumuntur
et aduruntur. Ledit etiam vitem ra
phanus odit etiam et caulem et omne
olus. odit etiam et corulium. unde quando
talia vitibus sunt vicina tristes et egre
efficiuntur. Nitrum quidem et alumen et
aqua marina et saba ac vicia putaminay
tima et maxime interimentia vitium sunt
venena. **Buculqz Plinius li. xiiij. ca. ij.**
Dicit idem ut apud praeciosos vites inter
magnas arbores numerabantur. In aliis
bus enim partibus sunt vites ita magne
ut ex earum truncis statue fiant et colu
ne. ut patet in simulacro iouis in vite po

pulonia. **S**up tectum etiam templi epte
 sic diane vna vite antiquitus scandeba
 tur. **C**olumne quoque de talibus vitibus
 facte diutissime permanet incorrupte. In
 paucis enim lignis natura eternior est quam
 in vite nullo fine crescit. et circa domos
 et villas circumduci possunt. leuant etiam
 in multis partibus ad vltimel populi arbor
 tris summities et eorum rami quasi marita
 li affectu suis brachijs se conectunt. **A**r
 bor est vtilis et medicinalis tam in folijs
 quam in fructu et emittit et reddat liquorem
 succis omnium arborum meliorem. quam precipitatur
 lacrimam emittit purissimam. et illa la
 crima vtiliter colligijs adhibet. pills^o la
 crime emulsionem de purature eius suba
 lis humor in radice. unde fructus post
 ea surgit dulcior et purior ex ipsa vite.
Folia vitis sunt lata interius plana vi
 ridia et mollia. exterius autem vallicula
 ta et villosa in extremitate. lateribus in
 tercis et acuta multum obumbrantia quo
 rum umbra estuantibus et quiescere cu
 pientibus est iocunda. et sunt multum me
 dicinalia. **N**am vulnera mundat et munda sa
 nat. si aqua decocta refrigerat. calorem febris
 lem mitigant. estuatiorem et tumorem sto
 machi cathaplasmata mire sedant. pignam
 tem adiuuant. somnum puocant. et cerebrum
 recreant et confortant. eius lacrima purata se
 pe calculo s^o frangit vt di. **P**ysac. visus
 acuit. lippitudinem oculorum tollit. morbi
 bus venenatis et verationibus succurrit
 ventrem fistit. cinis etiam eius valet ad
 predicta qui succo ruthe et oleo admixt^o tu
 morem splenis spargit. vt di. idem **P**li.
 li. xxiiij. ca. i. vbi dicit folia vitium tolo
 res capitis amputant. inflatiões sedant
 cum farina ordei calidam arteticam cu
 rant dissentericos valde iuuant si eorum
 succum bibant patientes lacrima eius. cui
 oleo sup locum pilosum illita modo philo
 tri. pilos amputat et hoc facit maxime la
 crima quam ramus vitis viridis emittit et
 resudat. verrucas tollit. cortex vitium et fo
 lia arida vulnerum sanguinem sedant ip
 sumque vulnus coagulant et sanant. cinis
 vitium morbum fistulam purgat et curat. ner
 uorum dolores et contractions mitigant.
 scorpiõnum et canum plagas cum oleo

sanant citius. cinis corticis per se pilos
 ablatos restant et multiplicat. **H**uc
 usque **P**linius.

Capitulum CLXXVIII

De vite agresti

Vitis agrestis est labrusca sic de
 cra. quia in terre marginibus cre
 scit. a labro enim dicitur labru
 sca scilicet ab extremitate terre vbi nascitur.
 sicut dicit **P**li. li. xvij. **E**st autem similis
 viti vinifere in folijs sed non in fructu.
 nam fructum facit modicum aut nullus
 et si quem fecerit ille durus est et sicut
 et amarus. **V**itis vinifera regenerat se
 pe in labruscam quando non colitur nec pu
 tatur. et e converso de labrusca fit vitis vi
 nifera per culturam tebitam et consuram
 vt dicit **P**lini. et quis labrusca non sit
 quo ad cibum vtilis. est in vtilis quo ad me
 dicinam. nam eius radix elixa in aqua
 pluuiali et mixto vino ydriopicos curat
 omnes maculas tollit. tussim compescit.
 puluis radices eius contra defectum sto
 machi mire subuenit vt di. **P**ysac. **P**li.
 autem lib. xxiiij. ca. ij. dicit sic. **L**abrusca
 grece ampeloe sargie appellatur. **S**pissis
 folijs vinoso cortice fert uvas rubentes
 modo cocci quarum succo mulieres cu
 tem faciei purgant. et ille vne cum folijs
 ei succo trite vtiliter apponuntur. vitium
 corarum et lumborum trite cum aceto scabi
 em hominis et quadrupedum curat. **H**uc
 usque **P**linius.

Capitulum CLXXIX

De vitulamine

Vitulamen a vite dicitur illa pla
 ta bastarda siue spuria et infru
 ctuosa que nascitur a radice vi
 tis siue alias. non procedens ex ipis gem
 mis et tales plante regeneres sunt et in
 naturales. et ideo non fructificant. si vi
 tem onerant et grauant et fructum im
 pediunt ac retardant. nam humorem at
 trahunt a radice qui deberet transferri ad
 fructum nutriendum et augmentandum
 et ideo debent citius extirpari ne diuti
 crescentes diminuunt fructum vitis. et
 ideo tales plante adulterine dicuntur spu
 2

ria vitulamina. i. regenerantia et nō naturalia. vt habetur li. Sap. ca. iij. et est hec littera rabani et antiquoz. q̄uis August. in li. de doctrina xpiana dicat. q̄ melius dicerent adulterine plantationes q̄ quidem rerum est quo ad simplicius intellectū. xra tamen littera est et bona quo ad intelligentes scilicet spuria vitulamina.

Capitu. CLXXX

De vinea

Vinea vt dicit Papias. est locus vbi plantant vites. vñ et vineum vocamus locū vbi confita ē multitudo vitium. Vineā diligenter excolitur et ab omnibus supfluis expurgatur et a cultoribus sepe visitatur. et ne le datura bestijs macerijis et sepibus arcū datur et ne diripiant fructus ei⁹. cultos in ea sup speculam ordinatur. in hyeme sine custodia relinquitur. sed in autumno a multis frequenter. in hyeme valde pallet. in vere et in estate viret. floret ac redolent. sed in autumno fructu gaudet. odor florentis vinee omni venenoso contrariat. et idē ipsa florente fugiunt colubri et bufones sustinere eius fragrantia nō valentes. virore et amenitate delectat visū fragrantia. et aromaticitate afficit olfactum. In poris luauitate reficit gustū folioꝝ lenitate demulcet tactum. aerē diligit purum serenum. vt di. Pl. et min⁹ diligit tempus nubilosum. terras diligit calidam et siccam mediocriter pinguem ac dulcem. nam qñ terra est nimis pinguis vñ nimis humida luxuriat i ramos et in folia. et paucos habet fructus. quādo vero terra est arenosa et nimis macra cito deficiat et arefcit cū nō inueniat sufficiens fundamentū seu nutrimentū. similiter si fuerit in terra amata vel saluginosa corrumpit radice eius malicioso humore radice subam subintrante. et ideo diligit terram dulcem et in suis qualitatibus sp̄atam et hō montes alti soli bene expositi sunt optima loca ad vineā. qz i eis est humor dulcis et calor fortis. et q̄to vinea soli magis est exposita. tanto fructus reddit dulciores. Primo autem

est fructus vitidis durus stipticus et acetosus. deinde p decoctionem solis dulcificatur et deliciosus. sub folijs enī ipsi vinee latitant vulpes vites vinee corro dentes aude et deuastantes. et maxime vbi custodes sunt negligentel. nec pdest q̄ aliqui minus sapientes ponūt et claudunt vulpium aduersarios. i. canes lra vitium macerijis sūe sepes. nam plus de molliunt et destruunt vuas vinee sic inclusi pauci canes q̄ furtiue facerent plures vulpes. vt di. Jfi. et ideo sapiētes vitutores summa student diligentia ne subintrent porci seu canes domestici seu vulpes. a muscarū autem et vermium corrosione non potest seruari vinea nisi p ipsius manum. quia omnia in sua continet potestate. vt di. Jfido. et saluat magnifice vniuersa.

Capitu CLXXXI

De vua

Vua ab humo mes. dicit. et est dicta quasi humida. eo q̄ intrinsecus humoris est plena. vt di. Jfi. li. xvij. Ex tribus autem componitur vua. s. ex folliculis glarea et arillis. folliculi dicuntur vinaria siue tece in quibus glarea continetur. et est glarea succus siue humor pinguis ipsius vuae. Arilli autem dicuntur puula grana que sunt in racemo. et dicitur alio noie acini ab aceo es. et debet dici hic acinus n. sicut patet in maiori volumine pristiani. vbi dicit illud verbū paulini. Exprimit humentes acinos succumq̄ liquentem. aliqui tamen dicunt hoc acinū. Vua enī est generale nomen ad totros et racemos. nam vua proprie est multoz granoz coadunatio. racemus autem dicitur vnum granū. Botrus autem vuarum congeries vel cōgregatio que gallice dicitur moissine. secūsdū autem Papi. et Jfi. Racemus est trionis prae siue ramusculus cū vuis p̄cisis. vnde a ramo dicitur racem⁹. fm Jfi. Vua autem a multis dicitur suburbāe eo q̄ in vrbibus vendunt ad comedendū comedant enī eas et species et iocunditas saporis. quarū multe sunt species. sicut h̄coque sic vocat qz cito maturefcit

et ante omnes calore solari decoquitur
 quas greci lageos dicunt. qz festinat ad
 maturitatem sicut lepus. Item sunt pur
 puree a calore purpureo sic vocate. Item
 sunt striciarie vel vernacie sic dicte a ma
 gnitudine. sicut dactili a longitudine. Item
 sunt stephanite a rotunditate nuncupate.
 Item sunt ceraunee sic dicte eo qz rube
 ant velut ignis. Sunt autem aminee vae. s.
 alte mineo. i. colore rubeo non pmitte Item
 sunt apiane facientes vinum dulce. quas
 nisi cito colligas pluujs et ventis et maxi
 me apibus infestant per quatuor repdati
 one. apiane sunt vocate. Item sunt et bu
 tiffate alias biturice a regione nome for
 tite. turbines et pluuias et colores optie
 sustinent et in terra macra non deficiunt
 hmoi. et dicit esse basilica. Item sunt ar
 gite quas nisi primo tpe colligas aut in
 terram cadunt aut humore coputrescunt
 Item sunt et eltohe. i. varie que neqz
 purpuree sunt neqz nigre ab elbo colore
 sic dicte. elbum enim inter album et nigrum
 est medium. Sunt autem multe alie differet
 tie vuarum que dicte sunt. que differunt
 ab inuicem in sapore et calore in magni
 tudine et virtute. sed he sunt magis famo
 se vt di. Item. li. xiiij. fm ysa. vo in diet.
 Color vuarum quadrupliciter variatur.
 Sunt enim vae albo albe. clare et aquose.
 modicum carnis habentes cortices subtri
 les. ossa exigua. Sunt iterum vae omnio
 nigre grosse carnis. pui humoris et corti
 cis. et ossi magnorum. Sunt et citrine que ma
 gis precipitant cum albedine que cum nigredine
 Sunt insuper rube que magis accedunt ad
 nigredinem que ad alborum. Illae leuiter
 nutriunt facile digerunt. venas penetrant
 et vrinam puocant. Nigre sunt dure di
 gestionis. tamen stomachum plus confortant.
 etiam plus nutriunt quam bene dige
 runtur. Citrine autem et rube sunt me
 die in potentia. et sicut dicit idem ysa. Item
 vae sunt maturiores tanto sunt lauida
 biliores et ad nutriendum et generandum
 bonum sanguinem meliores. Vae que mi
 nus habent carnis quam humoris laudabi
 liores humores generant quam ille que sunt
 plures carnis quam humoris non tamen sunt
 tanti nutrimenti.

Capitulum CLXXXII

De vua immatura
 Vua immatura est frigida et sic
 ca et multum acerba. et prurit ner
 vos sua frigiditate. ventum et ra
 dicel sua stipricitate intumescit et obstupescit
 et videntur quodammodo congelari. Virtutes
 autem habet constringendi et cohercendi vo
 mitum reprimendi et calorem epatis ex
 tinguendi situm auferendi. acumen cole
 re mitigandi. humores grossos in oculo
 lis in palpebris desiccandi. et pruritus
 oculorum et asperitatem abstergendi vt
 dicit ysa.

Capitulum CLXXXIII

De vuapassa
 Vuapassa multis modis fit. Illi
 quoniam enim torquetur illud per quod vua
 dependet a vite ita quod non pos
 sit humidum ulterius ad vnam ascendere
 et sic prurit a sole per dies aliquos desic
 cari. et hoc dicitur vuapassa propter calorem
 solis quem patitur. et hec est optima ad
 comedendum. Aliqua racemi inuoluti in
 pampinis vitis et colligantur folia sicut
 ne racemi dispergantur. et postquam panis
 est extractus de dibano quoniam calor est tem
 peratus imponunt ibi racemi inuoluti et
 exsiccantur. Simili modo dicuntur iste vua
 passe. quoniam quondam violentiam a calore
 dibani patiunt. simili modo quoniam in fuma
 rio fit vuapassa. vt dicit alexander neque
 dant vuapassas dibanus fumarum fe
 bus. De vuapassa di. ysa. in diet. Vua
 passa perfecta in dulcedine est calidior ma
 xime si nigra est. nec est nimis mollifica
 tiua nec nimis constipatiua. sed media.
 malos humores temperat et mitigat mor
 sionem. maxime quando est pinguis et
 carnosa et corticis est tenuis et eius ossa
 siue granula sunt exigua atque pauca. hu
 iusmodi vuapassa contra dolorem pecto
 ris adiuuat. pulmonem mundificat. tussim
 sedat. vesicam et renes purgat. sple
 ni et epati non conuenit si habuerint du
 riciem et grossiciem. Vua autem passa ha
 bens acerbam cum quadam pontici
 tate minus est calida quam sit dulcis et mu
 3

humida maxime si sit alba. et iō parum
uutrit. calozem extinguit. ventrem cōsti
pat et constringit.

Cap. CLXXXIII

De vino

Vinum dicitur quasi in vite natū
vel a vena eo q̄ potus eius venas
sanguine cito replet. vt di. **Si**
dorius li. xx. vbi tractat de potu. **T**emetū
autem dicitur forte vinū eo q̄ teneat mē
tem et temerarie agere sepe facit. **D**icitur
et merū qm̄ est purum et aque nō admi
xtum. dicitur et bachus a libero patre qui
vocabatur bachus. et dicitur fuisse primus
reperor vitis. vel bachus dicitur ab effectu
qz fortitudine sua facit bilentes furere.
et in alios debachare. **L**audes autē vini
nō possit ad plerū describere etiam si vi
ueret bachus ipse. **I**nter omnes enim li
quores et succos artorū vinū obtinet pri
cipatū. nam p̄ oibus liquoribus vinum
moderate sumptū corpa plus confortat
corda letificat. morbos et vulnera euacu
at et sanat. vñ di. ysa. in vlt. die. **V**inum
dat bonū nutrimentū corpi. sanitatē red
dit pditam ac custodit. calozem natura
lem p̄ oibus cibis et potibus confortat et
augmentat. ppter familiaritatis cōforti
um qd̄ habet cū natura. vñ sanguinē pu
rissimū generat et turbidū purificat et cla
rificat. venarū ora aperit. et ad interiora
mūditicanda sua subtilitate penetrat. et
tenebrosam fumositatem tristicie indu
ctiuam illuminat atqz fugat. citius cor
poris membra corrolorat. et vigorem sin
gulis administrat. vini enī bonitatem ac
tio anime manifestat facit in ea tristicie
et doloris obliuionem. nec pmittit eam
sentire angustiam vel dolorē. acuit in
tellectū et facit eum docilem ad inuesti
gandam rem difficilem et subtilem. ani
molam etiam ipam efficit et audaces. vñ
p̄t̄ vini excellentia cuius vsus cōuenit
oibus hoibus. etatibus t̄pibus et regio
nibus si debito mō s̄m vites bilentis a
singulis assumat. sensibus enī cōuenit qz
caloz vini cor̄ repugnat frigiditati. iuue
nibus cōuenit s̄m cibum quia in natura
similis est nature et etati iuuenū et ado

lescentibus pueris est cibus et medici
na. et cor̄ caloz adhuc impfecto nutrimentū
exhibet et augmentū et ipam humi
ditatem puerilem sup̄flua cōsumit et
desiccatur. in frigida enī regio et in hyeme
vinū forte et multū purū cōuenit. i. esta
te vero et in calida regione vinū purum et
multū mirum vtile. corpus enī hume
crat et refrigerat. ppter micturam aque q̄
subtilitate vini ad remotionem mēbra r̄du
citur valde cito. ideo antiqui vocauerūt
vinū triacam magnam. qz inuenerūt il
lud duarū rerū esse iuuatimum. calefac
enī corpa frigida etiam in frigidat calida
et humectat siccatur et humida extenuat et
desiccatur. sed eius calefactio et siccatio est
naturalis. humectio vero et in frigidatio
est accidentalis qz subtilitate sua portat
aquam ad membra que necesse h̄nt in frigi
datur et humectari. vt dicit idē. **I**n vi
no autē cōsiderantur ista substantia siue
liquor calor sapor atqz odor. **N**am sc̄dm
subām vini attenditur subtilitas et ter
restritas siue grossicies atqz mediocri
tas. vinū subaliter tenue et subtile albi
est clarū et cōuenit stomacho. qz cito di
geritur et venas p̄forat. mentem non per
cutit neqz ledit nec nervis nec cerebro
aliq̄ infert nocementū. vini autē ter
restre atqz grossum subtile est et optimū.
stomachū enī grauat et difficile penetrat
Color autem vini est quadruplex scilicet
albus niger glaucus citrinus et roseus si
ue rufus. album vero et nigrum vini ce
teris est minus calidū. et album est ma
gis humidum q̄ nigrum. ppter subtilita
tem et aquositatem d̄nantem. nigrū vero
magis siccū est. ppter grossiciem et terre
streitatem ei magis subaliter dominan
tem. vina v̄o mediocres colores habentia
sunt alijs calidiora sc̄z vinū citrinus
seu aureū et vinū rufū et hoc s̄m q̄ magis
ab illis extremitatibus sunt remota. et
quanto illis sunt viciniora tāto sunt mi
nus calida.

Capit. CLXXXV

De vino rubeo

Vinū rubeū valde intensum i
tore sicut sanguis fortissimū est.

Liber XVII

et multum ledit caput et patit mentes
et forte facit ebrietatem. et id optime i/
diger aqua comisceri. vñ si comisceat qñ
oportet et bibatur put etatibus et tpiho
et regionibus ac consuetudini conuenit at
qz decet multu e laudabile qz grossos dis/
soluit humores. vias venaru a putredi/
ne mudificat sanguinem purificat. ma
xime si vicinu fuerit puritati. et id conue
nit senibus qz eoz calorem confortat et fri
gidoz humorz dissoluit abundantia se
num corpib⁹ collector. Vinu rubeuz ne
cesse est habere saporem ponticu siue dul
cem et liquorem inter grossum et subtile
mediocrem. et odor eius inter aromati/
cu et grauem. et tale vinu est ceteris tem
perantius ad nutriendu et mutat facilius
in sanguinem. ppter similitudinem qua ha
bet cu eo in liquore i sapore et colore. vinu
dulce mltu rubeu iuuat ad mudificadu
vicia pectoris et pulmonis. valde eni e so
lutiun viscosi humoris et lenitiun et im
mundicie absterfuu. vini aut considerat
odor. nam si vinu fuerit aromaticu sig
nat suu liquorem subtilem esse et tepati
uum. omniqz sordicie emudatu optime
digestiun. et id claru generat sanguinem
atqz mudum. et est cordis confortatiuum.
letificatiun et fumi grossi et obscuri et tur
bidi expulsiun. vñ ppo. vinu inquit odo
riferu subtilius ceteris est et leuius et di
gestibilius ac nutritilius. qz natura i eo
suam copleuisse se signat actione. vinus
vero qd nullius est odoris siue ventosita
tis grossiciem insinuat. et ideo est illau
dabilis nutrimenti nec clarificat sague
nem nec etiam confortat sed generat hu
mores grossos et fumu turbidu et obscuru
vñ horribilissimu habens odorem et sapo
rem ponticu pessimu est qz infert corpori
maximu nocumentu pessimu generat sa
guinem et noxiu confert corpi nutrim
tum. et maxime si vinu fuerit valde ni
grum ad qd ptinet grossicies liquoris et
grauitas odoris et ponticatas saporis. vi
num itaqz pdictis qualitatibus tempa
tum si tempate et mo debito bibat. natu
ram adiuuat. laudabilem sanguinem ge
nerat. saporem abis et potibus admini
strat. desideriu et appetitu excitat. vitalē

naturam et naturalem stomachum con
fortat ad cibū appetendu et recipiendum
ac digerendu iuuat. virtutem expulsi
uam ad expellendas feces excitat. situm
sedat. passionem anime de malo in bonu
alterat et immutat. nam aiam vertit ab i
pitate ad pietatem. ab auaricia in lar
gitem. a supbia in humilitatem. de ti
more in anositatem. et vt breuiter di
cam vini moderate sumptu corpis et a
nime sanitas est. **Ducusqz** **Ysa.** in dieb.
et **Pl.** li. viij. ca. ix. vbi dicit vini natu
ra est ipo hausto accendere viscera in
foris ipo fuso infrigidare membra q ab
ipo pfundunt. **A**ribus aut corpis nihil
vino vtilius est si adsit modus. nihilqz
pniciosius si modus in sumendo non te
neatur. vñ andronides sapia clarus scri
psit ad alexandru magnu cobilens intē
perantiam vini in bibendo **Rex** inqt me
mento te bilere sanguinem terre. nā bi
lere intempate vinu cicuta est boi seuve
nenum quibus pceptis si ille obtpasser
pfecto amicos in mulētia nō in teremul
set. vt di. **Pl.** Item mala que facit vini
intempate et immoderate sumptu tagit
ibidem in eodē li. ca. vi. mente inqt mu
tat in furorem in mali impetu et obliuio
nem boni. **E**brio siquidem inest pal
lor in facie et gene pendule. oculoz affit
vlcera et hippitudo. manus tremula lingua
qz ligata. postera die eructuant alie⁹ fe
di velut de sepulcro et grauissime sentiun
tur in capite punctiones. amariat fru
men. s. palati summitatem amicabile. e
colere que incenditur ex calido fumo vi
ni et estuans sitis torquet guttur. **H**am
hec necessitas vini sequit vt bibendi co
suetudo auiditate pariat rebibendi. **E**n
more sanguisuge vinolēti qto plus bi
bunt tanto sitiunt. **A**d hec verba **Plin**
addit **Ysa.** dicens sic si vinum vsqz ad e
brietatem sepe sumptum fuerit rationis
lumen extinguit. et vim brutalem extin
tat. vñ pmanet corpus velut nauis i ma
ri non habens gubernaculum aut recto
rem. et sicut milicia nō habens principē
neqz ducem. ppter qd fauet ebru⁹ rei ab
nuende. et laudat qd in se est illaudabi
le. et sapientib⁹ facit stultos. et leniuol

peruersos efficit et malignos. nam ebrie-
tas est omnium vitiorum fomes atque cau-
sa. incidunt enim ebriosi in homicidia. a-
dulteria et furta. et ideo volentes custo-
dire familiam oportet eos a vino custo-
dire ne vinum plus bibant quam eorum statu-
ri expedit et nature.

Capit. CLXXXVI

De vino nouo

Vinum nouum quod de lacu id est
de cypa nouiter est sublatum vocatur
mustum quoniam scilicet de torculari
primo est expressum. et est sic dictum
quasi tenens mus. id est terram humefactam
sive lutum. mus enim grece terra dicitur
latine. unde et humus terra dicitur hu-
mefacta. in musto autem partes terre et
feculente partibus aqueis et aereis sunt
admixte in quas agens virtus ignea for-
tissimam facit ebullitionem. Nam pres-
sione ignee et aeris mouentur sursum. partes ve-
ro terre deorsum et ex tali perturbatione
et repugnantia fortis fit ebullitio donec
vincente calore puri ab impuro fiat se-
paratio et completa digestio. Inest autem
musto tanta vis feruoris ut vasa fortia
ex eo plena et absque spiramine mor-
dantur. ut dicit Ansthan. et Greg. sup
Job. unde spiraculi aperturam spumosa
vini immundicia ad vasis superficie vi-
caloris eiccta continue euaporat donec pu-
rissimum vinum fiat. In principio autem
quoniam mustum eliquatur valde est turbidum
atque spissum. et ideo ut dicit ysa. bibulum gros-
sum generat sanguinem et fumum terri-
bilium somniorum inductiuum. malos gene-
rat humores. rugitum facit ei inflatio-
nem intestinis. mustum enim nouum val-
de ventosum et spumosum est propter reso-
lutionem partium vi caloris. Unde Gal.
vinum quodcumque dum est recens non ha-
bet vim ducendi cibum pro corpus. unde ve-
rositatem et inflationem ac fastidium ge-
nerat. quanto plus autem durat post expres-
sionem a torculari tanto plus clarificatur
et depuratur et amplius intenditur ca-
lore eius quando enim adhuc est mustum

ab ebullitione non quiescit nec terrestria
ad suum locum descendunt. nec aerea et
ignea suum locum sursum petunt et re-
manet adhuc indigestum. et ideo quando
tene est vinum defecatum et lucidum at-
que clarum laudabile est et amicum natu-
re. quia tunc confortatur calor eius quo-
tidie tam in ardore et sapore quam in virtu-
te melioratur. nisi forsan a corrupto ae-
re vel ab aliquo corrupto vase casu ali-
quo corrumpatur. Nam si vas ipsum con-
tinens corruptum fuerit et ipsum vinum
corruptum erit. ex aere corrupto et calo-
re vel humiditate nimis distempata vi-
num sepe corrumpitur. et ideo nunc ace-
scit nunc pinguescit vel totaliter compu-
rescit. et tunc nature hominis est. pesti-
mum et maxime inimicum et est fugiendum
simpliciter ut venenum. Vinum etiam ve-
tustissimum in calore excedit tempera-
mentum. et ideo saporem mutat et calo-
rem. et tale vinum suo acumine ledit ce-
rebrum et percutit mentem. et sua siccita-
te et caliditate inflamat substantialem
humiditatem. et extinguit calorem natu-
ralem. et ideo nec nimis recens nec nimis
antiquum est laudabile. sed potius inter
duo extrema est mediocre secundum quod ab ex-
tremate noui et veteris magis est re-
motum. quia illud est maxime tempera-
tum. Pucusque ysa. in die.

Cap. CLXXXVII

De vino condito

Vinum conditum fit artificiali-
ter ex admixtione aromatum.
tam specierum quam herbarum ut
patet in vino saluiato. in vino rosato et ga-
riophilato. et est illud vinum conueniens.
tam in potu quam in medicina virtus enim
tam specierum quam herbarum immutat vi-
num. et sibi confert virtutem singularem et
ideo talia vina sunt salubriora et. vici-
tiora quando eis salubres species debito
modo incorporantur. virtus enim specierum
conseruat vina ne defacili corrumpantur.
unde talia vina suo sapore delectant gu-
stum. excitant appetitum sua aromati-
tate confortant tam cerebrum quam stoma-

Lib. XVIII

ebum mūdificat etiam sanguinem ⁊ pe-
netrant ad interiora tam venarū q̄ mē-
broꝝ. vt dicit ysa.

Cap. CLXXXVIII

De vino acetoso

Vinum primo dulce et etiam te-
peratum, in sapore per solis vel
aeris decoctionem et longam
ebullitionem corrumpitur et in acetosi-
tatem conuertitur quando non habet
vinum qua custodiatur vt dicit ysa. in die-
tis in capi. de aceto. Nam per accidenta-
lem calorem virtutem caloris naturalis
excedentem extenuantem et vincentem
subtiliatur substantia liquoris per calo-
ris accidentalis ebullitionem et extin-
guitur calor naturalis, vnde vinum qd̄
primo erat substantialiter vel naturali-
ter calidum per contrarietatem calorem ef-
ficatur essentialiter frigidum et conuer-
titur in acetum, magis autem siccum est
q̄ sit frigidum, moderate enim infrigi-
dat s̄z in primo gradu, sed fortiter vti-
cat, quia in tertio gradu, vt dicit idem,
vnde ppter subtilitatem sue substantie et
frigiditatis debilitatem perforat tesfacili
corpus et penetrat ad loca que valde sūt
remota, vnde nullus alius liquor aceto-
sus vt maligranati et similia habz vi
penetrandi ad loca tam profunda, quia ta-
lis liquor in locis vicinis operatur effica-
cius q̄ in remotis, vnde qui vult infrigi-
dare calorem stomachi aut alia sibi vici-
na membra vtilius vtitur granatorū suc-
co q̄ aceto, sed ad loca remota infrigidā-
da vtilius est acetum q̄ succus granato-
rum vel agresta, habet enim vim viuacē
qua dirigitur ad longinqua, Idcirco est
dissolutiuum et extenuatiuum et incisi-
uum, et ideo sanguinem et lac coagula-
tum calefactum in stomacho dissoluit
si bibatur, Est etiam acetum, vt di. idēz
stomachi confortatiuum, appetitus ex-
citatiuum et augmentiuum et malorum
omnium ad stomachum descendentiū
potenter repressiuum, Est etiam contra
venena et venenosa mortem inferētia, vt
est ipsum opium insquamū et euforbi-

ni inuatiuum, Ducusq̄ Ila. sm. Plū-
vero et Dyasco. acetum forte positum su-
per ferrum, vel frigidam humum mor e-
bullit, fluxum ventris et sanguinis sistit,
si inuenit ventrem plenum soluit, si va-
cium ipsum stringit, letargicis et frene-
ticis subuenit vulnera recentia munda-
ficat et abluat et ipsa intumescere non p-
mittit fetorem oris et gingiuarum, ab-
luat et abstergit, nervos ventium pecutit
et ipos elixes ⁊ stupidos citu facit, vo-
mitum et nauseam reprimat et compe-
scit gargarizatum, auribus surdis sub-
uenit et vias auditus aperit, oculoꝝ aci-
em eracuit, corrodit metalla, ⁊ ex eis di-
uersi colores gignuntur vt cerula et plū-
bo, es viride ex cupro, lazurium et argē-
to, ouum in aceto diuersum p plures di-
es mollificatur in testa, et eam ad mo-
dū pellicule mollem facit, Fer acetū va-
let contra morsus serpentis cornuti qui
dicitur cerastes, similiter contra morsus
rapti canis et cocodrilli, Ducusq̄ pli-
nius li. xxiij. ca. v.

Cap. CLXXXIX

De vinatio.

Vinacium et vinarium dicitur
posterius vinum quod compres-
sis vuis vltimo eliquatur, test
quasi fet totius vini, Vinacia dicuntur
pellicule et acini que remanent expresso
vino et post collectionem vini extra pro-
ijciuntur, Unde dicitur in Grecis, Pel-
les vuarum vinacia dicfore tāti, Et di-
cas acinum quod in vna ceruis acutum
Vinacia vero libenter comedunt sines q̄
uis modicum aut nullum prestant eis
nutrimentum nam plus uisunt q̄ nu-
triant.

Capitulū CXC

De vinaria

Hec vinaria vinarie dicitur cel-
larium vel locus vbi vniū ocul-
tatur ⁊ reponit vnde quanto lo-
cus ille frigidior ē et siccior, tāto ē apti-

oz ad vina in tolīs reposita cōseruāda ⁊
iō excauant loca lapidosa ⁊ subterranea
vt in eis vina meli⁹ cōseruent a corrupri
one calidi aeris ne acescant vel alio mo/
do corumpantur.

Capitulum CXCI

De viola

Viola ppter violentiaz odoris sic
est nominata. vt dicit **S**idorus
cuius tres sunt species scz pur
purea alba ⁊ mellina. sed omnium folia
nature frigide sunt ⁊ aquose. ⁊ ideo solu/
tiue. vnde viole cum melle et aqua deco
cte soluunt ventrem. similiter si cum zu/
cara macerentur et in vase vitreo diu so
li exponantur. Aluum laxant. in inflationē
mitigant. calorem febrilem alterant. si/
tim sedant. semen eorum partum mulie
rum eijcit et excludit. lūbricos occidit.
calefactioni epatis subuenit. herba qui
dem modica est viola in substantia q̄ re/
rens est melior q̄ antiqua. cuius flos ma
ximi est odoris. vnde odor eius cerebri
calorem mitigat et spiritus animales re
creat et confortat. somnum puocat. quia
cerebrum refrigerat temperat et hume/
ctat. quanto flos eius est vtiuosior tanto
plus inferius caput teprimat et inclinat
Item flores vernalis prius oriūtur ⁊ se
citius manifestant. paruitatem eius in
substantia magnitudo odoris pariter ⁊
virtutis nobiliter recompensat. vt dicit
Dyalco.

Capitulum CXCI

De vlmo

Vlmo nomen accepit. eo q̄ in
locis vliginosis et humidis me
lius pficit. nam in montanis et
asperis minus leta est. vt dicit **S**ido. li.
xviij. radices in terra pfundius figit ⁊ de
pfundis terre visceribus ad nutrimen
tum ramoz ⁊ frondium humorem sugit
ramos multos et nodosos et se mittit ⁊
folioz suozum densitate vmbraz viato/
ribus gratam facit. Est autem arbor ste
rilis etenim inter glandiferas a **Pl**. cō/
putatur. flores habet subalidos et odo
riferos ad modum tilie ⁊ quedam grana

vt culele. Sed ille fruct⁹ est inutilis. et
flores frequentant apes ex eis mellis
dulcedinem colligentes. et q̄uis quasi
sterilis sit in se tamen vtilis est vici fru
ctifere cuius fructus et palmites sursum
erigit et sustentat. corticem habet durū
et rugosum. sed lignum molle interi⁹ le/
nissimum ad sculpendum valde aptum
sicut tilie. vt dicit **S**ido.

Capitulum CXCI

De vrtica

Vrtica ex eo est vocata. q̄ tact⁹
eius corpus adurat. Est eni ig/
nece nature. vt di. **S**acer. **F**er/
uida non modice vis illi dicitur esse. vt
de nec immerito nomen sumpsisse vide/
tur. Facta q̄ exurat digitos vrtica te/
nentis. Vrtica autem est duplex scilicet
vrens et mordens pustulas et prurigi/
nem etiam gignens aspera quidem ha/
bet folia et acuta et subrubea. Pustulas
habet angulosas et villosas. et man⁹ tan
gentis vrticuas. et est grauis odoris et
subamari saporis. Lilia ē vrtica mortua
folia habens albiora. et molliora magis
rotunda. et tangentis nō exurit. florem
habet nunc rubeum nunc album et val/
de grauis odoris pariter et saporis est.
Vtraqz vrtica est medicinalis. nam suc
cus eius cum vino bibitus valet contra
ictericiam et contra colericam passionē
cum melle curat antiquam tussim. am/
dat pulmonem et ventris inflationem
sedat et tumorem. folia eius cū sale con
trita vulnera sordida mundant et curāt
similiter morsum canis. sanat etiam cā
eros radix eius contrita cum vino et co
cta in oleo. valet contra tumorem sple/
nis. succus eius fluxum sanguinis de na
ribus sistit. cum mirra menstrua strui/
git. semen eius cum vino bibitum precē
pue mixtum melli et piperi mouet vene
tem et prouocat vrinam. herba recēs co
cta ventrem mollit si comedatur. **A**nde
dicit **P**linius et precipit vrticam recē/
tem cum primo crescit in marcio decoq̄
re per modum oleris et comedere cōtra
multas corporis passiones. vtilior tamē
est in medicina q̄ in esca.

Capitu. CXCI

De zizania

Zizania herba quedam est de qua
 In li. vii. quaz poete infelix lo-
 lum dicunt. eo qd sit inutiles in
 fecundū. et est femini geneas in singu-
 lari et neutri in plurali vt dicit idē. Ha-
 scatur autem inter triticum tempore co-
 ruptis atqz sicis qd diu est in herba simi-
 lis est tritico et ab eo vix poterit discer-
 ni. suffocat autem ipm triticum atqz le-
 dit nisi ab eo cautius separet. cum cau-
 tela magna est zizania qm adhuc recens
 est eradicanda ne ppter similitudinē quā
 habet cum tritico. vel zizanijs parcat vel
 triticum sub zizanie specie euellat. Cau-
 tius est ergo vt qm triticū a zizanijs nō
 discernitur vsqz ad messem vtrunqz cre-
 scere pmitrat. et tunc zizania p semē co-
 gnita a tritico discreta p fasciculos col-
 ligantur. et tritico quidem in horreis col-
 lecta. zizania p fasciculos cōburant. Ha-
 bet autem zizania vim acutam et qdam-
 mō venenosam inflatiam et ventosam. et
 ideo inebriat et mentem pcurit caput le-
 dit. immutat saporem panis cui admisce-
 tur et inficit. et si in multa qzitate come-
 datur valde ledit. imo qm qz interimit et
 occidit. qzuis aut noxia sit interius i cor-
 pore ad edendū. vt ilis tamen extrinsecus
 est ad medēdum. nam si cū farina ordei
 et puluere thuris ac croci immisceat cō-
 ceptum adiuuat in mulieribus atqz par-
 tum. mixta cum sulphure et aceto valet
 contra impetiginem serpiginem et pru-
 ritum. mixta cum semine lini et in vino
 cocta dissoluit apostema sclerotici siue
 durum decocta cū semine cortice et radi-
 ce sanat vulnus et mundificat putrefa-
 ctum. valet etiam cōtra fistulam et con-
 tra cancrum. mire prouocat menstrua et
 mundificat matricem et disponit. ac pre-
 parat ad conceptum. vt dicit Plinius et
 Dioscorides.

Capitulum CXCV

De zinzibere

Zinziber est radix herbe et est ca-
 lidum et humidum. vt dicitur

in Platea. et est aliud domesticū aliud
 siluestre. Siluestre acutiorē habet sa-
 porem domestico et est solidi. colore nō
 adeo album sed facilius frangitur valet
 cōtra frigiditas causas pectoris et pulmo-
 nis. stomachi. colorem et intestinozum
 ex inclusa ventositatem veniente mi-
 tigt et dissoluit si vinū decoctionis ei
 cum cimino calidum assumatur. stoma-
 chum confortat et digestionem pcurat
 visum acuit et pannum siue telam in o-
 culis extenuat et consumit. et hoc meli-
 us facit domesticum qm siluestre. quanto
 albius est et recentius tanto est acutiuf
 et melius per duos vel tres annos serua-
 tur in bona efficacia. sed post arefcit et a
 vermibus perforatur. ppter hūiditatē
 enim. suam putredini est apparatus. vt
 dicit ysa. vnde qui vult illud diutius res-
 uare oportet vt ponatur inter piper vt pi-
 peris siccitate humor zinziberis temperet
 vt dicit idem

Capitu. CXCVI

De sedoario

Sedoarium est calidum et sic-
 cum. et est domesticum magis
 eligendum. et illud quod ē ma-
 gis citrinum tenue et longum in sapore
 acutum non pforatū. Siluestre est sub-
 albidum et stripticum cum acumine mo-
 dico valet ad illa que zinziber. sed stoma-
 chum et corpus confortat et appetitum
 puocat. vt dicit Plate.

Capitu. CXCVII

De zucaro

Zucarum vel cucara fit de qbula-
 dam cannis et arundinibz que
 crescunt in stagnis iuxta nilum
 et illarum cannarum succus dicitur cā-
 na mellis de q fit zucaram p decoctionē
 sicut solet fieri sal de aqua. Canne. eni
 pistate ponuntur in lelete et decoquuntur
 ad lentū ignē vsqz ad spissitudinē et pzo
 vsqz ex toto trāsire in spumā. sed p fca re-
 sidētia spissi et meli petat fundū. superius
 aut manet qd est vacuū et spumosi et ē
 minus dulce et foraminosum et iter detes-
 si crepitat qm masticat s euāscit subito

tonsi aut eouerso. lvnii enim posituz in
 vasis rotundis ad solem duruz efficitur
 atq; album. **H**ind autem citrinu .et est
 calidius alio. et io non debet in acutis fe
 bribus exhiberi. zucara astitona est tpa
 ta in qualitatibus suis. 7 io vt dicit ysa.
 in diet. habet vtutem colatiuam dissolu
 tuam extenuatiuam. et ventris absq; vl
 la morsura humectatiua. 7 stomachi mu
 dificatiuam. asperitatis pectoris et pul
 monis lenificatiuam. vocis clarificati
 uam. tussis 7 raucedinis ablatiuam. hu
 miditatis cōsumpte restanratiuam. pō
 tricitatis 7 amaritudinis specierū aroma
 ticatū tempatiuam. .et io summe vtilis
 est in medicina vt in electuarijs. in pul
 ueribus in sirupis vt di. ysa. tamen ali
 q; tulū ventrem inflat p̄cipue post cibuz
 sumptaq; omne dulce est inflatiuū de na
 tura. defacli etiam in rubeam coletam
 transmutat si colericis tribuatur. sic enī
 acetositas acumē colere rubre reprimit
 et extinguit sic dulcedo quasi ei contra
 ria coletam excitat atq; nutrit. vt dicit
 ysa. in eodem capitulo.

Incipit decimus octauus liber

De animalibus.

Completo tractatu d ter
 re ornatu quo ad. minera
 lium et vegetabiliū ppriet
 tates. quarū facit mentō
 nem scriptura diuina vl
 timo. de pprietatib⁹ rerum sensibiliū 7 p̄
 cipue animalium est tractandū. et p̄rio
 in generali. deinde in speciali de singulis
 animalibus bestijs. s. iumentis et repti
 libus quoz noia in textu 7 in glosis inse
 runtur. **D**icit aut omne aial qd cōstitit
 ex carne et spiritu vite aiatū siue sit ae
 reū vt volatilia. siue aquaticū vt nata
 tilia. siue terrenū sicut sunt agrestia et
 gressibilia scz hoies. reptilia. bestie et iū
 mēta. **P**onit aut moyses tria aiantia ge
 nera. s. iumenta bestias et reptilia. vt i
 Gen. i. vt di. **B**asi. in exame. **I**umenta
 sunt aialia in vsum 7 adiutorū hominū
 mancipata 7 quedam sunt deputata ad

laborandum vt equi. boues. et cameli. 7
 hmōi. quedam ad lanificiū. vt oues 7 hu
 iusmodi. quedam ad rescendū vt fues et
 porci. **R**eptilia aut sunt illa que corporis
 cōtractione et extensione nituntur amo
 uent in auterius vt xmes serpentes 7 co
 lubri. 7 sunt tria genera scz trahentia ore
 vt vermuculi qui se ore trahunt. 7 sūt ser
 pentia vt colubri qui vi costarum sese ra
 piūt. sunt etiam 7 reptentia que in pedibz
 repunt. vt la certe 7 tottraxe 7 hmōi. **B**e
 stie autem dicuntur quasi vastie qz naturā
 habent feritatis. nūc enī yngue seuiunt.
 nūc cornu nunc tēte. vt aprī. leones. lu
 pi atq; tigrides. cōmuniter tñ dicuntur
 bestie aialia indomestica que iumentis
 sunt ferociōres naturaher. sed sunt fer
 uientibus bestijs mitiores vt cerui 7 hu
 iusmodi. **I**nest aut cunctis aialibus vir
 tus motiua 7 sensitua. sed fm magis et
 minus. nam fm puriorem sanguinem 7
 subtiliorem. quedam sunt viuaciōris sē
 sus et fortioris estimatiōnis 7 pluris sa
 gacitatis. hinc est q; bos piger est et sta
 bilis. a finus stolidus. equus feruens in
 cōcupiscentia feminarij. lupus. indomē
 tus leo audax vulpes astuta 7 dolosa. ca
 nis gratificus 7 memor amicicie. 7 sic de
 alijs. vnde bonitas vel malicia mox in a
 nimalibus bonitatem vel maliciam seq̄
 tur cōplexionis vt dicit **B**asi. **I**dem eti
 am affirmat **Z**iresto. in li. de animalibus
 dicit enim q; differūt aialia fm mozes.
 qz quedam sunt magne mansuetudinis
 vt vacca ouis. et quedam indomite feri
 tatis vt tigris 7 aper agrestis. et quedas
 magne audacie et magnanimitatis. vt
 leo. et quedā magne fortitudinis 7 astu
 cie 7 malariū opationū vt lupus. vulpes
 et hmōi. **E**t ista diuersitas accidit ex di
 uersitate virtutis agentis dissimiliter
 diuersis. nam vt dicit idem in li. i. anfa
 lia quedam habent sanguinem 7 quedas
 non vt apes. et omne animal rugosi eoz
 poris. sed alium habet humozem loco sā
 guinis. hñtia aut sanguinē sunt maioris
 corporis 7 vtutis. hinc est q; quedam aialia
 diligūt societate 7 gregatim incedūt
 vt cerui 7 onagri 7 cameli. et quedā soci
 etate fugiūt 7 hñ socialiū habitare n̄ pols.